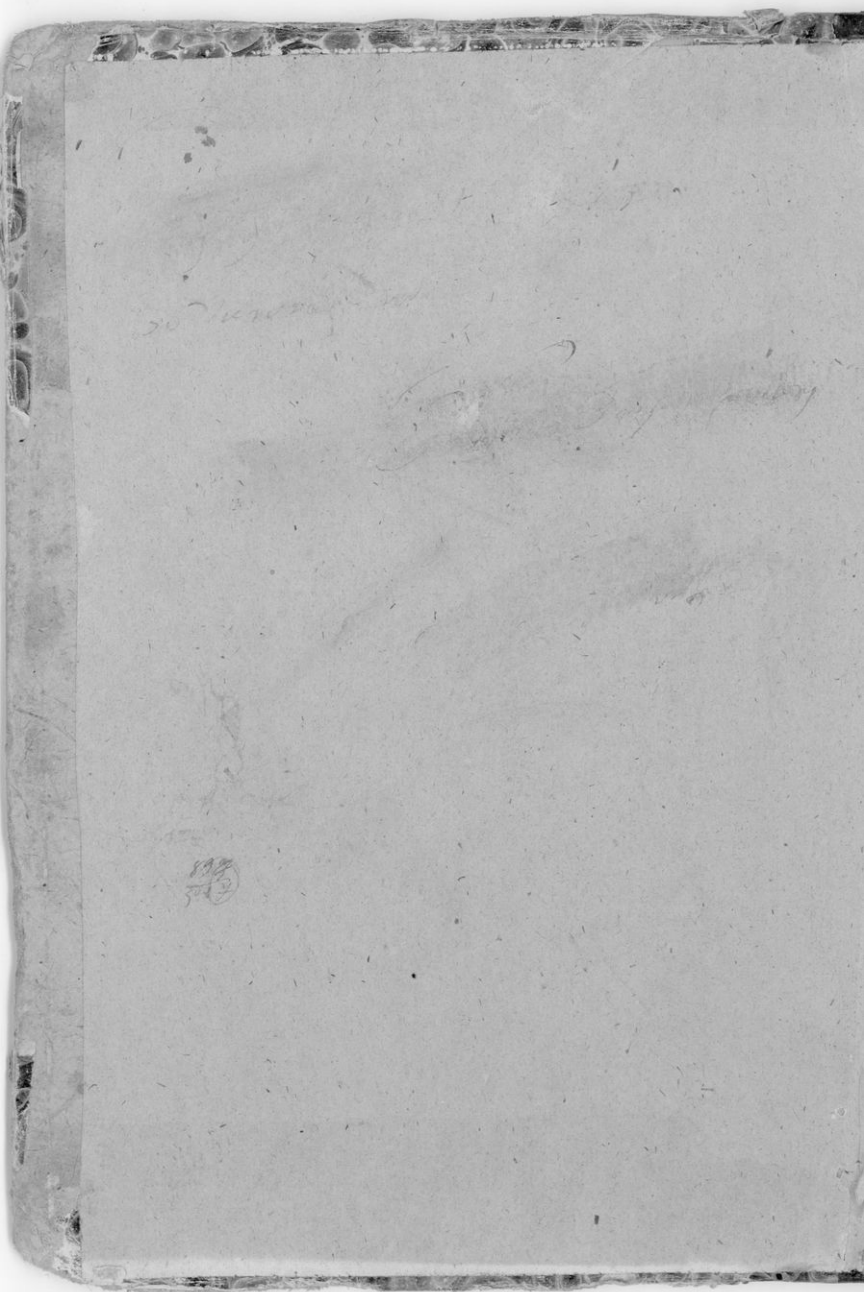

ΣΥΝΟΨΙΣ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΚΤΕΝΕΣΤΕΡΑΝ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ
ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ.

ΣΥΝΑΡΜΟΛΟΓΗΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

Α. ΠΑΝΤΑΖΗ.

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΣΧΟΛΕΙΩΝ.

*Δοκιμασία τῆς ἀρμοδίας ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐγκρίσει
τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑκκλησιαστικ. καὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως
Ὑπουργείου (ἀριθ. 2038, 24 Ἀπριλίου 1862).*

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ
Μετὰ εἰκονογραφιῶν.

Handwritten signature and date: 24/4/1868

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΑΘ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ.

1868.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Εἰς τὴν συναρμολόγησιν τῆς ἱστορίας ταύτης ὠδηγήθημεν ἐκ τῶν περὶ τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις διατάξεων τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου, διακελευουσῶν, ἵνα εἰς μὲν τὴν Β'. τάξιν αὐτῶν διδάσκηται ἡ παλαιὰ ἱστορία καὶ ἡ τῆς Ἑλλάδος ἰδίως, εἰς δὲ τὴν Γ'. ἱστορία τῆς Ῥώμης καὶ τὰ πρόωιστα τῆς μεσαιᾶς καὶ νεωτέρας ἱστορίας. Εἵχομεν ἔτι ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐκδοθέντα προγράμματα, ἐν οἷς ὀρίζεται εἰς μὲν τὴν Β'. τάξιν νὰ διδάσκηται ἱστορία ἀρχαία (τὰ μὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναφερόμενα ἐκτενέστερον, τὰ δὲ λοιπὰ αὐτῆς μέρη συντομώτατα), εἰς δὲ τὴν Γ'. τάξιν ἱστορία μέση καὶ νεωτέρα (τὰ ἀξιολογώτερα τῶν γεγονότων ἐν συντομίᾳ). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν προετάξαμεν τὴν τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἱστορίαν συντόμως, εἴτα ἐθέσαμεν τὴν τῆς Ἑλλάδος ἐκτενέστερον, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥώμης ἐπιτόμως καὶ τὰ κυριώτατα ἐκ τῆς μέσης καὶ νέας ἱστορίας, ἀκολουθήσαντες εἰς ταῦτα τὸ σύστημα τοῦ Γερμανοῦ Βρέδοβ, τελειοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ μεταφραστοῦ Καρόλου Σταφφόρδου καὶ τοῦ ἐκδόントος τὸ Δ'. τὴν ἀγγλικὴν μετάφρασιν Πέρση Σιννέτου τὸ 1838. Ὁφελήθημεν δὲ πολὺ καὶ ἐκ τῆς γενικῆς ἱστορίας τοῦ Ἀγγλοῦ Μαουνδέρου καὶ τινων ἄλλων εἰς γαλλικὴν καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν γεγραμμένων καὶ ἐν χρήσει εἰς τὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς σχολεῖα οὓων. Ἡ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἱστορία ἐλήφθη σχεδὸν ὅλη κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τῆς βραβευθείσης ἱστορίας τοῦ K. Duruy Ὑπουργοῦ νῦν τῆς παιδείας ἐν Γαλλίᾳ. Ἐξετείνσαμεν δὲ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ 1820. Τὰ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας παρελείφθησαν, διότι αὕτη διδάσκεται χωριστὰ, κατὰ τὸν μνημονευθέντα νόμον, καὶ δι' ἰδιαιτέρου βιβλίου. Ἡ προκειμένη λοιπὸν βίβλος περιέχει μόνον ὅ,τι κατὰ τὸν νόμον ἀπαιτεῖται καὶ εἶναι δυνατόν νὰ διδασχθῇ ἐντὸς τοῦ ὁρισμένου εἰς διδασκαλίαν τῆς ἱστορίας χρόνου ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις.

Δ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ.

3070109H
Αρ.θ. Πρωτ. 2038.
Διεκ. 1563.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

*Πρὸς τοὺς Κ. Κ. Σχολάρχας καὶ Διευθυντάς τῶν Ἑλληνικῶν
Σχολείων τοῦ Κράτους.*

Συνιστῶμεν ὑμῖν ὡς διδακτικὸν βιβλίον τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου Δ. Πανταζῆ συναρμολογηθεῖσαν καὶ παρ' ἡμῶν, συμφώνως πρὸς τὴν κρίσιν τῆς οἰκείας ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, ἐγκριθεῖσαν Σύνοψιν τῆς γενικῆς ἱστορίας.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 24 Ἀπριλίου 1862.

Ὁ Ὑπουργὸς

Μ. ΠΟΤΑΝΗΣ.

Μ. Καλλιφρονᾶς.

Πᾶν ἀρτίτυπον, μὴ φέρον ὑπὸ τὴν σημείωσιν ταύτην τὴν ὑπογραφήν καὶ τὴν σφραγίδα ἐμοῦ τοῦ ιδιοκτῆτου καὶ ἐκδότου τῆς ἱστορίας ταύτης Δ. Πανταζῆ, εἶναι κλοπιμαῖον, ἢ προῖον κλεψιτυπίας καὶ θὰ γίνηται κατὰσχεςις αὐτοῦ καὶ θὰ καταδιώκηται κατὰ τὸν νόμον ὁ πωλήσας ἢ ὁ φέρων αὐτὸ ὅστις δῆποτε καὶ ἂν ᾖ.

ΞΥΝΟΨΙΣ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

§ 1. Ὅρισμός καὶ διαίρεσις.

Ἱστορία ονομάζεται ἡ βιογραφία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἢ ἡ ἐνός τινος ἔθνους, ἢ μιᾶς τινος κοινότητος ἢ ἐνός μόνον μεγάλου ἀνδρός. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίστασιν λέγεται Ἱστορία γενική, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν εἰδική, κατὰ δὲ τὴν τρίτην μερική, καὶ κατὰ τὴν τέταρτην βιογραφία ἢ βίος.

Ἡ γενικὴ Ἱστορία ἐκθέτει μόνον τὰς σπουδαιότητας τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων· ἐκείνας δηλαδὴ ὅσαι ἐπενήργησαν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν καὶ ἐπροξένησαν μέγα τι καλὸν ἢ κακόν, διότι ἡ ἐξιστόρησις παντὸς γεγονότος, καὶ αὐτῶν τῶν ἀσημάντων, οὔτε κατορθωτῆ, οὔτε χρήσιμος εἶναι.

Ἡ δὲ λέξις Ἱστορία παράγεται ἐκ τοῦ ἱστωρ, ὅπερ δηλοῖ γνῶσθην πράγματός τινος, ἥτοι μάρτυρα. Ἱστορῶ δὲ σημαίνει· περιγράφω ὅσα εἶδον ἢ γνωρίζω, εἰκονίζω τι διὰ συγγραφῆς ἢ εἰκόνας.

Ἡ γενικὴ Ἱστορία διαίρεται εἰς ἀρχαίαν, μέσην καὶ νέαν.

Καὶ ἡ μὲν ἀρχαία, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν χρόνων, φθάνει μέχρι τοῦ 476 μ. Χ. ἔτους· ἡ δὲ μέση ἀπὸ τοῦ 476 μ. Χ. ἔτους μέχρι τοῦ 1500· ἡ δὲ νέα ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Εἰς τὴν μελέτην δὲ καὶ διδασκαλίαν τῆς Ἱστορίας ἀναπόφευκτα βοηθήματα εἶναι ἡ χρονολογία καὶ ἡ γεωγραφία, διότι διὰ μὲν τῆς χρονολογικῆς προσδιορίζεται ὁ καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγείναν τὰ ἱστορούμενα, διὰ δὲ τῆς γεωγραφίας, ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἐγείναν· διὰ τοῦτο καὶ ἡ γεωγραφία καὶ ἡ χρονολογία λέγονται οἱ δύο ὀφθαλμοὶ τῆς Ἱστορίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

§ 2. Ἀρχαία Ἱστορία.

Ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τοῦ κόσμου ὀλίγιστα εἶναι εἰς ἡμᾶς γνωστά, καὶ ταῦτα δὲ οὐχὶ τόσον ἀκριβῶς καὶ σαφῶς.

Παρακτὸς τῆς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ἱστορίας τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ μνημονευμένων διαφόρων γεγονότων, τὰ ὅποια εἶναι ἀναντίρρητα, ὡς θεοπνεύστως γεγραμμένα, καὶ τὰ ὅποια διδάσκονται ἰδίως ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἱστορίᾳ, πᾶσα ἐν ἄλλοις ἀρχαίοις βιβλίοις διήγησις περὶ τῶν πρὸ τοῦ 2000 π. Χ. ἔτους γεγονότων, ἂν μὴ ἦναι ὅλως μυθώδης, εἶναι ὅμως τόσον περιπεπλεγμένη μὲ μύθους, ὥστε δύσκολος ἢ μᾶλλον ἀκατόρθωτος εἶναι ἢ εἰς αὐτὰ ἀνέυρεσις τῆς ἀληθείας.

Εἰς τὴν Ἰνδίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον εὐρίσκονται λείψανα ἀνθρωπίνων ἔργων, ἀρχαιότερων τοῦ 2000 ἔτους π. Χ.

Τὰ περιφημώτατα δὲ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν τῆς μὲν Ἀσίας εἶναι οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Σῖναι, οἱ Φοίνικες, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Μήδοι καὶ οἱ Πέρσαι, τῆς δὲ Ἀφρικῆς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι, τῆς δὲ Εὐρώπης οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι.

§ 3. Σῖναι (Κινέζοι). Ἰνδοί.

Τὸ τῶν Σινῶν ἔθνος ἦτο πολυαριθμώτατον καὶ διέμενον ἀπομεμονωμένον καὶ ἀσχετον μὲ τὰ ἄλλα ἀρχαῖα ἔθνη. Ἐχουσι παραδόσεις ἀναβαινούσας μέχρι τοῦ 3000 ἔτους π. Χ., μυθώδεις καὶ σκοτεινάς. Ἀναφέρουσι Φουχίν τινα ὡς βασιλέα των κατὰ τὸ 3000 ἔτος π. Χ. καὶ ἄλλον, Γαὼ λεγόμενον, βασιλεύσαντα κατὰ τὸ 2350 π. Χ., καὶ θεωροῦσι καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς οἱ Σῖναι ὡς θεμελιωτὰς τοῦ πολιτισμοῦ των καὶ νομοθέτας. Μέγιστος δὲ καὶ περιφημώτατος ἀνὴρ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἀναφέρεται ὁ Κομφούκιος, σοφὸς ἀκμάσας περὶ τὸ 500 ἔτος π. Χ. ὅστις ἐτακτοποίησε καὶ τοὺς πολιτικούς νόμους καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Σινῶν.

Λέγεται ὅτι κατ' ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐγνώριζον οἱ Σῖναι τὴν ναυτικὴν πυξίδα, τὴν πυρίτιδα, ὀλίγην ἀστρονομίαν καὶ εἶδος τυπογραφίας· ἄλλοι θέλουσιν ὅτι ἡ τυπογραφία ἐφευρέθη παρ' αὐτῶν περὶ τὸ 930 μ. Χ. ἔτος.

Τὸ ἔθνος τοῦτο ἔπειδὴ, ὡς εἴπαμεν, ἐφυλάττετο αὐστηρῶς ἀπὸ πάσης ἐπιμιξίας μὲ ἄλλα ἔθνη, ἔμεινε στάσιμον καὶ δὲν ἔλαβε τὰς βελτιώ-

σεις οὔτε τοῦ ἀρχαίου οὔτε τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Οἱ μεγάλοι ἄρχοντες αὐτοῦ λέγονται Μανδαρίνοι.

Ἡ Ἰνδία, ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ, κειμένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἰνδοῦ καὶ Γάγγου, κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους κατοικήτο ὑπὸ ἔθνους πολὺ ὑπερβαίνοντος τὰ σύγχρονα αὐτοῦ ἄλλα ἔθνη κατὰ τὸν πολιτισμὸν, ἀλλὰ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς μόνον ἀποσπάσματα τινα σκοτεινὰ καὶ δυσεξήγητα.

Ἡ περαιτέρω πρόοδος τῶν Ἰνδῶν ἐκωλύετο ἐκ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν εἰς 4 τάξεις (βίους), ἐξ ὧν ἐπικρατεστέρα ἦτο ἡ καὶ νῦν ἐπισωζομένη ἱερατικὴ τάξις, τουτέστιν οἱ Βραχμᾶνες. Ἐκάστη δὲ τάξις ἦτο περιορισμένη εἰς ἴδια ἐπαγγέλματα καὶ ἔργα, τὰ ὅποια ἄλλη τάξις δὲν ἠδύνατο νὰ μετέλθῃ.

Γλῶσσα τῶν Ἰνδῶν ἦτο ἡ Σανσκριτικὴ λεγομένη, νεκρά τῶρα οὖσα, ὡς ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ. Σῶζονται δὲ εἰς αὐτὴν ἱερὰ καὶ ἠθικὰ βιβλία.

Οἱ Ἰνδοὶ φαίνεται, ὅτι ἔζων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς σπηλαιοῖς διὸ εὐρίσκονται ἐκεῖ ὅρη πλήρη σπηλαιῶν χειροποιήτων, τῶν ὁποίων τινὰ μὲν ἦσαν ναοὶ ἢ τάφοι, τὰ πλεῖστα δὲ κατοικίαι.

§ 4. Αἰγύπτιοι.

Ἡ Αἴγυπτος, κειμένη εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς Ἀφρικῆς, ὑπόκειται κατὰ πᾶν θέρος εἰς περιοδικὴν πλημμύραν τοῦ δι' αὐτῆς διαρρέοντος καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἐκβάλλοντος ποταμοῦ Νείλου. Τὰ πλημμυροῦντα ὕδατα ἀφ' οὗ ἀπορροφηθῶσι καὶ ἐξατμισθῶσιν ἀφίνουσιν ὕλην παχεῖαν, λεγομένην ἰλὺν, ἥτις καθιστᾷ τὴν πεδιάδα παχυτάτην καὶ κατὰ πολλὰ διὰ τοῦτο εὐφορον ἰδίως δὲ εἶναι τοιοῦτο τὸ μέρος τὸ λεγόμενον Δέλτα. Ἡ οὕτως ἐκ τοῦ σχήματός της ὀνομασθεῖσα χώρα τῆς Αἰγύπτου δὲν ὑπῆρχε κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἀπετελέσθη δὲ βαθμυδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐκ τῆς καταφερομένης ὑπὸ τοῦ Νείλου ἄμμου καὶ ἰλύος.

Παρακτὸς ἄλλων προϊόντων, ἐν ἀφθονίᾳ ἐνταῦθα παραγομένων, ἐγίνετο καὶ τὸ φυτὸν βύβλος, τοῦ ὁποίου ὁ φλοιὸς, λεγόμενος πάπυρος, ἐχρησίμευε τὸ πάλαι εἰς τὴν νῦν γράφωσιν ἐπ' αὐτοῦ, μὴ ὑπάρχοντος τότε χαρτίου, ὡς τὸ παρ' ἡμῶν ἐν χρήσει.

Ἡ Αἴγυπτος δὲν ἔχει δάση καὶ διὰ τοῦτο τὰ ξύλα εἶναι σπάνια, ἔχει ὅμως πολλὰ λατομεῖα ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς αὐτῆς μεθορίοις. Ἐκ τούτων οἱ Αἰγύπτιοι κατεσκεύαζαν τοὺς λεγομένους ὀβελίσκους καὶ ὀκοδόμησαν παμμεγέθεις πυραμίδας, τὸν περίφημον λαβύρινθον κτλ. Καὶ οἱ μὲν ὀβελίσκοι, οἱ πλεῖστοι μονόλιθοι ὄντες, εἶναι μέγιστα στῆλαι, ἔχουσαι ὀξεῖαν κορυφὴν καὶ ὕψος 50 μέχρι 180 ποδῶν. Αἱ δὲ

πυραμίδες εἶναι ὑπερμεγέθεις οἰκοδομαί, ἔχουσαι βάσιν τετράγωνον, στενεύονται δὲ καθ' ὅσον ὑψοῦνται καὶ ἔχουσιν ὕψος ἀπὸ 200—800 ποδῶν. Ἐντὸς αὐτῶν ὑπάρχουσι διάδρομοι καὶ δωμάτια, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον ὡς τάφοι τῶν νεκρῶν.

Τὰ σώματα τῶν ἀποθνησκόντων ἐκαθαρίζοντο ἀπὸ τῆς μᾶλλον ὑποκειμένης εἰς φθορὰν ὕλης, εἴτα ἐβαλσαμώνοντο (ἐταριχεύοντο) καὶ, ἀλειφόμενα διὰ ῥητινώδους τινὸς μίγματος διαφανοῦς, ἐτίθεντο εἰς τάφους. Τὰ τοιαῦτα σώματα λέγονται μούμμιαι. Εὐρέθησαν δὲ καὶ εὐρίσκονται ἀκόμη πολλαὶ τοιαῦται ἡλικίας τριῶν χιλιάδων ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα.

Οἱ Αἰγύπτιοι διαφοροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις, ἥ βίους. Πρώτη καὶ ὑπερτέρα τῶν ἄλλων τάξις ἦτο ἡ τῶν ἱερέων· οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἐξ αὐτῆς, ἡ κατεστάττοντο εἰς αὐτήν, ἅμα ἐβασίλευον· δευτέρα ἦτο ἡ τῶν μαχητῶν· τρίτη καὶ τετάρτη ἦτο ἡ τῶν γεωργῶν, τῶν ἐμπορῶν, τῶν τεχνιτῶν, τῶν ποιμένων κτλ.

Ἡ τῶν ἱερέων μόνη ἐγνώριζεν ὅλα τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐν γένει ἐπιστήμας καὶ γνώσεις καὶ δὲν μετέδιδε ταύτας εἰς τὰς ἄλλας τάξεις. Εἰς πᾶσαν δὲ τάξιν οἱ υἱοὶ διεδέχοντο τοὺς ἑαυτῶν πατέρας εἰς τὸ ἐπάγγελμά των. Ἡ μᾶλλον δὲ περιφρονημένη τάξις ἦτο ἡ τῶν ποιμένων.

Τὰ γράμματα τῶν Αἰγυπτίων ἦσαν τριῶν εἰδῶν, ἱερογλυφικά, ἱερατικά καὶ δημοτικά. Καὶ τὰ μὲν ἱερογλυφικά μετεχειρίζοντο εἰς ἐπιγραφὰς ἐπὶ τῶν διαφόρων μνημείων, τὰ δὲ ἱερὰ εἰς θρησκευτικὰς καὶ δικαστικὰς ὑποθέσεις, τὰ δὲ δημοτικά εἰς ἄλλας κοινὰς χρεῖας. Πολλὰκις δὲ μετεχειρίζοντο ἀδιαφόρως καὶ ἀναμεμιγμένως καὶ τὰ τρία εἶδη.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευον ζῶα, οἷον τὸ πτηνὸν Ἴβην, τὸν Κροκόδειλον, τὸν Ἄπιν (οὗτος ἦτο βοὺς πεποικιλμένος μὲ στίγματα), τὸν Αἴλουρον· καὶ τὰ ζῶα ταῦτα ἐταρίχευον μετὰ θάνατον μετ' ἴσης ἐπιμελείας ὡς καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα. Κατεδικάζετο δὲ εἰς θάνατον, ὅστις ἤθελε φονεῦσαι κἀνὲν τῶν ὡς θεῶν λατρουμένων τούτων ζώων.

Περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τῶν Αἰγυπτίων ὀλίγα γνωρίζομεν, διότι καὶ οὗτοι, ὡς οἱ Σῖναι (Κινέζοι), οὐδεμίαν εἶχον ἐπιμειξίαν πρὸς ἄλλα ἔθνη μέχρι τοῦ 700 ἔτους π. Χ.

Οἱ Αἰγύπτιοι λέγεται ὅτι κατῆλθον ἐκ τῆς Αἰθιοπίας καὶ ἰδίως τῆς Μερῆς, καὶ ὅτι πρῶτος αὐτῶν βασιλεὺς ἦτο ὁ Μῆνος ἢ Μηνᾶς, 2488 π.Χ.

Τὰ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ Ψαμμητίχου, 671 π. Χ. εἶναι πάντα σκοτεινὰ καὶ ἀβέβαια. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ξένῃ ποιμενικῇ φυλῇ, ἴσως καλοῦμενοι, ἐπελθόντες ἐκυρίευσαν μέρη τινὰ τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἐξεβλήθησαν ἔπειτα μετὰ πολλῶν ἐτῶν ἀγῶνας ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων βασιλέων.

Ἐκ τῶν πρὸ τοῦ Ψαμμητίχου βασιλέων τῆς Αἰγύπτου φημιζεται

ὡς διαπρέψας ὁ Σέσωστρις, ὅστις, ὑποτάξας τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Λιβύαν, διήρσε τὴν χώραν εἰς 36 νομοὺς, καὶ τοὺς κατοίκους εἰς τάξεις ὠρισμένας, καὶ ἔκαμε μεγάλα ἔργα. Μετὰ τὸν Σέσωστριν ἐβασίλευσαν διάφοροι ἄλλοι βασιλεῖς, μετὰ τοὺς ὁποίους ἐπῆλθον Αἰθίοπες καὶ ἐδιώχθησαν εἰς τὴν ἄνω Αἴγυπτον. Μετὰ τοὺς δὲ ἐμοιράσθη ἡ Αἴγυπτος εἰς δώδεκα βασιλεία, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχεν ἴδιον βασιλέα.

Ψαμμήτιχος, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, τῇ βοηθείᾳ Ἰώνων καὶ Καρῶν μισθωτῶν, κατέβαλε τοὺς ἄλλους ἔνδεκα βασιλεῖς καὶ κατέστη μονάρχης ἀπάσης τῆς Αἰγύπτου· οὗτος δὲ πρῶτος ἔδωκεν ἄδελφον εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ κράτος του, νὰ παρεπιδημῶσιν ἐν αὐτῷ καὶ νὰ ἐμπορεύωνται.

Τὸν Ψαμμήτιχον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Νεκῶς, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ σκάψῃ διώρυγα καὶ νὰ ἐνώσῃ δι' αὐτῆς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν μὲ τὸν Νεῖλον ποταμόν· ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀπέτυχεν, ἅφ' οὗ πολλοὶ χιλιάδες ἀνθρώπων εἰς τὰς ἐργασίας ἠφάνισθησαν. Αὐτὸς οὗτος προσέταξε καὶ τοὺς ἐμπείρους εἰς τὰ ναυτικὰ τότε Φοίνικας καὶ περιέπλευσαν τὴν Ἀφρικὴν. Ἀναχωρήσαντες οὗτοι ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἔφθασαν μετὰ τρία ἔτη εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου.

Μετὰ τὸν Νεκῶ (594 π. Χ.) ἐβασίλευσαν ὁ υἱὸς του Ψάμμης καὶ μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς του Ἀπρίης. Τὸν τελευταῖον, μισηθέντα ὑπὸ τοῦ λαοῦ του, διότι ἠγάπα τοὺς ξένους, καὶ διὰ τοὺς ἀτυχεῖς πρὸς τὸν Ναβουχοδονόσορα βασιλέα τῆς Βαβυλῶνος πολέμους του, ἐξεθρόνισαν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα ἕνα τῶν στρατηγῶν του, τὸν Ἀμασιν (563 π. Χ.).

Ὁ Ἀμασιν οὗτος περιποιήθη πολὺ τοὺς Ἕλληνας, δι' ὧν ἀνεπτύχθη τὸ τῆς Αἰγύπτου ἐμπόριον· ἐτακτοποίησε τὴν ἀθλίαν τότε, ἕνεκα τοῦ ἀναξίου προκατόχου του, κατὰστάσιν τῆς Αἰγύπτου· συνεκρότησε ναυτικὴν δύναμιν, δι' ἧς ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον Κύπρον· συνέδεσε σχέσεις μετὰ τοῦ τυράννου τῆς Σάμου Πολυκράτους, καὶ δῶρα ἐπεμψεν εἰς πολλὰς Ἑλληνίδας πόλεις. Ἐπὶ δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ψαμμηνίτου ἡ Αἴγυπτος ὑπετάχθη ὑπὸ τοῦ Καμβύσου, βασιλέως τῶν Περσῶν, ὅστις κατέστησε πλέον αὐτὴν ἐπαρχίαν Περσικὴν, ὃ δὲ Ψαμμηνίτης ἠγχαλωτίσθη (525 π. Χ.). Ἐκτοτε ἡ Αἴγυπτος διετέλει ὑπὸ τοὺς Πέρσας, μέχρις οὗ ὑπετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μετὰ τοῦ ὅλου Περσικοῦ κράτους (334 π. Χ.).

§ 5. Φοίνικες.

Τὰ περὶ τῶν Φοινίκων διακεκομμένως μόνον γινώριζομεν, διότι οὐδεμία συνεχὴς περὶ τούτων ἱστορία σώζεται. Οἱ Φοίνικες ἐφάνησαν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν στενὴν παράλιον χώραν τῆς Συ-

ρίας, ἐπὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τοῦλάχιστον 27 ἢ 28 ἑκατονταετηρίδας π. Χ. Ἦλθον ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ κατήγοντο ἀπὸ τοῦ Σῆμ. υἱοῦ τοῦ Νῶε.

Οἱ Φοίνικες ἦσαν ὁ ἀρχαιότατος ἐμπορικὸς λαὸς, ἐξ ὧν ἡ ἱστορία μνημονεύει. Ἡ χώρα αὐτῶν ἦτο ξηρὰ καὶ ἀμυῶδης καὶ εἶχε μῆκος περὶ τὰ 100 μίλια (ἀγγλικά), πλάτος δὲ 10 ἕως 12. Ἡ πλησίασις τῆς θαλάσσης, τὸ ὅπισθεν αὐτῶν πλήρες κέδρων, ἐπιτηδεῖον εἰς ναυπηγίαν, ὅρος Λίβανος, συνέτειναν εἰς τὸ νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ γῆ των ἦτο ἄγονος, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας.

Πρωτεύουσα πόλις αὐτῶν ἦτο ἡ Σιδὼν, ἡ δὲ Τύρος, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς Ἰράμ. ἔγεινε φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Σολωμῶντος, ἦτο ἀποικία αὐτῆς, κατασταθεῖσα ἰσχυροτέρα τῆς μητροπόλεως.

Κατ' ἀρχὰς ἐμπορεύοντο οἱ Φοίνικες μετὰ τῆς Κύπρου, ἔπειτα ἔπλευσαν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν πρὸς τὰς παραλίας τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ βαθυμυδὸν ἐξέτειναν τοὺς πλοῦς των διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, καὶ πρὸς δυσμὰς ἐσχέτισθησαν μὲ τὴν Ἑλλάδα. Εἰς προστασίαν δὲ καὶ ἐπέκτασιν τοῦ ἐμπορίου των συνέστησαν ἀποικίας εἰς πολλὰ μέρη. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀσίας ὑπὸ Ἑλλήνων, οἵτινες προάδευον εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' ὅμως πολλὰ εἶδη ἐμπορευμάτων ἐξηκολούθουν δι' αὐτῶν πάλιν νὰ λαμβάνωσιν οἱ Ἕλληνες.

Τὸ ἐμπόριον τῶν Φοινίκων διήρκεσε περισσότερον εἰς τὰς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου καὶ ἔκτισαν διὰ τῆς Λιδού, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως των Πυγμαλίωνος, τὴν περιώνυμον αὐτῶν ἀποικίαν Καρχηδόνα περὶ τὸ 888 ἔτος π. Χ. Κυριεύσαντες δὲ καὶ πᾶσαν τὴν ἀπέναντι αὐτῆς παραλίαν τῆς Σικελίας, ἐξέπλευσαν ἐκ ταύτης εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου εὗρον ἄφθονον ἄργυρον. Μετὰ ταῦτα διαβάντες τὸν πορθμὸν τῶν Γαδεΐρων ἦλθον εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου εὗρον κασσίτερον· τέλος δὲ προχωρήσαντες εἰς τὰς βορείους τῆς Γερμανίας παραλίας ἐπέτυχον ἡλεκτρον, ὅστις τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦτο σπάνιος καὶ τοῦ χρυσοῦ διὰ τοῦτο τιμιώτερος· ἐφύλαττον δὲ μυστικούς τοὺς πλοῦς των τούτους, διὰ ν' ἀποφύγωσιν ἀντιζήλους. Οἱ Φοίνικες περιέπλευσαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν ἅπασαν. Οὕτω μέχρι τοῦ 600 ἔτους π. Χ. ἦσαν οὗτοι τὸ μόνον ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἔκαμνε μακρυνοὺς πλοῦς.

Καὶ δὲν ἐξέτειναν διὰ θαλάσσης μόνον τὰς ἐμπορικὰς αὐτῶν ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ καὶ διὰ ξηρᾶς αἱ ἐμπορικαὶ αὐτῶν συνοδαὶ ἐπραγματεύοντο πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς· ἐξ Ἀραβίας ἐφέροντο κιννάμωμον, ἀρώματα, ἐλεφαντόδοντες καὶ χρυσός, τὰ ὅποια οἱ Ἀραβες ἠγόραζον ἐκ τῶν ἐμπόρων ἄλλων ἐθνῶν. Καὶ ἡ μεταφορὰ ἀπλῶς ἐμπορευμάτων ἐκ μιᾶς εἰς ἄλλαν πόλιν ἦτο ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ἔργων

τῶν φοινίκων· εἶχον δὲ καὶ ἐμπορεῖα (σταθμούς παραλίους) ἐκτετα-
μένα ἐν Τύρῳ, Σιδῶνι καὶ ἄλλαις πόλεσι.

Τὸ κυριώτερον τῶν τεχνουργημάτων αὐτῶν ἦτο ἡ ὕελος καὶ ἡ πορ-
φύρα, τὰ ὅποια τυχαίως ἀνεύρον. Οὗτοι δὲ λέγονται καὶ ἐπινοηταὶ τῶν
γραμμάτων, τὰ ὅποια καὶ οἱ Ἕλληνες παρ' αὐτῶν ἔμαθον· ὡσαύτως δὲ
καὶ τῶν σταθμῶν καὶ τῶν μέτρων, τῆς νομισματικῆς καὶ τῆς ἀριθμητικῆς.

Καὶ ἡ πρότερον ἀκμάσασα Σιδὼν καὶ ἡ μετὰ ταύτην ἀποικία τῆς
Τύρος ἔγειναν αἱ πλουσιώταται τῶν πόλεων τοῦ τότε κόσμου καὶ ἐξ
αὐτῶν ἐξήγετο πᾶν φιλοτέχνημα καλὸν καὶ πολύτιμον.

Ἡ συσώρευσις ἐν Φοινίκῃ τοῦ ἐκ τῆς ἐμπορίας πολλοῦ πλούτου ἐ-
πέσυρε κατ' αὐτῆς τοὺς ἰσχυροὺς γείτονάς της· ὅθεν κατὰ πρῶτον ὁ
Σαλμανασάρ (717 π. Χ.) ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας ὑπέταξεν αὐτὴν
πλὴν τῆς Τύρου, ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς ὁποίας νικηθεὶς ἀπεκρούσθη
εἰς τὰ ὀπίσω. Κατόπιν τούτου εἰσέβαλεν εἰς τὴν Φοινίκην ὁ ἰσχυρὸς
κατακτητὴς Ναβουχοδονόσορ βασιλεὺς τῆς Βαβυλώνης. Καὶ ἡ μὲν
Σιδὼν ἔπεσεν, ὑποδουλωθεῖσα τῷ 600 π. Χ. παρ' αὐτοῦ, ὑποτάξαν-
τος ὅλην τὴν Φοινίκην· ἡ δὲ Τύρος, μετὰ δεκατριῶν ἐτῶν πολιορκίαν
κυριευθεῖσα, εὐρέθη κενή, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἅπαντες σχεδὸν κα-
τέφυγον εἰς πλησιόχωρον νῆσον, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγκατεστάθησαν πάλιν,
οἰκοδομήσαντες ὄχυράν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν πάλιν Τύρον,
ἥτις κατέστη ἐπίσης μὲ τὴν Παλαιάν Τύρον (Παλαιτύρον) περίφημος.
Ἀλλὰ καὶ αὕτη τὸ ἔτος 333 π. Χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ ἄλλου μεγάλου
κατακτητοῦ, τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, μετὰ πεισματώδη ἐπτάμηνον
πολιορκίαν παραδοθεῖσα. Ἡ πόλις αὕτη κατεστράφη παρ' αὐτοῦ καὶ
ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς ὅσοι δὲν ἐσφάγησαν κατεστάθησαν αἰχμάλω-
τοι καὶ δοῦλοι.

Οἱ Φοινίκες ἦσαν εἰδωλολάτραι, συνειθίζοντες καὶ ἀνθρωπίνους θυ-
σίας. Πρωτεύοντες θεοὶ αὐτῶν ἦσαν ὁ Βάαλ, ἡ Ἀστάρτη καὶ ἄλλος τις
ὅμοιος μὲ τὸν Ἡρακλῆ τῶν Ἑλλήνων, ὁ λεγόμενος Μελικέρτης.

§ 6. Βαβυλώνιοι.

Ἡ Βαβυλωνία, κειμένη μετὰ τῶν ποταμῶν Τίγριδος καὶ Εὐφρά-
του, κατοικήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ φυλῆς σημιτικῆς, ἥτις ἔκτισε καὶ τὴν
πρωτεύουσαν Βαβυλῶνα.

Πρῶτος αὐτῆς μονάρχης λέγεται ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ὁ Νεβρώδ, ἰσχυ-
ρὸς θηρευτὴς, ἐλθὼν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ ἐξ Ἀραβίας καὶ ἐξουσιάζας
τοὺς εἰρηνικοὺς κατοίκους τῆς εὐφορωτάτης ταύτης χώρας. Ἡ Βαβυ-
λωνία κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (2060 π. Χ. καὶ ἐπὶ κεῖνα) καθυπέ-
ταξε πολλὰς πέριξ αὐτῆς καὶ ἀλλαχοῦ χώρας· ἀλλὰ τέλος ὑπετάγη
ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Νίνου, καὶ ἔκτοτε ἀπετέλει μέρος τῆς
μεγάλης τοῦ ἔθνους τούτου ἐπικρατείας.

§ 7. Ἀσσύριοι.

Ἡ Ἀσσυρία ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τῆς Βαβυλωνίας. πέραν τοῦ Τίγριδος ποταμοῦ. Οἱ πρῶτοι αὐτῆς κάτοικοι ἦσαν καλοὶ πολεμισταὶ καὶ ἐξουσίασαν πολλοὺς πέραν τῶν ποταμῶν, συγχωνεύσαντες αὐτοὺς εἰς ἓν κράτος ὑπὸ κοινὸν ὄνομα Ἀσσυρία.

Νίνος, ὁ θεμελιωτὴς τοῦ κράτους τούτου, ἔκτισε τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ Νινεὺν πρὸ τοῦ 1900 ἔτους, ὡς λέγουσι, π. Χ. ἢ περὶ τὸ 2000 π. Χ. Ἄλλοι θέλουσι θεμελιωτὴν τοῦ κράτους τούτου τὸν Ἀσσοῦρ, υἱὸν τοῦ Σῆμ, ἐπελθόντα καὶ κυριεύσαντα τὰ πέραν τοῦ Τίγριδος μέρη ταῦτα. Διάδοχον δὲ τούτου λέγουσι τὸν Νίνον.

Ὁ Νίνος ἀποθανὼν ἀφῆκεν υἱὸν ὀνόματι Νινύαν καὶ γυναῖκα τὴν περίφημον Σεμίραμιν, ἥτις ἐνδυσθεῖσα ἀνδρικὰ φορέματα, διώκει τὸ βασίλειον ἀντὶ τοῦ Νινύου. Διεκόσμησε δὲ αὕτη τὴν Βαβυλῶνα διὰ λαμπρῶν κτιρίων καὶ ἔκαμεν, ὡς τινες νομίζουσι, τοὺς εἰς τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου καταλεγομένους κρεμαστοὺς κήπους. Ἐπιδιώρθησε δὲ καὶ ἐκόσμησε καὶ ἄλλας τοῦ βασιλείου τῆς πόλεις, καὶ ἐξέτεινε τὸ κράτος τῆς διὰ κατακτήσεων εἰς τὴν Ἀφρικὴν, τὴν μικρὰν Ἀσίαν, προχωρήσασα, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτύχῃ κατακτήσεις, καὶ εἰς τὰς πέραν τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ χώρας. Ὁ Νινύας, φανεύσας τὴν μητέρα του ταύτην, παρεδόθη ὅλως εἰς ἡδυπαθῆ βίον, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐπὶ γενεὰς τριάκοντα μέχρι τοῦ τελευταίου αὐτῶν Σαρδαναπάλου, τοῦ χειρίστου πάντων, ὅστις κατήντησε νὰ φορέσῃ καὶ γυναικεῖα ἐνδύματα ἐκ θηλυπρεπείας· τρεῖς δὲ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ, μὴ ἀνεχόμενοι νὰ ζῶσιν ὑπὸ τοιοῦτον ἄθλιον μονάρχην, ἔβαλον πῦρ εἰς τὰ ἀνάκτορά του καὶ κατέκταναν αὐτὸν (875 π. Χ.).

Μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο οἱ τρεῖς αὐτοὶ στρατηγοὶ διεμοίρασαν μεταξὺ τῶν τὸ βασίλειον καὶ ἐκ τούτου ἐγεννήθησαν τὰ τρία βασίλεια—νέας Ἀσσυρίας, νέας Βαβυλωνος καὶ νέας Μηδίας.

Σαλμανασσάρ, ὁ τῆς νέας Ἀσσυρίας βασιλεὺς, ἦτο ὁ καταλύσας τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ, ὡς διαλαμβάνεται ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἱστορίᾳ. Ἀλλὰ ισχυρότατον πάντων τῶν βασιλείων κατέστη ἐπὶ Ναβουχοδονόσορος (600 π. Χ.) τὸ τῆς Βαβυλωνος. Ὁ βασιλεὺς αὐτῆς οὕτως καθυπέταξε τὴν Αἴγυπτον, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ οὕτω συνέστησε τὸ βαβυλωνικὸν κράτος, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Νείλου ποταμοῦ μέχρι πέραν τοῦ Τίγριδος.

Κατὰ τὸ 535 π. Χ. καὶ τοῦτο τὸ βασίλειον καὶ τὰ ἄλλα δύο συγχωνεύθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ Μηδοπερσικῇ ἐπικρατείᾳ ὑπὸ Κύρου τοῦ Μεγάλου.

Σημ. Οἱ Βαβυλώνιοι ἐλάτρευον τοὺς ἀστέρας καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην. Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ὀνομάσθησαν Χαλδαῖοι καὶ Μάγοι. Ἐκ

τούτων λέγεται, ὅτι ἦσαν οἱ Μάγοι, οἱ ἐλθόντες εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἅμα γεννηθέντος, ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας.

§ 8. Πέρσαι, Μῆδοι καὶ Λυδοί.

Περσίς ἢ Περσική ὠνομάζετο πάλαι μικρά χώρα παρὰ τὸν Περσικὸν κόλπον, ἥτις ἔγεινεν ἡ ἀρχὴ τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὁ τόπος, ἐξ οὗ οἱ στρατοὶ ἐξώρμησαν εἰς κατάκτησιν τῶν περὶ καὶ τῶν ἀπωτέρω χωρῶν, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ὠνομάσθησαν ἐν γένει, ὡς οἱ νικηταὶ αὐτῶν, Πέρσαι· ὅθεν ἀνάγκη νὰ διακρίνηται τ' ὄνομα Περσὶς ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, τὸ ὁποῖον ἐξετάθη ὑπὸ τοῦ Κύρου καὶ τοῦ υἱοῦ του Καμβύσου ἀπὸ τῆς Μεσογείου θalάσσης μέχρι τῶν Ἰνδιῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νείλου. Πρωτεύουσαι πόλεις τῆς Περσικῆς ἦσαν ἡ Περσέπολις, τὰ Ἐκβάτανα καὶ τὰ Σούσα, καὶ ἱερὰ πόλις διὰ τὴν ἀρχαιότητα, αἱ Πασαργάδαι.

Πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς Περσίας ἦτο ἡ Μηδία, μέρος πρότερον ἀποτελούσα τῆς μοναρχίας τῶν Ἀσσυρίων, ὕστερον δὲ διοικουμένη ὑπὸ ἰδίων βασιλέων, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτος λέγεται ὁ Διόκις, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς Φραόρτης βασιλεύσας ὑπέταξεν εἰς τοὺς Μῆδους τοὺς Πέρσας.

Υἱὸς τούτου ἦτο ὁ Κυαξάρης, πατὴρ τοῦ Ἀστυάγου, πάππου τοῦ Κύρου.

Καὶ τῆς Περσικῆς καὶ τῆς Μηδίας ἡ πρὸ τοῦ Κύρου ἱστορία εἶναι σκοτεινὴ, καὶ μόνον ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Κύρου ἀρχίζουσι καθαρώτερον νὰ γνωρίζωνται τὰ περὶ αὐτῆς. Καὶ αὕτη δὲ ἡ γέννησις καὶ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Κύρου εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μυθιστορικὴ. Οὕτω λέγεται ἐπ' ἄλλοις, ὅτι Ἀστυάγης, βασιλεὺς τῆς Μηδίας, εἶχε θυγατέρα ὀνόματι Μανδάνην, ἥτις, κατὰ χρησμόν τινα, ἐμελλε νὰ γεννήσῃ υἱόν, ὅστις ἐμελλε νὰ γείνη κύριος ἀπάσης τῆς Ἀσίας. Ὁ Ἀστυάγης, διὰ νὰ προλάβῃ τοῦτο, ὑπάνδρευεν αὐτὴν μὲ Πέρσην τινὰ ἐκ μικροῦ γένους. Ὅτε δὲ αὕτη ἐγέννησεν υἱόν, ὁ Ἀστυάγης λαβὼν ἔδωκεν αὐτόν, ἅμα γεννηθέντα, εἰς τὸν δούλόν του Ἀρπαγον νὰ τὸν θανατώσῃ. Ὁ Ἀρπαγὸς ἐνεπιστεύθη τὸ παιδίον εἰς ποιμένα τινα, διὰ νὰ τὸ ἐκθῇ εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ ἐκεῖ ἀπολεσθῇ. Ὁ ποιμὴν ὅμως, φιλανθρωπικῶς κινούμενος, ἔλαβεν αὐτὸ εἰς τὰ ἴδια καὶ ἀνέθρεψεν αὐτὸ ὡς τέκνον του. Ἀνεκαλύφθη δὲ ὕστερον ὑπὸ τοῦ Ἀστυάγου ὅτι ἦτο ἔγγονός του, καὶ ἠγάπησεν αὐτόν διὰ τὸ ἀνεξάρτητον καὶ τὸ γενναῖον τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τὰ ἄλλα του προτέρηματα, προσέταξε δὲ νὰ ἀνατραφῇ εἰς Περσίαν. Ὑστερον δὲ ἔφρεν αὐτόν πλῆσιόν του καὶ εἶχεν αὐτόν πάντοτε μαζί του. Ὁ Κύρος δὲ κατέστη ἐνταῦθα διὰ τὰς ἀρετάς του ἀγαπητὸς εἰς τὸν λαόν· διεγερθεὶς δὲ τῆς φιλοτιμίας του ὑπὸ τοῦ σώσαντος αὐτόν Ἀρπάγου,

καὶ ὠφελομένοις ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης πάντων, κατῴρωσε νὰ καταστήσῃ ἀνεξάρτητον τὴν Περσίαν ἀπὸ τῶν Μήδων· τὸ δὲ 558 ἐξεθρόνισε τὸν πάππον τοῦ Ἀστυάγην, καὶ ἀνεκηρύχθη αὐτὸς βασιλεὺς τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν. Ἐκτοτε ἤρχισεν ὁ Κῦρος νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του, καθυποτάσσων καὶ ἄλλας χώρας.

Ἡ Λυδία ἦτο βασιλείον πλησιόχωρον τοῦ κράτους τοῦ Κύρου, εἰς δὲ τῶν βασιλέων αὐτῆς, ὁ Κροῖσος, ἦτο πλουσιώτατος, καὶ θεώρει ἑαυτὸν πάντων ἀνθρώπων εὐδαιμονέστατον· ἀλλ' ὁ σοφὸς Ἀθηναῖος Σόλων, εὐρεθεὶς τυχαίως εἰς τὴν αὐλήν του περιηγήσεως χάριν, εἶπεν εἰς αὐτὸν «Οὐδεὶς μακάριος πρὸ τοῦ θανάτου». Πολεμήσας ὁ Κῦρος τὸν βασιλέα τοῦτον, ἐνίκησε καὶ ἡχμαλώτισεν αὐτόν· προσέταξε δὲ νὰ τὸν καύσωσι ζῶντα ἐπὶ πυρᾶς· ἀλλὰ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἐτέθη πῦρ εἰς τὴν πυράν, ἐφώνησεν ὁ Κροῖσος, «Σόλων, Σόλων». Ὁ Κῦρος, μαθὼν τὴν αἰτίαν τῆς προσφωνήσεως ταύτης, καὶ συλλογισθεὶς ὅτι αἱ ἀνθρώπιναι τύχαι τυχαίνει νὰ μεταβάλλωνται, ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τὸν Κροῖσον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸν εἶχε πλησίον του ὡς φίλον καὶ σύμβουλον.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Λυδίας, ἀπέστειλεν ὁ Κῦρος τὸν στρατηγόν του Ἀρπαγον κατὰ τῶν ἐν τῇ παραλίᾳ Ἀσίας τῆς μικρᾶς ἐλληνικῶν ἀποικιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεζήτησαν ἀνεξαρτησίαν· αὐτὸς δὲ ἐστράτευσε πρὸς ἀνατολάς καὶ ἐκυρίευσεν τὴν ἰσχυρὰν καὶ ὑπερήφανον Βαβυλῶνα, καὶ ἔδωκεν ἄδειαν εἰς τοὺς ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐκεῖ Ἰουδαίους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ νὰ οἰκοδομήσωσι τὸν καταστραφέντα ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος ναὸν τοῦ Θεοῦ.

Πολεμῶν δὲ ὁ Κῦρος ὕστερον τοὺς Μεσσαγέτας, σκυθικὴν φυλὴν, (530 π. Χ.) ἐφρονεύθη· διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱὸς του Καμβύσης, ὅστις ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐξέτεινε οὕτω τὸ κράτος του. Ἦτο δὲ οὗτος σκληρὸς, μέθυστος καὶ ἀπάνθρωπος βασιλεὺς· ὅθεν διὰ ταῦτα καὶ ἐν γένει διὰ τὴν κακὴν διαγωγὴν του ἐμίσησαν αὐτὸν πάντες καὶ ἔγεινε κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασις· ἐν ᾧ δὲ ἔτρεχε νὰ καταβάλλῃ αὐτὴν ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου του καὶ ἐθανατώθη.

Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξελέχθη βασιλεὺς τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας εἰς τῶν ἐπτὰ συμβούλων του, Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπους (521 π. Χ.), ὅστις ἀνεδείχθη μέγας. Αὐτὸς διήρесе τὸ βασιλείον του εἰς 20 σατραπίας καὶ ἡῤῥησεν αὐτὸ ἐξουσιάσας τὴν Θράκην καὶ τὰς πέτραν τοῦ Ἰνδοῦ χώρας. Ὁθεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ τὸ Περσικὸν κράτος ἐξετάθη ἀπὸ τοῦ Δουναβέως μέχρι τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τοῦ Ἰνδοῦ. Οὗτος δὲ εἶναι ὁ καὶ τοὺς Ἕλληνας πολεμήσας καὶ ἡττηθεὶς ἐν Μαραθῶνι, ὡς θέλομεν ἰδεῖ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ταῦτα καὶ τὴν ἐξῆς τύχην τῆς μεγάλης τῶν Περσῶν αὐτοκρατορίας.

Σημ. 4. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Δαρείου ἤκμασεν ὁ θεμιλιωτής, ἡ ἀναμορφωτὴς τῆς θρησκείας τῶν Περσῶν Ζωροάστρης, εἰσαγαγὼν δύο ἀρχὰς πολε-

μίας πρὸς ἀλλήλας τὸν Ὀρμάσδην τοῦ καλοῦ καὶ τὸν Ἀριμάνην τοῦ κακοῦ. Τὸ περὶ θρησκείας βιβλίον αὐτοῦ λέγεται Ζενδαβέστα.

Σημ. β'. Οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας, ἀπόλυτοι μονάρχαι ὄντες, ἐνδιητῶντο εἰς δαυρὰ ἀνάκτορα, εἰς τὰ ὅποια παρέκειντο ἐκτεταμένοι κῆποι, παράδεισοι λεγόμενοι, ἐν οἷς ἔτρεφαν ζῶα παντοδαπὰ πρὸς κυνήγιον. Κατόικουν δὲ τὸ μὲν θέρος εἰς τὰ Ἐκβάτανα, τὸ δὲ ἔαρ εἰς τὰ Σοῦσα καὶ τὸν χειμῶνα εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Τὰς ἐπαρχίας διόικουν Σατράπαι· οἱ δὲ ἱερεῖς τῶν Περσῶν ἦσαν ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Μήδων καὶ ἐλέγοντο Μάγοι.

§ 9. Καρχηδόνιοι.

Ἡ περιφημοτάτη τῶν ἀποικιῶν τῆς Τύρου ἦτο ἡ Καρχηδὼν, θεμελιωθείσα κατ' ἄγνωστον καιρὸν εἰς τὸ μέρος τῆς Ἀφρικῆς, ὅπερ προσκετείνεται κατ' ἔμπροσθεν τῆς Σικελίας.

Κατὰ τὰς μυθώδεις διηγήσεις ἡ Καρχηδὼν ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς Διδούς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως τῆς Τύρου Πυγμαλίωνος κατὰ τὸ 880 ἔτος π. Χ. Ἡ Καρχηδὼν κατεξουσίασε πολλοὺς τῶν πέριξ τόπων καὶ κατέστησεν ἀποικίας, ἀπέκτησε δὲ δύναμιν τόσην, ὥστε ἔγεινε καὶ αὐτῆς τῆς Ῥώμης ἀντίπαλος, μεθ' ἧς ἔκαμε τρεῖς δεινοὺς πολέμους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 265 μέχρι 242 π. Χ., καθ' ὃν οἱ Καρχηδόνιοι ἀπώλεσαν τὴν Σικελίαν καὶ τὰς Λιπάρους νήσους. Ὁ δεύτερος, διαρκέσας ἀπὸ τοῦ 218 ἄχρι τοῦ 201 π. Χ. ἀπέβη ὀλεθριώτερος τοῦ πρώτου εἰς τοὺς Καρχηδονίους, διότι νικηθέντες ἀπώλεσαν ὅλην τὴν δύναμιν· στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον ἦτο ὁ περίφημος Ἀννίβας. Ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος πόλεμος ἤρχισε καὶ ἐτελείωσε τὸ 146 π. Χ. διὰ τῆς ἀλώσεως καὶ τελείας καταστροφῆς τῆς Καρχηδόνος. Μετὰ 30 δὲ ἔτη ἔκτοτε ἐσυστήθη εἰς τὰ εἰρεῖπια αὐτῆς ἀποικία Ῥωμαίων καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ τοῦ Αὐγούστου ἐκτίσθη ὑπ' αὐτῶν νέα πόλις ὁμώνυμος μὲν τὴν ἀρχαίαν, ἥτις κατέστη ἡ πρώτη τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκυριεύθη δὲ ὑπὸ τῶν Βανδῆλων, 439 μ. Χ. καὶ ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου στρατηγοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, νικῆσαντος αὐτοὺς, ἐκυριεύθη τὸ 533 μ. Χ. κατεστράφη δὲ ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατακτητῶν τὸ 698 μ. Χ.

§ 10. ΕΛΛΗΝΕΣ.

Ὄνομα, ἑκτασις καὶ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

Ἐλ λ ᾱς ὠνομάσθη τὸ πρῶτον, κατὰ τοὺς μύθους, ἀπὸ Ἑλληνος υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, μικρά τις χώρα ἐν τῇ Φθίᾳ τῆς Θεσσαλίας, καὶ κώμη ἐν αὐτῇ. Τὸ ὄνομα τοῦτο μετεδόθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς πᾶσαν τὴν χώραν, ἥτις καὶ τῶρα ὀνομάζεται οὕτω. Πολλάκις δὲ Ἑλ λ ᾱς ὀνομάζονται καὶ αἱ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, τῆς δυτικῆς Ἀσίας καὶ τῆς ἀρκτικῆς Ἀφρικῆς ἀποικίαι τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ὡς μέρος τρέπον τινὰ αὐτῆς ἀποτελοῦσαι καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικούμεναι.

Πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος λέγεται ὅτι ἦσαν κυρίως οἱ Πελαγοί, φυλὴ ἥτις σήμερον μὲν δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ, τότε δὲ πιθανῶς ἐκατοίκησεν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν.

Εἰς τοὺς Πελασγούς τούτους ἀναφέρεται ἡ οἰκοδομὴ τειχῶν ἐκ μεγίστων καὶ ἀπελεκτήτων λίθων (ἀργῶν), ἐνίοτε δὲ καὶ ξεστῶν, συνεχομένων διὰ τοῦ ἰδίου βάρους, χωρὶς ἄλλης κολλητικῆς ὕλης· τινὲς τῶν ἀρχαίων λέγουσιν αὐτὰ ἔργα φυλῆς τινος γιγάντων, τῶν λεγομένων Κυκλώπων. Τοιαῦτα εἶναι τὰ τῆς Τίρυνθος τεῖχη καὶ ἄλλα.

Λέγεται προσέτι, ὅτι οἱ Πελασγοὶ ἐθεμελίωσαν τὰς πόλεις Τίρυνθα, Μυκῆνας, Ἄργος, Σικυῶνα, Ὀρχομενὸν καὶ ἄλλας.

Κατ' ἀρχαίας διηγήσεις, ξένοι ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Φοινίκης εἰσήγαγον εἰς τὴν Ἑλλάδα καλὰς καὶ ὠφελίμους τέχνας, ὁ Κέκροψ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ Κάδμος εἰς τὰς Θήβας καὶ ὁ Δαναὸς εἰς τὸ Ἄργος. Ὁ Κάδμος μάλιστα θεωρεῖται ὡς εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ γράμματα. Καὶ ταῦτα μὲν ἀμφιβάλλονται, εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι συνετέλεσαν τὰ τότε πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας· οὕτω τὰ ἀρχαιότατα ἐλληνικὰ γράμματα ἔχουσι τὸ σχῆμα τῶν φοινικικῶν, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων μετρικὸν σύστημα ἦτο σχεδὸν παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. Ἀλλ' ὁ κυρίως πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς γλώσσης των φέρουσι σημεῖα ὅτι ἀνεπτύχθησαν εἰς τὸν τόπον.

§ 11. Ἡρωϊκὰ χρόνια (1660—1200 π. Χ.

Κέκροψ, Κάδμος, Δαναὸς, Πέλοψ, Προμηθεὺς καὶ Δευκαλίων.

Ἀπὸ τοῦ 1600 μέχρι τοῦ 1200 π. Χ. εὐρίσκουμεν τὰ κατορθώματα διαφόρων ἡρώων χωριστὰ, καὶ κοινῶς πολλῶν τὴν ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν, τοὺς δύο θηβαῖκους πολέμους καὶ τὸν τρωϊκόν.

Ὁ ἐγγχώριος βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς Κέκροψ ἐπλάσθη μεταγενέστερον ὅτι ἦτο σοφὸς τις Αἰγύπτιος, ὅστις, διωκόμενος ἐκ τῆς πατρίδος του Σαΐδος ἔνεκεν ἐμφυλίου πολέμου, ἤλθε μετὰ ὀπαδῶν του εἰς τὴν Ἀττικὴν. Τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ἀπολιτεύτους ὄντας εἰσέτι καὶ εἰς τὰ δάση διαιτωμένους, συνήκισεν εἰς 12 κώμας, τοὺς ἐδίδαξε διάφορα χρήσιμα εἰς τὸν βίον πράγματα καὶ συνέστησε τὸ περίφημον διὰ τὸ σέβας του πρὸς τὴν δικαιοσύνην δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ὁ ἐκ Φοινίκης Κάδμος, περιελθὼν πολλοὺς τόπους διὰ νὰ εὑρῇ τὴν ἀδελφὴν του Εὐρώπην, ἣτις εἶχε χαθῆ, ὠδηγήθη ὑπὸ τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν καὶ ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν εἰς Θήβας τῆς Βοιωτίας.

Ὁ Δαναὸς, υἱὸς ὡς λέγεται Βηλίου βασιλέως τῆς Λιβύης, φοβηθεὶς τοὺς στασιάσαντας 50 υἱοὺς τοῦ ἀδελφοῦ του Αἰγύπτου, ἔφυγε, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατεστάθη εἰς Ἄργος. Κατέστη δὲ περίφημος διὰ τὰς 50 θυγατέρας του, τὰς Δαναΐδας, αἵτινες, ὑπανδρευθεῖσαι τοὺς πεντήκοντα υἱοὺς τοῦ Αἰγύπτου, ἐφόνευσαν, κατὰ προσταγὴν τοῦ Δαναοῦ, συγχρόνως τοὺς ἀνδρας τῶν αὐτῶν, ἐκτὸς μιᾶς τῆς Ὑπερμνήστρας, ἣτις ἔσωσε τὸν ἐαυτῆς (τὸν Αυγιά) διὸ κατεδικάσθησαν αὐταὶ εἰς τὸν ἄδην νὰ γεμίσωσιν ὕδωρ ἐνὰ πίθον τρυπημένον, ὅστις διὰ τοῦτο ποτὲ δὲν ἐγέμινεν.

Ὁ Πέλοψ μυθεύεται ὅτι ἤλθεν ἐκ Φρυγίας εἰς τὴν Ἥλιδαν καὶ νικήσας διὰ τέχνης καὶ δόλου εἰς ἀρματοδρομίαν, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Οἰνομάου Ἰπποδάμειαν καὶ τὴν βασιλείαν. Ἀπὸ τοῦ Πέλοπος τούτου ὀνομάσθη ἡ Πελοπόννησος, ἣτις Ἀπία πρότερον ἐλέγετο.

Οἱ Ἕλληνες θεοῶρων ὡς γενάρχην αὐτῶν τὸν Τιτᾶνα Προμηθεά, υἱὸν τοῦ Ἰαπετοῦ ἢ τοῦ Οὐρανοῦ. Πλάσας οὗτος ἐξ ὕδατος καὶ γῆς ἀνθρώπους, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς καὶ πῦρ κρυφίως ἀπὸ τὸν Δία· ὁ Ζεὺς, ἀγανακτήσας διὰ τοῦτο, προσέταξε τὸν Ἡρακλῆα καὶ τὸν ἔδωσε μὲ ἀλύσεις εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Κaucάσου, ὅπου ἀετὸς κατέτρωγεν ἀδιακόπως τὸ ἥπαρ αὐτοῦ, μέχρις οὗ ἐξιλεωθεὶς ὁ Ζεὺς τὸν ἀπέλυσεν, ἢ κατ' ἄλλους, μέχρις οὗ ὁ Ἡρακλῆς τὸν ἠλευθέρωσε.

Δευκαλίων, ὁ υἱὸς τοῦ Προμηθεως, ἔσωσε τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του

δημιουργηθείσαν γενεάν. Ὅτε ὁ Ζεὺς, ὀργισθεὶς διὰ τὰς πονηρίας τῶν ἀνθρώπων, ἠφάνισε διὰ κατακλυσμοῦ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ὁ Δευκαλίων, βασιλεὺς τότε ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἡ γυνὴ του Πύρρα ἐσώθησαν διὰ τὴν εὐσέβειάν των εἰς πλοῖον κατασκευασθὲν παρ' αὐτοῦ κατὰ συμβουλήν τοῦ πατρὸς του Προμηθέως. Ἀφ' οὗ δὲ ἔπαυσεν ὁ κατακλυσμὸς, ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Διὸς, ἔρριψαν λίθους ἀνωθεν τῶν ὤμων των, καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τῆς Πύρρας ριφθέντες μετεβλήθησαν εἰς γυναῖκας, οἱ δ' ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος ἔγειναν ἄνδρες. Ὁ Δευκαλίων ἐγέννησεν υἱοὺς τὸν Ἀμφικτύονα καὶ τὸν Ἑλλήνα· ὁ Ἑλλήν ἐγέννησε τρεῖς υἱοὺς, τὸν Δῶρον καὶ τὸν Αἰόλον, γενάρχας τῶν Δωριέων καὶ τῶν Αἰολέων, καὶ τὸν Εὐϋθον, πατέρα τοῦ Ἴωνος καὶ τοῦ Ἀχαιοῦ, γεναρχῶν τῶν δύο ἄλλων ἐλληνικῶν φυλῶν, δηλαδὴ τῶν Ἰώνων καὶ τῶν Ἀχαιῶν.

Μετὰ τὸν Δευκαλίωνα διάφορα διηγήματα παριστῶσι τοὺς Ἑλλήνας ὡς γενεὴν ἐξόχως ὑπὸ τῶν θεῶν ἀγαπωμένην. Ὅθεν βλέπομεν ἀναφερόμενα ὑπὸ τῶν ποιητῶν θαύματα καὶ ἥρωας, οἵτινες διὰ τὰς πράξεις των ἀναδεικνύονται καὶ αὐτοὶ ἀθάνατοι. Πᾶσα δὲ πόλις καὶ κώμη τῆς Ἑλλάδος, ὅσον ἄσμημος καὶ ἂν ἦτο, εἶχε τὰς ἡρωϊκὰς τῆς παραδόσεως, διὰ τὰς ὁποίας ἐκαυχᾶτο.

Τὰ κυριώτερα τῶν μυθολογημάτων τούτων καὶ ιστορημάτων τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς εἶναι τὰ ἐξῆς.

Ἡρακλῆς (1262—1210.

Ὁ Ἡρακλῆς λέγεται υἱὸς τοῦ θεοῦ Διὸς καὶ τῆς θνητῆς Ἀλκμήνης, βασιλίσσης τῆς Τίρυνθος. Οὗτος διῆλθε τὴν παιδικὴν ἡλικίαν γυμναζόμενος εἰς σκληρότατα γυμνάσια ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρώνας. Ἐν ταῦθα ἐφάνησαν εἰς αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη καὶ ἡ Ἀθηνᾶ (ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετή) προσεπάθησε νὰ τὸν προσελκύσῃ ἐκάστη εἰς τὸ μέρος τῆς. Ὁ Ἡρακλῆς ὅμως ἐπροτίμησε τὴν Ἀθηνᾶν, καὶ ἤρχης παρעυθὺς τὰ ἐνδοξα ἄλλα του. Ἠλευθέρωσε τὰς πεδιάδας τῶν Θεσπιῶν ἀπὸ τίνος υπερμεγέθους λέοντος, καταφθείροντος αὐτάς, καὶ ἀπῆλλαξε τὰς θήβας ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Ὀρχομενίων· κλείσας δὲ τὰς ἐξόδους τῆς Κοπαΐδος λίμνης, μετέβαλε τὴν πεδιάδα τοῦ Ὀρχομενοῦ εἰς ἐκτεταμένον ἔλος. Ὁ Ζεὺς ὕστερον παρέδωκε τὸν υἱὸν τοῦ Ἡρακλῆ εἰς τὰς παραδόξους θελήσεις τοῦ Εὐρυσθέως, βασιλέως τοῦ Ἀργους καὶ τῶν Μυκηνῶν, πρὸς ἐκτέλεσιν ὅρκου παρὰ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ γενομένου. Ὁ Ἡρακλῆς, κατὰ προσταγὴν τοῦ Εὐρυσθέως, ἐφόνευσε τὸν ἐν Νεμέᾳ λέοντα, τὴν πολυκέφαλον Λερναίαν Ὕδραν, τῆς ὁποίας ὅτε ἐκόπτετο ἡ μία κεφαλὴ, ἀνεφύοντο εὐθὺς ἄλλαι δύο ἀντὶ τῆς κοπέισης. Ἐφόνευσε τὸν Ἐρυμάνθιον κάπρον καὶ τὰ γιγαντόσχημα καὶ ἀνθρωπο-

φάγα ὄρνεα τῆς Στυμφαλίδος λίμνης τῆς Ἀρκαδίας. Καταλαβὼν τὸν ἄγριον ταῦρον τῆς Κρήτης, ἔφερεν αὐτὸν εἰς Ἑλλάδα· συνέλαβε, μετὰ ὀλοκλήρου ἔτους καταδίωξιν, τὴν χαλκόπουν καὶ χρυσοκερων ἔλαφον τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος· ἐκαθάρισε τὰ βουστάσια τοῦ Αὐγείου, στρέψας εἰς αὐτὰ τὰ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ Ἀλφειοῦ. Ἦρπασε τοὺς τέσσαρας ἀνθρωποδόρους καὶ πυρίπνοκας ἵππους τοῦ Διομήδους βασιλέως τῶν Θρακῶν, καὶ αὐτὸν μὲν ἐρόνευσεν ὁ ἴδιος, τοὺς δὲ ἵππους τοῦ ἀπέλυσεν εἰς τὸ ὄρος Ὀλυμπον, ὅπου κατεσπαράχθησαν ὑπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων. Ἦρπασε τὰ φυλαττόμενα ὑπὸ ἀθανάτου δράκοντος χρυσᾶ μῆλα ἐκ τοῦ ἐν Ἀφρικῇ κήπου τῶν Ἑσπερίδων· ἐρόνευσεν εἰς Ἰσπανίαν τὸν Γηρυόνην, τέρας ἔχον τρεῖς κεφαλὰς ἢ τρία σώματα ἡνωμένα· κατέβη εἰς τὸν ἄδην, καὶ ἀλυσίδετον ἀνεβίβασεν εἰς τὸν κόσμον τὸν θυρωρὸν αὐτοῦ τρικέφαλον ἢ κατ' ἄλλους πεντηκοντακέφαλον κύνᾳ Κέρβερον, διὰ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸν Θησέα, κρατούμενον ὑπὸ τοῦ Πλούτanos.

Οὗτοι ἦσαν οἱ δώδεκα ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' ἐξετέλεσε καὶ πολλοὺς ἄλλους κατὰ τὰς μακρὰς αὐτοῦ πορείας, διερχόμενος διὰ τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Τὰ ἄλλα ταῦτα κατορθώματα αὐτοῦ ὠνομάσθησαν πάρεργα.

Θησεύς.

Θησεύς, ὁ σύντροφος τοῦ Ἡρακλέους, υἱὸς τοῦ Αἰγέως ἡ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Αἰθρας, ἐγεννήθη ἐν Τροιζίνι. Ὁ Αἰγεύς, ἀναχωρῶν ἐκ Τροιζίνος, ἔθεσε τὸ ξίφος καὶ τὰ ὑποδήματά του ὑπὸ μέγιστον λίθον, καὶ παρηγγίλειν εἰς τὴν Αἰθραν, ἂν τὸ τεχθῇσόμενον ἦναι ἄξυν, νὰ σηκώσῃ, ὅταν δυνήθῃ, τὸν λίθον, νὰ λάβῃ τὴν παρακαταθήκην καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας. Κατὰ τὸ 18 τῆς ἡλικίας του ἔτος ὁ Θησεύς ἐσήκωσε τὸν λίθον, καὶ λαβὼν τὰ ὑπ' αὐτόν, ἦλθε διὰ ξηρᾶς εἰς Ἀθήνας, φονεύσας τοὺς καθ' ὁδὸν ἀγρίους ληστές. Ἀναγνωρισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του κατέβαλε τοὺς ἐπιβουλευσόμενους αὐτόν Παλλαντίδας, υἱοὺς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Αἰγέως Πάλλαντος, συνέλαβε δὲ ζῶντα καὶ τὸν Μαραθώνιον ταῦρον, κατερημοῦντα τὴν χώραν.

Αἱ Ἀθηναὶ ὑποχρεωτικῶς ἔστελλον κατ' ἔτος, ἡ κατ' ἄλλους κάθε ἐννέα ἔτη, εἰς Κρήτην φόρον ἑπτὰ παρθένους καὶ ἑπτὰ νέους εἰς βορὰν τοῦ εἰς τὸν ἐκεῖ λαβύρινθον κλεισμένου τέρατος Μινωταύρου. Ὁ Θησεύς ἐκουσίως συγκατηριθμήθη μετ' αὐτῶν τῶν θυμάτων, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του τοῦ φόρου τούτου. Ὅταν δὲ ἦλθεν εἰς Κρήτην, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκεῖ βασιλέως Ἀριάδνη, ἀγαπήσασα τὸν Θησέα, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νῆμα (μίτον), δι' οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὸν λαβύρινθον· φονεύσας δὲ ἐκεῖ τὸν Μινωταύρον, ἐξῆλθεν ἀσφαλῶς, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ μίτου. Ἀναχωρήσας δὲ ἐκ Κρήτης μετὰ τῆς Ἀριάδνης, ἐγκατέλειπεν αὐτὴν ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ· ἐν τῇ μεγάλῃ δὲ αὐτοῦ χαρᾷ καὶ ἀγαλ-

λιάσει διὰ τὴν νίκην, ἐλησμόνησε ν' ἀφαιρέσῃ τὰ μέλανα ἱστία, ἅτινα εἶχε τὸ πλοῖον κατὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχώρησίν του· ὁ δὲ πατήρ του Αἰγέυς, ἰδὼν τὸ πένθιμον τοῦτο σημεῖον, καὶ νομίσας ὅτι δὲν ἐσώθη ὁ υἱός του, ἐκρήμνισεν ἑαυτὸν εἰς τὸ πέλαγος, τὸ διὰ τοῦτο ὀνομασθὲν Αἰγαῖον.

Ὁ Θησεὺς ἐκληρονόμησε τὴν βασιλείαν, καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν Ἀττικὴν σοφοὺς νόμους, καὶ τὰς δώδεκα πόλεις αὐτῆς εἰς μίαν διοικητικῶς συνέφικσε. Συνήργησεν εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ ἐν Κολχίδι χρυσοῦ δέρατος, ἐπολέμησε τὰς Ἀμαζόνας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Θερμώδοντος, ἤρπασε τὴν Ἑλένην, καὶ ἐβόηθησε τὸν φίλον του Πειρίθου διὰ ν' ἀρπάξῃ ἐξ ἄδου τὴν Περσεφόνην. Ἀλλ' ὁ μὲν Πειρίθους κατεσπαράχθη ὑπὸ τοῦ Κερβέρου, ὁ δὲ Θησεὺς ἐκρατήθη εἰς τὸν Τάρταρον, ἕως οὗ ἡλευθερώθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας μετὰ δύο ἐτῶν ἀπουσίαν, δὲν ἡδυνήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν ἕνεκα διαβολῶν· ἐξώσθεις δὲ, κατέφυγεν εἰς τὴν νῆσον Σκύρον, ὅπου ὁ βασιλεὺς τῆς νήσου Λυκομήδης τὸν ἐδολοφόνησε, κατακρημνίσας αὐτὸν ἐκ τινος ὑψηλοῦ ὄρους. Ὁ Κίμων, μετὰ αἰῶνας, ἀνευρὼν ἐν Σκύρῳ τὰ λείψανά του, μετεκόμισεν αὐτὰ εἰς Ἀθήνας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν ἐτίμησαν ὡς ἡμίθεον, ἀφιερῶσαντες εἰς αὐτὸν καὶ ἱερὸν, τὸ καὶ νῦν ἐν Ἀθήναις σωζόμενον Θησεῖον.

Οἰδίπους.

Λαῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν καὶ ἀπόγονος τοῦ Κάδμου, μαθὼν ἐκ χρησμάτῳ, ὅτι ὁ υἱός του θὰ τὸν θανατώσῃ, ἐξέθεσεν αὐτὸν, ἅμα γεννηθέντα, ἐπὶ τὸ ὄρος Κιθαιρῶνα. Ποιμένες δὲ εὐρόντες τὸ βρέφος μετεκόμισαν αὐτὸ εἰς Κόρινθον, ὅπου ὁ βασιλεὺς Πόλυβος, ἄκληρος ὢν, τὸ υἱοθέτησε καὶ τὸ ἀνέθρεψεν. Ὁ Οἰδίπους ἡλικιωθεὶς ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Κορίνθου εἰς Δελφούς διὰ νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῶν γονέων του, καὶ λαβὼν εἰς ἀπάντησιν τὴν συμβουλὴν νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, διότι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα του, ἤλλαξε δρόμον, νομίζων ὅτι πατρίς του ἦτο ἡ Κόρινθος. Συναντηθεὶς δὲ ἐπὶ τῶν ὁρέων τῆς Βοιωτίας μετὰ γέροντος (οὗτος ἦτο ὁ πατήρ του Λαῖος), ἦλθεν εἰς χεῖρας πρὸς αὐτὸν, καὶ ὁ μὲν γέρων ἔπεσε θανασίμως πληγωθεὶς, ὁ δὲ Οἰδίπους ὕστερον ἦλθεν εἰς Θήβας.

Ἐκεῖ δὲ τέρας, ἔχον κεφαλὴν μὲν καὶ στήθος κόρης, σῶμα δὲ λέοντος καὶ πτέρυγας ἀετοῦ, ἡ Σφιγξ, εὐρίσκετο πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, προτείνουσα εἰς τοὺς διαβάτας ἀνεξήγητον αἰνίγμα καὶ φονεύουσα τοὺς μὴ δυναμένους νὰ τὸ λύσωσιν. Ὁ Κρέων, ἀδελφὸς τῆς βασιλίσσης τῶν Θηβῶν Ἰοκάστης, εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ δώσῃ εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν του ταύτην, γῆραν τοῦ Λαῖου, καὶ τὸν θρόνον τῶν Θηβῶν εἰς τὸν μέλ-

λοντα νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πόλιν ἐκ τοῦ τρομεροῦ τούτου τέρατος. Ὁ Οἰδίπους ἐπαρουσιάσθη διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην του. «Ποῖον ζῶον εἶναι», εἶπεν εἰς αὐτὸν ἡ Σφίγξ, «τὸ μὲν πρῶτ' τετράπουν, τὴν δὲ μεσημβρίαν δίπουν καὶ τὸ ἐσπέρας τρίπουν»;—«Ὁ ἄνθρωπος», τῇ ἀπεκρίθη ὁ Οἰδίπους. Τὸ τέρας ἡττηθὲν οὕτως, ἐκρημνίσθη ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν βράχων καὶ ἐφονεύθη. Ὁ δὲ Οἰδίπους, νυμφρευθεὶς τὴν Ἰοκάστην, ἔγεινε βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, φονεὺς τοῦ πατρὸς του, ἀνὴρ τῆς μητρὸς του καὶ ἀδελφὸς τῶν τέκνων του.

Διὰ τὸ ἀνοσιούργημα ἐπῆλθε λοιμὸς εἰς τὰς Θήβας. Ὁ Οἰδίπους ἐρωτήσας τοὺς θεοὺς, ἔμαθε μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι οἱ Θηβαῖοι τιμωροῦνται οὕτως, ἕνεκα τῶν ἐγκλημάτων αὐτοῦ, ἅτινα μετὰ ἔρουναν τότε πρῶτον ἐγνώρισε. Καὶ ἡ μὲν Ἰοκάστη, μὴ θελήσασα νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν φρικώδη ἀνακάλυψιν τῶν γεγονότων, ἀπηγχονίσθη, ὁ δὲ υἱὸς καὶ ἀνὴρ τῆς ἐνταυτῷ Οἰδίπους, ἐξορύξας τοὺς ὀφθαλμοὺς του, ἐτυφλώθη. Φυγὼν δὲ ἐκ Θηβῶν, καὶ ὁδηγούμενος ὑπὸ τῆς προσφιλοῦς του θυγατρὸς Ἀντιγόνης, μετὰ πολυχρόνιον εἰς διαφόρους τόπους περιπλάνησιν ἔφθασε, πανταχόθεν καταδιωκόμενος, ἐπὶ τέλους μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας εἰς Κολωνὸν παρὰ τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἦτο δάσος καὶ ἱερὸν τῶν Ἐρινύων· ἐκεῖ δὲ ὑπεδέχθη εὐμενῶς ὁ Θησεὺς τὸν γέροντα Οἰδίπουν, ὅστις καὶ μετ' οὐ πολλὸν ἀπέβιώσε.

Πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας (1214;) καὶ τῶν ἐπιγόνων (1192;)

Οἱ τοῦ Οἰδίποδος δίδυμοι υἱοί, Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνεΐκης, διεφιλονεύκουν περὶ τοῦ θρόνου. Ὁ δεύτερος, διωκόμενος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, κατέφυγε πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Ἀργεὺς Ἀδράστου· οὗτος δὲ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μίαν τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον, καὶ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Θηβῶν μετὰ στρατοῦ, διοικουμένου παρ' αὐτοῦ τοῦ Πολυνεΐκου καὶ πέντε ἄλλων ἐνδόξων ἡγεμόνων. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐτελειώσεν ὀλεθρίως, διότι οἱ μὲν δύο ἀδελφοί, μονομαχήσαντες μακρινῶς, ἐφόνευσαν ἀλλήλους, οἱ δὲ ἄλλοι ἡγεμόνες ἐφονεύθησαν ἀθλίως, ἐκτὸς τοῦ Ἀδράστου.

Μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἐτεοκλέους καὶ τοῦ Πολυνεΐκου τὸ στέμμα περιῆλθεν εἰς τὸν θεῖον αὐτῶν Κρέοντα, ὅστις ἀπηγόρευσε τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ Πολυνεΐκου· ἀλλ' ἡ εὐσεβὴς ἀδελφὴ τούτου Ἀντιγόνη ἐτόλμησε νὰ παραβῇ τὴν βάρβαρον ταύτην προσταγὴν τοῦ θεοῦ τῆς· διὸ ὁ τύραννος οὗτος προσέταξε καὶ τὴν ἐφόνευσαν.

Μετὰ δέκα δὲ ἔτη οἱ υἱοὶ τῶν ἑπτὰ ἡγεμόνων, οἱ ἐπίγονοι, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Θηβῶν, τὰς ἐκυρίευσαν μετὰ αἱματώδεις μάχας καὶ κατέστησαν βασιλεῖα τὸν υἱὸν τοῦ Πολυνεΐκου, Θέρσανδρον,

Ὁ Μίνως καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνδρες τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων.

Ὁ Μίνως, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης, ἔγινε βασιλεὺς καὶ νομοθέτης τῆς Κρήτης· ἦτο δὲ τόσον δίκαιος, ὥστε μετὰ τὸν θάνατόν του κατέστη ὑπὸ τῶν θεῶν πρῶτος κριτὼν τοῦ ἄδου. Αὐτὸς λέγουσιν ὅτι κατεσκεύασε τὸν περίφημον λαβύρινθον τῆς Κρήτης, ὅπου κατέκλεισε τὸ τέρας Μινώταυρον· ἐξουσίασε δὲ πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσων, καὶ ἔγινε θαλασσοκράτωρ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐφρόνευσαν τὸν υἱὸν του Ἀνδρόγεων, ἐπολέμησεν αὐτοὺς, καὶ τοὺς ὑπεχρέωσε νὰ στέλλωσιν ὡς φόρον εἰς Κρήτην κάθε ἐννέα ἔτη, ἢ, ὡς ἄλλοι λέγουσι, κατ' ἔτος, ἑπτὰ νέους καὶ ἑπτὰ κόρας, εἰς τροφήν τοῦ Μινωταύρου. Ἀπὸ τοῦ αἰσχροῦ τούτου φόρου ἠλευθέρωσε τὰς Ἀθήνας ὁ Θησεύς, ὡς ἴδामεν ἀνωτέρω.

Ἄλλους ἐπισήμους ἄνδρας τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων εὐρίσκομεν ἐν Μυκῆναις τοὺς Πελοπίδας Ἀτρέα καὶ Θυέστην· ἐν Σπάρτῃ τὸν Τυνδάρεων καὶ τὴν Λήδαν, ἐξ ἧς ἐγέννησεν ὁ Ζεὺς τοὺς Διοσκούρους Κάστορα καὶ Πολυδεύκη, (αὕτη ἦτο μήτηρ καὶ τῆς Ἑλένης καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας)· ἐν Αἰγίνῃ τὸν δικαιοτάτον πάντων τῶν θνητῶν Αἰακόν, ὅστις μετὰ θάνατον ἔγινε κριτὴς τοῦ ἄδου· τοὺς υἱούς του Τελαμῶνα καὶ Πηλέα, καὶ τὰ ἐνδοξότερα τῶν γονέων αὐτῶν τέκνα Αἴαντα καὶ Ἀχιλλέα· ἐν Κορίνθῳ τὸν πονηρὸν Σίσυφον· ἐτι δὲ τὸν Κένταυρον Χείρωνα, ἀστρολόγον καὶ διδάσκαλον πολλῶν ἡρώων.

Ἑκστρατεία τῶν Ἀργοναυτῶν (1226).

Ἐφημιζέτο, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Κολχίδος Αἰήτης εἶχεν ἄπειρα πλοῦτη, ὑπὸ τὸ μῦθευμα ὅτι κατεῖχε χρυσὸν τι δέρμα κριοῦ (δέρας), ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἄρη, ὑπὸ δράκοντος δὲ καὶ δύο πυριπνῶων ταύρων φυλαττόμενον, καὶ ὅτι αὐτὸ ἦτο ἀφιέρωμα τοῦ Φρίξου σωθέντος ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ κριοῦ.

Ὁ Ἰάσων, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἰωλκοῦ Αἰσῶνος, διετάχθη ὑπὸ τοῦ Φιλάρχου θεοῦ καὶ κηδεμόνος του Πελοῦ νὰ ἀνακτήσῃ τὸ πολύτιμον δέρας· ὅθεν ἐναυπήγησε τὸ πλοῖον Ἀργὼ, εἰς τὸ ὅποῖον ἐπέβησαν πεντήκοντα ἥρωες ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς Ἑλλάδος· τούτων δὲ οἱ περιφημότεροι ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὅστις ἐγκατέλειπε τὴν ἐκστρατείαν, ἀφ' οὗ ἀπηλευθέρωσεν ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Μυσίας τὴν Ἡσιόνην ἐκ τοῦ θαλασσίου τέρατος, ὅπερ ἐμελλε νὰ τὴν καταβροχθίσῃ, ὁ Θησεύς, ὁ Πειρίθους, οἱ δύο ἀδελφοὶ Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, ὁ Μελέαγρος, ὁ Πηλεὺς, ὁ ποιητὴς Ὀρφεύς, ὅστις διὰ τῶν θεοφιλῶν ᾠσμάτων του ἀπεμάκρυνε τὴν διχόνοιαν, καὶ ὁ ἱατρὸς Ἀσκληπιεύς, υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, εἰς τὸν ὅποῖον οὐδὲν κακὸν ἡδύνατο ν' ἀντισταθῇ.

Μετὰ πολλὰ συμβεβηκότα, ὁ Ἰάσων ἐφθάσεν εἰς Κολχίδα, καὶ ἐκεῖ

ἡγαπήθη ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Μηδείας, μαγίσσης, διὰ τῶν συμβουλῶν τῆς ὁποίας ὁ Ἰάσων φονεύσας τὰ φυλάττοντα τὸ χρυσοῦν δέρας θηρία, ἤρπασε τὸν θησαυρόν. Ἡ Μηδεία τότε τὸν ἡκολούθησεν εἰς τὸ πλοῖον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποφύγην τὴν καταδίωξιν τοῦ πατρὸς τῆς Αἰήτου, κατακόψας τὸν ἀδελφόν τῆς Ἀψυρτον, τὸν ὁποῖον εἶχε συμπαραλάβει, ἔσπειρε τὰς σάρκας του καὶ τὰ συντετριμμένα ὀστέα του εἰς τὴν ὁδόν· ὁ δὲ Αἰήτης, συναθροίζων τὰ μέλη τοῦ παιδὸς του, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν προφθάσῃ. Ἀλλ' ὁ Ἰάσων ἐπὶ τέλους τὴν ἐγκατέλειπεν· αὕτη δὲ ἔσφαξε τὰ τέκνα τῆς, καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅπου ὑπανδρεύθη τὸν Αἰγέα.

Τρωϊκὸς πόλεμος (1193;—1184;)

Τὸ μᾶλλον ἀξιωμακτικόν τε καὶ συμβεβηκὸς τῶν ἡρώων χρόνων τῆς Ἑλλάδος, μὲ μύθους δὲ καὶ τοῦτο περιπεπλεγμένον, εἶναι ὁ τρωϊκὸς πόλεμος.

Πάρις ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου, βασιλέως τῆς Τροίας, ἤρπασε τὴν ὥραιαν Ἑλένην γυναῖκα τοῦ Μενελάου, βασιλέως τῆς Λακεδαιμόνος, φιλοξενηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ. Ολόκληρος ἡ Ἑλλάς, ἀγανακτήσασα διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην, συνέδραμε τὸν Μενέλαον, ἀποφασίσαντα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Τροίας.

Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ἦτο ὁ Ἀγαμέμνων βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀδελφὸς τοῦ Μενελάου. Οἱ ἐπισημότεροι τῶν ἄλλων στρατηγῶν ἦσαν ὁ Μενέλαος, ὁ ἀνδρείοτατος Ἀχιλλεὺς, ὁ Διομήδης, οἱ δύο Αἴαντες, ὁ περίφημος διὰ τὴν φρόνησίν του Νέστωρ, καὶ ὁ πανοῦργος Ὀδυσσεύς· ἦσαν δὲ οἱ ἐκστρατεύσαντες Ἕλληνες ἕως 100, 000. Ὁ ἀνδρείοτατος τῶν Τρώων ἦτο ὁ Ἔκτωρ, υἱὸς τοῦ βασιλέως Πριάμου.

Μετὰ δεκαετὴ πολιορκίαν, εἰς ἣν πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν Τρώων καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων μονομαχοῦντες ἐθανατώθησαν, ἀρχηγοὶ τινες τῶν Ἑλλήνων κρυβέντες ἐντὸς μεγάλου ξυλίνου ἵππου, τοῦ δουρεῖου λεγομένου, προσέταξαν νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα οἱ στρατιῶταί των· τὸν δὲ δούρειον αὐτὸν ἵππον ἔφερον εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Τροίας οἱ Τρῶες, νομίσαντες αὐτὸν ἀφιέρωμα ἐγκαταλειφθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Τὴν ἐπομένην δὲ νύκτα οἱ ἔνδον τοῦ δουρεῖου ἵππου ἀρχηγοὶ ἐξεληθόντες ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τοὺς κατεπειγόντως ἐπανελθόντας συμπολεμιστάς των, καὶ οὕτως ἡ Τροία κυριευθεῖσα κατεστράφη, καὶ ὁ μὲν Πρίαμος ἐσφάγη, ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἑκάβῃ καὶ αἱ θυγατέρες του ἀπὴχθησαν εἰς αἰχμαλωσίαν. Ὁ Αἰνείας, υἱὸς τοῦ Ἀγχίσου, καὶ ὁ Ἀντήνωρ μόνον ἐξέφυγον τὴν αἰχμαλωσίαν (1184). Ἡ ἐπιστροφή (νόστος) τῶν ἡγεμόνων τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς Τροίας ἀποτελεῖ ἄλ-

λην σειρὰν μυθευμάτων καὶ διηγημάτων, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ νικηταὶ ἄπειρα ὑπέστησαν δεινά. Οὕτως ὁ Ὀδυσσεὺς περιεπλανήθη δέκα ἔτη εἰς τὴν θάλασσαν, πρὶν ἢ ἐπανιδῆναι τὴν νῆσόν του Ἰθάκην, ὁ Μενέλαος ὑπέφερεν ἐν διαστήματι ἐννέα ἐτῶν ἐκ τῶν τρικυμιῶν, ὁ Ἀγαμέμνων ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῆς γυναικὸς του Κλυταιμνήστρας καὶ τοῦ Αἰγίσθου, καὶ ἄλλοι ἄλλα ἔπαθον.

§ 12. Θρησκεία καὶ δεσμοὶ ἐθνικοὶ τῶν Ἑλλήνων.

Θεοί, ἡμίθεοι, ἥρωες.

Οἱ Ἕλληνες ἐποίησαν θεοὺς τὰ διάφορα φαινόμενα τῆς φύσεως· ὅθεν ἀπεθεώθησαν ὁ ἄνεμος, ὁ ἀήρ, τὸ πῦρ, ὁ ἥλιος, ὁ ὠκεανὸς, οἱ ποταμοί, τὰ δάση κτλ. Οὕτω ὁ Ζεὺς ἦτο ὁ ἀήρ αὐτὸς, ὁ περιέχων ὅλην τὴν δημιουργίαν κ. τ. λ.

Οἱ θεοὶ οὗτοι ὑπετίθεντο, ὅτι εἶχον ὅλας τὰς καλὰς ιδιότητας εἰς ἀνώτατον βαθμὸν, ἐπ' ἴσης δὲ καὶ ὅλα τὰ ἐλαττώματα, τὰ πάθη καὶ τὰς ἀθλιότητας τῶν θνητῶν.

Ἐκαστος τῶν θεῶν εἶχε τὴν πόλιν του καὶ τὸν λαόν του μέ τινα προνόμια· π. χ. ἡ Ἀθηνᾶ τὰς Ἀθήνας, ἡ Δημήτηρ τὴν Ἐλευσίνα, ἡ Ἥρα τὸ Ἄργος, ὁ Ἀπόλλων τοὺς Δελφοὺς, ὁ Διόνυσος τὰς Θήβας, ἡ Ἀφροδίτη τὴν νῆσον Κύπρον, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Αἱ μᾶλλον τῶν ἄλλων λατρευόμεναι θεότητες ἦσαν οἱ ἐξῆς δώδεκα οὐρανῖνες θεοί, οἵτινες, κατὰ τοὺς ἱερεῖς, κατῴκουν τὸν Ὀλυμπον. Ὁ Ζεὺς, ὁ κύριος τοῦ παντός· ἡ Ἥρα, ἡ γυνὴ καὶ ἀδελφὴ του· ὁ Ἀπόλλων, θεὸς τῆς ποιήσεως καὶ τῶν τεχνῶν· ὁ Ποσειδῶν, θεὸς τοῦ ὠκεανοῦ· ἡ Ἀθηνᾶ, θεὰ τῆς σοφίας· ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τοῦ κάλλους· ὁ Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου· ὁ Ἡρακλῆς, θεὸς τῶν βιομηχανικῶν καὶ βαναύσων τεχνῶν· ἡ σεμνὴ Ἑστία, ἥτις προΐστατο τῶν οἰκιακῶν ἀρετῶν· ἡ Δημήτηρ, θεὰ τῶν δημητριακῶν καρπῶν· ἡ Ἄρτεμις ἡ Σελήνη καὶ ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν, ὅστις προΐστατο τοῦ ἐμπορίου (κερδῶς), καὶ τῶν γραμμάτων (λόγιος).

Ἰπῆρχον πρὸς τούτοις καὶ ἕτεροι θεοὶ δευτερεύοντες. Πλούτων, ἄρχων τοῦ ἄδου καὶ, ὡς ὁ Ζεὺς, ὁ Ποσειδῶν, ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Ἑστία, τέκνον τοῦ Κράνου· ὁ Διόνυσος, θεὸς τοῦ οἴνου· ὁ Ἀσκληπιὸς, ἱατρὸς τοῦ οὐρανοῦ. Τέλος οἱ κατωτέρως τάξεως θεοὶ τῶν πεδιάδων, τῶν ὀρέων, τῶν ὁσῶν καὶ τῶν ὑδάτων, ὁ Πάν, οἱ Σιληνοί, οἱ Σάτυροι (Τίτυροι), αἱ νύμφαι Δρυάδες, Ναϊάδες, Ὠκεανίδες, Νηρηίδες, οἱ Τρίτονες, ὁ Αἰόλος καὶ οἱ Ἄνεμοι, αἱ ἐννέα Μοῦσαι καὶ αἱ τρεῖς Μοῖραι καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, καὶ τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἡμιθέων καὶ τῶν ἡρώων, οἵτινες ἦσαν υἱοὶ θεῶν καὶ θνητῶν, ὡς ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ

Ἰάσων, ὁ Περσεύς, κατασταθέντες περιβόητοι διὰ τὰ κατορθώματί των, ἡ ἀρχηγοὶ ἀποικιῶν καὶ λαῶν, θεμελιωταὶ πόλεων κτλ.

Τὰ Ἠλύσια πεδία καὶ ὁ Ἄδης.

Ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες, ὅτι ὁ Ἑρμῆς φέρων τοὺς νεκροὺς τοὺς παρῆλθε εἰς τὸν Χάρωνα. Οὗτος δὲ τοὺς ἔστειν εἰς τὸ πλοῖόν του καὶ τοὺς μετέφερε διὰ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ εἰς τὸν ἄδην. Ἐκεῖ δὲ ἐφέροντο ἐνώπιον τοῦ Μίνως, τοῦ Αἰακοῦ καὶ τοῦ Ῥαδάμανθυος καὶ ἐκρίνοντο, καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἐπορεύοντο εἰς τὰ Ἠλύσια πεδία, ἦτοι τὰς νήσους τῶν Μακάρων, τόπους τερπνοῦς· οἱ δὲ κακοὶ, εἰς τὰ Τάρταρα, τὸ πεδίον τοῦ κλαυθμῶνος καὶ τὸν Πυριφλεγέθοντα ποταμόν, ὅπου ἐβασανίζοντο μυριοτρόπως. Αἱ Ἑρινύες, τῶν ὁποίων ἡ κόμη ἀντὶ τριχῶν εἶχεν ὄφεις, καὶ αἱ ὁποῖαι εἶχον τὴν μὲν μίαν χεῖρα ὠπλισμένην μὲ μάστιγα ἐξ ὄφρων, τὴν δ' ἑτέραν μὲ δαδὰ, ἐτρόμαζον τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς ἐβασανίζον. Αἱ ψυχαὶ τῶν μὴ ἀξιοθέντων ταφῆς περιεπλανῶντο ἑκατὸν ἔτη εἰς τὸ Ἑσέβος, σκοτεινὴν καὶ ψυχρὰν κατοικίαν, ὅπου κατῴκουν ἡ Νύξ, ὁ Ζόφος καὶ ὁ Θάνατος. Τρικέφαλος δὲ κύων, ὁ Κέρβερος, ἐμπόδιζε τοὺς θέλοντας νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὸν ἄδην.

Λατρεία, Οἰωνοὶ, Μαντεῖα.

Ἐπειδὴ δ' ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες, ὅτι οἱ θεοὶ ἀνεμιγνύοντο πάντοτε εἰς τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις, ἐζήτουν νὰ τοὺς ἐξιλεώσωσι πρὸς ἑαυτοὺς διὰ τῶν παρακλήσεων, τῶν σπονδῶν, θυσιῶν ταύρων, δαμάλεων, βοῶν, προβάτων κτλ. τῶν ὁποίων ἓν μὲν μέρος ἐκαίετο ἐπὶ βωμοῦ, τὸ δ' ὑπόλοιπον ἐτρώγετο ὑπὸ τῶν προσφερόντων τὴν θυσίαν.

Σημεῖα καὶ ὄνειρα ἀνήγγελλον τὰς θείας θελήσεις, καὶ τὰ μέλλοντα. Οἱ οἰωνοσκόποι δὲ καὶ ἐν γένει οἱ μάντιες ἐξήγουν τοὺς οἰωνοὺς τούτους.

Οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον προσέτι, ὅτι οἱ θεοὶ ἀποκρίνονται καὶ διὰ τῶν μαντείων, τὰ περιφημότερα τῶν ὁποίων ἦσαν τὸ τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Δωδωνῆς ἐν Ἠπείρῳ, καὶ τῆς Ὀάσεως ἐν Ἀφρικῇ Διὸς τοῦ Ἄμμωνος.

Ἐν Δελφοῖς γυνὴ τις ἰέρεια, Πυθία ὀνομαζομένη, ἐφέρετο ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐπὶ τὴν χάσμα γῆς, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξήρχοντο ἀναθυμιάσεις. Ἐκεῖ δὲ καθήμενη ἐπὶ τρίποδος ἐνεπνέετο ὑπὸ τῆς λεγομένης μαντικῆς ἀναθυμιάσεως, καὶ παραφρονοῦσα, ἐπρόφερε λόγους ἀσυναρτήτους καὶ συγκεχυμένους. Οἱ ἱερεῖς ἔδιδον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἤχους τῆς Πυθίας ἐξήγησιν, ἡ ὁποία ἀμφίβολον εἶχε πολλάκις ἔννοιαν.

Ἀμφικτυονίαι, ἀγῶνες.

Ἐκάστη πόλις ἑλληνικὴ ἦτο ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς ἄλλης· ἀλλ' ὅμως συνεδέοντο διὰ τῆς ἐκ τῶν αὐτῶν προγόνων καταγωγῆς, τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας καὶ τῆς ταυτότητος τῶν ἐθίμων καὶ τοῦ χαρακτῆρος· ὅλαι δὲ ἐπεθύμουν νὰ διατηρῶσιν ἐθνικὸν δεσμὸν συνενούντα αὐτάς. Ἐκ τούτου προέκυψαν οἱ θρησκευτικοὶ ἐκεῖνοι σύνδεσμοι, οἱ ὀνομαζόμενοι ἀμφικτυονίαι, ἐξ ὧν ἡ μᾶλλον γνωστὴ, τὸ κατ' ἐξοχὴν λεγόμενον ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, συνεκροτεῖτο ἐκ δώδεκα λαῶν πεμπόντων ἀντιπροσώπων, τὸ μὲν ἕαρ εἰς Δελφοῦς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς Ἀνθήλην τῶν Θερμοπυλῶν. Ἐπανηγύριζον δὲ αὐτοῦ οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν πόλεων ἑορτάς θρησκευτικὰς, καὶ ἐνίοτε ἐψήφίζον καὶ ἀμοιβὰς ἐθνικὰς εἰς τοὺς εὐεργετήσαντας τὴν κοινὴν πατρίδα, ἢ καττρώοντο τοὺς προδότας αὐτῆς, καὶ τοὺς παρέδιδον εἰς τὴν κοινὴν ἐκδίκησιν.

Τὸ αἶσθημα δὲ τῆς κοινῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἀδελφότητος πασῶν τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν συνετέλεσε προσέτι εἰς σύστασιν δημοσίων ἀγῶνων, εἰς τοὺς ὁποίους συνέβρεον ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Οἱ μᾶλλον ὀνομαστοὶ καὶ περίφημοι τῶν ἀγῶνων ἦσαν οἱ τέσσαρες μεγάλοι λεγόμενοι· δηλ. οἱ Ἰσθμικοὶ, τελούμενοι ἐν Κορίνθῳ πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος· οἱ Νέμεοι ἐν Ἀργολίδι, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους· οἱ Πύθιοι ἢ οἱ Πυθικοὶ ἐν Δελφοῖς, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, νικητοῦ τοῦ Πύθωνος δράκοντος, καὶ οἱ Ὀλυμπικοὶ ἐν Ἡλίδι, πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε λαμπρότατος καὶ περιφανέστατος ναὸς εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἡλίδος. Οἱ Ὀλυμπικοὶ ἀγῶνες ἐπανηγυρίζοντο κατὰ τετραετίαν, ἐκ τούτου προῆλθον αἱ ὀλυμπιάδες, ἥτοι περίοδος τετραετῆς, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες μετεχειρίζοντο εἰς τὴν χρονολογίαν των, καὶ ἥτις ἤρχισεν ἐν ἔτει 776 π. Χ.

Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν μῆνα ἐν ᾧ ἐτελοῦντο τὰ Ὀλύμπια διέκοπτον τοὺς πολέμους, καὶ κήρυκες ἐστεμμένους (σπονδοφόροι) πορευόμενοι ἐκήρυττον τὴν ἱερὰν ἀνακωχὴν (ἐκεχειρίαν)· διὰ βαρέος δὲ προστίμου ἐτίμωρεῖτο ὁ λαὸς ὁ τολμῶν νὰ τὴν παραβῇ. Ὁ καιρὸς τῆς ἐκεχειρίας ἐλέγετο *ἱερόμηνας*.

Οἱ εἰρημένοι ἀγῶνες συνίσταντο εἰς ἀσκήσεις παντὸς εἴδους, πεζοδρομίαν, ἵπποδρομίαν, ἄρματοδρομίαν, πήδημα, πάλην, πυγμαχίαν, καὶ τέλος παγκράτιον. Καὶ τοι ἡ ἀμοιβὴ ἦτο μόνον στέφανος ἐκ δάφνης ἢ ἀγριελιάς (κοτίνου), ἦτο ὅμως αὕτη σημεῖον ἐνδοξοῦ νίκης διὰ τὸν νικητὴν αὐτὸν, διὰ τὴν οἰκογένειάν του καὶ διὰ τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του. Αἱ πόλεις ἀπένεμον μεγάλας τιμὰς εἰς ἀθλητὴν νικηφόρον· ἐν δὲ Σπάρτῃ, ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ τὸν ἀγῶνα μάχῃ, ἐπεφυλάττετο εἰς τὸν ὀλυμπιονίκην ἡ μᾶλλον ἐπικίνδυνος θέσις, δηλαδὴ

ἡ τιμὴ τοῦ νὰ καταφρονήσῃ καὶ τὸν μέγιστον κίνδυνον ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Δίαιτα κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους.

Ἡ κοινωνία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἦτο ἀπλοϊκή. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς δὲν ἐθεώρουν ὡς ἐξευτελισμὸν τῆς ἀξίας τῶν νὰ μανθάνωσι καὶ ἀσκῶσι βαναύσους τέχνας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκῃς Ὀδυσσεὺς περιγράφεται κατασκευάζων ὁ ἴδιος τὸν κοιτῶνά του καὶ τὴν σχεδίαν του καὶ καυχώμενος διὰ τὴν δεξιότητά του εἰς τὸ δργάνειν τὴν γῆν καὶ θερίζειν. Οἱ ἡγεμόνες καὶ στρατηγοὶ παρεσκεύαζον τὰ φαγητά των καὶ ἐκαυχῶντο διὰ τὴν εἰς ταῦτα ἐπιτηδεύειν τῶν. Καὶ βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται ἔτρωγον ἐκ τῆς αὐτῆς τροφῆς, ἥτις ἦτο ἀπλουστάτη. Τὰ συνήθη προσφάγια αὐτῶν ἦσαν κρέατα ὀπτὰ αἰγῶν, προβάτων καὶ βοῶν· ἔτρωγον δὲ καὶ τυρὸν καὶ κρομμύδια καὶ καρπούς· τὸν οἶνον ἔπινον μεμιγμένον μὲ ὕδωρ, καὶ δὲν ἦσαν ἐν γένει ἄσωτοι.

Αἱ γυναῖκες καὶ θυγατέρες τῶν ἡγεμόνων ἐξετέλουν διάφορα οἰκιακὰ ἔργα, ὕφαινον, ἔκλωθον καὶ ἐκέντων καὶ, ὡς αἱ θυγατέρες τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἔφερον ὕδωρ, ἐκ τῶν δημοσίων φρεάτων ἀντλοῦσαι καὶ ἐδοῦναι τὰς δούλας, πλυνούσας τὰ ἐνδύματα εἰς τὸν ποταμὸν.

Οἱ Ἕλληνες καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους δὲν ἦσαν ἄμειροι πολιτισμοῦ, κατόκουιν κοινωνικῶς εἰς ὠχυρωμένας πόλεις, περικυκλωμένας μὲ τείχη καὶ ἐχούσας ἀνάκτορα, ἀγοράς καὶ ναοὺς. Τὸ ἐμπόριον ὅμως δὲν ἐτιμᾶτο πολὺ, καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγον ἐκαλλιεργεῖτο, καὶ δὲν φαίνεται νὰ ἦσαν τότε ἐν χρήσει νομίσματα. Ἀμφιβάλλεται ἔτι ἂν ἦτο γνωστὸν τότε τὸ γράφειν, εἰ καὶ ὑπῆρχον ποιηταὶ ἄδοντες τὰ κατορθώματα καὶ τὰ συμβάντα τῶν ἡρώων. Ὁ περιφημώτατος τούτων τῶν ποιητῶν ἦτο ὁ Ὅμηρος, ὅστις ἔψαλε διάφορα γεγονότα τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου καὶ τὰ συμβάντα τοῦ Ὀδυσσεῦς, ἐπανερχομένου ἐκ Τροίας εἰς Ἰθάκην, τὸ βασιλείον του.

§ 13. Κἀθοδος τῶν Ἑρακλειδῶν.

Κόδρος, Ἀποικίαι.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου καὶ ἐξῆς ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἔτη συνέβησαν μεγάλαι ταραχαὶ ἐν Ἑλλάδι, καὶ πολλοὶ λαοὶ μετενάστευσαν ἐκ νέου.

Ἡ περιφημωτέρα μετανάστασις τῶν χρόνων τούτων ἦτο ἡ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπιδρομὴ τῆς ἐρεινῆς φυλῆς τῶν Δωριέων, κα-

τοικούσης· μέχρι τότε περί τὴν Δωρίδα. Ἐπειδὴ οἱ ἀρχηγοὶ τούτων ἐνομιζοντο ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλείους, ἀπῆλθον μέρος τῆς Πελοποννήσου ὡς κληρονομίαν τῶν, διότι κατήγοντο ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἥρωος Περσέως, βασιλέως τῶν Ἀργείων, καὶ κτίτορος τῶν Μυκηνῶν. Διαβάντες δὲ τὸν κορινθιακὸν κόλπον, κατέκτησαν τὴν Μεσσηνίαν, τὴν Λακωνικὴν καὶ τὴν Ἀργολίδα. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἐνομάζεται καθόδος τῶν Ἡρακλειδῶν (1104).

Μέρος τοῦ νικηθέντος λαοῦ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς ἄλλους τόπους, ὅθεν πολλοὶ ἦλθον εἰς τὴν Ἀττικὴν· ἀλλ' οἱ Δωριεῖς καὶ ἐκεῖ τοὺς κατεδίωξαν. Ὅτε δὲ οἱ δύο στρατοὶ εὗρέθησαν ἀντιπαρεταγμένοι εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἔμαθον ὅτι ὁ χρησμὸς ὑπέσχετο τὴν νίκην εἰς ἐκεῖνον ἐκ τῶν δύο λαῶν, οὗτινος ὁ βασιλεὺς ἤθελε φονευθῇ. Ὁ Κόδρος λοιπὸν, βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν, ἐνεδύθη φορέματα γεωργοῦ, καὶ λαβὼν δρέπανον εἰς τὴν χεῖρα, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ δωρικὸν στρατόπεδον, ἐκτύπησε στρατιώτην τινά, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ὅμως εὐθὺς ἐφονεύθη. Οἱ Δωριεῖς, πληροφορηθέντες ὅτι ὁ φονευθεὶς ἦτο ὁ Κόδρος, ἔντρομοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ μικρὰ καὶ ἄγονος χώρα τῆς Ἀττικῆς δὲν ἠδύνατο νὰ θρέψῃ ὅλους τοὺς φυγόντας ἐκ τῆς Πελοποννήσου Ἴωνας, οὗτοι ἦλθον πέραν τοῦ Αἰγαίου πελάγους εἰς τὴν περσικὴν τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐκεῖ ἔκτισαν πολλὰς πόλεις. Αὗται δὲ εἶναι αἱ λεγόμεναι Ἴωνικαὶ ἀποικίαι (1044). Πρὸ τούτων εἶχον ἔλθει ἐκεῖ Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς, καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἐγκατεστάθησαν πρὸς βορρᾶν, οἱ δὲ δεῦτεροι πρὸς μεσημβρίαν τῶν Ἰώνων. Πολλὰς τούτων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀποικιῶν ἔγειναν ἐκ τῶν περιφήμων πόλεων τοῦ κόσμου, οἷα ἡ Ἔφεσος, ἡ Σμύρνη, ἡ Φώκαια, ἡ Μίλητος· ἐκ τῶν πόλεων δὲ τούτων ἔγειναν ἄλλαι πάλιν ἀποικίαι.

Αἱ ἀποικίαι ἔγειναν μὲ τὸν καιρὸν τόσον λαμπραὶ καὶ ἰσχυραὶ ὅσον ἦσαν καὶ αἱ μητροπόλεις τῶν· οὕτω δὲ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατέστη τότε πρῶτος λαὸς τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀκόμη καὶ σήμερον σπουδάζονται.

§ 14. Σπάρτη καὶ Λυκοῦργος.

Οἱ εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ τὴν Ἀργολίδα ἐγκατασταθέντες Δωριεῖς εἶχον διώξει κατὰ μέγα μέρος ἐκεῖθεν τοὺς κατοίκους· οἱ δὲ καταλαβόντες τὴν Λακωνικὴν εἶχον ἀφήσει τοὺς αὐτόχθονας νὰ ζῶσιν εἰς τὸν τόπον τῶν, ὡς ὑπήκοοί τῶν. Τινὲς μὲν τούτων τῶν λακωνικῶν φυλῶν, θελήσασαι ν' ἀποτινάξωσι τὸν ζυγὸν, ἠττήθησαν καὶ καθυπεδουλώθησαν, καὶ οὗτοι εἶναι οἱ κληθέντες Εἰλωτες. Ἐγειναν τότε τρία εἶδη κατοίκων εἰς τὴν Λακωνικὴν—οἱ Δωριεῖς ἢ οἱ κύριοι, οἱ Λακεδαιμό-

νιοι ἢ οἱ ὑπήκοοι (περίοικοι) καὶ οἱ Εἰλωτες ἢ οἱ δοῦλοι. Οἱ Δωριεῖς, συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λακωνικῆς Σπάρτην, ὅθεν προῆλθε καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν Σ π α ρ τ ι ᾱ τ ι. Φοβούμενοι δὲ τὸ μῆτος τῶν ὑπηκόων τῶν καὶ τῶν δούλων, εἶχον πάντοτε τὰ ὅπλα ἀνὰ χεῖρας ὡς στρατεύμα εἰς ἐχθρικὸν τόπον ἐστρατοπεδευμένον. Νομοθέτης δὲ τῶν Σπαρτιατῶν ἔγεινεν ὁ Λυκούργος.

Ἀέγουσιν οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Εὐνόμου, γεννηθεὶς κατὰ τὸν ἔννατον π. Χ. αἰῶνα. Ὅτε ἡ Σπάρτη κατεσπαράττετο ὑπὸ ἐμφυλίων διχονοιῶν, ὁ πατὴρ του, θέλων νὰ χωρίσῃ τοὺς διαπληκτιζομένους, μαχαιρωθεὶς ἀπέθανεν· ὁ δὲ πρωτότοκος ἀδελφός του Πολυδέκτης ἐτελεύτησεν ὡσαύτως πρόωρα, καὶ ὁ Λυκούργος διετέλεσε βασιλεὺς, ἐν ὅσῳ δὲν ἤξευρεν ὅτι ὁ Πολυδέκτης εἶχεν ἐγκαταλείψει ἔγκυον τὴν γυναῖκά του. Ἡ βασίλισσα ἐγκυμονοῦσα ἐπρότεινεν εἰς τὸν Λυκούργον νὰ θανατώσῃ τὸ βρέφος ἐπὶ τῷ ὄρῳ νὰ τὴν νυμφευθῇ. Οὗτος δὲ ἐξηπάτησεν αὐτὴν δι' ὑποσχέσεως ψευδοῦς, καὶ οὕτως ἔσωσε τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του. Οἱ προὔχοντες ἐκ φθόνου διὰ τὴν φρονίμην διοίκησιν του κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ νέου βασιλέως, ὅστις ὠνομάσθη Χαρίλαος, τὸν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ. Περιγρηθεὶς δὲ πολὺν καιρὸν ἐσπούδασε τὰ ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους πολλῶν ξένων ἐθνῶν. Μετὰ δεκαοκτὼ δὲ ἐτῶν ἀπουσίαν ἐπιστρέψας εἰς Σπάρτην, ἔχων χρησμὸν παρὰ τοῦ δελφικοῦ Ἀπόλλωνος, ἐθνικοῦ θεοῦ τῶν Δωριέων, εἰσῆγαγεν ἄνευ ἀντιστάσεως νόμους, οἵτινες ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τὰ ἀνέκαθεν ἤθη τοῦ δωρικοῦ φύλου.

Νόμοι τοῦ Λυκούργου.

‘Ο Λυκούργος διετήρησε τὴν διανομὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας μεταξὺ τῶν δύο βασιλικῶν οἰκῶν, οἵτινες κατήγοντο ἐκ τοῦ Ἡρακλέους. Οἱ βασιλεῖς τῶν Σπαρτιατῶν εἶχον πολὺ ὀλίγην δύναμιν· ὤφειλον νὰ ἐπαγρυπνῶσι μόνον περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, εἶχον δὲ καὶ θρησκευτικὰ τινα καθήκοντα καὶ τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων. Ὅλη ἡ ἐξουσία ἦτο εἰς χεῖρας τῆς γερουσίας, συνεδρίου ἐξ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ γερόντων, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη γεγονότων· συνεδρίαζον δὲ μετ’ αὐτῶν καὶ οἱ δύο βασιλεῖς. Γενικὴ συνέλευσις τῶν πολιτῶν (ἀλία λεγομένη), συνερχομένη καθ’ ἕκαστον μῆνα περὶ τὴν νέαν σελήνην, ἐψήφισε τὰ ὑπὸ τῆς γερουσίας προτεινόμενα ψηφίσματα. Οἱ ἔφοροι, διορισθέντες ὕστερον, κατέστησαν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους οἱ ἀληθεῖς κύριοι εἰς τὴν Σπάρτην, ὥστε ἠνάγκαζον καὶ τοὺς βασιλεῖς νὰ τοὺς σέβωνται καὶ νὰ τοὺς φοβῶνται. Οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδὲν δικαίωμα πολιτικὸν εἶχον· οἱ δὲ Εἰλωτες διέμενον δοῦλοι.

Ὁ Λυκούργος ἤθελε νὰ καταστήσῃ ἐντελεστάτην ἰσότητα μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν. Διὰ νὰ κατορθώσῃ λοιπὸν τοῦτο, διεμοίρασεν ὅλας τὰς γαίας τῶν εἰς κλήρους ἰσχυρίθους τῶν τότε πολιτῶν, δηλ. 9000, καὶ ἀπηγόρευσε διὰ παντὸς τὴν διανομὴν ἢ πώλησιν αὐτῶν τῶν κλήρων. ἵνα μὴ ἀπολέσῃ μηδεὶς Σπαρτιάτης τὸν ἰδικόν του, καὶ ἵνα μὴ ἀποκτῶσιν ἄλλοι περισσοτέρους, διότι ἤθελε νὰ μὴ ὑπάρχωσιν οὔτε πέννιες, οὔτε πλούσιοι.

Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀπηγόρευσε τὴν πολυτέλειαν, τὰς τέχνας, τὰ γράμματα, τὸ ἐμπόριον, τὸ χρυσοῦν καὶ τὸ ἀργυροῦν νόμισμα, συγχωρήσας μόνον βαρὺ καὶ σιδηροῦν. Συνέστησε τὰ συσσίτια, ὅπου ἐπεκράτει πάντοτε μεγάλη λιτότης, καὶ τῶν ὁποίων δὲν ἦτο συγχωρημένον εἰς οὐδέν, οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς, νὰ μὴ μετεχῶσιν.

Ὁ Λυκούργος ὑπέβλεπε τοὺς πολίτας ὅλους εἰς συνεχεῖς ἀσκήσεις, ἤθελε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς στρατιώτας ἀνδρείους, καὶ εἰς τοῦτο ἐπέτυχε.

Ἀνατροφή τῶν τέκνων.

Τὰ τέκνα ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας. Τὸ γεννηθὲν δύσμορφον καὶ μὴ ἀρτιμελὲς ἐθανατώνετο, ἐπεὶ δὲν θὰ ἐγίνετο καλὸς στρατιώτης. Ἀνετρέφοντο δὲ διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν μὲ σκληραγωγίαν ἐπεριπάτουν ἀνυπόδητα καὶ ἐφόρουσαν τὸ αὐτὸ φόρεμα θέρος καὶ χειμῶνα· ὡς στρώμα μετεχειρίζοντο καλάμια, κοπτόμενα ὑπ' αὐτῶν τούτων ἐκ τοῦ Εὐρώτα· τροφὴν δ' ἐλάμβανον ὀλίγην, διὰ νὰ ἀναγκάζωνται νὰ κλέπτωσι διὰ δόλου καὶ ἐπιτηδεϊότητος ὅ,τι ἡδύνατο νὰ προκαλῇ τὴν ὀρεξίν των· ὅστις δὲ ἐφωρᾶτο, ἐτιμωρεῖτο, οὐχὶ ὡς ἐνοχός, ἀλλ' ὡς ἀνεπιτήδειος, καὶ τοῦτο, διὰ νὰ γυμνάζωνται ν' ἀνιχνεύωσιν ἐν καιρῷ πολέμου τὸν ἐχθρὸν διὰ τῶν δόλων, τοὺς ὁποίους ἐξετέλουν εἰς τὴν μικρὰν τῶν ἡλικίαν, διὰ νὰ εὕρισκωσι τὴν τροφὴν των. Μετὰ τὴν ἄκραν φιλοπατρίαν καὶ τὴν καταφρόνησιν τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου, ἐδιδάσκοντο πρὸ πάντων νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας· τοῦτο δὲ ἦτο ἀναγκαιότατον εἰς πόλιν, ὅπου σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄρχοντες ἦσαν γέροντες, καὶ ὅπου οἱ νόμοι, οἵτινες δὲν ἦσαν γραπτοὶ, ἀπηγγέλλοντο ἐκ στόματος τῶν πρεσβυτέρων.

Κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των οἱ ἄνδρες ἐγίνοντο περὶ δεκτοὶ εἰς τὸ στράτευμα καὶ ἐξετέλουν ὑπηρεσίαν στρατιωτικὴν εἴτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Λακωνικῆς, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς. Κατὰ τὸ τριακοστὸν ἐνυμφεύοντο καὶ ἀπελάμβανον τὰ πολιτικὰ δίκαια· ὁ δὲ μὴ νυμφευόμενος κατεφρονεῖτο. Κατὰ τὸ ἐξηκοστὸν, τὸ στρατιωτικόν των στάδιον ἔληγεν· ἐνησχολοῦντο δὲ τότε περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ τὴν ἀνατροφήν των παίδων.

Ἡ ἀγωγή τῶν νέων Σπαρτιατῶν ἦτο ἐπ' ἴσης σκληρὰ καὶ δὲν

εἶχον παντελῶς ἀδυναμίας μητρικάς. Παρδίδουσά τις τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱὸν τῆς ἐκστρατεύοντα, τῷ εἶπεν· «ἦ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν», δηλ. ἢ ταύτην τὴν ἀσπίδα διαφύλαττε γενναίως, μαχόμενος καὶ φονεύων τοὺς ἐχθροὺς, εἰδὲ μὴ, φονευμένον νὰ σὲ μετακομίσωσιν ἐπάνω εἰς αὐτήν. Ἐν γένει οἱ Σπαρτιάται προετίμων τὸν ἐνδοξον θάνατον παρὰ τὴν ἄτιμον ζωὴν.

Ἡ τῶν τεχνῶν περιφρόνησις, Εἰλωτες,
θάνατος Λυκούργου.

Ἐκτὸς τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἀσκήσεων, δι' ὧν κατηρτίζετο ὁ Σπαρτιάτης, μόνας ἐνασχολήσεις του εἶχε τὸ κυνήγιον καὶ τὴν συνομιλίαν εἰς δημοσίους τόπους, ὅπου συνείθιζε νὰ δμιλῇ ὀλίγα καὶ φρόνιμα λόγια, καὶ τοῦτο ὠνεμάζετο λακωνισμός.

Οὕτως ὁ Λυκούργος ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ὅπως ἡ θέσις τῶν ἀπῆτει νὰ ἦναι, δηλαδή λαὸν στρατιωτικόν. Αἱ κοιναὶ ἐργασίαι ἀφῆθσαν εἰς τοὺς Εἰλωτας, δούλους τοῦ κράτους, αἵτινες ἐκαλλιεργοῦν τὴν γῆν διὰ τοὺς δεσπότας τῶν. Ἐνίοτε δὲ ἐπολέμουν πλησίον αὐτῶν, ἀλλ' ἐφρόντιζον οἱ Σπαρτιάται νὰ δολοφονῶσιν ἐνίοτε αὐτοὺς (διὰ τῆς λεγομένης κρυπτείας, φοβούμενοι τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν ἀνδρίαν τῶν).

Διηγοῦνται ὅτι, ἀφ' οὗ εἶδε παραδεγμένους τοὺς νόμους τοῦ ὁ Λυκούργος, ἐξώρρισε τοὺς βασιλεῖς, τοὺς γερουσιαστάς καὶ ἕλους τοὺς πολίτας νὰ μὴ μεταβάλλωσι μηδὲνα ἐξ αὐτῶν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του· διὰ νὰ μὴ ἀπαλλάξῃ δὲ τοὺς συμπολίτας του ἐκ τοῦ ὅρκου τῶν, ἀσιτήσας ἀπέθανεν εἰς τὰ ξένα.

§ 15. Οἱ Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι (743—723).

[Πρῶτος.

Οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Μεσσήνιοι ἦσαν τῆς αὐτῆς φυλῆς, Δωριεῖς· ἀλλὰ βίαιαι συγκρούσεις μεταξὺ τῶν τοὺς ἀποκατέστησαν ἐχθροὺς ἀδιαλλάκτους. Κατὰ τὸ 743 π. Χ. οἱ Σπαρτιάται ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὴν πάλιν τῶν Μεσσηνίων Ἀμφειαν, καὶ ἤρχισεν ἐκ τούτου πόλεμος.

Οἱ Μεσσήνιοι, μὴ ὄντες συνειθισμένοι εἰς αὐστηρὰν παιθαρχίαν, ὡς οἱ Σπαρτιάται, δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτούς· ὅθεν κατηναγκάσθησαν μετ' ὀλίγον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς πόλεις τῶν καὶ νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὸ φρούριον Ἰθώμην. Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ ὅποιον ἠρώτησαν, πῶς νὰ σωθῶσιν, ἀπεκρίθη· «Νὰ ἐκλέ-

ξωσι διὰ κλήρου κόρην ἄρχοντος ἐκ τοῦ αἵματος τῶν Αἰπυτιδῶν, ἐν ἀποτυχίᾳ δὲ, ἠδύναντο νὰ πάρωσιν ἄλλην κόρην, ἐξ ἄλλης οἰκογενείας, διδούσης αὐτὴν ἐκουσίως εἰς σφαγὴν, καὶ θυσιάσωσιν αὐτὴν εἰς τοὺς καταχθονίους θεοὺς». Ἐπειδὴ δὲ ὁ κληρὸς ἔπεσεν ἐπὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Λυκίσκου, ὁ πατὴρ τῆς, διὰ νὰ τὴν σώσῃ, κατέφυγε μετ' αὐτῆς εἰς Σπάρτην, καὶ ὁ λαὸς ἔμεινε καταπεπληγμένος διὰ τοῦτο. Τότε ὁ ἐκ τοῦ γένους τῶν Αἰπυτιδῶν Ἀριστόδημος, ἄνθρωπος ἰσχυρὸς καὶ πολεμιστὴς ἑνδοξος, προσφέρει ἐκουσίως τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα· πεπεισμένος δὲ ὁ λαὸς, ὅτι ἡ φορικτὴ αὕτη θυσία ἐξεπλήρωσε τὸν χρησμὸν, ἐτράπη εἰς τελετὰς καὶ ἑορτάς· οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, πιστεύσαντες εἰς τὸ γενόμενον, ἔπαυσαν ἐπὶ τινα ἔτη ἀπὸ τοῦ νὰ πολεμῶσιν.

Ὅτε δὲ ὁ πόλεμος ἀνενεώθη, ὁ βασιλεὺς Εὐφάνης ἐθανατώθη, καὶ ὁ Ἀριστόδημος ἐξελέχθη βασιλεὺς αὐτ' αὐτοῦ· ἐπὶ ἐξ ἔτη ἐξηκολούθησεν ἀκόμη γενναίως τὴν ἀντίστασιν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους βλέπων ματαιουμένας τὰς ἐλπίδας του καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι ἀνωφελῶς ἐφόνευσε τὴν θυγατέρα του, ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ τρομακτικῶν ὀνείρων παρakinούμενος, ἤτοχειρίσθη ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς.

Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (685—666).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστοδήμου ἡ Ἰθάμη ἔπεσεν· εἰς δὲ τοὺς Μεσσηνίους ἐπετράπη νὰ μένωσιν εἰς τὸν τύπον των, ἐπὶ συνθήκῃ νὰ πέμπωσιν εἰς τοὺς Σπαρτιᾶτας τὸ ἥμισυ τοῦ θερισμοῦ των, εἰς δὲ τὰς κηδεῖας τῶν βασιλείων καὶ μεγιστάνων νὰ ἔρχονται εἰς τὴν Σπάρτην ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες μελανοφοροῦντες καὶ καταναγκαστικῶς κλαίοντες διὰ τὸν θάνατον τῶν καταδυναστῶν αὐτῶν.

Μία δλόκληρος γενεὰ εἶχεν ἦδη ζῆσαι μὲ λύπην καὶ καταισχύνην, ὅτε ἐφάνη νέος ἥρως, ὁ Ἀριστομένης, ὅστις, διεγείρας ὅλον τὸν λαόν, προσέβαλε τοὺς Σπαρτιᾶτας καὶ ἀνέκτησε τὴν Μεσσήνην. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀνεχώρησε μόνος, καὶ διαπεράσας τὰ ὄρη καὶ εἰσελθὼν τὴν νύκτα εἰς τὴν Σπάρτην, ἀνέθηκεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοῖκου ἀσπίδα μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν· Ὁ Ἀριστομένης τῇ Ἀθηνᾷ, ἐκ τῶν λαφύρων τῶν Λακεδαιμονίων».

Ἡ Σπάρτη ἑντρομος ἠρώτησε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Τοῦτο δὲ ἀπεκρίθη, ὅτι αὕτη ὥφειλε νὰ ζητήσῃ ἄρχηγόν παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Αἱ Ἀθῆναι δὲν ἤθελον μὲν νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Σπάρτης, δὲν ἐτόλμων ὅμως καὶ ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ μαντείου· ὅθεν ἔπεμψαν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα τὸν Τυρταῖον, χωλὸν γ ρ α μ μ α τ ο δι δ α σ κ α λ ο ν, κατὰ τινὰς, ὅστις ὅμως ἦτο ποιητὴς ἄριστος, καὶ διὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ καθησύχασε τὰς

ἔσωτερικὰς διχονοίας τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐνεψύχωσεν ὅλων αὐτῶν τὰς καρδίαις.

Κατορθώματα τοῦ Ἀριστομένου.

Κατὰ τὴν πεδιάδα Στενυκλήρου ὁ Ἀριστομένης διὰ τῆς ἀνδρίας του ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας. Ὡν δὲ ριψοκίνδυνος, ἐπεσέ ποτε εἰς χεῖρας ἑπτὰ Κρητῶν, ὄντων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Σπάρτης· οὗτοι δ' ἐστάθησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ εἰς τινα οἰκίαν, διὰ τὴν διανυκτερεύουσιν· ἐκεῖ κατῴκει νέκ τις κόρη, ἥτις μεθύσκα τούτους, ἔλυσε τὰ δεσμὰ τοῦ ἥρωος, ὅστις, φονεύσας τοὺς Κρήτας, ὑπάνδρευσε τὴν νέαν κόρην μὲ ἓνα τῶν υἱῶν του, τὸν Γόργον. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους νικηθεὶς διὰ προδοσίας τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρχάδων, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ ἐπὶ τὸ ὄρος τῆς Εἵρας, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπισεν ἑνδεκα ἔτη, καὶ πολλάκις ὑπερίσχυσε ἐφορμῶν καὶ φέρων ἀφανισμὸν καὶ τρόμον μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Λακωνικῆς.

Αἱ ἐφόδοι δὲ γενομένης νύκτα ἐν καιρῷ βροχῆς καὶ τρικυμίας ἐκυρίευσαν οἱ Σπαρτιάται τὴν Εἵραν, ἄφησαν δὲ τοὺς Μεσσηνίους ἐκ συμπαθείας ἀνενοχλήτους ν' ἀναχωρήσωσι μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων τῶν (668).

Ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας οἱ Μεσσήνιοι ἔπαυσαν ν' ἀποτελῶσιν ἴδιον λαὸν, καὶ ἔζησαν διεσπαρμένοι εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας, καὶ τινες, διαθάντες εἰς Ἰταλίαν, ἔκτισαν ὕστερον τὴν μέχρι τῆς σήμερον φερώνυμον αὐτῶν πόλιν Μεσσήνην.

§ 16. Αἱ Ἀθηναὶ ἀπὸ Κόδρου μέχρι Πεισιφράτου.

Ἀρχοντες (1045), Νομοθεσία, Κυλώνειον ἄγος.

Αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν ἡ κυρίως μητρόπολις τοῦ Ἰωνικοῦ φύλου, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες, ἐπειδὴ καμμία ἄλλη φυλὴ δὲν ἀνέμιχθη μετ' αὐτῶν, οὐδὲ τοὺς ἐδίωξε κανεὶς ἐκ τῆς χώρας τῶν, διότι ἦτο λεπτόγειος καὶ ἄγονος καὶ οὐδεὶς τὴν ἐξήλειπεν.

Ὅτε ὁ Κόδρος, ὡς προεῖρηται, ἐθυσιάσθη ὑπὲρ τοῦ λαοῦ του, οἱ Ἀθηναῖοι ἐκήρυξαν ὅτι οὐδεὶς εἶναι ἄξιος μετ' αὐτὸν νὰ βασιλεύσῃ, καὶ οὕτω κατήργησαν τὴν βασιλείαν (1044). Ἀντὶ δ' ἐνὸς βασιλείως κληρονομικοῦ, ἀνεδεικνύετο πλέον ἐν Ἀθήναις εἰς ἄρχων ὑπεύθυνος καὶ ἰσόβιος. Πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἄρχων μετὰ τὸν Κόδρον ἔγεινεν ὁ υἱὸς του Μέδων· μετὰ δὲ τοῦτον ἔλαβον διαδοχικῶς καὶ κατὰ κληρονομίαν τὴν ἀρχὴν ἑνδεκα ἄλλοι ἀπὸ τοῦ Κόδρου καταγόμενοι, ὧν τελευταῖος ὑπῆρξεν ὁ Ἀλκμαίων. Ἀπὸ δὲ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν (752 π. Χ.) ἡ διάρκεις τῆς ἀρχοντείας περιορίσθη εἰς δέκα ἔτη,

καὶ ἀπὸ τοῦ 683 π. Χ εἰς ἓν μόνον ἔτος, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔτους ἀντὶ ἐνὸς ἐξελέγοντο ἐννέα ἄρχοντες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος ἐλέγετο ἐπώνυμος, διότι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐγράφετο εἰς τὰς δημοσίους πράξεις κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἀρχοντείας του, ὁ δεύτερος ἐλέγετο βασιλεὺς, καὶ οὗτος εἶχε τὴν ἐπιστάσιν τῶν ἱερῶν, ὁ τρίτος ἐλέγετο πολέμαρχος, καὶ κύριον ἔργον εἶχε τὰ πολεμικά, οἱ ἕξ δὲ ἄλλοι ἐλέγοντο θεσμοθέται καὶ εἶχον καθήκοντα νομολογικά.

Ἡ πολυμελής αὕτη κυβέρνησις δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ ἢ νὰ περιστείλῃ τὰς ταρχάς. Νομοθέτης δὲ τις, ὁ Δράκων, συνέταξε νόμους τοσοῦτον αὐστηροῦς, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν (624). ἐλέγχθη δὲ καὶ ὑπὸ τινων, ὅτι τοὺς ἔγραψε μὲ αἷμα καὶ ὄχι μὲ μέλανην, ὅθεν ἐξηκολοῦθον αἱ ἀταξίαι. Τότε φιλοδοξῶς τις, ὁ Κῶλων, ἐδοκίμασε νὰ λάβῃ τὴν ἐξουσίαν ὡς τύραννος (612), γενόμενος κύριος τῆς Ἀκροπόλεως, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑπ' ὅλου τοῦ λαοῦ κατώρθωσεν ὅμως νὰ δραπετεύσῃ, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκάθησαν ἐκέται παρὰ τὸν βωμὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἀλλ' ὁ λαὸς τοὺς ἐλιθοβόλησεν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ συλληφθέντας, καὶ τοὺς καταφυγόντας πρὸς αὐτὸν κατέσφαζαν παρὰ τῷ βωμῷ, πλὴν ὀλίγων.

Λοιμοὺς, συμβᾶς μετ' ὀλίγων, ἐφάνη ὡς ἐκδίκησις τῶν θεῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἱερὸν εἶχον ἐκθιάσει καὶ μολύνει. Ἄνθρωπος δὲ τις σεβάσμιος, ὁ σοφὸς Ἐπιμενίδης, προσκληθεὶς ἐκ Κρήτης, ἐτέλεσε θυσίας καὶ ἐκαθάρισε τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ μιάσματος αὐτοῦ, ὑπερὺν ὠνομάσθη Κυλώνειον ἄγος. Ὅτε ὁ Ἐπιμενίδης ἀπεφάσισε ν' ἀνχωρήσῃ εἰς Κρήτην, συνεβούλευσε τοῦς Ἀθηναίους ν' ἀκούσωσι τὰς συμβουλὰς τοῦ συμπολίτου αὐτῶν Σόλωνος.

Σόλων καὶ οἱ νόμοι του.

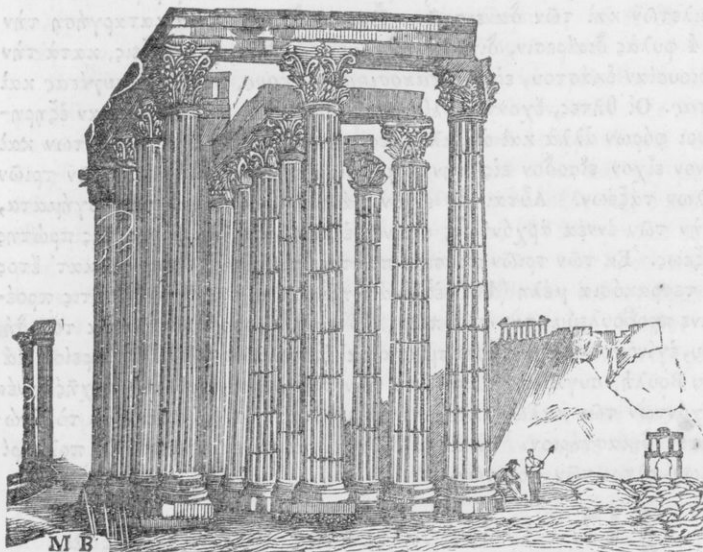
Ὁ Σόλων, καταγόμενος ἐκ τοῦ Κόδρου, ὠφέλησε πολὺ τὴν πατρίδα του. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφ' οὗ πολλὰκις ἠττήθησαν, προσπαθοῦντες ν' ἀνακτήσωσι τὴν Σαλαμίνα παρὰ τῶν Μεγαρέων, εἶχον ψηφίσει ποινὴν θανάτου κατὰ παντός, ὥστες ἤθελεν εἰς τὸ ἕξῃς προτείνει νὰ προσβάλωσιν ἐκ νέου τὴν νῆσον. Ὁ Σόλων, ὑποκριθεὶς τὸν παράφρονα ἐπὶ τινα καιρὸν ἐπιτηδεύοντα, ἐξέρχεται τέλος εἰς τὴν ἀγορὰν, ἔχων τὸ ἥθος παράφρονον καὶ μεγαλοφώνως ἀπαγγέλλει στίχους τινὰς ἀρχομένους οὕτως· «Ἦλθον ὡς κῆρυξ ἐκ τῆς περιποθήτου Σαλαμῖνος, καὶ θέλω νὰ σὰς εἴπω τοὺς ἀρμονικοὺς στίχους, ἀντὶ ἄλλων δημογγορίων κλπ.» ὡς παράφρονα δὲ οὐδεὶς τὸν παρηνώχλησεν· ἀλλ' ὅτε ἐτελείωσεν, ὁ λαὸς ἀψήφησας τὸν νόμον, ἔδραμεν εἰς τὰ ὅπλα, διώρισεν ἀρχηγὸν τὸν ποιητὴν καὶ ἀνέκτησε τὴν Σαλαμίνα. Τῷ δὲ 595 ἔτει ἐνεπιστεύθησαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν φροντίδα τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν νόμων των.

Διὰ ν' ἀνακουφίσῃ τοὺς πτωχοὺς ὁ Σόλων ἠλάττωσε τοὺς τόκους, διέταξεν ὥστε τὰ κτήματα τοῦ ὀφειλέτου καὶ οὐχὶ τὸ ἄτομόν του νὰ ἐνυποθηκεύωνται διὰ τὸ χρέος· τοῦ ἐπομένως ἠλευθέρωσεν ἅπαντας ἐκείνους, οἵτινες εἶχον κατασταθῇ δοῦλοι ἕνεκα χρέους. Ἐτροπολόγησε τὴν διατίμησιν τῶν νομισμάτων κατὰ τὸ συμφέρον καὶ τῶν ὀφειλετῶν καὶ τῶν δανειστῶν. Ἐπειτα δέ, χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὴν εἰς 4 φυλὰς διαίρεσιν, διήρесе τὸν λαὸν εἰς τέσσαρας τάξεις, κατὰ τὴν περιουσίαν ἐκάστου, εἰς πεντακοσιομεδίμους, ἱππεῖς, ζευγίτας καὶ θήτας. Οἱ θήτες, ἔχοντες ὀλίγην περιουσίαν ἢ οὐδόλως, ἦσαν ἐξηρημένοι φόρων ἀλλὰ καὶ ἀπεκλείοντο τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων καὶ μόνον εἶχον εἴσοδον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου μετὰ τῶν τριῶν ἄλλων τάξεων. Αὗται δὲ εἶχον πάντα τὰ δημόσια ὑπουργήματα, πλὴν τῶν ἐννέα ἀρχόντων, οἵτινες ἐξελέγοντο ἐκ μόνης τῆς πρώτης τάξεως. Ἐκ τῶν τριῶν προσέτι πρώτων τάξεων ἐξελέγοντο κατ' ἕτος τὰ τετρακόσια μέλη (400 ἐξ ἐκάστης φυλῆς) τῆς βουλῆς, ἥτις προέτινε προβουλευόμενα, τὰ ὁποῖα, ἂν παρεδέχετο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἐγίνοντο νόμοι ἢ ψήφισματα καὶ ἐξετελοῦντο. Ἡ δὲ ἐξ Ἀρείου Πάγου Βουλὴ, συγκροτούμενη ὑπὸ τῶν ἀποχωρούντων τῆς ἀρχῆς ἐννέα ἀρχόντων τῶν καλῶς ἐκτελεσάντων τὰ καθήκοντά των, ἦτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον. Τὰ ἄλλα δικαστήρια συνεκροτοῦντο ἐκ πολυαρίθμων κληρωτῶν πολιτῶν.

§ 17. Ὁ Πεισίστρατος καὶ οἱ υἱοὶ του. (561—510.)

Ἀφ' οὗ ὁ Σόλων ἔθηκε τοὺς νόμους του, ἀπεμακρόνθη τῆς πατρίδος του, διὰ νὰ μὴ τὸν ἀναγκάσωσι νὰ τοὺς μεταβάλῃ· ἀλλ' ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του ὁ Πεισίστρατος διὰ βραδουργιῶν ἰδιοποιήθη ἀρχὴν ἀνωτέραν τῆς τῶν ἀρχόντων, ὡς ἐξῆς: Ἐφάνη ποτὲ τρέχων εἰς τὴν ἀγορὰν καθημαγμένος ὄλος ἐξ ἐλαφρᾶς πληγῆς, τὴν ὁποίαν ἔκαμιν ὁ ἴδιος εἰς ἑαυτὸν, καὶ φωνάζων, ὅτι οἱ ἔχθροί τοῦ λαοῦ ἠθέλησαν νὰ τὸν δολοφονήσωσιν. Ὄθεν ὁ λαὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν παρυσυὺς σωματοφύλακας, διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁποίων κυριεύσας τὴν Ἀκρόπολιν ἔγεινε τύραννος. Πολλὰκις διωχθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιζήλων του, κατόρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 538 μέχρι τοῦ 528 π. Χ. ἔτους διετήρησε τὴν ἐξουσίαν ἀνενοχλῆτως καὶ ἐνεῖρήνη. Ἡ τυραννία αὐτοῦ ἦτο ἡπία, φιλοδίκκιος καὶ φίλη τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἦρχισε νὰ κτίξῃ μνημεῖά τινα πρὸς καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν, συνέστησε τὴν πρώτην δημοσίαν βιβλιοθήκην ἐν Ἑλλάδι, προσέταξε δὲ καὶ συνημολογήθησαν τὰ ποιήματα τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος ποιητοῦ Ὁμήρου, καὶ ὥρισε νὰ ἀναγινώσκωνται ἐν τῇ ἐορτῇ

τῶν μεγάλων Παναθηναίων, τελουμένων κατὰ πενταετίαν ἐν Ἀθήναις. Ὁ αὐτὸς δὲ ἤρχισε καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ ἐν Ἀθήναις τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, τὸν ὁποῖον ἀπετελείωσεν ὁ Ἀδριανός. Τοῦ ναοῦ τούτου σώζονται νῦν δέκα καὶ ἕξ κίονες.

Ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς.

Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Πεισιστράτου, Ἰππίας καὶ Ἴππαρχος, τὸν διεδέχθησαν (527) καὶ διέφυκσαν, ὡς ὁ πατὴρ των, μέχρι τοῦ 514, ὁπότε ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐκδικοῦντες ἀτομικὴν τινα ὕβριν, συνώμοσαν μετ' ἄλλων ἐχθρῶν τῶν Πεισιστρατιδῶν νὰ τοὺς δολοφονήσωσι· περιέμενον δὲ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ των τὴν ἑορτὴν τῶν μεγάλων Παναθηναίων. Ἐλθούσης τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ Ἰππίας μετὰ τῶν φυλάκων του διέταττε τὴν πομπὴν τῆς ἑορτῆς ἐν τῷ Κερκραιμῷ, ἔξωθεν τῆς πόλεως, προὔχωρουν ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων διὰ νὰ τὸν κτυπήσωσιν, ἔχοντες τὰ ξίφη κεκρυμμένα ἐντὸς κλάδων μύρτου, ἀλλ' ἰδόντες τινὰ τῶν συνωμοτῶν συνδιαλεγόμενον μετ' αὐτοῦ, καὶ νομίσαντες ὅτι κατηγγέλθησαν, εἰσῆλθον ἐσπευσμένως εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ἀπαντήσαντες τὸν Ἰππαρχον τὸν ἐπλήγωσαν θανατηφόρως. Καὶ ὁ μὲν Ἀριστογείτων κατώρθωσε κατ' ἀρχὰς νὰ διαφύγῃ τοὺς φύλακας, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ συνελήφθη καὶ ἐθανα-

τώθη, ὁ δὲ Ἀρμόδιος ἐφονεύθη εὐθύς. Ὅτε ἡ εἰδήσις αὕτη ἀνηγγέλη μυστικῶς εἰς τὸν Ἰππίαν, συνέλαβεν ἐπιτηδεῖως καὶ ἐφυλάκισε τοὺς ὑπόπτους, ἀφ' οὗ ἀφώπλισε πάντας τοὺς ὁπλοφοροῦντας (514).

Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Πεισιστρατιδῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήγειραν ἀνδριάντας εἰς τοὺς δύο φίλους Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, καὶ εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ τὰ συμπόσια ἔψαλλον ὕμνον πρὸς τιμὴν αὐτῶν.

Ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας ὁ Ἰππίας κατεστάθη τύραννος σκληρός. Ἀλλ' οἱ ἐξωρισμένοι ἐξ Ἀθηνῶν ἰσχυροὶ καὶ πλούσιοι ἀπόγονοι τοῦ οἴκου τῶν Ἀλκμαϊωνιδῶν, βοηθούμενοι τῶρα ὑπὸ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ, εἰσῆλθον εἰς Ἀθήνας, καὶ ἠνάγκασαν τὸν Ἰππίαν νὰ φύγῃ (510) εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν.

Ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀλκμαϊωνιδῶν καταγόμενος Κλεισθένης ἔλαβε τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν Ἀθήναις, ἀναδειχθεὶς δηλαδὴ ἄρχων ἐπώνυμος.

Ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Κλεισθένους, καὶ κατὰ τὰ εἴκοσι μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἰππίου ἔτη, οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν ἀπροσδόκητον δραστηριότητα. Ἀπέκρουσαν σπαρτιατικὸν στρατεύμα, θέλον νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν τυραννίαν καὶ νὰ καταστήσῃ τύραννον Ἰσαγόραν τινὰ φατριάρχην Ἀθηναῖον (506 π. Χ.), προσέβαλον τοὺς Βοιωτοὺς, καὶ κατέκτισαν μέρος τῆς Εὐβοίας, ἐν ᾧ εἰς τῶν συμπλητῶν των, ὁ Μιλιτιάδης ὁ υἱὸς τοῦ Κυψέλου, ὑπέταξε τὴν νῆσον Ἀἴμνον, καὶ κατέστη τύραννος τῆς Θοράκιᾳς χερσονήσου.

§ 18. Πρῶτος μηδικὸς πόλεμος. (493—490.)

Μιλιτιάδης, Θεμιστοκλῆς, Ἀριστείδης.

Τὰς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐλευθέρως πρότερον ἐλληνικὰς ἀποικίας εἶχον καταστήσει ἤδη οἱ Πέρσαι ὑποτελεῖς εἰς αὐτοὺς καὶ εἶχον ἐγκαθιδρύσει τυράννους εἰς ἐκάστην τῶν πόλεων των. Ἐκ τῶν τυράννων τούτων Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ μεγάλου βασιλέως (οὕτως ἐλέγετο ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας), ἐζήτησε νὰ σωθῇ δι' ἐπαναστάσεως. Ὅθεν ἐπανεστήσε τὴν Μίλητον κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ ἐλθὼν ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, ἀποτυχὼν δὲ μετέβη εἰς Ἀθήνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἐρεθισμένοι κατὰ τῶν Περσῶν, διότι ἐζήτουν νὰ ἐπαναφέρωσι τὸν τύραννόν των Ἰππίαν, ἔδωκαν πλοῖά τινα καὶ στρατιώτας, ταῦτα δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἄλωσιν τῶν Σάρδεων ὑπὸ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ ἐμπρησμὸς, κατὰ τύχην ἀναφθεῖς, ἀπετέφρωσε ταύτην τὴν πόλιν, πρωτεύουσαν τῆς Ἀσίδας οὖσαν, ὁ Δαρεῖος τοσοῦτον ὠργίσθη, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἀθηναίους.

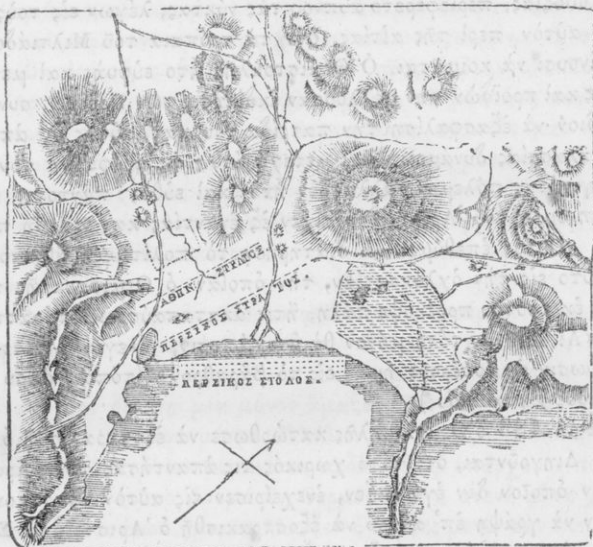
ὄθεν, καταβαλὼν τοὺς ἐν Ἀσία Ἴωνας, ἔστειλε τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μὲ στρατεύματα καὶ στόλον νὰ καθυποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ μὲν στρατὸς ἔπαθε δεινὰ δυστυχήματα εἰς Θράκην· ὁ δὲ στόλος καταληφθεὶς ὑπὸ τρικυμίας, ἐν ᾧ ἕκαμπε τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀθωνος, ἀπώλεσε τριακίσια πλοῖα, ὅθεν ὁ Μαρδόνιος ἠναγκάσθη ἕνεκα τῆς ζημίας ταύτης νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπρακτος.

Νέος στρατὸς καὶ στόλος, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἰππίου καὶ διοκούμενοι ὑπὸ τοῦ Δάτιδος καὶ τοῦ Ἀρταφέρνης, διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατὰ θάλασσαν· κυριεύσαντες δὲ καὶ τὴν Ἑρέτριαν τῆς Εὐβοίας, ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπεβίβασαν 110,000 Πέρσας εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι, χίλιοι ἐξ ἑκάστης φυλῆς, μετὰ τούτων καὶ χίλιοι Πλαταιεῖς, αἵτινες ἐκουσίως ἦλθον, καταφρονήσαντες τὸν κίνδυνον, ἔτρεξαν κατὰ τῶν βαρβάρων εἰς Μαραθῶνα. Ἡ Σπάρτη, εἰδοποιηθεῖσα περὶ τῆς ἀποβάσεως τῶν Περσῶν, ὑπεσχέθη νὰ στείλῃ στρατεύματα· ἀλλὰ θρησκευτικὸν ἔθιμον ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς μαχητάς της νὰ ἐκστρατεύσῃ πρὶν ἢ γείνῃ πανσέληνος, ἡ δὲ σελήνη μόλις εἶχεν ἤδη συμπληρώσει τὴν ἐνάτην ἡμέραν τῆς.

Ὁ στρατὸς ἦτο ὑπὸ δέκα στρατηγούς, στρατηγαῦντος ἀνὰ μίαν ἡμέραν ἑκάστου. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Μιλτιάδης· πέντε ἐκ τῶν στρατηγῶν ἤθελον νὰ περιμείνωσιν ἐπικουρίας, οἱ ἄλλοι πέντε, ἐν οἷς καὶ ὁ Μιλτιάδης, ἤθελον νὰ συγκροτήσωσι μάχην παρעוθὺς, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὰς ῥαδιουργίας τοῦ Ἰππίου μᾶλλον ἢ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν περσικῶν στρατευμάτων. Ὁ Μιλτιάδης ἐπέτυχε νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν γνώμην του καὶ ὁ ἄρχων πολέμαρχος, Καλλίμαχος ὀνομαζόμενος· ὅθεν ἀπεφασίσθη νὰ πολεμήσωσιν ἀνευ ἀναβολῆς. Ὁ φιλόπατρις Ἀριστείδης, εἷς τῶν στρατηγῶν, γνωρίζων τὴν στρατηγικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μιλτιάδου, παρεχώρησε τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του εἰς αὐτὸν, τοῦτο δ' ἐμνήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὸ προσυμπεφωνημένον σημεῖον, κατέβησαν τρέχοντες ἐκ τοῦ ὕψους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν τοποθετημένοι, ἐπέφερον σύγχυσιν καὶ καταστροφὴν εἰς τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν ἐντελῶς, καὶ τοὺς ἠκολούθησαν τόσον πλησίον μὲ τὸ ξίφος, φονεύοντες αὐτοὺς, ὥστε φθάσαντες ταῦτοχρόνως μὲ αὐτοὺς εἰς τὴν παραλίαν προσέβαλον τὰ πλοῖα ζητοῦντες μὲ μεγάλας φωνάς πῦρ διὰ νὰ τὰ πυρπολήσωσιν. Ὁ πολέμαρχος ἐφονεύθη, ὡς καὶ εἷς τῶν δέκα στρατηγῶν, ὁ Στησίλαος· ὁ δὲ ἀτρόμητος Ἀθηναῖος Κυναίγειρος, ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, ὥρμησε μανιωδῶς εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ σταματήσῃ πλοῖόν τι, τὸ ὁποῖον ἠτοιμάζετο νὰ φύγῃ, τὸ συνέλαβεν ἀπὸ τῆς πρύμνης, ἀλλὰ διὰ πελέκειος τοῦ ἀπέκοψαν τὴν χεῖρα· λέγουσι δὲ, ὅτι εὐθὺς ἐκράτησεν αὐτὸ διὰ τῆς ἐτέρας χειρὸς· ἀποκοπίσεως δὲ καὶ ταύτης, ἐδοκίμασε νὰ τὸ κρατήσῃ διὰ τῶν ὀδόντων,

καὶ τότε ἀπέκοψαν καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ. Ἑπτὰ πλοῖα μόνον συνελήφθησαν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐσώθησαν δι' ἰσχυρὰς κωπηλασίας καὶ ἔπλεον μετὰ σπουδῆς νὰ κάμψωσι τὸ ἀκρωτήριον τῆς Ἀττικῆς Σούνιον, εἰδοποιηθέντα, ὡς λέγουσιν, ἕκ τινος εἰς τὸν ἀέρα ὑφουμένης ἀσπίδος, ὅτι ἡ πόλις ἦτο ἀνυπεράσπιστος· ἀλλ' οἱ νικηταὶ ἐπανῆλθον ἐσπευσμένως καὶ ἦσαν ἤδη ἐστρατοπεδευμένοι εἰς Κυνόσαργες, προάστειον τῶν Ἀθηναίων, ὅτε τὰ βαρβαρικά πλοῖα ἐφάνησαν ἔμπροσθεν τοῦ Φαλήρου, τὰ ὅποια ὅμως χωρὶς νὰ προσβάλωσιν ἀπέπλευσαν ὀπίσω εἰς Ἀσίαν.

Πίναξ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης.

Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ οἱ βάρβαροι ἀπώλεσαν τὸν ἵππιόν καὶ περὶ τοὺς 6,400 ἄνδρας· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μόνον 192. Τῶν στρατιωτῶν δέ τις μετὰ μεγίστης σπουδῆς δραμὼν ἐκ Μαραθῶνος εἰς Ἀθήνας, καὶ ἀναγγέλλας εἰς τοὺς ἄρχοντας τὴν νίκην, ἐξέπνευσε.

Τῇ ἐπαύριον τῆς μάχης 2,000 Σπαρτιάται ἦλθον εἰς Ἀθήνας μετὰ τριήμερον πεζοπορίαν· συγχαρέντες δὲ τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὸν θρίαμβόν των, μετέβησαν νὰ ἴδωσι τὸ πεδίον τῆς μάχης, εἰσέτι ἐστρωμένον ὑπὸ νεκρῶν.

Μετὰ τὴν ἐνδοξὸν ταύτην μάχην ὁ Μιλτιάδης, πείσας τοὺς Ἀθηναίους, ἔλαθεν ἄδειαν καὶ ἔπλευσε πρὸς τιμωρίαν τῶν νησιωτῶν τῶν Κυκλάδων, οἵτινες εἶχον παραδοθῇ εἰς τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ἀπέτοχεν

εἰς Πάρον πολεμῶν, ὅπου καὶ ἐπληρώθη. Κατηγορηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην καὶ τὴν ἐκ ταύτης προκύψαν ζημίαν εἰς τὸ κοινόν, κατεδικάσθη εἰς ζημίαν (πρόστιμον) πινθήκοντα ταλάντων· ἀποθανόντος δὲ αὐτοῦ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκ τῆς πληγῆς του, ὁ υἱὸς του Κίμων ἐπλήρωσεν εἰς τὴν πόλιν τὴν καταψηφισθεῖσαν ζημίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου δύο ἄνδρες ἀνεδείχθησαν διάσημοι εἰς Ἀθήνας, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης, ἐξ ὧν ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι νίκην τοῦ Μιλτιάδου ἐρεθισθεὶς ὑπὸ φιλοδοξίας, περιεφέρετο ἄυπνος τὰς νύκτας, λέγων εἰς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸν περὶ τῆς αἰτίας, ὅτι τὰ τρόπαια τοῦ Μιλτιάδου δὲν τὸν ἀφίνουσι νὰ κοιμᾶται. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο εὐφυὴς καὶ μεγαλεπήβολος καὶ προῖδων τὴν μέλλουσαν ἐκδίκησιν τῶν Περσῶν, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πατρίδα του κατ' αὐτῆς δι' ἀποκτήσεως θαλασσίας δυνάμεως καὶ μετεχειρίσθη ὡς πρόφασιν τὸν πρὸς τοὺς Αἰγινήτας πόλεμον· ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ εὐθύς πάντοτε. Ἡ διακιοσύνη ὅμως τοῦ Ἀριστείδου εἶχεν ἐξ ἐναντίας κατασταθῇ παρομιώδης. Οὗτος ἐπεθύμει νὰ διατηρήσῃ τὸ πολίτευμα ἄθικτον καὶ ἡνантиοῦτο εἰς τὴν ὀχλοκρατίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεμιστοκλῆς περιποιεῖτο· ἐκ τούτου προέκυψε πάλῃ, ἥτις ἀκαταπαύστως ἐτάραττε τὴν πόλιν. «Αἱ Ἀθηναὶ τότε μόνον θά ἡσυχάσωσιν, ἔλεγεν Ἀριστείδης, ὅταν ρίψωσιν ἀμφοτέρους ἡμᾶς εἰς τὸ βάραθρον» (τόπον, ὅπου ἐκρήμνιζον τοὺς καταδίκους).

Κατὰ τὸ 483 ὁ Θεμιστοκλῆς κατῴρθησε νὰ ἐξοστρακισθῇ ὁ Ἀριστείδης. Διηγοῦνται, ὅτι τότε χωρικός τις ἀπαντήσας τὸν Ἀριστείδην, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζεν, ἐνεχειρίσεν εἰς αὐτὸν ὄστρακον παρκαλῶν νὰ γράψῃ ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἐξοστρακισθῇ ὁ Ἀριστείδης. Σοῦ ἔκαμε κακόν τι· ἠρώτησεν οὗτος. Ὁχι, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, μάλιστα οὐδὲ τὸν γνωρίζω, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι νὰ τὸν ἀκούω πάντοτε ὀνομαζόμενόν δίκαιον. Ἀπερχόμενος τῆς πόλεως ὁ δίκαιος οὗτος ἀνὴρ, παρεκάλεσε τοὺς θεοὺς νὰ μὴ συμβῇ ἀπαίσιόν τι εἰς τὴν πατρίδα του, δυνάμενον νὰ τὸν λυπήσῃ εἰς τὴν ἐξορίαν του.

§ 19. Δεύτερος μνηδικὸς πόλεμος. (480—479.)

Θερμοπύλαι, Λεωνίδας.

Ὁ Δαρεῖος ἀποθανὼν δὲν προέφθασε νὰ ἐκδικήσῃ τὴν ὕβριν τὴν γενομένην εἰς τὴν δυνάμιν του· ἀλλ' ὁ Ξέρξης, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὠδήγησεν 1700000 ἀνδρῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, νομίζων, ὅτι ἀμαχητὶ ἐμελ-

λεν αὕτη νὰ καταποντισθῇ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων τούτων. Διεβίβασε δὲ τὸ πλῆθος αὐτὸ ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην διὰ γεφύρας, τὴν ὁποίαν μετὰ πολλὰς ἀποτυχίας κατῴρθωσε τέλος· νὰ ζεύξῃ ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου.

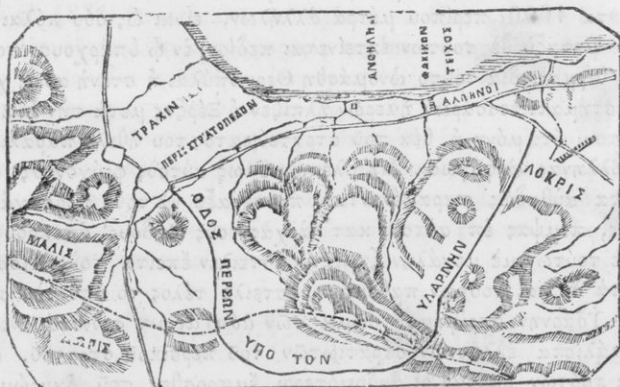
Πολλὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεις φοβηθεῖσαι ὑπεσχέθησαν ὑποταγῇ εἰς τὸν μέγαν βασιλέα· ἀλλ' ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἀπεφάσισαν ἀγῶνα περὶ τῶν ὧλων. Καὶ λοιπὸν ἡ μὲν πρώτη ἀπέστειλεν ἓνα τῶν βασιλέων της, τὸν Λεωνίδα, μὲ μικρὸν στράτευμα 7200 ἀνδρῶν, νὰ φυλάττῃ τὰς Θερμοπύλας, ἡ δὲ δευτέρα ἐξώπλισε μόνη ἑκατὸν εἴκοσιν ἑπτὰ τριήρεις, αἵτινες μὲ 144 πλοῖα ἄλλων πόλεων ἐξέπλευσαν, φέρουσαι καὶ στρατὸν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν παραλίων. Ὁ στόλος οὗτος ἐστάθη ἐπὶ τινος θαλάσσης στενῆς πρὸς βορρᾶν τῆς Εὐβοίας κατὰ τὸ Ἀρτεμίσιον ἀκρωτήριο, ὅθεν ἔμελλε νὰ βοηθήσῃ τὸν κατὰ ξηρὰν ἐστρατοπεδευμένον εἰς τὰς Θερμοπύλας στρατὸν καὶ νὰ ἐμποδίσῃ εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τὴν εἰσβολήν. Καὶ οὗτος μὲν ἐπέτυχε κατ' ἀρχάς, συγκροτήσας πρὸς μέρος τι τοῦ περσικοῦ στόλου δύο μάχας εὐτυχεῖς, αἵτινες ἠνάγκασαν τοὺς βαρβάρους νὰ σταματήσωσιν, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ὁ Λεωνίδα· ἔπρεσεν εἰς τὰς Θερμοπύλας μετὰ τῶν τριακοσίων του ὡς ἐξῆς.

Κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τραχίνος ὑπάρχει στενὸν, δι' οὗ μόνον δύναται τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐγγὺς τῆς Ἀνθῆλης καὶ τῶν Ἀλπινῶν εἶναι δύο κλεισώρειαι (στενώματα), δι' ὧν μόλις δύναται νὰ διέλθῃ μία μόνον ἄμαξα. Τὰ δύο ταῦτα σημεῖα, ἀπέχοντα 1600 περίπου μέτρα ἀλλήλων, εἶναι ὡς δύο πύλαι τοῦ στενοῦ· μεταξὺ δὲ τούτων ἐκτείνεται πεδίον, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι πολλὰι πηγαὶ θερμαὶ, διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Θερμοπύλαι ἡ στενὴ αὕτη χώρα. Ἐν διαστήματι τεσσάρων ἡμερῶν ἤλπιζεν ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ἐκεῖσε ἀφίξιν του, ὅτι μόνη ἡ θέα τοῦ στρατεύματός του ἤθελε παρακινήσει τοὺς Ἕλληνας νὰ φύγωσι. Μὴ βλέπων ὅμως αὐτοὺς φεύγοντας, ἀλλὰ μάλιστα αὐθαδῶς παρκαμένοντας, προσέταξε νὰ τοὺς προσαγάγωσι ζῶντας, πέμψας ἐπ' αὐτοὺς κατ' ἀρχάς τοὺς Μήδους· ἀποκρουσθέντων δὲ τούτων μὲ μεγάλην ζημίαν, ἔστειλεν ἔπειτα τοὺς Κισσίους· τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τούτων παθόντων, ἔστειλε τέλος τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰδάρνην περίφημον σῶμα τῶν ἀθανάτων, συνιστάμενον ἐκ τῶν μάλιστα ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων ἔπεσαν οἱ ἀνδρειότεροι ἔμπροσθεν τοῦ δυχρώματος τῶν Ἑλλήνων.

Τὸν μέγαν βασιλέα ἤρχισε νὰ τὸν καταλαμβάνῃ ἡδὴ φόβος, ὅτε Μαλιεύς τις προδότης, ὀνομαζόμενος Ἐφιάλτης, ἐπρότεινε νὰ ὀδηγήσῃ τὸν Ἰδάρνην διὰ τινος μονοπατίου, ἄγοντος διὰ τοῦ ὄρους εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὅθεν ἡδύνατο νὰ καταλάβῃ τὰ ὀπίσθια τῶν Ἑλλήνων.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ Πέρσαι ἔμελλον ἤδη νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῶν Θερμοπυλῶν, εἰς δ' ἡ ὑπεράσπισις δὲν ἦτο πλέον δυνατὴ, ὁ Λεωνίδας μὴ θέλων νὰ θυσιάσῃ ἀνωφελῶς στρατὸν, τοῦ ἰοίου ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἀνάγκην, ἀπέπεμψε πάντας τοὺς συμμάχους καὶ ἐκράτησε 300 Σπαρτιάτας, τοὺς ὁποίους εἶχε φέρει μαζί του. «Ἡ Σπάρτη, ἔλεγε, μᾶς ἐνεπιστεύθη τὴν θέσιν ταύτην, καὶ ὀφείλομεν νὰ μείνωμεν εἰς αὐτήν.» Ἐμείναν δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ Θειπίεις, θελήσαντες νὰ μεθεξῶσι τῆς τύχης τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἐν ᾧ ἐπληθιάζον οἱ Πέρσαι, ἐξελθόντες ἔμπροσθέν των οἱ Ἕλληνες συνήψαν τὴν τελευταίαν μάχην εἰς τὸ πλατύτερον μέρος τοῦ στενοῦ, διὰ νὰ ἔχωσι πλείονους ἐχθροὺς ἐνώπιόν των πρὶν ἢ ἀποθάνωσιν. Ὅπότε οἱ Λακεδαιμόνιοι συνέτριψαν τὰ δόρατά των φονεύοντες, ἐξηκολούθησαν νὰ μάχωνται μετὰ τῇ ξίφει τέλο. ὁ Λεωνίδας ἔπεσε. Μάχη δὲ μανιώδης συνεκροτήθη ἐπὶ τοῦ πτώματός του, κατὰ τὴν ὁποίαν τετράκις οἱ Ἕλληνες ἀπώθησαν τὸν ἐχθρὸν, διετήρουν δὲ εἰσέτι τὸ ἐνδοξον τρόπαιον, ὅτε οἱ μετὰ τοῦ Εὐφιάτου ἐφάνησαν ὀπίσθεν των. Τότε ὠπισθοδρόμησεν εἰς τὸ στενὸν μέρος τῆς ὁδοῦ, ἐπὶ τινος λόφου. Ἐκεῖ, οἱ ἀπομείναντες, περικυκλωθέντες καὶ ὑπερασπιζόμενοι μετὰ μάχαιρας, ὅσοι ἀόρη εἶχον, μετὰ χεῖρας καὶ μετὰ στόματα, ἔπεσαν ἅπαντες, ὑπὸ χάλαζιν πετρῶν καὶ βελῶν, रिπτομένων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀπικταχόθεν κατὰ τῶν τολμῶντων εἰσέτι νὰ τοὺς ἀψηρῶσιν.

Πίναξ τῶν Θερμοπυλῶν.

Ἐξοκί χιλιάδες Περσῶν ἐθανατώθησαν, καὶ μεταξὺ αὐτῶν δύο υἱοὶ τοῦ Δαρείου. Ὁ Ξέρξης προσέταξε ν' ἀναστυρῶσιν τὸ νεκρὸν

σῶμα τοῦ Λεωνίδου, ἀφ' οὗ κόψωσι τὴν κεφαλὴν· ἀλλ' ἡ Ἑλλάς συνελέξεν εὐσεβῶς τὰ ὁστ' αὐτοῦ Σπαρτιατοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ὕστερον ἀνεγερθέντος εἰς τιμὴν τῶν Σπαρτιατῶν μνημεῖον, ἐχαραχθῆ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα, διὰ φροντίδος τῶν Ἀμφικτυόνων· «Ὡς ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίους, ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι».

Παραβιασθείσης οὕτω τῆς πόλεως τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ξέρξης εἰσήλθεν, ὀδηγούμενος ὑπὸ Θεσσαλιωτῶν, καὶ ἡρμήωσε τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τοὺς Δελφοὺς, τοὺς ὁποίους οἱ κάτοικοι γενναίως ὑπερῆσπισαν· εἰσέβαλε δὲ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἣτις ἤδη ἦτο ἔρημος· διότι ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε κατορθώσῃ νὰ λάβῃ χρησμὸν παρὰ τῆς Πυθίας, ὅτι ξύλινον τεῖχος θέλει εἶναι διὰ τὰς Ἀθήνας ἀπό·θητον προτείχισμα. Διὰ τοῦ χρησμοῦ τούτου ὁ Θεμιστοκλῆς ἐννοεῖ, καὶ ἤθελε νὰ ἐννοῇ καὶ ὁ λαὸς, ὅτι ξύλινον τεῖχος εἶναι τὰ πλοῖα. Ὅλοι ἐννόησαν τὸν χρησμὸν, ὥς οὗτος, καὶ ἔτρεξαν νὰ ἐπιβιασθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἐκτὸς γερόντων τινῶν, οἵτινες, παρεννόησαντες αὐτὸν πεισματωδῶς, ἔμειναν ὀπισθεν ξυλίνου περιτειχίσματος κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου ὁ Ξέρξης εὗρων αὐτοὺς, προσέταξε καὶ τοὺς κατέσφαξαν.

Ὁ Ξέρξης ἀντήμειψε τὰ μέγιστα τὸν Ἐφιάλτην, ἀλλ' ὕστερον τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἐπεκαλέσθη ἐπὶ τὸν προδότην ἅπασαν τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν καὶ προέτεινε βραβεῖον εἰς τὸν φονεύοντα αὐτόν. Καὶ τῷ ὄντι ἐφονεύθη ὀλίγον ὕστερον μετὰ τὴν ἦτταν τῶν βαρβάρων ὑπὸ τοῦ Τραχινίου Ἀθηνάδου.

Ναυμαχία ἐν Σαλαμῖνι (480).

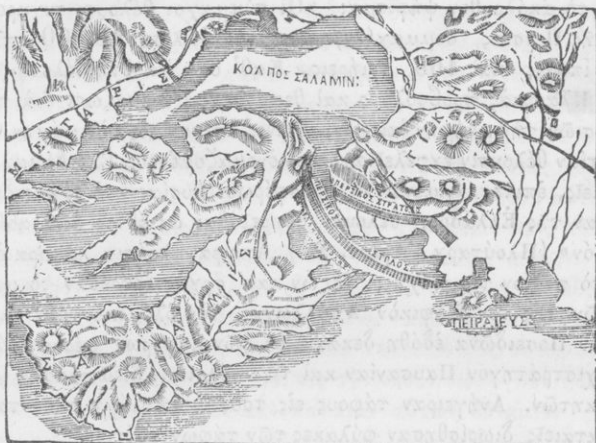
Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἦτο συνηγμένος μετὰξὺ τῆς νήσου Σαλαμῖνος καὶ τῆς περαλίας τῆς Ἀττικῆς. Οἱ ἀρχηγοὶ δὲν ὑπὲλάνθανον ἑκὼς τοὺς ἐξησφαλισμένους ἐνταῦθα, καὶ ἤθελον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸν τόπον τοῦτον καὶ νὰ τρέξῃ ἕκαστος εἰς υπεράσπισιν τῆς πόλεώς του. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως κατεῖδεν, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἠδύνατο νὰ σωθῇ μένουσα ἡνωμένη, καὶ ὅτι, διασκορπισθέντων τῶν πλοίων, δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον ἀντίστασις κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Εἰς τὸ στρατιωτικὸν περὶ τούτου συμβούλιον ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ἐπέμενε νὰ συγκροτήσωσι μάχην, οἱ δὲ ἄλλοι ἠναντιοῦντο παραφόρως εἰς τὴν γνώμην του. Ἀδείμαντος, ὁ τῶν Κορινθίων στρατηγός, ἠπειλῆσε τὸ Θεμιστοκλῆ, καὶ, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγός καὶ ἀρχιστράτηγος Εὐρυβιάδης ἐπλησίασε πρὸς αὐτὸν μετὰ τὴν βῆδον ὑψωμένην. «Πάταξον μὲν, ἄκουσον δε», ἀπεκρίθη ὁ Ἀθηναῖος, καὶ ἐξηκολούθει ψυχρῶς ἐπιμένων εἰς τὴν γνώμην του. Ἀλλ' ἡ ἐπιμονὴ του δὲν ἤθελε θριαμβεύσει, ἂν δὲν ἤθελε μεταχειρισθῇ στρατήγημα ἐπιτήδειον. Ἐν

ᾧ συνεζήτουν εἰσέτι, ἐξήλθε κυρίως τοῦ συμβουλίου καὶ ἔπεμψε πρὸς τὸν Εἰρέην τὴν ἐξῆς μυστικὴν ἀγγελίαν· «Ὁ Θεμιστοκλῆς, εὖνοῶν τοὺς Πέρσας, τοὺς εἰδοποιεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες διανοοῦνται νὰ φύγωσι κρυφίως· ἐὰν ὁ βασιλεὺς θέλῃ νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμον διὰ μιᾶς, ἃς τοὺς περικυκλώσῃ, κλείων τὴν ἑτέραν ἐξοδὸν τοῦ πορθμοῦ τῆς Σαλαμίνος». Εἴτα ἐπέστρεψεν εἰς τὸ συμβούλιον, παρατείνας ἐπιτηδες τὴν συζήτησιν. Ἄλλ' ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ ὁ ἐξόριστος ἐν Αἰγίνῃ Ἀριστείδης, ἰδὼν τὴν περικύκλωσιν τῶν Ἑλλήνων, διεπέρασε διὰ τοῦ περσικοῦ στόλου, διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ πολεμήσῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν του· προσκαλέσας δὲ κατὰ μέρος τὸν Θεμιστοκλῆ, λέγει εἰς αὐτόν, «Ἄς ἤμεθα πάντοτε ἀντίζηλοι, ἀλλ' ἃς ἀμιλλώμεθα περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος· ἐν ᾧ κατατρίβετε τὸν καιρὸν εἰς ματαίους λόγους, οἱ βάρβαροι σᾶς περικυκλοῦσι». — «Τὸ ἤξεύρω, ἀπεκρίθη ὁ Θεμιστοκλῆς, διότι τοῦτο ἐκτελεῖται κατὰ διαταγὴν μου», καὶ εἰσήγαγε τὸν Ἀριστείδην εἰς τὸ συνέδριον, διὰ νὰ ἀπαγγεῖλῃ τὸν κίνδυνον. Οὕτως ἠναγκάσθησαν νὰ πολεμήσωσιν ἐκεῖ, ὅπου ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ τῆς ἐπιτηδεύτητός του ἀνέλαθεν εὐφυῶς νὰ προσδιορίσῃ.

Ἄνεμος καθ' ὠρισμένην ὥραν διηγείρετο ἐν τῷ πορθμῷ· ἅμα τούτου πνεύσαντος, ἤρχισαν τὴν μάχην οἱ Ἕλληνες. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑφουμένων κυμάτων τὰ δυσκίνητα πλοῖα τοῦ Περσικοῦ στόλου συνεκρούοντο, καὶ ἀνεπιτήδεια ὄντα πρὸς τὰς ναυτικὰς ἀσκήσεις καὶ τοὺς ταχεῖς ἐξελιγμούς, προσεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἐλαφρῶν καὶ ταχυπλῶν ἑλληνικῶν, χωρὶς νὰ δύνωνται ἐκεῖνα νὰ τὰ προσβάλλωσιν. Ἐκτὸς τούτου, ἐν τῇ στενῇ ἐκείνῃ θαλάσῃ τὰ ἔχθρικά πλοῖα δὲν ἠδύναντο νὰ ἀναπτύξωσι τὰς δυνάμεις των, καὶ ὁ ἄπειρος ἀριθμὸς ἀπέβαιναν ἀνωφελής. Ὁ Εἰρέης καθήμενος ἐπὶ θρόνου χρυσοῦ ἐπὶ τινος λόφου τῆς ἀκτῆς, ἔγεινεν αὐτόπτης τῆς καταστροφῆς τοῦ στόλου του.

Ἐν ᾧ διετέλει ἔντρομος ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ θεᾷ τῆς καταστροφῆς του ταύτης ὁ Εἰρέης, τῷ ἐμήνυσεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτι οἱ Ἕλληνες τρέχουσιν εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου γεφύρας, ἵνα καταστρέψωσιν αὐτὰς καὶ περικλείωσιν τὸν βασιλέα ἐν Εὐρώπῃ· ὅθεν ἔσπευσε ν' ἀναχωρήσῃ. Μαρδόνιος δὲ, ὁ σύμβουλος ταύτης τῆς βλεφάρης ἐκστρατείας, ἐπρότεινε νὰ μείνῃ αὐτὸς ἐν Ἑλλάδι μετὰ τριακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ οὕτως ἔγεινεν. Ἰπποστὰς δὲ ὁ Εἰρέης πολλὰς καθ' ὁδὸν ζῆμίας, ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλησπόντον, ὅπου εὔρε τὰς γεφύρας κατεστραμμένας ἐκ τρικυμίας· διό, ὡς λέγεται, διὰ λέμβου ἀλιευτικῆς διέβη τὸν πορθμὸν ἐκεῖνον, ὃν πρὸ ἑξ μηνῶν εἶχε διαβῆ ὡς δεσπότης ὑπερήφανος τῶν λαῶν τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης. Κατὰ τὸ διάστημα ταύτης τῆς φυγῆς οἱ Ἕλληνες διεμοιράσθησαν τὰ λάφυρα, ἀνήγειραν τρόπαια, καὶ ἀπέδωκαν τοῖς ἁγίοις βραβεῖα τῆς ἀνδρίας. Ἐκαστος

τῶν στρατηγῶν τότε ἔκρινεν ἐκ φιλαυτίας τὸ πρῶτον βραβεῖον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, τὸ δὲ δεύτερον διὰ τὸν Θεμιστοκλῆ, ὅπερ ἐστήμαινεν ὅτι αὐτὸς ἦτο ἄξιος τῶν πρωτείων.

Πίραξ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας.

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ (479).

Ὁ Μαρδόνιος, παραχειμάσας ἐν Θεσσαλίᾳ, ἔστειλε τὴν ἀνοιξιν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μὲ προτάσεις περὶ εἰρήνης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπήντησαν εἰς αὐτὸν συντόμως καὶ ὑπερηφάνως, ὅτι «ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος διαγράφει τὴν αὐτὴν τροχίαν, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θέλουσι συμμαχήσει μὲ τὸν Ξέρην, ἀλλὰ θέλουν πολεμεῖ αὐτὸν, ἐμπιστευόμενοι εἰς τοὺς προστάτας θεοὺς καὶ εἰς τοὺς ἥρωας τῆς Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα ἀσεβῶς κατέκαυσεν». Ὁ Μαρδόνιος τότε, διαπεράσας ἀνεμποδίστως τὴν Βοιωτίαν, εἰσῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὃ δὲ λαὸς πάλιν κατέφυγεν εἰς τὰ πλοῖα. Μετὰ τινὰς ἀργοπορίας ὁ στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Περσικίου, ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου καὶ ἠνῶθη ἐν Ἐλευσίνῃ μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν πλοίων ἀποβιβασθέντων Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Γενόμενοι δὲ 100,000 τὸν ἀριθμὸν, ἐπολέμησαν τὸν στρατὸν τοῦ Μαρδονίου ἐν Βοιωτίᾳ πλησίον τῶν Πλαταιῶν. Τοιαύτη ἦτο ἡ γενομένη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων σφαγὴ, ὥστε ἐκ τῶν 300,000 στρατιωτῶν τοῦ Μαρδονίου ἐσώθησαν μόνον 40,000, οὓς εἶχεν ἀπαγάγει πρὸ τῆς μάχης ὁ Ἀρτάβζης. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπώλεσαν 91 ἄνδρας, οἱ Τεγεᾶται 46

καὶ οἱ Ἀθηναῖοι 62. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν ἐπολέμησαν, ἐκτὸς τῶν Μεγαρέων, οἵτινες καταληφθέντες ἐν τῇ πεδιάδι ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ τῶν Θηβαίων, συμμάχων τῶν Περσῶν, ἀπώλεσαν 600 ἄνδρας. Τὸ βραβεῖον τῆς ἀνδρίας ἀπενεμήθη εἰς τοὺς Πλαταιεῖς· ὁ δὲ Ἀριστείδης ἔγραψε τὸ ἀκόλουθον ψήφισμα: «Οἱ σύμμαχοι θέλουσι συγκροτήσει κατὰ τῆς Περσίας συμμαχίαν, ἥτις νὰ ὀπλίση 10.000 ὀπλίτας, 1.000 ἵππεις καὶ 100 τριήρεις. Καθ' ὅλα τὰ ἔτη θέλουσι πέμπει εἰς Πλαταιὰς προβούλους καὶ θεωροὺς, νὰ εορτάζωσι διὰ πανδήμων θυσιῶν τὴν μνήμην ἐκείνων, οἵτινες ἔπασαν εἰς τὴν μάχην. Κατὰ πενταετίαν θέλουσιν ἐκτελεῖ ἀγῶνας ὀνομαζομένους Ἐλευθέρια, καὶ οἱ Πλαταιεῖς, ἐπιτετραχμένοι νὰ προσφέρωσι θυσίας καὶ εὐχὰς διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος, θέλουσι θεωρεῖσθαι ὡς ἕθνος ἀπαραβίαστον καὶ ἰσρόν» (Πλούταρχ. Ἀριστ. 21). Ἀπειρα πλούσια λάφυρα ἐκάλυπτον τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἐξ ὧν κατ' ἀρχὰς ἐξήρσαν τὸ μερίδιον τῶν θεῶν. Εἰς τὸν δελφικὸν Ἀπόλλωνα, τὸν ἐλύμπιον Δία καὶ τὸν ἰσθμικὸν Ποσειδῶνα ἐδόθη δεκάτη ἐκ τῶν λαφύρων· μέρος ἐδόθη εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Πausανίαν καὶ τὸ ὑπόλοιπον διεμοιράσθη μεταξὺ τῶν νικητῶν. Ἀνήγειραν τάφους εἰς τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πεσόντας, καὶ οἱ Πλαταιεῖς διωρίσθησαν φύλακες τῶν τάφων τούτων.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν, ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐθριάμβευσεν εἰς Μυκάλην, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Ἀσίας, κατὰ τοῦ περσικοῦ στόλου, φέροντος τὸ τελευταῖον στράτευμα τοῦ Ξέρξου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπήλαυσαν τὴν πρωτίστην δόξαν τῆς μάχης ταύτης, νικῆσαντες σχεδὸν μόνοι, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπλανήθησαν, θέλοντες νὰ κυκλώσωσι τὸν ἐχθρὸν. Τοιοῦτοτρόπως ὅχι μόνον ἀπεμάκρυναν οἱ Ἕλληνες τὸν πόλεμον ἐκ τῆς πατρίδος των, ἀλλὰ καὶ μετέθεσαν αὐτὸν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἐχθροῦ· ἡ δὲ τελευταία αὕτη νίκη κατέστησεν αὐτοὺς κυρίους τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Οὕτως ἐν διαστήματι ἐνὸς περιποῦ ἔτους ἐκτύπησαν τοὺς Πέρσας εἰς Σαλαμίνα, εἰς Πλαταιὰς, εἰς Μυκάλην, καὶ ἀποκατεστάθησαν ἐπιθετικοὶ καὶ νικηταί, ἐν ᾧ πρότερον ἠγωνίζοντο νὰ ὑπερασπίζωνται ἀπὸ τῶν ἐπερχομένων βαρβάρων. Οὕτω τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀσίας εὗρεν ἐν Ἑλλάδι τὸν τῶν του, τὰ δὲ ἀπειράριθμα στρατεύματα τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερισχύσωσι τοῦ μικροῦ τούτου ἕθους, τὸ ὅποιον εἶχεν ὡς ἀκαταμάχητον δύναμιν κατὰ τῆς πληθύος ἐκείνης τῶν δούλων τὸν θερμὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Αἶγινα.

Ἡ κατ' ἐμπροσθεν τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Φαλήρου κειμένη νῆσος Αἶγινα, σπουδαιότατη καταστάσα ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων διὰ τὸ ἐμ-

πόριόν της, απέκτησεν μεγάλην ναυτικήν δύναμιν, καὶ κατὰ τὸ 800 π. Χ. ἔτος ἦτο θαλασσοκράτειρα· ἦσαν δὲ ἐπὶ τῆς νήσου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, 470,000 δούλοι. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐνεψύχουν τὴν καλλιτεχνίαν καὶ ἀνεδείχθησαν ἀξιόλογοι ἐν αὐτῇ καλλιτεχνίᾳ. Ἐπειδὴ δὲ ἐδοκίμησαν τοὺς Θηβαίους κατὰ τῶν Ἀθηναίων τὸ 505 π. Χ., οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο καὶ ἀντιζηλίας ἔνεκεν ἐχθρεύοντο αὐτοὺς, καὶ ὀλίγον μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἐπολέμησαν μὲ αὐτούς. Εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι ὁμῶς ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν οἱ Αἰγινῆται ἔλαβον μετὰ τῶν ὁμογενῶν τῶν μέρους μὲ 30 πλοῖα καὶ διεκρίθησαν εἰς αὐτὴν διὰ τὴν ἀνδρίαν τῶν ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἕλληνας. Τῷ 470 π. Χ. οἱ Ἀθηναῖοι πολέμησαντες ἐνίκησαν αὐτοὺς κατὰ θάλασσαν καὶ, πολιορκήσαντες ὑπερὸν τὴν πόλιν τῶν, τοὺς ἡγάγκασαν νὰ παραδοθῶσι (456) καὶ νὰ ᾖναι ὑποτελεῖς αὐτῶν. Ἐν ἀρχῇ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Ἀθηναῖοι ἐδίωξαν αὐτοὺς ἐκ τῆς νήσου τῶν, τὴν ὁποῖαν ὁ Περικλῆς ἔλεγε «λήμνη τοῦ Πειραιῶς», καὶ κατοικήθη ὑπὸ Ἀθηναίων, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχην ὁ Λύσανδρος ἐπανάφερν αὐτοὺς εἰς τὴν νήσόν τῶν· δὲν ἡδυνήθησαν ὁμῶς ν' ἀνγκηθῶσι πλέον τὴν παλαιὰν αὐτῶν δύναμιν.

§ 20. Πausanías, Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης.

Ὑπερηφανία καὶ φιλόδοξα σχέδια τοῦ Πausανίου.

Τρεῖς ἄνδρες διέπρεψαν ὡς ἀρχηγοὶ εἰς ταύτην τὴν μεγάλην πάλην, δύο Ἀθηναῖοι, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης, καὶ εἰς Σπαρτιατῆς, ὁ βασιλεὺς Πausanías. Οὗτος δὲν ἡδύνατο νὰ ὑποφέρει μετριοφρόνως τὴν τύχην καὶ τὴν δόξαν του. Γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ σταλεῖ· εἰς Θράκην πρὸς καταδίωξιν τῶν περσικῶν φρουρῶν, ἐθαμβώθη ἐκ τῆς διηγήσεως τῶν αἰχμαλώτων του περὶ τῆς λαμπρότητος τῆς Περσικῆς αὐλῆς, καὶ ἡ φιλοδοξία του διηθερίσθη καὶ ἤρχισε νὰ ὀνειρεύεται μεγάλας ἐπιτυχίας διὰ προδοσιῶν. Διὰ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς ὁποίους ἀφῆκε νὰ δραπετεύσωσι, συνεννοήθη μυστικῶς μὲ τὸν Ἀρτάβαζον, σατράπην τῆς Βιθυνίας καὶ ἐζήτησεν εἰς γάμον μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ Ξέρξου, ὑποσχεθεὶς νὰ φέρῃ εἰς τὴν ὑποταγὴν του τὴν Λακεδαίμονα καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, καὶ, ὡς νὰ ἦτο πλέον γκιμρὸς τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἐνεδύθη περσικὴν στολήν, ἔπесεν εἰς πολυτέλειαν ἀσιατικὴν, διὰ τοῦ ἐκ Περσίας χρυσοῦ, καὶ προσέλαβε φρουράν Μήδων καὶ Αἰγυπτίων. Δημονήσας μάλιστα, ὅτι διώκει ἐλευθέρους ἄνδρας, μετεχειρίσθη τοὺς συμμάχους μὲ ἀλαζονείαν σατράπου. Οὕτως οἱ μὲν Αἰγινῆται καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐπέστρεψαν οἴκαδε, οἱ δ' ἄλλοι, μὴ θέλοντες νὰ ὑπακούσωσιν εἰς

αὐτὸν, ἐτάχθησαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων· ὅθεν ἡ Σπάρτη ἔσπευσε νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ· οὗτος δὲ, ἐπιστηριζόμενος εἰς τοὺς θησαυροὺς του, ἐτόλμησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἐκεῖ ἐφυλακίσθη· κριθεὶς δ' ἔπειτα ἡθωώθη μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐστάλη πλεό-
 ἔξω δημοσίᾳ ὡς ἀρχηγός. Ἐκτοτε τολμηρότερον διενήργει τὰς βρα-
 διουργίας του, καὶ ἀνεκαλύφθη προσπαθῶν νὰ ἐπαναστατήσῃ τοὺς
 Εἰλωτας, διὰ ν' ἀνατρέψῃ τοὺς ἐφόρους καὶ νὰ λάβῃ ἀπόλυτον
 ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος δὲν ἐπέτρεπε κατὰ Σπαρτιάτου τὴν
 μαρτυρίαν δοῦλου, δὲν εὐρίσκοντο ἀποδείξεις τῶν προδοσιῶν του,
 ἀλλ' ὁ ἴδιος ἔδωκε ταύτας ἐν ἀγνοίᾳ, ὡς ἔξῃς.

Εἰς ἐκ τῶν πρὸς τὸν Ἀρτάβαζον ἀγγελιοφόρων του παρετήρησεν,
 ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀποσταλέντων πρὸ αὐτοῦ ἐπανήλθεν· ὅθεν, ἀνοί-
 ξας τὴν ἐπιστολὴν, ἀνέγνωσεν, ὅτι ἐδίδετο παραγγελία νὰ θανατωθῇ
 ὑπὸ τοῦ Ἀρταβάζου ὁ κομιστὴς τῆς ἀγγελίας, ὡς ὅλοι οἱ ἄλλοι οἱ
 προαποσταλέντες· διὸ δὲν ἀνεχώρησεν, ἐνεχείρισε δὲ τὴν ἐπιστολὴν
 εἰς τοὺς ἐφόρους, οἵτινες τὸν προσέταξαν νὰ καταφύγῃ εἰς ναὸν τινα,
 ὡς φοβούμενος δῆθεν τὴν ὀργὴν τοῦ Πausανίου· εἰδοποιηθεὶς, ἔδραμε
 παρεισθὺς· ἐκεῖ δὲ ὁ Πausανίας καὶ τὸν ἐβίβασε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀ-
 ποστολὴν του· οἱ δ' ἔφοροι, κεκρυμμένοι εἰς τὸν ναὸν, ἤκουσαν τὴν
 ὑπόθεσιν· φανερωθείσης οὕτω τῆς προδοσίας, ἀπεφασίσθη νὰ συλ-
 ληφθῇ. Ἐκ τῶν σημείων τινὸς μεταξὺ αὐτῶν ἐννοήσας τὴν τύχην,
 ἥτις τὸν ἠπείλει, κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς.
 Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐτίλμων νὰ τὸν σύρωσι διὰ τῆς βίας ἐκ τοῦ ἱεροῦ
 ἀσύλου, ἔφραζαν μὲ τοῖχον τὴν θύραν, διὰ νὰ τὸν ἀφήτῃσι νὰ ἀπο-
 θάνῃ ἐκεῖ ἐξ ἀσιτίας· λέγουσι μάλιστα, ὅτι ἡ μήτηρ του ἔθηκε τὴν
 πρώτην πέτραν. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἔμελλε νὰ ἐκπνεύσῃ, τὸν ἔσυραν
 ἔξω τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ μὴ μολύνῃ τὸ πτώμα του τὸν ἱερὸν τόπον (467).

Ὁχύρωσις Ἀθηνῶν.

Ἡ Σπάρτη, κινηθεῖσα ὑπὸ αἰσθήματος φιλαυτίας, ἐζήτησε νὰ
 μὴ ὀχυρώσῃσι καμμίαν πόλιν ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ἐπὶ φόβῳ,
 ἔλεγε, μήπως, ἂν ποτε οἱ βάρβαροι ἐπανήρχοντο, αὗται αἱ πόλεις
 χρησιμεύσωσιν εἰς αὐτοὺς ὡς φρούρια, ὅπου ἡδύναντο νὰ ἐγκατα-
 σταθῶσι διαρκῶς. Πρὸ πάντων δὲ ἤθελε νὰ μὴ ὀχυρωθῶσιν αἱ κα-
 τεστραμμέναι ὑπὸ τῶν Περσῶν Ἀθῆναι, καὶ τοῦτο διὰ ν' ἀφελθῶ-
 σιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Σπαρτιατῶν· ἀλλ' ὅτι, ἤθελεν ἡ Λακεδαι-
 μων, δὲν ἡδύναντο νὰ θελήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ
 ἀνοικοδομῶσι τὰ τεῖχη των καὶ ἅπας ὁ λαὸς εἰργάσθη μὲ μεγάλῃν
 δραστηρίτητα. Ὑλικὸν ἔλαβον ἐκ τε τῶν δημοσίων καὶ ἐκ τῶν ἰδιω-
 τικῶν οἰκοδαμῶν ὅ,τι ἦτο χρήσιμον. Ὅθεν τὰ τεῖχη προσχώρουν

δραστηρίως και ἔμελλον νὰ τελειώσωσι τάχιστα. Οἱ Σπαρτιάται, ἀκούσαντες τὰ γινόμενα, παρεπονθήσαν· ἐπειδὴ δὲ τὰ τείχη δὲν ἦσαν ἀρκούντως ὑψηλά, διὰ νὰ ἀντέχωσιν εἰς προσβολήν, ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβάς εἰς Σπάρτην καὶ ἐξαπατήσας τοὺς Σπαρτιάτας, κατώρθωσε νὰ τὰ ἀποτελειώσῃ καὶ τότε εἶπεν εἰς αὐτοὺς, «Οἱ Ἀθηναῖοι ὅπως δὲν ἤκουσαν τὰς συμβουλὰς σας νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν των καὶ νὰ ἐπιβιασθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, οὕτω δὲν ἐχρειάσθησαν ἐπ' ἱστίς τὰς συμβουλὰς σας διὰ νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὰ τείχη των». Οἱ Σπαρτιάται, οἵτινες ἤξευραν νὰ ὑποκρίνονται, προσεποιήθησαν, ὅτι ἔμαθον τὴν εἰδήσιν ταύτην χωρὶς νὰ ὀργισθῶσι, καὶ ὅτι ἐλυπήθησαν, διότι τόσον κακῶς ἐνόησαν οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς σκοποὺς των.

Ἐπειδὴ ὁ ἔως τότε λιμὴν τῶν Ἀθηναίων ἐν Φαλήρῳ ἦτο καὶ πολὺ μικρὸς καὶ ὀλίγον ἀσφαλῆς, ὁ Θεμιστοκλῆς κατώρθωσε νὰ ἀποφασίσθῃ, ὅπως γείνη ὁ λιμὴν, ὁ ναύσταθμος καὶ οἱ νεώσοικοι ἐν Πειραιεὶ διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ δὲ αὐτὰ, περιέβαλε τὸν Πειραιᾶ μὲ τείχος. Ἐπειτα διενεώθη τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον ὕστερον ὁ Κίμων καὶ ὁ Περικλῆς ἐξέτελεσαν, τὸ νὰ συνδέσῃ δηλ. τὸν Πειραιᾶ μὲ τὴν πόλιν διὰ δύο τειχῶν, καὶ ἐξασφαλίσῃ οὕτω τὴν συγκοινωνίαν. Τέλος πάντων, διὰ νὰ διατηρῇ τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηνῶν, διέταξε κατ' ἔτος νὰ κατασκευάζωνται εἴκοσι τριήρεις. Διὰ τὴν αὐξήσῃ δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων, κατέπεισε τοὺς συμπολίτας του νὰ χορηγῶσιν ὠφελείας εἰς τοὺς ξένους, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς ἐργάτας, οἵτινες ἤθελον νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἡ τελευταία αὕτη συμβουλή, ἀκωλύτως ἐνεργουμένη, ἐπέφερεν εὐτυχεστάτας συνεπειάς. Ἐξ ὧν τῶν μερῶν ἔτρεξαν πρὸς τὴν φιλόξενον πόλιν, καὶ αἱ Ἀθῆναι ἔνεκα τῆς τοῦ λαοῦ αὐξήσεως, ἠνικολύνθησαν εἰς ἐξαποστολὴν τῶν πολυαριθμῶν ἐκείνων ἀποικίων καὶ κληρουχιῶν, αἵτινες τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν δύναμιν τῆς μητροπόλεως αὐτῶν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐτίμηθη πολὺ ὑπὸ τῆς πατρίδος του, ἀλλ' ἔλεγε συχνὰ τὰς εὐεργεσίας του καὶ τὰς ἀρίστας συμβουλὰς του καὶ ἐμέμφοτο τοὺς ἄλλους· ἡ δὲ βιαία διαγωγὴ καὶ ἰδιοτελεία του διήγειρον κατ' αὐτοῦ ἐχθρούς· διὰ τοῦτο καὶ ὑπέστη τὴν ποινὴν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιβάλει εἰς τὸν Ἀριστείδην, ἐξοστρακισθεὶς ἐπὶ δεκαετίαν. Κατηγορηθεὶς ὕστερον, διὰ σπαρτιατικῆς συνεργίας, ὡς συνένχοις τοῦ Πausaniou, ἔφυγεν ἐξ Ἀργεῶς εἰς Κέρκυραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἱππειρον· ὕστερον δὲ, διὰ τὸ ἀσφαλέστερον, ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν (466). Ἐλθὼν θαρράλεις εἰς τὴν ἐν Σούσοις αὐλήν, καὶ παρουσιασθεὶς θαρρόντως ἐνώπιον τοῦ διαδόχου τοῦ Ξέρξου, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει, εἶπεν, «Εἶμαι ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐκεῖνος ὁ πρόφρων στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων, ὅστις ἄλλοτε σὰς ἔκαμε τὸ μέγιστον κακὸν, ἀλλ' ὅστις ἔρχεται νὰ κάμῃ σὴ μερὸν τὸ μέγιστον κακόν». Ὑπέμνησε τὰς λεγομένας εὐεργεσίας, τὰς

ὁποίας εἰς τὸν Ξέρξην ἔκαμε, καὶ ἐζήτησεν ἐν ἔτος προθεσίαν, διὰ νὰ μάθῃ τὴν περσικὴν γλῶσσαν, καὶ δυνηθῇ οὕτω ν' ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὸν τὰ σχέδιά του ἄνευ διερμηνέως. Ὁ Ἀρταξέρξης, θαυμάσας τὸ θάρρος του, τὸν ὑπεδέχθη εὐμενῶς καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τρεῖς πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Προσκληθεὶς δὲ μετὰ τινα ἔτη νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν λόγον, ἐφαρμάκωσεν ἑαυτὸν, διὰ νὰ μὴ πολεμήσῃ τὴν πατρίδα του, τὴν ὁποίαν εἶχε σώσει.

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἦτο τῷ ὄντι φιλοχρήματος, διότι ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὰ πράγματα εἶχε μόνον τρία τάλαντα* μετὰ τὴν ἐξορίαν του δὲ ὅσα ἡδυνήθησαν νὰ τοῦ εὕρωσιν ὑπερέβαιναν τὰ 100 τάλαντα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐδήμευσαν.

Ἀριστείδου εὐθύτης.

Ὁ Ἀριστείδης ἐξηκολούθει νὰ τιμᾶται κοινῶς διὰ τὴν ἄκραν δικαιοσύνην του.

Ὅταν ποτὲ ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπεν ὅτι εἶχε σπουδαίαν τινὰ γνώμην μυστικὴν νὰ προτείνῃ, ἅπασα συμφώνως ἡ ἐκκλησία ἐπρόσταξε τὸν Ἀριστείδην μόνον νὰ ἐξετάσῃ καὶ νὰ ἀποφασίσῃ ἀπὸ μέρους τῆς. Οὗτος λοιπὸν ἀκούσας εἶπεν, ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο ὠφελιμώτατον, ἀλλ' ἀδικιώτατον* ὁ δὲ λαὸς, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ περισσότερον, τὸ ἀπέρριψεν. Ἐπρότεινε, λέγουσιν, ὁ Θεμιστοκλῆς, νὰ καύσωσι τὰ πλοῖα τῶν συμμάχων, τότε συνηθροισμένα ἐν τῷ λιμένι Παγασῶν, ὅπερ ἤθελε μὲν κάμει τὰς Ἀθήνας τὴν μόνην θαλασσοκράτειραν δύναμιν, ἀλλ' ἤθελε διεγείρει κατ' αὐτῆς δικαίως ἄσπονδον μῖσος. Τοῦτο δὲ ἀπέδειξεν ὅτι καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἦτο φιλοδίκαιος, καὶ ὁ Ἀριστείδης πιστὸς εἰς αὐτόν.

Αὕτη ἡ ἀληθὴς φήμη τῆς δικαιοσύνης του ὠφέλησε τὸ μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Ὅτε οἱ σύμμαχοι, παρωργισμένοι ὑπὸ τῆς ὑπερηφανίας τοῦ Πausανίου, ἀπεσπάρθησαν ἀπὸ τῆς Σπάρτης, ὁ Ἀριστείδης διψήκει τὰς δυνάμεις τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπειδὴ δ' ἐπεθύμει θερμῶς νὰ ᾔναι οἱ Ἕλληνες στενῶς συνδεδεμένοι κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, κατέπεισεν ὅλους τοὺς τῶν νήσων καὶ τῆς παρχίας τῆς Ἀσίας κατοίκους νὰ συμμάχῳσι μὲ τοὺς Ἀθηναίους, διὰ ν' ἀποκρούωσι τὰς προσβολὰς τῶν βαρβάρων. Προσδιώρισε, μὲ τὴν συγκατάθεσιν ὅλων, τὴν εἰς ἕκαστον ἀναλογουσαν μερίδα εἰς ἄνδρας, εἰς πλοῖα καὶ εἰς χρήματα, καὶ μὲ τοιαύτην εὐθύτητά, ὥστε οὐδὲν ἠκούσθη παράπονον. Ἐπετράπη εἰς αὐτὸν ὕστερον νὰ διαχειρισθῇ τὰ ἐν Δελφοῖς ἐναποτεθειμένα δημόσια χρήματα, καὶ τοιαύτη ἦτο πάντοτε ἡ τιμιότης του, ὥστε, ὅτε ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν καὶ τιμῶν (περὶ τὸ 468 π. Χ), δὲν ἀφῆκεν οὐδὲ τὰ τῆς κηδείας του ἔξοδα, ἀφ' οὗ διεχειρίσθη πολλὴν καὶ αἰὶν

σιωπάτας προσόδους τοῦ τότε κόσμου. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εὐγνωμονοῦν-
τες πρὸς αὐτὸν ἐπροίκισαν τὰς θυγατέρας του ἐκ τοῦ δημοσίου.

§ 21. Κίμων. (476—449.)

Ὁ Κίμων ἦτο υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου. Μὴ ὢν εὐγλωττος, δὲν ἠδύνατο
ν' ἀποκτήσῃ μεγάλην δύναμιν εἰς τὰς δημοσίας συνελεύσεις, ἀλλ' ἡ
εὐτολμία του καὶ τὰ μεγάλα του στρατιωτικὰ πλεονεκτήματα τὸν ἀ-
ποκαθίστων ἀγαπητὸν εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐν ᾧ ἡ ἐλευθεριότης του
τὸν ἔκαμνεν εὐάρεστον εἰς τὸ πλῆθος. Εἶχεν ἀνοίξει εἰς τὸν λαὸν τοὺς
κήπους του καὶ πάντες οἱ χρεῖαν ἔχοντες ἐλευθέρως ἐλάμβανον καρποὺς
καὶ ξένοι καὶ πολῖται. Ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ του τράπεζαι λιταὶ ἦσαν πάν-
τοτε ἐσταμέναι καὶ ἐφιλοξένοι πάντα παρουσιαζόμενον. Ὅτε ἐξήρχετο,
τὸν ἠκολούθουν δούλοι του, οἵτινες διένεμον χωρὶς ἐπίδειξιν ἐνδύματα
καὶ τροφὰς εἰς γέροντας καὶ πτωχοὺς. Ὅτε ὁ Θεμιστοκλῆς, πρὸ τῆς ἐν
Σαλαμῖνι μάχης, προέτρεπε τὸν λαὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς Ἀθήνας καὶ
νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ πλοῖα, ὁ Κίμων πρῶτος ὑπεστήριξε ταύτην τὴν
ιδέαν καὶ ἀνῆρτησε πασιφανῶς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς χαλινὸν ἵππου
εἰς σημεῖον ὅτι ἔπρεπε νὰ παραιτηθῶσιν ἐκ τῶν κατὰ γῆς μαχῶν. Διε-
κρίθη εἰς τὰς μεγάλας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μάχας, καὶ δὲν εἶχε παρὰ
ταύτην μόνην τὴν ιδέαν, νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Πέρσας διὰ τὸν ἐμπρησμόν
τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ πολιτικὸς του βίος ἐκτείνεται ἀπὸ τὰ 477—449 π. Χ.

Αἱ Ἀθῆναι εἶχον ἀναδεχθῇ μὲ θάρρος τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ μεγάλου
βασιλέως, ἀλλ' οἱ σύμμαχοί των ταχέως ἀπέκαμον ἐκ τῶν συνεχῶν
μαχῶν. Ὁ Κίμων μετέβαλε τότε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου συσταθεῖσαν
συμμαχίαν, συμβουλεύσας τοὺς συμμάχους νὰ δίδωσιν ἀντὶ στρατιω-
τῶν περισσότερα χρήματα καὶ πλοῖα, ὅπερ ἐδέχθησαν οὗτοι, οἱ Ἀθη-
ναῖοι δὲ μόνοι ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῶν συμ-
μάχων των. Ἐπεχείρησαν δὲ τότε νὰ καταλάβωσι τὰ τελευταῖα φρού-
ρια, τὰ ὁποῖα οἱ Πέρσαι ἐκράτουν ἐν Θράκῃ καὶ ν' ἀπαλλάξωσι τοὺς
ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνας ἀπὸ τῆς δεσποτείας τοῦ μεγάλου βασιλέως, καὶ εἰς
τοῦτον τὸν ἀγῶνα ὠφέλησε πολὺ ὁ Κίμων.

Ἐκυρίευσεν οὗτος τὸ 476 ἐν Θράκῃ τὴν Ἠϊόνα, κυρίευσας δὲ καὶ
τὴν Σκύρον, ἐκαθάρισε τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν Δολόπων πειρατῶν, καὶ
οὕτως ἠλευθέρωσεν ἀπὸ αὐτοῦ τὸ Αἰγαῖον· ἀνεῦρε δὲ ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ
τὰ ὅσα τοῦ Θησέως καὶ τὰ μετεκόμισεν εἰς Ἀθήνας· ἐτέθησαν δὲ αὐτὰ
εἰς τὸν ἰδρυθέντα καὶ σωζόμενον εἰσέτι ναὸν τοῦ Θησέως. Εἰς τινα ἄλ-
λην ἐκστρατείαν ἐδίωξε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας.
Συναντήσας τὸν στόλον των εἰς τὸ στόμιον τοῦ Εὐρυμέδοντος ποτα-
μοῦ, κατέστρεψε καὶ ἐκυρίευσεν 200 τριήρεις καὶ αὐθημερὸν ἀπεβίβασεν
ἐπὶ τὴν παραλίαν τὴν πλησίον, ὅπου ἐστρατοπέδευεν τὸ περσικὸν τῶν

Περσῶν στράτευμα, τινὰς τῶν στρατιωτῶν, ἐνδύσας αὐτοὺς τὰ ἐνδύματα τῶν αἰχμαλώτων του, καὶ καταλαβὼν τὸν ἐχθρὸν διὰ τοιοῦτου στρατηγήματος, ἐφόνευσε καὶ διεσκόρπισεν αὐτόν (466).

Ὁ Κίμων ἡγάπα πολὺ τοὺς Σπαρτιάτας ἕνεκα τῶν πολεμικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς αὐστηρᾶς πειθαρχίας των. Ὅτε ἐκ σεισμοῦ τινος τὸ 464 π. Χ. κατεστράφη ἡ Σπάρτη, καὶ οἱ Εἰλωτες βοηθοῦμενοι ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων ἐπανέστησαν κατ' αὐτῆς, ὁ Κίμων κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐστάλη πρὸς βοήθειαν τῶν ζητησάντων ταύτην Σπαρτιатῶν μὲ ἐπικουρικὸν στράτευμα ἐκ 4000 ὀπλιτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν κατώρθωσαν νὰ καταβάλωσι τοὺς ἐπαναστάτας, ὑπωπτεύθησαν οἱ ἔφοροι τὴν εἰλικρίνειαν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἀπέπεμψαν μὲ τρόπον προσβλητικόν· διὸ ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, συναισθανθεὶς σφοδρῶς τὴν ὕβριν, καὶ ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ συμβουλευσαντος αὐτόν νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας Κίμωνος, κατεδίδασκεν αὐτόν εἰς δεκαετὴ ἑξορίαν (561).

Ὅτε ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἐμελλε νὰ πολεμήσῃ πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, ὁ ἐξοριστὸς Κίμων ἔτρεξεν ἐκ τῆς ἑξορίας του καὶ ἐζήτησε νὰ συγκαταριθμηθῇ εἰς τὴν πρώτην τάξιν μετὰ τῆς φυλῆς του· ἐπειδὴ δὲ τοῦ ἀπηγορεύθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν μάχην, ἀπεμακρύνθη, ἀφήσας τὴν πανοπλίαν του εἰς τοὺς φίλους του, οἵτινες συνηθροίσθησαν περὶ τὸ εὐγενὲς τοῦτο τρόπαιον, καὶ ἐφρονεύθησαν πολεμοῦντες μέχρι τοῦ τελευταίου.

Ἡ τοιαύτη φιλοπατρία ἔκαμε τὸν λαὸν ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἀπόφασίν του, καὶ δύο ἔτη πρὶν ἢ τελειώσῃ ὁ καιρὸς τῆς ἑξορίας του, ὁ Κίμων ἀνεκλήθη γενόμενος δὲ προστάτης τῆς δημοκρατίας, ἀποκατέστησε κατ' ἀρχὰς τὴν εἰρήνην μετὰ τῆς Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν καὶ ἤρχισε τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον. Πολεμῶν, ὅπως τοὺς διώξῃ ἐκ τῆς νήσου Κύπρου καὶ βοηθήσῃ τοὺς Αἰγυπτίους, ἐπαναστατήσαντας κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των, ἀπέθανε (449) πολιορκῶν τὸ Κίτιον, πρὸ τοῦ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ μέρος καὶ τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου.

Οἱ συναγωνισταὶ τοῦ τὸν ἐκίδευσαν, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του. Κομίζοντες δὲ τὰ λείψανά του εἰς Ἀθήνας, ἔπεσαν ἐν μέσῳ μεγάλου φοινικικοῦ καὶ κιλικικοῦ στόλου, τὸν ὅποιον κατέστρεψαν ἐν Κύπρῳ ἀπέναντι τῆς ἐκεῖ πόλεως Σαλαμῖνος. Ἀποβιβάσαντες δὲ αὐθημερόν, ἐσκόρπισαν τὸ ἐπὶ τῆς παραλίας στράτευμα (Θουκ. Α', 112). Ἡ διπλῆ αὐτῇ νίκῃ πεζομαχίας τε καὶ ναυμαχίας ἔργισε τὸ τελευταῖον ἔργον τῶν μυθικῶν πολέμων, τοὺς ὁποίους ἐτελείωσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνδόξως διὰ συνθήκης, δι' ἧς, καθὼς λέγεται, οὗτοι μὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ ἀφήσωσι εἰς τὸν Ἀρταξέρξην τὴν κατοχὴν τῆς Κύπρου καὶ νὰ μὴ δίδωσι μηδεμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ δὲ μέγας βασιλεὺς ἄφινεν ἐλευθέραν εἰς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνας τὴν ἐκεῖ παραλίαν, ἀποδίδων εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ ἀναγνωρίζων τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ὡς θάλασσαν

ἐλληνικὴν, ἀπέβαλε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ στέλλῃ πολεμικὸν πλοῖον πέραν τῶν Χελιδονίων νήσων ἐπὶ τὰ παράλια τῆς Αἰτίας, καὶ πέραν τῶν Κυανέων πετρῶν, τῶν ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου.

§ 22. Περικλῆς. (449—429.)

Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ νικῆσαντος τοῦ Πέρσας εἰς Μυκᾶλλον Ξαν-
οπίπου καὶ τῆς Ἀγαρίστης, ἐγγονῆς τοῦ Μεγακλέους· ἐγεννήθη δὲ κατὰ
τὸ 494 π. Χ. ἦτο εὐφύεστατος καὶ ὑπὸ καλλίστων διδασκάλων ἐδι-
δάχθη τὴν δύσκολον τέχνην τοῦ νὰ διοικῇ ἑαυτόν. Ποτὲ πραγματικῶς
δὲν τὸν εἶδαν νὰ ἐνεργῇ βιαίως, ἀλλὰ μὲ ἀταραξίαν, φρόνησιν καὶ σκέψιν.
Ἐφαίνετο δὲ εἰς τὸ κοινὸν μόνον εἰς σπουδαίας περιστάσεις· καὶ τότε
δὲ ἐδείκνυνεν εὐγλωττίαν, τὴν ὅποιαν παρέβαλλον πρὸς κερκυνὸν καὶ
ἀστραπᾶς, αἵτινες ἐκχαμβοῦσι καὶ πλήττουσιν· εἶχε δὲ καὶ πολλὴν ἐπι-
δεξιότητα καὶ ζωηρότητα εἰς τὴν συζήτησιν· «ὅταν τὸν ἐνίκων, ἔλεγέ
τις τῶν ἀντιπάλων του, ἂν ἀνέκραζεν, ὅτι δὲν ἐνίκηθη, κατέπειθεν ὁ-
λους». Ὁ ἰδιωτικὸς βίος του ἦτο ἀπλοῦς, μέτριος καὶ λιτός· ἦτο με-
τριύφρων, ὑβριζόμενος δὲ οὐδέποτε ἐμνησικακεῖ. Ἀπέχων τῶν θορυβώ-
δων διασκεδάσεων, δὲν προσήρχετο εἰς συμπόσια ἢ ἐορτάς. Οὐδέποτε
ἐφαίνετο ἔξω τῆς οἰκίας του, ἐκτὸς ἂν ἐπορεύετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ
δήμου ἢ εἰς τὴν ἀγοράν. Εἰς τὴν οἰκίαν του ἐδέχετο φίλους τινάς, συν-
διαλεγόμενος περὶ τῆς τέχνης μὲ τὸν Φειδίαν, περὶ φιλολογίας μὲ τὸν
Εὐριπίδην καὶ τὸν Σοφοκλέα, περὶ φιλοσοφίας μὲ τὸν Πρωταγόραν,
τὸν Ἀναξαγόραν ἢ τὸν Σωκράτην.

Ἡ τοιαύτη διαγωγή τοῦ Περικλέους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μεγάλην δό-
ξαν· διὰ μόνης τῆς εὐφύας καὶ τῶν ἀρετῶν του ἔργειν τῇ ἀληθείᾳ
ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Κίμων διὰ τῶν μεγάλων του ἀγαθοπραγιῶν
κατ' ἀρχὰς τὸν ὑπερτέρει, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ μεγάλου τούτου
πολίτου, καὶ ἔτι μᾶλλον μετὰ τὸν θάνατόν του, ἔμεινεν ὁ πρῶτος ἐν
τῇ πόλει καὶ διετήρησε ταύτην τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη (449—
429), στερεώσας τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ καταστήσας αὐτὰς
ἐνδόξους καὶ ἰσχυράς.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἴσως τότε ὀκτὼ ἕως δέκα ἑκατομμύρια φόρου
ὑποτελῶν ἢ ὑπηκόων, αὐτοὶ δὲ ἦσαν μόνον 14,000 ἢ 15,000 πολί-
ται. Καὶ ὅμως ὁ Περικλῆς ἠδυνήθη διὰ τῆς ἐπιτηδεϊότητος του νὰ
κρατῇ αὐτοὺς εἰς ὑποταγήν.

Ἡθέλουν ἐπ' ἴσης νὰ δώσῃ εἰς ταύτην τὴν δύναμιν βάσιμα στη-
ρίγματα, διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως πολυχρίμων ἀποικιῶν, αἵτινες ἔγει-
ναν διὰ τὰς Ἀθήνας ἐμπορικὰ θέσεις, λιμένες ἐλεύθεροι, ἔνθα προσωρ-
μίζοντο τὰ πλοῖά των, ἀλλὰ πρὸ πάντων φρουραὶ πρὸς φύλαξιν τῶν
τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους αὐταὶ τὰς εἶχον συστήται.

Ἐκτὸς τῶν ἐξόδων πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, διὰ τὸν ὁποῖον τινες ἀνοήτως κατηγόρουσαν τὸν Περικλέα, ἐφύλαττεν οὗτος κατὰ μέρος δι' ἀπροσδοκίτους περιστάσεις σχεδὸν 10,000 τάλαντα εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον, ἐτήρει τοὺς ναυστάθμους πλήρεις, καὶ εἶχε πάντοτε 300 ναῦς ἐτοιμὰς πρὸς πόλεμον, καὶ τοῦτο ἐμπόδιζε πᾶσαν ἐπανάστασιν τῶν συμμάχων, ἡνάγκαζε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας νὰ μὴ ἐπιχειρῶσι τι κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐλληνίδων πόλεων.

Ἀκμὴ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων.

Συρροή εἰς Ἀθήνας τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἰσχὺς τῶν Ἀθηνῶν συνίστατο μᾶλλον εἰς τὸ πνεῦμα τῶν μεγάλων τῆς ἀνδρῶν, εἰς τὰ ἀριστουργήματα τῶν χειρῶν των παρά εἰς τὴν ὕλικήν της δύναμιν· νοιοί, ποιήματα, ἀγάλματα, ἐπιστήμη προσεῖλκυον εἰς Ἀθήνας τοὺς σπουδαίους, ἐξόχους καὶ τιμῶντας τότε τὸν ἐλληνικὸν λαὸν ἀνδρας. Πανταχόθεν δ' ἔτρεχον εἰς Ἀθήνας, νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς ἐορτάς καὶ τὰ θεάματα. Τότε ἀνεδείχθησαν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει οἱ μέγιστοι σοφοὶ ὅλων τῶν αἰώνων, οἱ τραγωδοποιοὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης, ὁ ἀξιολογώτατος ῥήτωρ Λυσίας, ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ ἀστρονόμος Μέτων, Ἱπποκράτης ὁ πατὴρ τῆς ἰατρικῆς, Ἀριστοφάνης, ὁ πρῶτος τῶν κωμικῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Φειδίας, ὁ ἐνδοξότατος τῶν τεχνιτῶν, καὶ ὁ Ἀπολλόδορος, ὁ Ζεῦξ, ὁ Πολύγνωστος καὶ ὁ Παρράσιος, οἱ περιφημότατοι ζωγράφοι· τέλος δύο ἀθάνατοι φιλόσοφοι, ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ὁ Σωκράτης. Μετὰ τούτους δὲ ἀνεφάνησαν ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης. Ὑπὸ τοιούτων δὲ διδασκάλων δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι αἱ Ἀθηναὶ κατεστάθησαν ὅτι ὁ Θουκυδίδης τὰς ὀνομάζει, «ἡ διδασκαλὸς τῆς Ἑλλάδος,» ἥ μᾶλλον εἰπεῖν, τοῦ κόσμου ὅλου, ὡς ὕστερον ἀπεδείχθη.

Ἀκμὴ τῶν τεχνῶν.

Φειδίας, καλλιτεχνήματα.

Διὰ νὰ καλλωπίσῃ τὰς Ἀθήνας μὲ λαμπρὰ μνημεῖα ὁ Περικλῆς, μετεχειρίσθη τὰ συμμαχικὰ χρήματα. Παρέδωκε δὲ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν ἔργων τούτων εἰς τὸν ἀρίστον τεχνίτην Φειδίαν (468—431).

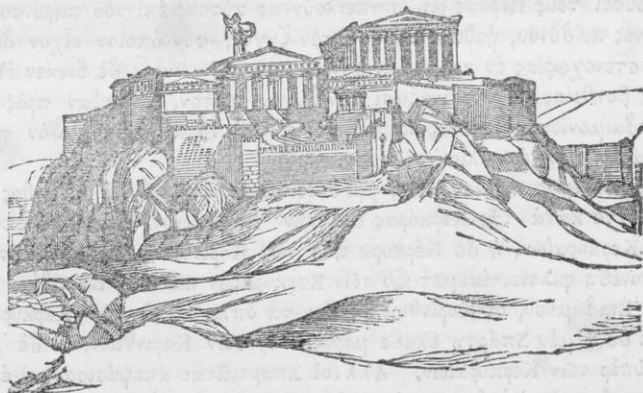
Τὰ πρῶτα ἔργα τοῦ Φειδίου ἦσαν τὸ κολοσσιαῖον ἐκεῖνο ἄγαλμα τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς, πολλὰ ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μέρος τῶν ἀναγλύφων τῶν κοσμοῦντων τὰ ἔξω τοῦ Παρθενῶνος, τὸν ὁποῖον φκοδόμησαν οἱ ἀρχιτέκτονες Ἰκτῖνος καὶ Καλλικράτης, ὅλον ἐκ μαρμάρου.

ρων ἐκ τοῦ πεντελικοῦ ὄρου. Ὁ ἐκ Μιλήτου Ἰππόδαμος ἀπετελείωσε τὸν Πειραιᾶ, πρώτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος, κτισθεῖσαν ἐπὶ κανονικοῦ σχεδίου· ὁ ἀρχιτέκτων Μνησικλῆς ἀνήγειρε τὰ προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς τὰ ὑποῖα ἐξωδεύθησαν 2,012 τάλαντα καὶ ἀπετελέσθησαν εἰς πέντε ἔτη.

Ἐν δὲ τῷ Παρθενῶνι ἐθαυμάζετο πολὺ τὸ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ περίφημον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου, εἰς ὃ ἐδαπάνησε φιλοτιμίως ἡ πόλις περὶ τὰ 3 1/2 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Παρεκτὸς τούτου, περίφημον ἦτο καὶ τὸ ἐν Ἀκροπόλει μέγα χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, ἐσταμένον μεταξὺ πύλων Προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος. Ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνους τοῦ ἀγάλματος τούτου ἦσαν ὁρατὰ εἰς τοὺς ἀπὸ Σουνίου προσπλέοντας.

Ἡ ἀκρόπολις ἵστατο ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀρχαίας πόλεως, ὑψομένη ἀποτόμως περὶ τοὺς 150 πόδας. Ἐπάνω δὲ ἦτο ἐπίπεδος, ἔχουσα μήκος ἕως 1000 ποδῶν καὶ πλάτος ἕως 500. Εἰς τὰ ἐν αὐτῇ διάφορα οἰκοδομήματα, ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα φαίνονται οἱ μέγιστοι θρίαμβοι τῆς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Περικλέους ἀκμῆς τῆς καλλιτεχνίας. Πλεῖστα δὲ τῶν εἰρημένων ἔργων σώζονται, κατεφθμμένα ὅμως καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς βαρβαρότητος ἠκρωτηριασμένα. Πολλὰ κλαπέντα καὶ ἀρπαχθέντα ὑπὸ ξένων στολίζουσι τῶρα εὐρωπαϊκὰ μουτεῖα.

Ἀκρόπολις Ἀθηνῶν.

Ἡ ζωγραφία προώδευσε ἀναλόγως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν Ἀθῆναις. Ὁ Πάναγνος, ἀδελφὸς τοῦ Φειδίου, διεκόσμησε τὴν ἐν Ἀθῆναις Ποικίλην Στοάν με εἰκόνας ὑπομνησκούσας εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

τὰ μεγάλα κατορθώματα τῶν πατέρων των. Ὁ δὲ Πολύγνωστος καὶ ὁ Μίκων τὸν ἐβοήθησαν εἰς ταῦτα τὰ ἔργα.

Ἐν τούτοις πολλοὶ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ Περικλέους διὰ τὴν δαπάνην μεγάλων χρηματικῶν ποσοτήτων, εἰς ἀνεγερσιν ἀγαλμάτων μεγαλοπρεπῶν καὶ εἰς οἰκοδομὴν ναῶν. Ὁ Περικλῆς τοὺς εἶπεν, «Ἐγὼ μόνος θέλω ὑποστῆ τὰς γινομένας δαπάνας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἰδικόν μου ὄνομα μόνον, ὥς εἶναι δίκαιον, θέλει ἐγχαραχθῇ ἐφ' ὧν τούτων τῶν μνημείων». Ὁ λαὸς τότε, τὴν μεγαλοφροσύνην αὐτοῦ θαυμάσας, ὁμοφώνως παρεδέχθη, ὅτι ὁ Περικλῆς καλῶς ἔπραξε, καὶ ὅτι ὥφειλε νὰ ἐξακολουθῇ νὰ καλλωπίζῃ τὴν πόλιν ἀφειδῶς. Καὶ οἱ σύμμαχοι δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ παραπονεθῶσι διὰ τὴν τοιαύτην δαπάνην τῶν φόρων των, ἀφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ὑπερασπίζοντο ἀπὸ πάντα ἐχθρικὸν κίνδυνον.

§ 23. Πελοποννησιακὸς πόλεμος μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Περικλέους (431—429.)

Ἀπὸ τῆς προδοσίας τοῦ Παισανίου, ἡ Σπάρτη εἶχε τρόπον τινὰ ἀποσυρθῇ μακρὰν τοῦ κόσμου, ἐβλεπε δὲ μὲ ζήλοτυπὴν τὴν πρόδον καὶ διαγωγὴν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐκαιροφυλάκει νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῶν σφαλμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπέκυπτον δυστυχῶς οὗτοι, αἵτινες ἐλησμέλουν ὅτι οἱ σύμμαχοι των δὲ ἦσαν καὶ ὑπήκοοι των, καὶ ὅτι βλέποντες οὗτοι τοὺς Πέρσας μὴ ἐπαπειλοῦντας αὐτοὺς, ἐπὶ τοῦ παρόντος δι' οὐδενὸς κινδύνου, ἡσθάνοντο ἤδη τὸν ζυγόν, τὸν ὁποῖον εἶχον δεχθῇ ὑπὸ στενοχωρίας ἐν καιρῷ κινδύνων. Μὴ τολμῶντες δὲ ἔνεκεν ἐλλείψεως βοήθειας νὰ ἀποτινάξωσι τὸν ζυγὸν τοῦτον, ἔγραψαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους μυστικὰς παρακλήσεις, καὶ τὸ πᾶν βαθμηνδὸν παρεσκευάσθη πρὸς ἐμφύλιον πόλεμον.

Ὁ πόλεμος ἤθελεν ἴσως βραδύνει νὰ ἐκτραγῇ, ἂν ἡ Κόρινθος δὲν ὠπλίζετο κατὰ τῆς Κερκύρας διὰ τὴν Ἐπίδαμνον, ἥτις ἦτο ἀποικία τῶν Κερκυραίων, ἡ δὲ Κέρκυρα ἦτο τῶν Κορινθίων ἀποικία. Ἐπειδὴ δὲ συνέβη φιλονεικία μετὰ τῶν Κερκυραίων καὶ τῶν Κορινθίων περὶ τῆς Ἐπίδαμνου, οἱ Κορίνθιοι ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Κερκυραίων. Τότε δὲ ἡ μὲν Σπάρτη ἔλαβε μέρος ὑπὲρ τῶν Κορινθίων, αἱ δὲ Ἀθηναὶ ὑπὲρ τῶν Κερκυραίων. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιάται ἀπεφάσισαν νὰ ἐπέμβωσιν, ἀφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιόρκησαν τὴν Ποτίδαιαν, ἀποικίαν τῶν Κορινθίων, καὶ ἀφ' οὗ ἐκ τῶν Θηβαίων οἱ αἰχμαλωτισθέντες εἰς τινὰ ἀπόπειραν ἐν μέσῳ τελείας εἰρήνης, πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως τῶν Πλαταιῶν, συμμάχου των, ἐθανατώθησαν.

Ὁ ἀγὼν κατ' ἀρχὰς περιωρίζετο εἰς ἀμοιβαίας λεηλασίας. Οἱ Σπαρτιάται καθ' ἕκαστον ἔαρ ἡρῆμων τὴν Ἀττικὴν ὃ δὲ Ἀθηναῖκὸς στό-

λος, περιπλέων καθ' ἑκάστον θέρος, ἐγύμνωνε τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ἐν τούτοις, ἂν καὶ δὲν συνεκροτήθη μεγάλη μάχη, ὅμως εἰς τὰς τολημῆρας ταύτας ἐπιχειρήσεις συνεκροτοῦντο μικραὶ μάχαι καὶ ἐφρονεῦντό τινες. Οἱ Ἀθηναῖοι συναθροίζοντες τὰ λείψανα τῶν ἐδικῶν τῶν τὰ ἔθαιπον δημοσίων καὶ λόγοι ἐπιτάφιοι ἐξεφρονοῦντο.

Δυστυχῶς τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου, λοιμός σκληρὸς ἐθέριζε τὸ σεσωρευμένον πλῆθος εἰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ καὶ τὸν τόπον τὸν μεταξὺ τῶν δύο μακρῶν τειχῶν, τὰ ὅποια συνέδεον τὸν Πειραιᾶ μὲ τὰς Ἀθήνας. Τὸ μόλυσμα τοῦτο, καθ' οὗ ἡ ἐπιστήμη τῶν ἱατρῶν ἀπέβη ματαία, ἔφερεν, ὡς λέγεται, ἐξ Ἀφρικῆς πλοῖον ἐμπορικόν εἰς Πειραιᾶ. Νέοι καὶ γέροντες, πλούσιοι καὶ πένητες, δυνατοὶ καὶ ἀδύνατοι, ὅλοι προσεβάλλοντο ἀδιακρίτως. Αἱ ὀδύναι ἦσαν φρικταί, ἐσωτερικὸν πῦρ κατέτρωγε τὸ σῶμα, δίψα ἄσβεστος ἐσπρωχνε τοὺς δυστυχεῖς πρὸς τὰ φρέατα καὶ τὰς βρύσεις· σπανίως δ' ἐπέζων μέχρι τῆς ἐβδόμης ἡ ἐννάτης ἡμέρας. Ὁ Περικλῆς ὑπέφερε τὴν δυστυχίαν, ὡς καὶ τὴν εὐτυχίαν, ἀνευ ἀδυναμίας. Ἡ νόσος προσέβαλεν ὅλους τοὺς οἰκείους του καὶ ἡ ἀδελφὴ του, τινὲς τῶν προσφιλεστάτων φίλων καὶ ὁ πρωτότοκός του υἱὸς ἀπέθανον· ἀπέμενε δὲ μόνον εἰς αὐτὸν ὁ δευτερότοκος του υἱὸς Πάραλος· ἀλλ' ὁ λοιμός τοῦ ἀφῆρπασε καὶ αὐτὸν, καὶ πρώτην ἤδη φοράν, καθ' ἣν στιγμὴν ἔθετε τὸν νεκρώσιμον στέφανον ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου υἱοῦ του, ἔκλαυσε πικρῶς.

Ἐν τούτοις ἐξηκολούθει νὰ ἐπαγρυπνῇ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς δημοκρατίας· δὲν ἐπέζησεν ὅμως, διότι ὁ λοιμός, ὅστις καθ' ἑκάστην ἐλάμβανεν ὕψαι, προσέβαλε καὶ τοῦτον, δὲν τὸν κατέβαλεν ὅμως διὰ μιᾶς, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον (429).

Κλέων, Μυτιληναῖοι, Πλαταιαί.

Δημαγωγοί, ἀνάξιοι νὰ διοικῶσι τὸν δῆμον, διεδέχθησαν τὸν μόνον ἡζέυροντα νὰ κυβερνᾷ αὐτὸν Περικλέα. Ὁ Κλέων, ὁ νέος εὐνοούμενος τοῦ λαοῦ, παρῴζυνε τὰ πάθη αὐτοῦ ἀντὶ νὰ τὰ κατησυχάσῃ, ὡς ἔκαμεν ὁ Περικλῆς· ὅθεν μετὰ τὴν τῶν Μυτιληναίων ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Ἀθηναίων τὸ 427, ὁ δῆμος ἀπεράσισε θανατικὴν ποινὴν κατὰ πάντων τῶν ἐπαναστατῶν, αἶσθημα δὲ μόνον φιλανθρωπίας ἐμετρίασε ταύτην τὴν σκληρὰν ἀπόφασιν, καὶ ἐσφάγησαν μόνον χίλιοι ἐξ αὐτῶν.

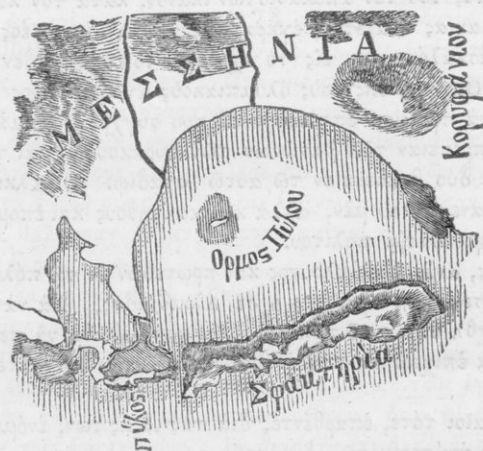
Ἡ Σπάρτη ἀνέλαβε νὰ ἐκδικήσῃ τοὺς Θηβαίους, φονευθέντας εἰς τὰς Πλαταιάς, τὰς ὁποίας καὶ ἐπολιορκήσεν. Ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν, ἂν καὶ ὀλίγιστοι ἦσαν οἱ Πλαταιεῖς, ἀντεστάθησαν εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλ' ἔνεκα τῆς καταφθιρούσης αὐτοὺς πείνης, ἀπεπειράθησαν νὰ διαβῶσι τὸ διπλοῦν τεῖχος, δι' οὗ οἱ ἐχθροὶ εἰχον περικυκλώσει τὴν πόλιν· ὅθεν διακόσιοι εἰκοσιν ἄνθρωποι, τουτέστι

τὸ ἥμισυ τῆς φρουρᾶς, ἐν νυκτὶ σκοτεινῇ, ἀνεμώδει καὶ βροχερᾷ, ἐξήλθον τῶν Πλαταιῶν σιωπηλοί, καὶ διὰ κλιμάκων ἀνέβησαν εἰς τὰ τείχη, διὰ πολλῶν δὲ δυσκολιῶν ἐφθασαν σῶσι καὶ ἀβλαβεῖς εἰς Ἀττικὴν. Οἱ λοιποὶ τῆς φρουρᾶς τῶν Πλαταιῶν μὴ δυνηθέντες νὰ ἀντισταθῶσι περὶ σσότερον ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι. Οἱ Σπαρτιάται, ἔδειξαν σκληρότητα μεγάλην, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον μισήτην, καθ' ὅσον καὶ συγχρόνως ἐστρεφοδίκησαν. Πέντε δικασταὶ ἐπέμφθησαν ἐκ Λακεδαιμόνους διὰ νὰ κρίνωσι τοὺς αἰχμαλώτους, οἵτινες ἐφέροντο ἐνώπιόν των ἄλλεπάλληλοι· οἱ δικασταὶ περὶ ῶρίζοντο μόνον νὰ τοὺς ἐρωτῶσιν, « Ἐὰν εἰς τὸν παρόντα πόλεμον ἔκαμον ἀγαθόν τι εἰς τοὺς Λακεδαιμόνιους ἢ εἰς τοὺς συμμάχους »· μετὰ ταύτην τὴν χλευαστικὴν ἐρώτησιν, εἰς ἕνα ἕκαστον ἀποτεινομένην, ἐσφάζοντο. Διακόσιοι Πλαταιεῖς καὶ εἴκοσι πέντε Ἀθηναῖοι ἐσφάγησαν οὕτω· καὶ αἱ μὲν γυναῖκες των ἀπῆχθησαν εἰς δουλείαν, ἡ δὲ κατεδαφισθεῖσα πόλις των καὶ ἡ περίχωρος ἐδόθη εἰς τοὺς Θηβαίους.

Μάχη τῆς Σφακτηρίας (425), Χαλκιδική.

Ὁ πόλεμος ἔως τότε ἦτο ἀμφιρόπελός· διότι, ἂν καὶ οἱ Πλαταιεῖς καθυπετάγησαν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Ποτιδαια ὅμως ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ δὲ τὰ 426 οὗτοι ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν Πύλον ἐπὶ τῶν παραλίων αὐτῶν τῆς Μεσσηνίας, καὶ ἐκεῖθεν προσεκέλευσαν τοὺς Εἰλωτας τῆς Σπάρτης εἰς ἐλευθερίαν. Ἡ Λακεδαιμόνιος ἐστειλε μετὰ σπουδῆς στράτευμα, ν' ἀνακτήσῃ τὴν θέσιν ταύτην. Διὰ νὰ βοηθῶσιν δὲ διὰ ξηρᾶς τὴν διὰ θαλάσσης γενομένην προσβολήν, 420 Σπαρτιάται ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, ἐγγίζουσιν σχεδὸν εἰς τὴν Πύλον· ἀλλ' ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, ἐπελθὼν αἰφνης, τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἡ Σπάρτη, μαθοῦσα τὸ γεγονός, ἔγεινε κατάπληκτος, διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιτῶν τῆς πόλεως εἶχεν ἐλαττωθῇ, ὥστε ἡ ἀπώλεια τῶν 420 μαχητῶν θὰ ἦτο δι' αὐτὴν συμφορὰ ἀνεπανάρθωτος· ὁθεν ἐζήτησεν εἰρήνην, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι περιφρονητικῶς τὴν ἀπέρριψαν. Τότε οἱ ἔμποροι ὑπεσχέθησαν ἐλευθερίαν εἰς ἕκαστον Εἰλωτα, ὅστις θὰ κατῴρωνε νὰ φέρῃ ζωοτροφίας εἰς τὴν Σφακτηρίαν, διαβαίνων τὴν νύκτα καὶ κολυμβῶν διὰ τῶν ἀθηναϊκῶν πλοίων. Πολλοὶ τούτων ἀποπειραθέντες ἐπέτυχον καὶ οὕτω ἠδυνήθησαν οἱ Σπαρτιάται νὰ μείνωσι μέχρι τῆς τοῦ χειμῶνος προσεγγίσεως. Τότε δὲ τινες εἰς Ἀθήνας παρεπόνθησαν κατὰ τῶν στρατηγῶν. "Αν αἱ ἐχθροπραξίαι παρατείνωνται, εἶπεν ὁ δημαγωγὸς Κλέων, τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως εὐτολμίας. Ὁ λαὸς τῷ ἐφώναξε νὰ ὑπάγῃ ὁ ἴδιος· καὶ ὁ Κλέων μὴ περιμένων νὰ γείνη στρατηγὸς τόσον ταχέως, ἐδίσταζεν· ἀλλ' ὁ λαὸς, ἐπιθυμῶν τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου, τὸν ὑπεχρέωσε νὰ τὸ δεχθῇ. Ὁ

Κλέων ὑπεσχέθη, ὅτι ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν τὸ πᾶν θὰ ἦναι τετελεσμένον, ὅπερ καὶ ἔγινε· συμβεβηκὸς δέ τι συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ὀλίγας ἡμέρας πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς Πύλον. Πυρὰ, ἀναφθεῖσα ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς παρασκευὴν φαγητοῦ καὶ μὴ ἐντελῶς σβεσθεῖσα, μετέδωκε τὸ πῦρ εἰς τὸ ἐν τῇ νήσῳ δάσος, καὶ κατέκαυσεν αὐτό· ὅθεν ἡ κατάβασις διὰ τοῦτο ἀποκαθίστατο εὐκολος, διότι ἤδη ἐφαίνοντο ὅλαι αἱ κινήσεις τῶν Σπαρτιατῶν. Νύκτα τινὰ λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι προσέβαλον τὴν νῆσον μὲ ὅλας τινὰς δυνάμεις, οἱ δὲ Σπαρτιάται, περικυκλωθέντες, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν.

Σφακτηρία.

Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐδόξασε πολὺ τὸν Κλέωνα, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, προάγοντες τὴν νίκην των, περιέζωσαν τὴν Πελοπόννησον. Ἡ Σπάρτη ἐφαίνετο καταβεβλημένη, ἀλλ' ὁ Βρασίδης τὴν ἠνώρθωσε. Λαβὼν οὗτος θαρραλέως ἐπιθετικὴν θέσιν, ἐξέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Χαλκιδικὴν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πόλεων, ἐξ ὧν οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάμβανον μεγάλα εἰσοδήματα καὶ παντὸς εἶδους ἐφόδια. Καὶ αὕτη ἡ Ἀμφίπολις, ἡ ἰσχυρότατη τῶν ἀποικιῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἀπεστάτησεν, ὁ Κλέων δὲ καὶ ὁ Βρασίδης αὐτὸς ἐφανεύθησαν ἐν τῇ ἐνταῦθα μάχῃ (422). Μετὰ δὲ τὸν θάνατόν των, συνωμολογήθη εἰρήνη δι' ἐπιμελείας τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Νικίου (421), μετὰ δεκαετῇ πόλεμον, καταστροφὴν πόλεων καὶ σφαγὰς καὶ πράξεις βαρβάρους καὶ ἀνωφελεῖς. Οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κατακτηθεῖσαι χῶραι ἀπεδόθησαν ἀμοιβαίως μετὰ τὴν εἰρήνην.

§ 24. Ἐκστρατεία εἰς Σικελίαν (415—413).

Ἀλκιβιάδης.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, εὐπατρίδης Ἀθηναῖος, τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας του ἔλαβεν εἰς τὴν κατοχὴν του μεγάλην πατρικὴν κληρονομίαν. Ἐχὼν λοιπὸν εὐγένειαν, πλοῦτή καὶ εὐφυὴν, παρηκολοβεῖτο ὑπὸ πολλῶν παρασίτων καὶ κολάκων· συνειθισμένος οὕτω ν' ἀνευφημῆται ὑπὸ τῆς συνοδίας τούτων καὶ διὰ τὰς πλέον ἀνόητους πράξεις του, ἐτόλμα νὰ πράττῃ τὸ πᾶν ἀτιμωρητί. Ἡ ἰσχὺς τῆς κράσεώς του καὶ ἡ εὐκαμφία τοῦ πνεύματός του τὸν ἀποκαθίστων ἱκανόν, κατὰ τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον, εἰς κακίας ἢ ἀρετάς, ἐγκρατείας ἢ ἀσωτίας. Νέος ἀκόμη ἐκόλαφισε διδάσκαλόν τινα, εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ ὁποίου δὲν εὔρε τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου. Εἰς τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας μόνος ἐκ τῶν ἰδιωτῶν ἔβαλε νὰ τρεῖσιν ἐπτὰ ἄρματά του συγχρόνως, ἀμαυρώσας οὕτω τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν βασιλέων τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Κυρήνης· ἐκέρδησε δὲ δύο βραβεῖα ἐν τῷ αὐτῷ σταδίῳ. Ὁ Ἀλκιβιάδης εἶναι τύπος περιφανεστάτου μὲν, ἀλλὰ καὶ κακοήθους καὶ ἐπομένως ἐπικινδύνου τῇ δημοκρατίᾳ πολίτου.

Ὁ Νικίας, ἀνὴρ βαθύπλουτος καὶ πρωτεύων ἐν τῇ πόλει, ἦτο ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης· ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, διὰ νὰ τὸν ὑποσκελίσῃ, ἐκινύχθη ὑπὲρ τοῦ πολέμου καὶ κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν πατρίδα του νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ὀλέθριον εἰς αὐτὴν ἐκστρατείαν τῆς Σικελίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε, ἐπαρθέντες διὰ τὰς νίκας των, ἐνόμιζον, ὅτι οὐδὲν ὑπῆρχεν ἀνώτερον τῶν δυνάμεών των, καὶ ἐπίστευον, ὅτι ἡ κατὰ τῆς Σικελίας θὰ συνεπλήρου τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν των. Ἐπὶ προφάσει τοῦ νὰ δώσῃ βοήθειαν εἰς τοὺς Ἑγεσταίους κατὰ τῶν Συρακουσίων, συνήθροισαν στρατιὰν τοιαύτην καὶ τοσαύτην, ὅποیان οὐδεμίᾳ ἄλλῃ πόλιν ἑλληνικὴ εἶχεν ἴδει ἕως τότε ἐξερχομένην τῶν τειχῶν καὶ τῶν λιμένων της, 134 ναῦς, 1,300 τοξότας καὶ 5,100 ὑπλίτας (415 π. X).

Τρεῖς ἦσαν οἱ στρατηγοὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ὁ Ἀμάχως, ὁ Νικίας καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης. Ὁ τελευταῖος, ἀνακληθεὶς σχεδὸν εὐθὺς διὰ ν' ἀπολογηθῇ, ὡς κατηγορηθεὶς ὅτι ἐνέπαίξε τὰ ἐλευσίνια μυστήρια καὶ ὅτι περιέκοψε νύκτα τινὰ τοὺς κατὰ τοὺς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἐπταμένους Ἑρμᾶς, κατέφυγεν εἰς Σπάρτην, τὴν ὅποیان παρώξυνε κατὰ τῆς πατρίδος του. Οἱ δύο δ' ἄλλοι στρατηγοὶ ἐξετέλουν τὰς πολεμικὰς ἐργασίας μὲ ἀδράνειαν καὶ χρονοτριβήν. Ἡ Σπάρτη ἐπεμψεν ἐν τοσούτῳ εἰς βοήθειαν τῶν Συρακουσίων τὸν Γύλιππον, στρατηγὸν ἐπιτήδειον, ὅστις, ἀμα φθάσας, μετέβαλε τὴν κατὰστασιν τῶν πραγμάτων.

Ἀπέστειλε κατ' ἀρχὰς κήρυγμα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, διὰ νὰ τοὺς προ-
τείνῃ πᾶσαν ἀσφάλειαν, ἐάν ἤθελον νὰ κενώσωσι τὴν Σικελίαν καὶ ἀ-
πέλθωσιν· ἀλλ' ὁ Νικίας οὐδὲ κἂν ν' ἀποκριθῇ κατεδέχθη. Ὁ δὲ Σπαρ-
τιάτης ἐπανήγαγε τὸ θάρρος τῶν πολεμίων τῶν Ἀθηναίων, ἀποκα-
τέστησε τὴν πειθαρχίαν, ἐξήσκησε τὰ στρατεύματα καὶ μετὰ ταῦτα
ἐκέρδησε τοιαύτην νίκην, ὥστε τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων πολιορ-
κοῦν ἕως τότε, ἐπολιορκεῖτο ἤδη ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ὁ Νικίας ἔσπευσε
νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς Ἀθήνας τὰ περὶ τῆς ἀμνηχανίας του. Ἐξ Ἀθη-
νῶν δὲ τῷ ἐστάλῃ στρατὸς σχεδὸν ἴσος πρὸς τὸν πρῶτον, διοικου-
μενος ὑπὸ τοῦ κρατίστου τῶν τότε στρατηγῶν, τοῦ Δημοσθένους. Ὅτε
ὁ στρατὸς ἐφάνη εἰς Συρακούσας κατὰ τὸ 413 ἐν πομπῇ ἐπ' ἴσης με-
γαλοπρεπεῖ, ὡς καὶ τρομερᾶ, μετὰ 73 πλοίων, φερόντων 5,000 πε-
ζοὺς καὶ 3,000 τοξότας, οἱ Συρακούσιοι ἐκ νέου ὑπέπεσαν εἰς μεγί-
στους φόβους. Ὁ Δημοσθένης ἤρχετο μὲ σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ τε-
λειώσῃ τὸν πόλεμον διὰ δραστηριωτάτης προσβολῆς, ἥ, ἐάν αὕτη δὲν
ἐπετύγχανε, δ' αὖ ταχέως ἀναχωρήσεως. Ὁ Νικίας κατεπλάγη διὰ τὸ
θάρρος τοῦ Δημοσθένους καὶ ἀπώλεσε τὸ πᾶν διὰ τῶν ἀναβολῶν του.
Εἷς τινα κατὰ ξηρὰν συμπλοκὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν 2,000, εἰς
ἄλλην κατὰ θάλασσαν ἦτταν κατεστράφη καὶ ὁ στόλος των, ἡ τε-
λευταία των ἐλπίς.

Δυσκόλως θὰ ἰδύναντο οἱ Ἀθηναῖοι νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς, καὶ
ὁμοῦς ἐδοκίμασαν νὰ φύγωσι 40,000 Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων
αὐτῶν στρατιωτῶν, ἐγκαταλείψαντες τοὺς πληγωμένους καὶ τοὺς ἀ-
σθενεῖς των, οἵτινες, παρακαλοῦντες αὐτοὺς νὰ μὴ τοὺς ἐγκαταλείψω-
σιν εἰς σκληρὸν θάνατον, τοὺς παρηκολούθουν, ὅσον αἱ ἐξηντημέναι
δυνάμεις των τοῖς ἐσυγχώρουν. Ἐν διαστήματι ὀκτὼ ἡμερῶν, καθ' ἃς
διήρκεσεν ἡ ὀλέθριος αὕτη ὑποχώρησις, οἱ ἐχθροὶ δὲν ἔπαυσαν προσ-
βάλλοντες αὐτοὺς πανταχοθεν, καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης, ὁ ἀποτελῶν
τὴν ὀπισθοφυλακὴν, περιεκυκλώθη τέλος καὶ ἐβιάσθη νὰ καταθέσῃ
τὰ ὅπλα· ὁ δὲ Νικίας ἐξηκολούθει νὰ φεύγῃ, ἀλλὰ ποταμὸς τις τοῦ
ἐκώλυσεν τὸν δρόμον. Καταφλεγόμενοι οἱ φεύγοντες ἐκ τῆς δίψης ἐρ-
ρίφθησαν σωρηδὸν ἐπ' αὐτὴν καὶ πολλοὶ ἐπνίγησαν· οἱ Συρακούσιοι, το-
ποθετηθέντες ἐπὶ τοῦ πλησίον ὕψους, ἔρριπτον τὰ βέλη των καὶ οἱ
Πελοποννήσιοι καταβάντες ἔσφαζον τοὺς ἐν τῷ ποταμῷ, ὅστις ἐπλη-
ρώθη εὐθύς νεκρῶν καὶ ἐβάρη ὑπὸ τοῦ αἵματος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο
δυστύχημα ἠνάγκασε τὸν Νικίαν νὰ παραδοθῇ. Καὶ οὗτος μὲν, ὡς
καὶ ὁ Δημοσθένης, ἐθανατώθησαν, οἱ δ' ἄλλοι αἰχμάλωτοι ἐρρίφθησαν
σωρηδὸν εἰς βαθέα λατομεῖα, ὕπαιθρα ὄντα, ὅπου ἐβασανίζοντο ὑπὸ
τοῦ πνιγροῦ καὶ υπερβολικοῦ τοῦ ἡλίου καύσωνος, καὶ ἐπάγωνον ὑπὸ
τῆς δρόσου τῶν τοῦ φθινοπώρου νυκτῶν, λαμβάνοντες εἰς τροφὴν τὸ
ἥμισυ τῆς μερίδος ἐνὸς δούλου· καὶ οἱ μὲν τραυματαῖα καὶ ἀσθενεῖς ἀ-

πέθνησκον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, μὴ δυναμένων νὰ θάψωσι τὰ πτώματα των, οἱ δὲ ἐπιζῶντες ἀνέπνεον μεμολυσμένον ἀέρα. Εἰς τοιαύτην καταστροφῇν ἔμειναν 75 ἡμέρας, περὶ τὸ τέλος τῶν ὁποίων ἐπωλήθησαν οἱ σωθέντες ὡς δούλοι ὑπὸ τῶν νικητῶν.

Ὁ Πλούταρχος διηγεῖται, ὅτι αἰχμάλωτοί τινες Ἀθηναῖοι ἤλευθέρωθησαν, διότι οἱ μὲν ἐδίδαξαν τοὺς κυρίους των τεμάχια τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου, τὰ ὅποια ἐν τῇ μνήμῃ των κατεῖχον, οἱ δὲ διότι, περιπλανώμενοι εἰς τὴν νῆσον μετὰ τὴν μάχην, ἐτρέφοντο παρ' ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔψαλλον τοὺς στίχους του. Ἐπιστρέψαντες δὲ εἰς Ἀθήνας οἱ αἰχμάλωτοί οὗτοι, ἐπορεύθησαν καὶ ἐξέφρασαν τὴν εὐγνωμοσύνην των εἰς τὸν ποιητὴν, τοῦ ὁποίου τὰ ποιήματα τοὺς ἔσωσαν.

§ 25. Τέλος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. (413—404).

Ἡ συμφορὰ αὕτη ἐπροξένησεν εἰς τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν πληγὴν, ἐξ ἧς δὲν ἠδύνατο ν' ἀνακύψῃ. Ὅτε ὁ Ἀλκιβιάδης, καταφυγὼν εἰς Σπάρτην, ἔμαθεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον, « Ἐγὼ εὐθὺς θά τοῖς δειξῶ, ἐφώναζεν, ὅτι ζῶ ἐσέτι ». Ὅθεν συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ὠχύρωσεν τὴν Δεκέλειαν, κόμην τῆς Ἀττικῆς, διὰ νὰ καταστήσῃ τὸν πόλεμον διαρκὴ εἰς αὐτὰς τὰς πύλας τῶν Ἀθηνῶν· ἐπεκαλέσθησαν δὲ καὶ τὴν συμμαχίαν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀντεστάθησαν ἡρωϊκῶς εἰς τὴν καταιγίδα, καὶ διὰ τῆς εὐσταθείας των ὅλους των τοὺς συμμαχοὺς διετήρησαν πιστοὺς εἰς τὸ καθήκον των.

Κατ' εὐτυχίαν τῶν Ἀθηναίων ὁ Ἀλκιβιάδης ἔνεκα τῆς κακῆς διαγωγῆς του ἔφυγεν ἐκ Σπάρτης. Μὴ τολμήσας δὲ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἦτο καταδικασμένος, προσεπάθησε νὰ γείνῃ ἄξιος τῆς ἀνακλήσεως διὰ τῶν εὐεργετημάτων του· ὅθεν, μεταβάς εἰς Ἀσίαν παρὰ τὸν σατράπην Τισσαφέρνην, κατόρθωσε ν' ἀποσπάσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῆς Σπάρτης καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ εὖνουν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· κατόρθωσεν ἔτι νὰ λάβῃ διὰ χρηματικῆς ἐπικουρίας τῆς Περσίας τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Σάμῳ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων καὶ δι' αὐτοῦ προσέβαλε τοὺς πρὸ ὀλίγου φίλους του Σπαρτιάτας. Δύο δὲ ναυμαχίαι εἰς τὸν Ἑλλήσποντον (411), μία μεγάλη κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν νίκη παρὰ τῇ Κυζίκῳ (410), τέλος ἡ ἄλωσις τοῦ Βυζαντίου (408) ἐστερέωσαν τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ τῆς Προποντίδος.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων κερδήσας τὴν εὐνοίαν τοῦ δήμου, ἀνεκλήθη καὶ εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ

κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, γενόμενος ὑποπτος, ἐστερήθη τῆς ἀρχῆς καὶ ἠναγκάσθη ἐκ νέου νὰ φύγῃ εἰς ξένην γῆν, ὅπου ἐδολοφονήθη ὑπὸ Περσῶν, ἐν ᾧ ἐξώρμησεν ἐκ τῆς οἰκίας του, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβαλαν πῦρ (404)· ἐζῆσε δὲ 46 περίπου ἔτη.

Οἱ Πέρσαι ἤλλαξαν πάλιν τοὺς συμμάχους των, διότι τὸν νέον Κῦρον, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου τοῦ Β', ἐλθόντα διοικητὴν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, Λύσανδρος ὁ Λακεδαιμόνιος κολακεύσας εἵλκυσε πρὸς ἑαυτόν. Τότε ἡ ἥττα τοῦ Σπαρτιάτου Καλλικρατίδου ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Κόνωνος περὶ τὰς νήσους Ἀργινοῦσας (400) ἀπέβη ἀνωφελῆς, ἐπειδὴ ὁ Λύσανδρος λαβὼν παρὰ τοῦ Κύρου χρήματα ἠδυνήθη νὰ συγκροτήσῃ στόλον ἀνώτερον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἡ Σπάρτη πρὸ ὀλίγου ἀπώλεσε. Τέλος πάντων τῷ 405 ἀφῆρσαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης διὰ τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῦ νίκης.

Ἡ ἐνταῦθα μάχη, ὑπὲρ τῆς Σπάρτης ἀποβᾶσα, δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα ἀνδρίας. Ἐν ᾧ οἱ δύο στόλοι ἦσαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, οἱ Ἀθηναῖοι ναύαρχοι, τέσσαρας κατὰ συνέχειαν ἡμέρας ἐρχόμενοι καὶ προκαλοῦντες ματαίως εἰς μάχην τὸν Λύσανδρον, ἐπροφυλάττοντο ἀμελῶς, διότι ἐνόμιζον, ὅτι οὐδένα κίνδυνον εἶχον παρὰ ἐχθροῦ τόσοῦ δειλοῦ. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Λύσανδρος παρετῆρει ἐπιμελῶς τὰς κινήσεις των, καὶ τὴν πέμπτην ἡμέραν, μόλις οἱ ναύαρχοι τῶν Ἀθηναίων εἶχον ἐπιστρέφει εἰς τὸν σταθμὸν των, καὶ ὁ Λύσανδρος εὐθὺς ὕψωσε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως εἰς τοὺς ἰδικούς του. Πρῶτος δ' ὁ Κόνων ἐκ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν παρετῆρησεν ἐκ τῆς ξηρᾶς τὸν στόλον τοῦτον, ὅτι προὔχῳρει πλησίστιος, καὶ ἐφώναζε νὰ ἐπιβιβάσθωσιν οἱ ναῦται. Κυριευθεὶς δὲ ὑπὸ λύπης ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς ἐπαπειλούσης τοὺς Ἀθηναίους δυστυχίας, καλεῖ τοὺς μὲν, παρακαλεῖ τοὺς δὲ, καὶ ἀναγκάζει ὅλους, ὅσους συναντᾷ, νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἀλλ' ὁ ζήλος του ἦτο ἀνωφελής, διότι οἱ στρατιῶται ἦσαν διεσκορπισμένοι τῇδε κἀκεῖσε, οἱ μὲν εἶχον μεταβῆ πρὸς ἀγορὰν τροφῶν, οἱ δὲ ἐπεριδιάβαζον εἰς τὴν πεδιάδα· τινὲς ἐκοιμῶντο εἰς τὰς σκηναίς των, ἄλλοι δ' ἠτοίμαζον τὸ γεῦμα. Οἱ Πελοποννήσιοι, πίπτοντες εἰς τὴν ἐχθρικὴν γραμμὴν, ἀνῆρπαζον τὰς κενὰς ναῦς, καὶ συνέτριβον διὰ τῶν συγκρούσεων των τὰς ἀρχιζούσας νὰ πληρῶνται. Οἱ δὲ στρατιῶται, τρέχοντες διὰ νὰ τὰς ὑπερασπίσωσιν ἀνευ ὅπλων, ἐφρονεύθησαν πλησίον των, καὶ ὅσοι ἔφυγον πρὸς τὸ παράλιον, ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἀποβιβάσθέντων καὶ δραμόντων πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν. Ὁ Λύσανδρος συνέλαβε 3000 αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ ταὺς στρατηγούς καὶ ἐκυρίευσεν ὅλον τὸν στόλον, ἐκτὸς τῆς νηὸς παράλου, ἣτις σωθεῖσα ἐκόμισεν εἰς Ἀθήνας τὴν εἰδησιν τοῦ θλιβεροῦ γεγονότος· ἐσώθησαν δὲ καὶ ὀκτὼ πλοῖα, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Κόνων κατέφυγεν (405) εἰς τὴν Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου.

Ὁ Δύσανδρος ἐν ἀταραξίᾳ ἔσφαζε περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας αἰχμη-
λώτων, ὅσοι ἦσαν Ἀθηναῖοι, χωρὶς νὰ ἔχῃ δικαιολόγησιν, ὅτι τοὺς ἐφό-
νευσε δῆθεν ἕνεκεν ἀντεκδικήσεως ζημιῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἐν συμ-
πολοῇ, διότι μάχη δὲν ἔγεινεν. Οὗτοι οἱ σφαγέντες ἦσαν ὁ τελευταῖος
στρατὸς τῶν Ἀθηναίων. Δὲν ὑπῆρχον πλέον οὔτε πλοῖα ἐν Πειραιεῖ,
οὔτε χρήματα ἐν τῷ δημοσίῳ ταμείῳ, οὔτε ὀπλίται ἐν τῇ πόλει πρὸς
συγκρότησιν νέου στρατοῦ. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἡρωϊκὴ πόλις ἀντεστῆ ἔτι ἑξ
μῆνας κατὰ τῶν στρατευμάτων τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ μόνῃ ἡ πείνα
τὴν ἡγάγκασε τέλος νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα, (τὸ ἔαρ τοῦ 404 π. Χ.).

Αἱ Ἀθῆναι κατεδικάσθησαν διὰ συνθήκης νὰ μὴ ἔχωσι πλέον τείχη,
καὶ ἀπηγορεύθῃ ἡ ἐξάρτησις πλειοτέρων τῶν δώδεκα πλοίων. Τὰς ἐξέ-
βρισαν μάλιστα ἀφειδῶς, διότι ὁ Δύσανδρος συνήθροισε μέγαν ἀριθμὸν
αὐλητρίδων, καὶ προσέταξε νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη καὶ νὰ καύσωσι
τὰ πλοῖα, παιανίζουσης τῆς μουσικῆς, καὶ παρόντων τῶν συμμάχων,
οἵτινες, ἔστεμμένοι μὲ ἄνθη, ἔψαλλον ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τούτων τὴν
ἐλευθερίαν τῆς λυτρωθείσης τάχα Ἑλλάδος, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν οἱ
ἄθλιοι, ὅτι, καταστρεφόμενων τῶν Ἀθηνῶν, συγκατεστρέφοντο καὶ αὐ-
τοὶ οὗτοι, ὡς ὁ ὕστερον χρόνος ἀπέδειξε. Τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος τοῦ
πελοποννησιακοῦ πολέμου.

§ 26. Οἱ 30 τύραννοι (404) καὶ ὁ Θρα- σύβουλος (403).

Διὰ νὰ μένωσι καταβεβλημένοι αἱ Ἀθῆναι, ὁ Δύσανδρος, καταλύ-
σας τὸ ἀρχαῖον πολίτευμά των, ὑπέβαλεν αὐτὰς ὑπὸ τὴν διοίκησιν
τριακόντα ἐγγχωρίων τυράννων, τῶν ὁποίων ἡ βία καὶ ἡ αὐθαιρεσία
ἄφησε συγγερὰν μνήμην. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπετίθησαν κατὰ τῶν
υπαρχόντων συκοφαντῶν πρὸς κοινὴν εὐχαρίστησιν· ἔπειτα ὅμως καὶ
κατὰ τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν. Τότε ἐζήτησαν πρὸς ὑποστήριξίν των καὶ
ἔλαβον παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων φρουροὺς, τοὺς ὁποίους ἐγκατέ-
στησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν· ἐθεράπευον δὲ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν (ἀρμο-
στὴν) Καλλίβιον, διὰ νὰ ἐπαινῇ ὅτι καὶ ἂν πράττωσιν. Οἱ πολῖται
ἀφωπλίσθησαν ἐκτὸς 3000, οἵτινες ἦσαν ὀλιγαρχικῶν φρονημάτων· οἱ
δὲ ἀντίπαλοί των ἢ ἐξωρίσθησαν ἢ κατεδικάσθησαν (1500;) καὶ τὰ
κτήματά των ἐδημεύθησαν, διὰ νὰ πορίζωνται καὶ τὸν μισθὸν τῶν
φρουρῶν. Μόνος ὁ Θηραμένης μεταξὺ τῶν τριακόντα ἦτο μετριοπαθέ-
στερος καὶ φρονιμώτερος· ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς κατεδικάσθη νὰ
πῇ τὸ κῶνειον κατὰ πρότασιν τοῦ παλαιοῦ του φίλου καὶ συντυράν-
νου του Κριτίου.

Ὁ φιλόπατρις Θρασύβουλος, βλέπων τὴν ἀθλίαν ταύτην κατάστα-

σιν τῆς πατρίδος του, ἔσπευσεν ἐκ Θηβῶν μὲ ἐβδομήκοντα ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ φυγόντας Ἀθηναίους καὶ τινας Θηβαίους, καὶ κατέλαβε τὴν Φυλὴν, φρούριον τῆς Ἀττικῆς· ἅμα δ' ἐπαυξήεντος τοῦ μικροῦ του στρατεύματος, ἐκυρίευσεν τὴν Μουνυχίαν, ἓνα τῶν τριῶν λιμένων τῶν Ἀθηνῶν, οἱ δὲ τύραννοι ἤλθον νὰ τοὺς προσβάλῳσιν ἐνταῦθα. Τὸ στρατεύμα τῶν τυράννων, συγγεόμενον ἐξ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων, ἐνίκηθη, ὁ δὲ Θρασύβουλος, διὰ νὰ τελειώσῃ τὸ ταχύτερον τὸν πόλεμον, τοὺς συνεχώρησε ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς Ἐλευσίνα, καὶ προσεκήρυξεν ἀμνηστειάν, τὴν ὁποίαν ἐτήρησε πιστῶς. Ἀντὶ δὲ τῶν τριάκοντα ἐγκατεστάθησαν δέκα, ἀλλὰ καὶ οὗτοι, ὡς τυραννικοὶ, κατελύθησαν καὶ οὕτω τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα ἀποκατεστάθη πάλιν μετὰ τὴν ὀκτάμηνον τυραννίαν τῶν τριάκοντα καὶ τῶν δέκα.

Ἱπποκράτης, Ἀριστοφάνης, Θουκυδίδης, Σωκράτης.

Κατὰ τοὺς ἀξιοθνήτους τούτους καιροὺς ἀνεφάνησαν ἄνδρες τινες, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα κατετάχθησαν μεταξὺ τῶν μεγίστων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Ἐκ τούτων εἶναι ὁ ἐκ τῆς νήσου Κῷ ἱατρός Ἱπποκράτης (460—390), ὅστις ἤξιώθη διὰ τὴν μεγάλην του ἀγχινοίαν καὶ τὴν ἱατρικὴν του δεινότητα νὰ ὀνομασθῇ πατὴρ τῆς ἱατρικῆς. Ὁ Ἀριστοφάνης, ὅστις διὰ τῶν κομφοιδῶν του ἐνέπαιξε καὶ προσέβαλε καιρίως ὅσους εἰς τὸν καιρὸν του ἐξεπιπτον εἰς καταχρήσεις. Ὁ Θουκυδίδης, ὅστις μὲ αὐστηράν ἀλήθειαν ἰστόρησε τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον.

Ἄλλ' ὁ ἀνὴρ, ὅστις ὑπερέβη ὅλους διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν του καὶ τὴν καρποφόρον διδασκαλίαν του, ὑπῆρξεν ὁ Σωκράτης, γεννηθεὶς τῷ 469. Ὁ πατὴρ του Σωφρονίσκος ἦτο λιθοξόος· διὸ καὶ ὁ ἴδιος μετέλλεθε κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ὅπερ ὅμως ἐγκατέλειψεν ὕστερον, καὶ τοι πτωχὸς, διὰ νὰ ζητήσῃ οὐχὶ τὰ πλούτη, ἀλλ' ὅτι ἐξετίμα κάλλιον τοῦ χρυσοῦ, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἐξεπλήρωσεν ἅπαντα τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου, ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὴν Ποτιδαίαν, εἰς τὴν Ἀμφίπολιν καὶ εἰς τὸ Δῆλιον καὶ ἔσωσέ ποτε τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ ἄλλοτε τὸν Ξενοφῶντα. Περισπούδαστον εἰς αὐτὸν ἀξίωμα ἦτο τὸ «Γνώθι σαυτόν»· ἔλεγε δέ, «ἐν οἷα, ὅτι οὐδὲν οἶδα», καὶ ἐπολέμει αὐστηρῶς πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀπάτην. Ἡ διδασκαλία του ἔτεινε πρὸς ἀναγνώρισιν ἐνὸς υπεράτου ὄντος, δημιουργήσαντος καὶ συντηροῦντος τὸ σύμπαν. Οἱ κενόδοξοι, τοὺς ὁποίους προσέβαλλε, καὶ οἱ δεισιδαίμονες τοὺς ὁποίους ἤλεγχεν, ἤρεθισαν κατ' αὐτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην· ὅθεν συκοφαντηθεὶς ὡς διαφθορεὺς τῆς νεολαίας καὶ ὡς θέλων νὰ καταστρέψῃ τὴν θρησκείαν τοῦ λαοῦ, κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου εἰς θά-

νατον. Ἐβλήθη δὲ εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπου παρέμεινε τριάκοντα ἡμέρας, ἕως νὰ ἐπανεέλθῃ ἡ θεωρία (*) ναῦς ἐκ Δήλου· διότι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀποστολῆς καὶ μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ πλοίου τοῦτου οἱ νόμοι ἀπηγόρευον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θανατικῶν ποινῶν. Διήλθε τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν φίλων του περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, καλλιωτέρας τῆς παρούσης. Τὴν παραμονὴν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ ἱερὰ ναῦς ἐπανεήλθεν εἰς Ἀθήνας, τῶν μαθητῶν τοῦ τις, ὁ Κρίτων, τὸν συνεβούλευσε νὰ δραπετεύσῃ τῇ συνεργείᾳ αὐτοῦ εἰς Θεσσαλίαν. Ὁ Σωκράτης ἠρνήθη, διότι δὲν ἤθελε νὰ γείνῃ παραβιαστὴς τῶν νόμων τῆς πατρίδος καὶ ν' ἀποφύγῃ τὴν εἰς ἕκαστον πολίτην καταδικασθέντα ἐπιβαλλομένην ἠθικὴν ὑποχρέωσιν τῆς ὑπακοῆς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀποφασισθεῖσαν τιμωρίαν. Τέλος πάντων ἡ τελευταία ἡμέρα ἐφθασε καὶ ταύτην ὁ Σωκράτης ἀφιέρωσεν ὀλόκληρον εἰς ὑψηλὴν συνομιλίαν περὶ θανάτου τοῦ σώματος καὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἥλιος ἔδυε, ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὸ κώνειον, τὸ ὅποιον ἐπὶ σταθερὸς καὶ ἀτάραχος ἐν τῷ μέσῳ τῶν θρηνούντων φίλων του καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσμοφύλακος δακρύοντος, καὶ ἀπέθανε μάρτυς τῆς ἀληθείας (399). Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν ἦσαν οἱ περιφανέστεροι τῶν μαθητῶν του.

Μεταμεληθέντες οἱ Ἀθηναῖοι ὕστερον, τοῦ μὲν Σωκράτους ἔστησαν ἀνδριάντα, τῶν δὲ κατηγορῶν του τὸν μὲν Ἀνυτον καὶ Λύκωνα ἐξώρισαν, τὸν δὲ Μέλιτον ἐθανάτωσαν.

§ 27. Ὁ Ξενοφῶν καὶ ἡ ἀνάβασις καὶ ἡ κάθοδος τῶν μυρίων (401).

Ὁ Κύρος ἤθελε ν' ἀποβάλλῃ τοῦ θρόνου τῆς Περσίας τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην· καὶ ἐπειδὴ γνωρίζων τοὺς Ἕλληνας ἐπίστευεν ὅτι μὲ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἡ νίκη ἔθελεν εἶσθαι βεβαία, ἔλαβεν ἐπὶ μισθῷ 13000 μισθοφόρους Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ἤνωσε μετὰ 100, 000 βαρβάρων καὶ μετὰ τούτων ἐκινήθη κατὰ τῆς Βαβυλώνος. Ἀφ' οὗ διέβη τὸν Εὐφράτην καὶ τὰς ἐρήμους τῆς Μεσοποταμίας, ἀπῆντησε τὸν ἔχθρον εἰς Κούναζα καὶ συνεκρότησε πρὸς αὐτὸν μάχην, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες διεσκόρπισαν πᾶν ὅ,τι ἀπῆντησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀρταξέρξης, πληγωθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐσώθη ὑπὸ τῶν παρακολουθούντων αὐτόν· ὁ δὲ Κύρος ἐφρονεύθη ἐν τῷ θριάμβῳ του ὑπὸ στρα-

(*) Πλοῖον ἱερὸν στελλόμενον ἀπὸ μέρους πόλεως τινος εἰς ναὺν ἢ μαντεῖον χάριν θρησκευτικῶν τελετῶν.

τιώτου τινός καὶ ὁ θάνατός του ἐπέφερε τὴν φυγὴν τῶν ἑαυτοῦ. Μόνοι οἱ Ἕλληνες ἀντέστησαν καὶ ἀντέκρουσαν ἀνδρείως ὅλας τὰς προσβολάς, καὶ ἔμειναν κύριοι τοῦ πεδίου τῆς μάχης μεταξύ δύο στρατευμάτων, τοῦ μὲν ἐνὸς συμμαχικοῦ, τοῦ δὲ ἄλλου ἐχθρικοῦ, φεγγόντων ἀμφοτέρων κατ' ἀντίθετον δρόμον.

Τότε ἤρχισεν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Κλεάρχου, ἡ περίφημος κήθοδος τῶν δέκα χιλιάδων Ἑλλήνων διὰ μέσου 600 λευγῶν τόπων, κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Πέρσας ἀγνώστων, ὑπερνηκηθέντων χωρῶν, ποταμῶν, χιῶν, σιτοδεΐας καὶ ἀγρίων καθ' ὁδὸν φυλῶν. Ὁ σατράπης Τισσαφέρνης τοὺς ἠνώχλει κατ' ἀρχάς, ἔπειτα διὰ προδοσίας συνέλαβε τοὺς ἀρχηγούς των, τοὺς ὁποίους ἐθανάτωσε κατὰ προσταγὴν τοῦ βασιλέως. Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς περιῆλθε τότε πρὸς ὥραν εἰς ἀπελπισίαν· ἀλλ' ἐνεψύχωσε τὸ θάρρος του Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις ὑπηρετεῖ ὡς ἐθελοντῆς εἰς τὸ στρατεύμα, ἀκολουθεῖν φίλον τοῦ τινα ἀρχηγόν, Προξενον τὸν Βαιωτὸν, διὰ νὰ ἴδῃ νέα μέρη καὶ λαοὺς ἀγνώστους. Εἰς τὰς κρίσιμους περιστάσεις οἱ ἔξοχοι ἄνδρες λαμβάνουσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν θέσιν των. Ἐν ᾧ ὅλος ὁ στρατὸς εὕρισκετο εἰς ἀπελπισίαν, καὶ μέγας ἦτο διὰ τοῦτο ὁ κίνδυνος, ὁ Ξενοφῶν, ὁμιλῶν, ἐνεργῶν τὴν ἐκλογὴν ἄλλων στρατηγῶν, συγκατελέχθη εἰς τούτους καὶ αὐτὸς καὶ μετεβόηθη τὸν στρατὸν καὶ ἡ πορεία ἐξηκολούθησεν. Ὁ Τισσαφέρνης, ἀπελπισθεὶς νὰ κάμῃ ὑποχειρίου τοὺς ὀλίγους ἐκεῖνους ἀνδρείους, παρητήθη τῆς καταδιώξεως, ὁπότε ἐφθασαν εἰς τὰ ὄρη τῶν Καρδούχων· ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη ἥδη νὰ ὑπερασπίζωσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν φοβερῶν τούτων ὄρεων, τῶν ὁποίων τὰ μακρὰ βέλη διεπέρων τὰς πανοπλίας. Ἀμα δὲ ἦλθον εἰς Ἀρμενίαν, ἡ χιὼν τοὺς κατέλαβεν εἰς τὰ ὄρη, καὶ τὸσον ἄφρονος ἔπεσεν, ὥστε τινὲς τῶν στρατιωτῶν ἀπέθανον ἐκ τοῦ ψύχους, καὶ ἄλλοι ἐστέρεθησαν τῆς ὁράσεως ἐκ τῆς ἀντανακλάσεως, καὶ τὰ πλειότερα δὲ τῶν φορτηγῶν ζώων ἀπολλέσθησαν. Ἦναγκάσθησαν κατόπιν νὰ διαβῶσι τὸν Φάσιν, καὶ πολλοὺς ἄλλους ποταμούς καὶ ν' ἀποκρούωσι τὸν πολεμικὸν λαὸν τῶν Χαλπίων. Τέλος φθάσαντες εἰς τὸ ὄρος Θήνην, ἀνεκάλυψαν ἐν τῇ ὀρίζοντι τὸν εὐρύχωρον Εὐξείνιον πόντον καὶ μετὰ χαρᾶς ἤρχισαν φωνάζοντες—θάλασσα! θάλασσα! ἡσπάζοντο δὲ ἀλλήλους μὲ δακρυβρέκτους ὀφθαλμούς καὶ ἐπιπτον εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν των. Εὐθὺς, χωρὶς νὰ μάθωσιν ὑπὸ τίνος ἡ προσταγὴ ἐδόθη, οἱ στρατιῶται κομίσαντες πέτρας, ἤγειραν ἐπὶ τῆς κορυφῆς πυραμίδα, τὴν ὁποίαν ἐκάλυψαν μὲ ὅπλα, ἀφαιρεθέντα παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

Μετὰ τινὰς νέας μάχας κατὰ τῶν πολεμικῶν φυλῶν τῆς παραλίας ἐφθασαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν ἐλληνικὴν πόλιν Γραπεζοῦντα, ἀποικίαν τῆς Σινώπης, καὶ ἐκεῖ ἐώρτασαν τὴν ἀπελευθέρωσίν των διὰ

πανδήμων αγώνων και θυσιών. Εἶχον ἀπομείνει 8600 και μεγάλως ἐπεθύμουν νὰ εὗρωσι πλοῖα, τὰ ὅποια νὰ τοὺς μεταφέρωσιν εἰς τὴν πα-
τρίδα των, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχον· ἐχρειάσθη λοιπὸν νὰ παραπορεύονται
ἐτι τὴν παραλίαν, ἄλλοτε μὲν μαχόμενοι, ἄλλοτε δὲ ἐν εἰρήνῃ μέχρι
Χρυσουπόλεως, ἀντικρὺ τοῦ Βυζαντίου, ὅπου ἐτελείωσε πλέον ἡ κά-
θοδος τῶν μυρίων. Εἰς 15 μῆνας και μετὰ 515 σταθμούς εἶχον δια-
τρέξει εἰς τε τὴν ἀνάθασιν και τὴν ἀπόθωδον 5,800 χιλιόμετρα. Αὕτη
ἡ νικηφόρος πορεία διὰ μέσου ὅλου τοῦ περσικοῦ κράτους ἀπέδειξε
τὴν ἀθεράπευτον ἐξασθένησιν τῶν Περσῶν· και ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως
ταύτης ὠφελήθησαν κατόπιν ὁ Ἀγησίλαος, ὁ Φίλιππος και ὁ Ἀλέ-
ξανδρος.

§ 28. Αἰτία νέου πολέμου μεταξύ Σπάρτης και Περσίας.

Ἀγησίλαος, Λύσανδρος.

Ἐν ᾧ οἱ μύριοι ἀπετελείωνον τὴν ἀξιωμαθούμενον ταύτην εἰς
τὰ ἴδια ἐπιστροφῇ, ὁ σατράπης Τισσαφέρνης ἐφθάσεν εἰς τὴν ἐν τῇ
μικρᾷ Ἀσίᾳ σατραπείαν του, και ἐκεῖ κατεδίωξε τοὺς βοηθήσαντας
τὸν Κύρον κατοίκους τῶν ἐλληνίδων πόλεων, αἵτινες ἐζήτησαν τότε
τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης. Αὕτη δὲ ἀναλαβοῦσα τὴν προστασίαν
αὐτῶν, ἐξαπέστειλεν εἰς βοήθειάν των πολλοὺς στρατηγούς, ἐξ ὧν
μᾶλλον φοβερὸς κατέστη ὁ ἀνδρεῖος Ἀγησίλαος, ὅστις ἔγινε βασι-
λεὺς τῆς Σπάρτης, ἀποκλεισθέντος τοῦ Λεωτυχίδου, υἱοῦ τοῦ ἀδελ-
φοῦ του Ἀγιδος.

Κατὰ τὸ 396 ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀ-
σίας· ὅθεν ἀναχωρήσας ἐξ Αὐλίδος, ἐνίκησε τὸν Τισσαφέρνην ὑπὸ τὰ
τείχη τῶν Σάρδεων, και, μελετήσας πλέον νὰ ἀνατρέψῃ τὸν θρόνον
τῆς Περσίας, προῦχώρησε παρατόλμως μετὰ 20,000 Ἑλλήνων πρὸς
τὴν ἄνω Ἀσίαν, ἐμπνέων εἰς τὴν Περσίαν τρόμον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐσώθη
ὁ μέγας βασιλεὺς διὰ τοῦ χρυσίου, μισθώσας ἐν Ἑλλάδι μερίδα τινὰ
Ἑλλήνων και ἐξεγείρας αὐτὴν κατὰ τῆς Λακεδαιμόνος, ὡς ἀποδει-
κνύεται εὐθὺς κατωτέρω.

Ἡ Σπάρτη εἶχε μεταχειρισθῇ σκληρῶς τὴν νίκην της κατὰ τῶν
Ἀθηναίων. Οἱ ἐγκατασταθέντες ἀρμυσταὶ (ἀπεσταλμένοι) αὐτῆς εἰς
ὅλας τὰς ἐλληνικὰς πόλεις ἐφέροντο τυραννικῶς. Κατ' ἔτος ἡ Σπάρτη
εἰσέπραττε παρ' αὐτῶν φόρον 1,000 ταλάντων, βαρύτερον ἐκεῖνου,
τὸν ὁποῖον ἐπλήρωναν ἄλλοτε εἰς τοὺς Ἀθηναίους· ὅθεν τὸ κατ' αὐ-
τῆς μῖσος ἐπηνέχανε πολὺ. Ὅτε δὲ οἱ Πέρσαι, προσβεβλημένοι ἐν

Ἀσίᾳ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, εἶδον νὰ γεννᾶται ἡ δυσἀρέσκεια αὕτη, ἤλπισαν νὰ τὴν μεταβάλωσιν εἰς φανερόν πόλεμον, καὶ τις τῶν πρακτόρων τῶν ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα μετὰ 50 ταλάντων. Αἱ Θῆβαι πρῶται ἤρχισαν τὴν συμμαχίαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἔλαβον μέρος αἱ Ἀθῆναι, ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Ἄργος. Κατὰ τὸ 394 ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὴν ἐν Ἀλιάρτῳ μάχην, ὅπου ἐφρονεύθη ὁ εἰρημένος αἴτιος τῆς σπαρτιατικῆς τυραννίας Λύσανδρος. Ἡ Σπάρτη, κινδυνεύουσα μέγαν κίνδυνον, ἀνεκάλεσε τὸν Ἀγησίλαον, ὅστις παρητήθη τοῦ κατὰ τῆς Περσίας σχεδίου ὑπακούων εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος του.

Διελθὼν τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν πολέμων, ἐφθασεν εἰς Κορώνειαν, ὅπου οἱ σύμμαχοι τὸν περιέμενον. Συνέβη τότε πείσμα τῶνδ' ἀνέγκρουσις, καθ' ἣν οἱ Θηβαῖοι ἐδείξαν προτερήματα στρατιωτικά, τὰ ὅποια ἦσαν κακὸς οἰωνὸς διὰ τὴν Σπάρτην. Ὁ ἴδιος Ἀγησίλαος ἐκαλύφθη ὑπὸ πληγῶν, ἀλλ' ὅμως ἐνίκησεν (394).

Ἡ νίκη τῆς Κορωνείας ἐστερέωσε τὴν κατὰ ξηρὰν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' ὁ Κόνων, ναύαρχος τοῦ ἀθηναϊκοῦ καὶ τοῦ συμμαχικοῦ τῶν Ἀθηνῶν στόλου, τῆς ἀφῆρει ταυτοχρόνως τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης (393). Ἡ Λακεδαίμων τότε φοβηθεῖσα, συνωμολόγησε διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Ἀνταλκίδου αἰσχροὺς εἰρήνην μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως (387), κατὰ τὴν ὅποιαν ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Περσίας πᾶσαι αἱ ἐν Ἀσίᾳ τῇ μικρᾷ ἑλληνίδες πόλεις, ἐτι δὲ καὶ αἱ Κλαζομεναὶ καὶ ἡ Κύπρος. Εἰς δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐπετράπη νὰ κρατήσωσι μόνον τὴν Ἰμβρόν, τὴν Λήμνον καὶ τὴν Σκύρον. Πᾶσαι δὲ αἱ ἄλλαι ἑλληνίδες πόλεις ἀφίνοντο ἐλευθεραί.

§ 29. Πελοπίδας.

Κατάληψις τῆς Καδμείας ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων (382).

Εἷς τῶν στρατηγῶν τῆς Σπάρτης, Φοιβίδας, διερχόμενος τὴν Βοιωτίαν μετὰ τινος στρατιωτικοῦ σώματος, ὅπερ ἔφερεν εἰς Ὀλυμπον, ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῶν Θηβῶν. Ἐκεῖ δὲ πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Λεωντιάδου καὶ τῶν ἄλλων ὀλιγαρχικῶν κατέλαβε, τῇ συνεργείᾳ αὐτῶν, τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν. Ὁ ἀντίπαλος καὶ συνάρχων τοῦ ὀλιγαρχικοῦ Λεωντιάδου Ἰσμηνίας, πολέμαρχος τῶν Θηβῶν, κατεδικάσθη καὶ ἐθανάτωθη, τετρακόσιοι δὲ τῶν ὁπαδῶν του κατέφυγον εἰς Ἀθήνας.

Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐπρόξενησε πανταχοῦ ἀγανάκτησιν, τὴν ὅποιαν οἱ Σπαρτιάται ἐφάνησαν ὅτι συνεμερίσθησαν, καταδικάσαντες τὸν Φοιβίδαν εἰς ζημίαν 100,000 δραχμῶν, καὶ ἀφαίρεσαντες τὸ ἀξίωμα τῆς διοικήσεως· ἐκράτησαν ὅμως τὴν Καδμείαν, ἐτιμώρησαν δηλαδὴ τὸν πράξαντα, ἀλλ' ἐνέκριναν τὴν πράξιν του.

Τρία ἔτη ἡ Καδμεία διετέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐμπιστευόμενοι εἰς τοῦτο τὸ στήριγμα οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Θηβαϊκῆς ἀριστοκρατίας, Λεοντιάδης καὶ Ἀρχίας, ἐξεστράπησαν εἰς μυρίας κακώσεις. Αἱ φυλακαὶ ἐπληρώθησαν, αἱ θανατικαὶ ποιναὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν, ὥς ἐπὶ τῶν τριάκοντα ἐν Ἀθήναις.

Μεταξὺ τῶν φυγάδων εἰς Ἀθήνας Θηβαίων ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, ἀνὴρ ἡρώϊκός καὶ εὐτολμος, εὐγενὴς καὶ πλούσιος, ἐχθρὸς δὲ τῶν τυράννων καὶ συνδεδεμένος μετ' ἄλλου ἐπιστήμου Θηβαίου, τοῦ Ἐπαμινώνδα, διὰ στενῆς φιλίας. Οὗτος λοιπὸν ἔγεινεν ἐν Ἀθήναις ἀρχηγὸς συνωμοσίας, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν εἰς Θήβας τυραννίαν τῆς Σπάρτης καὶ συνεννοήθη μετὰ πολλῶν Θηβαίων, διαμεινόντων ἐν Θήβαις, ἐξ ὧν τις, ὀνόματι Φυλλίδας, κατώρθωσε νὰ διορισθῇ γραμματεὺς τῶν πολεμάρχων (ἀρχόντων τῆς πόλεως).

Δώδεκα τῶν συνωμοτῶν ὡς κυνηγοὶ ἐνδεδυμένοι, εἰσελθόντες μόνος ἕκαστος εἰς τὴν πόλιν διὰ διαφόρων πυλῶν, συνηθροίσθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τινὸς τῶν πλουσιωτάτων Θηβαίων, ὀνομαζομένου Χάρωνος, ὅπου τινὲς τῶν ὁπαδῶν των ἐλθόντες ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν. Ὁ Φυλλίδας προσεκάλεσε τότε εἰς συμπόσιον δύο τῶν πολεμάρχων. Φίλος τις ἔγραψεν εἰς τινὰ τῶν συμποσιαζόντων πολεμάρχων, τὸν Ἀρχίαν, νὰ προσέλθῃ, ἐκθέτων εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἀλλ' οὗτος οὐδ' ἀπεσφράγισε τὴν ἐπιστολήν, ἀλλὰ ρίψας αὐτὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του «ἐς αὔριον τὰ σπουδαῖα» εἶπε· μετὰ τινος ὅμως στιγμῆς οἱ συνωμῶται ἔφθασαν ἐπενδεδυμένοι ἐπὶ τῶν θωράκων γυναικεῖον φόρεμα καὶ ἐστεμμένοι μὲ στεφάνους πυκνοὺς ἐξ ἐλάτης καὶ πεύκης, κατασκιάζοντας τὰ πρόσωπά των, ἐφόνευσαν τοὺς πολεμάρχους· ὁ δὲ Φυλλίδας ἔτρεξε παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς. Ταυτοχρόνως δὲ ὁ Πελοπίδας ἐσφάζει τὸν Λεοντιάδην εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἔπειψε καθ' ὅλας τὰς συνοικίας κήρυκας, οἵτινες σαλπίζοντες ἐκάλουν τοὺς πολίτας εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Τὴν ἐπαύριον τὸ πρῶτον οἱ λοιποὶ φυγάδες ἔφθασαν μετὰ πολλῶν Ἀθηναίων, καὶ περὶ αὐτοὺς συνήχθη καὶ ὁ λαός. Ὁ Πελοπίδας τότε ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν συνέλευσιν μετὰ τοῦ στρατεύματός του, περιεστοιχισμένος ὑπὸ ἱερῶν, φερόντων στέμματα καὶ καλούντων τοὺς πολίτας εἰς βοήθειαν τῆς πατρίδος καὶ τῶν θεῶν. Ἄπας ὁ λαὸς τότε ἐξέβαλε φωνὰς εὐγνωμοσύνης, καὶ ἠσπάσθη τοὺς ἐλθόντας φυγάδας, ὡς ἐλευθερωτὰς τῆς πόλεως.

Ὁ Πελοπίδας, ὁ Χάρων καὶ ὁ Μέλλων, οἱ πρωταῖτιοι τῆς συνωμοσίας, ἐξελέχθησαν Βοιωτάρχαι, καὶ εὐθὺς ἐπέπεσαν κατὰ τῆς Καδμείας, τῆς ὁποίας ἡ φρουρά, μὴ ἔχουσα τροφάς, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ, πρὶν ἢ ἐλθῇ βοήθεια ἐκ Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιάται μαθόντες τὸ συμβάν καὶ κρίναντες ἀπέκτειναν δύο τῶν ἐκεῖ διοικούντων φρουράρχων Σπαρτιατῶν, εἰς δὲ τὸν τρίτον, ἀπόντα ἐπὶ τῆς τότε γε-

νομένης εφόδου, ἐπέβαλαν βαρυτάτην ζημίαν, τὴν ὁποίαν μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου (379).

Δύο τότε μεγάλοι ἄνδρες καὶ φίλοι πρὸς ἀλλήλους διόκουσι τῶν Θηβῶν, ὁ ἀνδρείος Πελοπίδας, ὁ ἰδρυτὴς τοῦ ἱεροῦ λόχου, καὶ ὁ μέγας Ἐπαμινώνδας, ὁ ἐπινοήσας τὴν λοξὴν παράταξιν τῆς φάλαγγος ἐν τῇ μάχῃ. Οὗτοι ἀπέδειξαν τὰς Θήβας, ἐνὸςφ' ἐξῶν, πρῶτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος καὶ συνέτριψαν ἀνεπιστρεπτί τὴν δύναμιν τῶν Λακεδαιμονίων.

§ 30. Ἐπαμινώνδας.

Ὁ Ἐπαμινώνδας κατήγετο ἐξ ἐπισήμου οἴκου τῶν Θηβῶν· ἀλλ' ἐγεννήθη πένης, καὶ τοιοῦτος διετέλεσε καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν, ἐξεπαιδεύθη δὲ καλῶς, ἦτο συνετὸς, αὐστηρὸς, μεγαλόψυχος, εἶχε θάρρος ἀδάμαστον· ἤξευρε νὰ διοικῇ καὶ νὰ ὑποτάσσεται. Τὸ πρὸς τὴν ἀλήθειαν σέβας του ἦτο τοσοῦτον βαθύ, ὥστε οὐδέποτε ἐψεύδετο, μηδὲ ἀστεϊζόμενος. Οὐδεμία πρὸς αὐτὸν ἀδικία τοῦ δήμου ἐκώλυεν αὐτὸν τοῦ νὰ ὑπηρετῇ καλῶς τὴν πατρίδα του· παρεσκευάζε δὲ ὅλους τοὺς Θηβαίους εἰς ἀσκήσεις πολεμικάς.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐπεθύμουν ν' ἀναγκτήσωσι τὴν Καδμείαν· ὅθεν ὁ Ἀγισίλαος εἰσώρμησεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι, χωρὶς νὰ τὸν περιμένωσιν εἰς τὴν πόλιν των, τὸν ἠκολούθησαν πανταχόσε, συνειθίσαντες εἰς συχνούς ἀκροβολισμούς νὰ θεωρῶσι τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ πρόσωπον. Ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος, εἰσελθὼν εἰς Βοιωτίαν μετὰ 10,000 ὀπλιτῶν καὶ 1,000 ἵππείων, εὗρέθη εἰς τὴν τῶν Λεύκτρων πεδιάδα πρόσωπον πρὸς πρόσωπον μετὰ τῶν Θηβαίων, οἵτινες εἶχον μόνον 6,000 ἄνδρας, ἀλλ' οἱ ἵππεις των ἦσαν ἀνώτεροι τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ μὲν Πελοπίδας ὠδήγει τὸν ἱερὸν λόχον, συγκείμενον ἐξ ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν, ὁ δὲ Ἐπαμινώνδας διώκει ὡς στρατηγός. Ὁ Πελοπίδας ἐπετέθη ὀρμητικῶς μετὰ τοῦ ἱεροῦ λόχου, καὶ ὁ Κλεόμβροτος ἐπέσε πληρωθεὶς θανάσιμῳς. Ἐφρονεύθησαν δὲ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 1,000 Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐκ τῶν 700 καθ'αυτὸ Σπαρτιᾶτων 400. Ὅτε συνεχάρησαν τὸν Ἐπαμινώνδαν, εἶπεν· «ὅ, τι πλεῖστον μ' εὐχαριστεῖ εἶναι ὅτι οἱ γονεῖς μου, ζῶντες ἐτι, θά χαρῶσι διὰ τὴν δόξαν ταύτην». Μετὰ τὴν ἥτταν ταύτην οἱ Σπαρτιᾶται ἔχασαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνεκα τῆς νίκης ταύτης οἱ Θηβαῖοι ἀπέκτησαν τὴν συμμαχίαν σχεδὸν ὅλων τῶν πόλεων τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ κειμένων, καὶ πολλοὺς φίλους ἐν τῇ Πελοποννήσῳ αὐτῇ. Οἱ Ἀρκάδες, ἕως τότε διεσπαρμένοι εἰς πολυαριθμούς κόμας, ὠφεληθέντες ἐκ τῆς ταπεινώσεως τῆς Σπάρτης, ἔκτισαν τὴν Μεγάλην πόλιν (Μεγαλό-

πολιν), ἥτις ἔγινε πρωτεύουσα καὶ φρούριον τοῦ τόπου. Οἱ Σπαρτιάται μετὰ λύπης εἶδον τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην καὶ ἠθέλησαν νὰ τὴν ταραΐωσιν· ἀλλ' ὁ Ἐπαμινώνδας εἰσώρμησε πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ, καὶ κατεπάτησε τὴν Λακωνικὴν· ἀκολουθῶν δὲ τὸν Εὐρώταν, ἐπορεύθη μέχρι Σπάρτης, λεηλατῶν τὰς περὶ χώρας· ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος δὲν ἐκινήθη παντελῶς. Προσβολὴ τις τῶν ἱππέων τῶν Θηβαίων ἀπέτυχεν, ἂν καὶ προσχώρησαν οὗτοι μέχρι τῆς πόλεως. Ἀπεμακρύνθη τότε ὁ Ἐπαμινώνδας, ἐκυρίευσεν τὴν Μεσσήνην, καὶ ἐκάλεσεν εἰς αὐτὴν ὅλους τοὺς ἐπιζῶντας καὶ εἰς διάφορα μέρη εὐρισκομένους Μεσσηνίους, καὶ εἰς τοὺς προσελθόντας ξένους ἔδωκαν τὰ αὐτὰ δικαιώματα ὅσα εἶχον καὶ οἱ Μεσσηνιοί.

Ἀφ' οὗ ὁ Ἐπαμινώνδας ἀπέκλεισε τὴν Σπάρτην διὰ τῆς Μεσσήνης πρὸς δυσμὰς, ὡς ἦτο πρὸς βορρᾶν κεκλεισμένη ὑπὸ τῆς Μεγαλόπολεως καὶ τῆς Τεγέας, ἐξῆλθεν εὐχαριστημένος ἐκ τῆς χερσονήσου, ἀλλ' εἰς τὸν ἰσθμὸν ἀπῆντησεν ἐχθρὸν ἀπροσδόκητον, τοὺς Ἀθηναίους ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰφικράτην, ἀλλ' ὅμως εὐκόλως καὶ χωρὶς μάχης ἀπέφυγεν αὐτοὺς καὶ ἦλθεν εἰς Θήβας.

Μάχη τῆς Μαντινείας, θάνατος τοῦ Ἐπαμινώνδα (362).

Ὁ Θηβαῖος ἦρως ἀνεφάνη πάλιν τῷ 362 ἐν Πελοποννήσῳ, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ ἀποσκιρτήσιν τινα τῶν συμμάχων τῶν Θηβῶν. Εἰσῆλθεν εἰς Λακωνικὴν, καὶ συνεκρότησε πλησίον τῆς Μαντινείας τὴν τελευταίαν τοῦ μάχην, καὶ ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς πολεμίους του. Ἐπολέμησεν ὁ ἴδιος εἰς τὸν πρῶτον στίχον, ἀλλ' ἀπομακρυνθεὶς πολὺ τῶν ἑαυτοῦ, περιεκυκλώθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸ στήθος του λόγχῃ τόσον ὀρμητικῶς, ὥστε τὸ μὲν ξύλον συνετρίβη, ὁ δὲ σίδηρος ἔμεινεν ἐμπεπηγμένος εἰς τὴν πληγὴν. Οἱ Θηβαῖοι μετὰ κόπου ἀπέσπασαν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν τὸν στρατηγὸν τὸν ἀναπνέοντα εἰσέτι· οἱ δὲ ἰατροὶ ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ, ἅμα ἀποσυρθέντος τοῦ σιδήρου ἐκ τῆς πληγῆς. Τότε προσεκάλεσε τὸν ὑπασπιστὴν του, διὰ νὰ πληροφορηθῇ, ἂν ἡ ἀσπίς του ἐσώθῃ· ὁ ὑπασπιστὴς τὴν ἔδειξεν εἰς αὐτόν. Μαθὼν δὲ, ὅτι ἐνίκησαν οἱ Βοιωτοί, εἶπε, «Καλὰ λοιπόν! δύναμαι νὰ ἀποθάνω», καὶ ἐπρόσταξε ν' ἀποσπάσῃ τὸν σίδηρον. Τότε οἱ φίλοι, οἱ περικυκλοῦντες αὐτόν, ἐξέφεραν μεγάλους στεναγμοὺς, κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι, ἀναβοήσας δὲ τις αὐτῶν εἶπεν, «Ἀποθνήσκεις ἄτεκνος Ἐπαμινώνδα! — Ὁχι, ἐπανελάβην ὁ Ἐπαμινώνδας, ἀφίνω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὴν ἐν Λεύκτροις καὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ νίκην» (362). Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἔγινε πλειότερα παραχῇ ἐν Ἑλλάδι παρὰ ποτε πρότερον. Ἀληθῶς ὁ πόλεμος

οὗτος ἦτο μὲν ἡ τελευταία πληγὴ τῆς σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας, ἀλλὰ δὲν ἐστερέωσε καὶ τὴν θηβαϊκὴν ἀρχήν. Συνεφώνησαν τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ ἑκαμον εἰρήνην, καθ' ἣν εἶχεν ἀφῆσει συμβουλήν ὁ Ἐπαμινώδας.

Αἰχμαλωσία καὶ θάνατος Πελοπίδα (363).

Τῷ 366 Ἀλέξανδρος ὁ Φεραῖος ἐτυράννει ἐν Θεσσαλίᾳ σκληρῶς· διὸ αἱ Θῆβαι κατὰ συνέπειαν παραπόνων τῶν διαταραττομένων παρ' αὐτοῦ λαῶν ἐπεμψάν τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἰσμηνίαν νά τὸν περὶ στείλωσιν· ἀλλ' ὁ τύραννος συνέλαβε τοὺς πρεσβευτὰς καὶ τοὺς ἐφυλάκισεν. Αἱ Θῆβαι ἐπεμψάν τότε στρατὸν πρὸς ἀπελευθέρωσίν των. Ὁ ἀποσταλὴς στρατὸς κατ' ἀρχὰς ἤθελε κατατροπωθῆ καὶ ἀφανισθῆ, ἐὰν ὁ Ἐπαμινώδας, ὅστις ὑπηρετεῖ ἐν αὐτῷ ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης, δὲν τὸν διέσωζε. Τὸ ἐπιόν ἔτος ἀπέστειλαν εἰς Θεσσαλίαν στρατηγὸν τὸν Ἐπαμινώδαν μετὰ δυνάμεως. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος φοβηθεὶς ἀπελευθέρωσε τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἰσμηνίαν. Αἱ Θῆβαι ἐδωκαν ἥδη στρατεύματα εἰς τὸν Πελοπίδα διὰ νά ἐκδικήσῃ καὶ καθυποτάξῃ ὀριστικῶς τὴν Θεσσαλίαν ὑπὸ τὴν ἰσχύν των. Ἀπαντήσας οὗτος τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν πεδιάδα, τὰς Κυνὸς κεφαλὰς, τὸν προσέβαλε μανιωδῶς καὶ τὸν ἐνίκησεν, ἀλλ' ἐφρονεύθη ζητῶν νά προσβάλῃ αὐτὸν μέχρι τοῦ μέσου τῆς ὀπισθοφυλακῆς του, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκρύπτετο (363). Αἱ πόλεις τῆς Θεσσαλίας, αἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει εἰς βοήθειάν των, ἐλυπήθησαν διὰ τὸν θάνατόν του τόσον, ὅσον καὶ οἱ Θηβαῖοι.

§ 31. Φίλιππος (359—336).

Γενικὴ τῆς Ἑλλάδος παρακμή.

Αἱ Ἀθῆναι εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ τῆς Σπάρτης, ἡ Σπάρτη ὑπὸ τῶν Θηβῶν, καὶ αἱ Θῆβαι ἐξέπεσαν ἀφ' ἐαυτῶν, ὥστε δὲν ἀπέμεινε πλέον ἐν Ἑλλάδι λαὸς ἰσχυρός. Ἀνθρωπὸς τις ἐφάνη τότε, δοκιμάσας νά ὑψώσῃ τὴν δυναστείαν του ἐφ' ὅλων τούτων τῶν ἐρείπειων, καὶ τὸν λαόν του ὑπεράνω ὅλων τῶν λαῶν· οὗτος δὲ ἦτο ὁ Μακεδὼν Φίλιππος.

Ἡ Μακεδονία, ἐκτεταμένη χώρα πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Αἰγαίου, εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς βασιλεῖς, οἵτινες, περικυκλωμένοι ὑπὸ βαρβάρων καὶ μαχίμων λαῶν, δὲν ἀνεδείχθησάν ποτε ἐπιφανεῖς. Εἷς ἐξ αὐτῶν τῶν βασιλέων, Ἀλέξανδρος ὁ Α', ἐφάνη εἰς τοὺς μηδικούς πολέμους ἐξ ἀνάγκης σύμμαχος τοῦ Ξέρξου· δίδων δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας ὠφελίμους παραινέσεις, ἐπέτυχεν ν' ἀνομολογηθῇ παρ' αὐτῶν ἀπὸ

γονος τῶν Ἀργείων ἡγεμόνων καὶ τοῦ Ἡρακλέους. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Μακεδονία εἶχε πέσει εἰς χάος. Τέσσαρες δὲ βασιλεῖς ἀλληλοδιαδόχως εἶχον ἀνάβῃ τὸν θρόνον ἐν διαστήματι ἑνδεκα ἐτῶν· ἡναγκάσθη δὲ νὰ γείνῃ φόρου ὑποτελῆς εἰς τοὺς Ἰλλυριοὺς. Οἱ Θηβαῖοι δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι παρενέβαινον ἀκαταπαύστως, καὶ ἀντὶ νὰ ὠφελησῶσιν, ἤϋξανον τὴν σύγχυσιν αὐτῆς.

Ὁ Πελοπίδας εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὁμήρους εἰς Θήβας τῷ 367 ἐκ Μακεδονίας, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ υἱὸς Ἀμύντα τοῦ Β'. Φίλιππος. Ἄμα δὲ ἀνέβῃ εἰς τὸν θρόνον ὁ νέος Ἀμύντας Δ' ἀνεψιὸς του, ὁ Φίλιππος ἔφυγεν ἐκ Θηβῶν, καὶ ἐλθὼν ἔλαβεν ὡς ἀντιβασιλεὺς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους του, ὡν τότε 23 ἐτῶν (359). Ἐκ τῶν βαρβάρων οἱ Παίονες ἔβλαπτον τὸ βασίλειον καὶ δύο ἀνταγωνισταὶ διεφιλονέικουν περὶ τοῦ στέμματος. Ὁ Φίλιππος τοὺς μὲν κυπῶν, τοὺς δὲ διώκων, καὶ, λησμονῶν τὸν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν του ἀνήλικον ὄρφανόν, κατορθώνει νὰ γείνῃ βασιλεὺς. Ὅλα ταῦτα συνέβησαν ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν.

Ἡ μεγάλη ἀδυναμία τῆς Μακεδονίας προήρχετο ἐκ τοῦ ἀναρχικοῦ πνεύματος τῶν εὐγενῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ. Ὁ Φίλιππος τοὺς μὲν εὐγενεῖς καθυπέταξε, τὸν δὲ στρατὸν ὑπέβαλεν ὑπὸ αὐστηροτάτην πειθαρχίαν. Ἐνθυμούμενος τὸν ἱερὸν τῶν Θηβαίων λόχον, κατέστησε τὴν λεγομένην φάλαγγα τρομερωτάτην εἰς τὰς μάχας.

Ἐλευθερώσας ἤδη τὴν Μακεδονίαν ὁ Φίλιππος, ἠθέλησε νὰ τὴν μεγαλύνῃ. Αἱ ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τὸν ἐμπόδιζον τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ θαλασσίαν δύναμιν· ἀλλὰ τέλος τὰς καθυπέταξε μίαν πρὸς μίαν. Κατ' ἀρχὰς ἤρπασε τὴν Ἀμφίπολιν (358), ἔπειτα τὴν Ποτίδαιαν (357), καὶ ὅλον τὸν τόπον τὸν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Νέστου καὶ Στρυμόνος, ὅπου εὗρε καὶ ξυλείαν ναυπηγήσιμον καὶ μεταλλεῖα χρυσοῦ τοῦ Παγγαίου ὄρους, ἐξ ὧν εἶχεν ἐτησίως πρόσοδον 4,000 ταλάντων. Ἐκτείνων τὰς κτήσεις του ἐτι ἐμπρὸς, εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Θράκην, ὑποτάξας πολλοὺς λαοὺς, καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτηται ἤδη νὰ βάλῃ χεῖρα εἰς τὸ Βυζάντιον.

Ἐπέμβασις τοῦ Φιλίππου εἰς Ἑλλάδα. Ἱερὸς πόλεμος.

Τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον κατεδίκασεν εἰς μέγα πρόστιμον τοὺς Φωκεῖς, διότι ἐκαλλιέργησαν μέρος γῆς ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Οἱ Φωκεῖς ἀπελπισθέντες τότε διήρπασαν τοὺς θησαυροὺς τοῦ δελφικοῦ μαντείου, καὶ ἤρχισαν (357) κατὰ τῶν Θηβαίων καὶ τῶν Λοκρῶν πόλεμον, διαρκέσαντα ἑνδεκα ἔτη· ὁ πόλεμος οὗτος ἔβλαψε

πολὺν τὴν Ἑλλάδα, μεγάλως δὲ ὠφέλησε τὸν Φίλιππον. Ἐπειδὴ δὲ εἰσέβαλον οἱ Φωκεῖς εἰς Θεσσαλίαν, ἔδωκαν εὐλογοφανῆ ἀφορμὴν εἰς αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς ταύτην τὴν ἐπαρχίαν. Ἐκεῖ δὲ νικήσας τοὺς Φωκεῖς (352) ἀνεδείχθη ἐκδικητὴς τῶν διὰ τῆς ἱεροσυλίας τῶν Φωκέων περιυβρισθέντων θεῶν. Οἱ Θεσσαλοὶ εὐγνωμονοῦντες παρεχώρησαν εἰς αὐτὸν τρεῖς τῶν πόλεων των, εἰς τὰς ὁποίας ἐγκατέστησε φρουράν· μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Θεσσαλία ἐγένετο μακεδονικὴ ἐπαρχία. Θελήσαντος τοῦ Φιλίππου ὕστερον νὰ προβῇ καὶ νὰ κυριεύσῃ τὰς Θερμοπύλας, οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς ἐπαγρυπνήσεώς των ἐματαιώσαν τὰ σχέδιά του κατὰ πρῶτον καὶ ἔδω καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον πρότερον καὶ ἀλλαχῶ (352).

Δημοσθένους.

Μόνον τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπηγρύπνουσαν διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὁδηγοῦμενοι ὑπ' ἐνὸς μεγάλου πολίτου, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ κορυφαίου τῶν Ἑλλήνων ῥητόρων, υἱοῦ μαχαιροποιοῦ, ἔχοντος δηλαδὴ μέγα ἐργαστήριον καὶ πολυαριθμοὺς δούλους, κατασκευάζοντας μαχαίρας. Πρώτως μείναντες τοῦ Δημοσθένους ὄρφανοὺ, οἱ κηδεμόνες αὐτοῦ τὸν ἀπεστέρησαν μέρος τῆς περιουσίας του καὶ οὐδὲ τὰ ἐξόδα τῆς ἀνατροφῆς του κατέβαλον. Ἐδικηγόρησεν ὁ ἴδιος, ἅμα ἡλικιωθεὶς, κατὰ τῶν κηδεμόνων του, καὶ τὸ δικαστήριον τοὺς κατεδίκασε ν' ἀποζημιώσωσιν αὐτόν.

Ὁ Δημοσθένης ἠσχολήθη ἐπιμόνως καὶ διὰ διαφόρων μεθόδων εἰς τὸ νὰ νικήσῃ τὰς φυσικὰς του δυσκολίας, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀπέτυχεν ὅταν κατὰ πρῶτον ἀνέβῃ εἰς τὸ βῆμα.

Ἀναμιχθεὶς εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας καὶ ἀποκαλύψας καὶ πολεμήσας δραστηρίως τὴν φιλοδοξίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας, κατεστάθη ἡ ψυχὴ τῆς γενναίας ἐκείνης τῶν πολιτῶν μερίδος, ἥτις ἤθελε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ λόγοι του ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ματαιώσωσι τὰ σχέδια τοῦ πονηροῦ καὶ δυνατοῦ Φιλίππου. Ἡ Ὀλυνθος, ἥτις ἦτο τὸ μᾶλλον ἐνοχλοῦν τὴν Μακεδονίαν προπύργιον καὶ τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ σώσῃ ὁ Δημοσθένης, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου (347) καὶ ὅλη ἡ Χαλκιδικὴ χερσόνησος ἐγένετο ἤδη ἐπαρχία μακεδονικὴ. Αἱ Ἀθῆναι, ἐπαπειλούμεναι ἤδη εἰς Εὐβοίαν καὶ μέχρι τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ τῶν μακεδονικῶν στρατευμάτων, ὑπέγραψαν εἰρήνην, κατὰ συμβουλίην αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, πιστεύοντες εἰς τὴν συνθήκην, παρεδίδοντο εἰς τὰς ἐορτάς, ὁ Φίλιππος, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀμφικτυόνων καὶ διαβάς τὰς Θερμοπύλας καὶ νικήσας τοὺς Φωκεῖς, ἔλαβε τὴν ψῆφον, τὴν ὁποίαν εἶχον οὗτοι εἰς τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον (346).

Γενόμενος οὕτω μέλος τοῦ ἑλληνικοῦ σώματος, ἠδύνατο νὰ μετατρέπη τὸ συνέδριον τῶν ἀμφικτυόνων κατὰ τὰ συμφέροντά του. Ἐπειδὴ ὅμως ἤξευρε νὰ περιμένῃ, δὲν προσέβη ταύτην τὴν φορὰν· καί, διὰ νὰ ἀποφύγῃ πᾶσαν ἀποτυχίαν κινδυνώδην, ἔστρεψε τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, ὅπου ὁ Φωκίων καὶ ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς τὸν ἀνεχαιτίζον ἔτι, καὶ πρὸς τὸν Δούναβιν, τὸν ὁποῖον κατέστησεν ὄριον τοῦ βασιλείου του.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (338). Θάνατος Φιλίππου.

Ἄλλ' ἐν ᾧ αὐτὸς ἦτο τόσον μακρὰν τῶν Θερμοπυλῶν, οἱ μισθωτοὶ του εἰργάζοντο ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο, ὡς λέγεται, καὶ ὁ Ἀθηναῖος ῥήτωρ Λίσινης, ὅστις προσεπάθει νὰ παραχωρήσῃσιν εἰς αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἀρχηγίαν ἱεροῦ τινος πολέμου νέου κατὰ τῶν Λοκρῶν, οἵτινες ἐπ' ἑσῆς εἶχον καλλιεργήσει μέρος γῆς τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὁ Φίλιππος διέβη τότε δευτέραν φορὰν τὰς Θερμοπύλας (338), καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Ἑλάτειαν. Ἀμα μαθὼν τοῦτο ὁ Δημοσθένης, ἐξηγέρθη, συναθροίσας τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Θηβαίους εἰς μέγαν ἀγῶνα· ἀλλ' εἰς τὴν Χαιρωνεῖαν ἠττήθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κατὰ κράτος οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θηβαῖοι (338).

Ὁ Φίλιππος προσηνέχθη μετριοπαθῶς πρὸς τοὺς ἠττημένους. Κατάρθωσε δὲ νὰ διορισθῇ ὑπὸ τῶν Ἀμφικτυόνων ἀρχιστάτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν καὶ νὰ νομιμοποιήσῃ οὕτω τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐξουσίαν του. Ἡ Μακεδονία τῷ ὄντι ἦτο ἤδη ἰσχυρὸν κράτος, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν μέχρι τοῦ Ἰστροῦ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀδριατικῆς μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου.

Ὁ Φίλιππος, ἄγων ἤδη τὸ 47 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀνεχαιτίσθη ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων σχεδίων του, δολοφονηθεὶς τῷ 336 π. Χ. ὑπὸ τοῦ εὐπατρίδου Μακεδόνος Πausανίου, ἀφ' οὗ ἐβασίλευσεν ἔτη 24.

§ 32. Ἀλέξανδρος (336—323 π. Χ.)

Τὸν Φίλιππον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἀλέξανδρος, γεννηθεὶς τὴν 19 Ἰουλίου 356, τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Ἡρόστρατος, ἐπιθυμῶν φήμην κακόζηλον, ἔκασε τὸν ἐν Ἐφέσῳ περίφημον ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Τὰ σημεῖα τοῦ μεγάλου χαρακτῆρός του ἐδείχθησαν ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Ἐκόμισάν ποτε πρὸς τὸν Φίλιππον ἵππον, Βουκέφαλον ὀνομασθέντα, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς κατάρθωσε νὰ δαμάσῃ· ὁ Ἀλέξανδρος, παρατηρήσας ὅτι τὸ ζῶον, πολὺ ἐξηγριωμένον, ἐφοβεῖτο πρὸ πάντων τὴν ἰδίαν του σκιάν, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν του πρὸς τὸν

ἥλιον, τὸ ἐθώπευσε, τὸ κατεπράυνε, ἔπειτα μὲν ἐν πύδῃμα ἀνέβη αὐτὸ καὶ τὸ ἐδάμασεν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἤξευρεν ἀπὸ μνήμης τὴν Ἰλιάδα καὶ μέρος τῆς Ὀδυσσεΐας τοῦ ποιητοῦ Ὁμήρου· ὁ μὲν Λεωνίδα, ὁ γυμναστής του, κατέστησε τὸν μαθητὴν του εὐκίνητον καὶ ἐξαίρετον στρατιώτην, ὁ δὲ μέγας διδάσκαλός του Ἀριστοτέλης τὸν κατέστησεν Ἀλέξανδρον.

Δέκα καὶ ἕξ δ' ἐτῶν ἡλικίας ὢν, ἐπεφορτίσθη νὰ κυβερνήῃ τὸ βασίλειον ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ πατρὸς του, ἐκστρατεύσαντος κατὰ τῶν Βυζαντίων.

Ἄμα δ' ἀναβάς τὸν θρόνον εἰκοσαέτης ἐφάνη αἰφνιδίως μὲ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι οἱ Ἕλληνες ἐξεγειρόμενοι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους δὲν ἤθελον ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἡγεμονίαν του· ἐταπεινώθησαν ὅμως ἔνεκα τῆς ἐμφανίσεώς του ταχέως καὶ εἰς τὸ ἐν Κορίνθῳ συνέδριον πάντες (πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων) ἐπεκύρωσαν τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἀρχιστρατηγίαν του. Ἀλλὰ πρὶν ἢ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπεφάσισε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ βασίλειόν του πρὸς βορρᾶν. Ἐνῷ δὲ κατεπολέμει διαφόρους βαρβάρους λαοὺς προβάς καὶ πέραν τοῦ Ἰστροῦ, καὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ του ἐθριάμβευε κατὰ τῶν Ἰλυριῶν καὶ Ταυλαντίων, ψευδὴς φήμη περὶ τοῦ θανάτου του ἐκίνησε τοὺς Θηβαίους εἰς ἀποστασίαν, ἐτάραξε δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Ἐντὸς 12 ἡμερῶν ἔφθασεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸ τῶν Θηβῶν, κατετρόπωσε τοὺς Θηβαίους εἰς μίαν μάχην, κατεδάφισε τὴν πόλιν των (πλὴν τῆς Καδμείας) καὶ ἀφῆκε μόνον ἀνέπαφα τοὺς ναοὺς καὶ τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου τὴν οἰκίαν. Τοὺς δ' ἐναπολειφθέντας κατοίκους (30,000) ἐξήνδραπόδισεν. Ἡ ταχεῖά του αὕτη ἐνέργεια ἡσύχασε καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

Ἡ ἐν Γρανικῷ ποταμῷ νίκη (334). Γόρδιος δεσμός.

Ἀφῆσας τὸν Ἀντίπατρον ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς τήρησιν τῆς ἡσυχίας τῶν ἐν Εὐρώπῃ κτήσεών του, διέβη τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ἀπέβη ἐπὶ τὴν παραλίαν τῆς Ἀσίας μετὰ 30,000 πεζῶν στρατιωτῶν, καὶ 4,500 ἵππέων. Ὁ ἀγὼν ἤρχισεν ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ, ὅπου 100,000 Πέρσαι, προσπαθοῦντες νὰ τὸν ἐμποδίσωσι, προσεβλήθησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκεῖ ἐκινδύνευσε τὴν ζωὴν του, ἀλλ' εἰς τῶν στρατηγῶν του, ὁ Κλεῖτος, τὸν ἔσωσε, φανεύσας ἐχθρὸν τινα, μέλλοντα νὰ τὸν κτυπήσῃ εἰς τὰ νῶτα.

Διευθύνθη μετὰ ταύτην τὴν νίκην κατὰ μῆκος τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ, κυριεύων τὰς παραθαλασσίους πόλεις, τὸν Δαρεῖον ἀπὸ τοῦ νὰ στρατολογήῃ ἐν Ἑλλάδι ἢ ἀπὸ τοῦ νὰ διεγείρῃ ταρχαί· διότι παρετήρησε, διαχθάνων τὸν Γρανικόν, ὅτι τὰ

μέγιστα προσκόμματα ἐγίνοντο εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὰ τοῦ Δαρείου στρατόπεδα μισθωτῶν Ἑλλήνων. Ἐν διαστήματι δὲ ὀλίγων μηνῶν ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν χερσόνησον.

Εἰς τὸν ἐν Γορδίῳ, πόλει τῆς Φρυγίας, ναὸν ἀνέκειτο ἀρχαίου τινὸς ἐντοπίου βασιλέως ἡ ἀρμάμαξα, τῆς ὁποίας ὁ ζυγὸς ἦτο προσηρτημένος εἰς τὸν ῥυμὸν διὰ τινος κόμβου, τόσον ἐντέχνως περικεκοιμωμένου, ὥστε παντελῶς δὲν ἐβλεπέ τις τὰς ἄκρας του. Λόγος δέ τις, κυκλοφορῶν μετὰ τῶν βαρβάρων, ἔλεγεν, ὅτι εἰς τὸν λύσοντα τὸν δεσμὸν εἶναι προωρισμένον νὰ γείνη βασιλεὺς τῆς οἰκουμένης. Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν, μὴ δυνήθεις νὰ τὸν λύσῃ, τὸν ἔκοψε διὰ τῆς μαχαίρας καὶ ἰσχυρίσθη, ὅτι ἐξεπλήρωσε τὸν διαδεδομένον λόγον.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐμποδίσθη ἐν Κιλικίᾳ ὑπὸ τινος ἀσθενείας, λίαν ἐπικινδύνου, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀπηλπίσθησαν περὶ τῆς ζωῆς του, οὐδεὶς δὲ τῶν ἄλλων ἱατρῶν ἐτόλμα νὰ τὸν βοηθήσῃ, φοβούμενοι μή πως ἀποτυχόντες διαβληθῶσι πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Ἀκαρνὰν δέ τις, ὁ φίλος του ἱατρὸς Φίλιππος, μόνος ἐτόλμησε νὰ ἀποπειραθῇ, ὡπως τὸν σώσῃ, προπαρασκευάσας δι' αὐτὸν ἱατρικὸν, τὸ ὁποῖον δραστηρίως ἐμελλε νὰ ἐνεργήσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε λάβει ἐπιστολὴν τοῦ Παρμενίωνος ἐκ τοῦ στρατοπέδου, εἰδοποιοῦσαν αὐτὸν νὰ δυσπιστῇ εἰς τὸν ἱατρὸν τοῦτον, ὡς ἐξηγορασμένον δῆθεν ὄντα ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ὁ Δαρεῖος δὲ νεωστὶ εἶχεν ὑποσχεθῇ, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως, χίλια τάλαντα καὶ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας εἰς τινα τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως εἰς οὐδὲν τούτων ἠθέλησε νὰ πιστεύσῃ ὅθεν διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐγγχειρίσας εἰς τὸν Φίλιππον τὴν κατηγοροῦσαν αὐτὸν ἐπιστολὴν, διὰ τῆς ἐτέρας ἐπιε τὸ ἱατρικόν, δεικνύων οὕτω τὴν πρὸς τοὺς φίλους του καὶ τὴν ἀρετὴν πίστιν του.

Αἱ ἐν Ἰσῳ καὶ Ἀρβήλοις νίκαι (333—331)

καὶ λοιπαὶ κατακτήσεις.

Ἐν τούτοις ὁ Δαρεῖος ἐπλησίαζε μετὰ μεγάλου στρατοῦ 400,000 πεζῶν καὶ 100,000 ἵππέων. Ὁ Ἀλέξανδρος σπεύσας τὸν ἐπρόφθασεν εἰς Ἰσὸν, παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς Συρίας, καὶ τὸν ἐκτύπησεν. Ἐγκαταλείψας δὲ ὑπεροπτικῶς τὸν μέγαν βασιλέα νὰ φεύγῃ ἐμπροσθέν του, ἐξηκολούθησε νὰ παραπορεύηται τὰ παράλια, διήλθε τὴν Συρίαν, ἐκυρίευσεν τὴν Τύρον μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν, καὶ διὰ τοῦ Πηλουσίου εἰσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον. Ἐκεῖ ἔκτισε τὴν καὶ ἔως τοῦ νῦν σωζομένην ὁμώνυμον αὐτῷ πόλιν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἥτις τάχιστα ἐγένεεν ἡ πρωτίστη ἀποθήκη τοῦ ἐμπορίου τοῦ κόσμου. Ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρειας μετέβη διὰ τῆς ἐρήμου εἰς τὸ περίφημον μαντεῖον τοῦ

Διὸς Ἀμμωνος, διὰ τὰ συμβουλευθῇ αὐτό· ἐκεῖ δὲ προσηγορεύθη ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὡς υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τότε ἀφαιρέσει ἀπὸ τοῦ Δαρείου ὅλα τὰ παραθαλάσσια μέρη τῆς αὐτοκρατορίας του, ἅτινα ἀντικρούουσι τὴν Ἑλλάδα καὶ ἤρχισε, διαβὰς τὸν Εὐφράτην ἤδη, τὴν καταδιώξιν τοῦ ἡγεμόνος τούτου. Ἐν ᾧ δὲ προσήγγιζεν, οἱ Πέρσαι ἐντρομοὶ ἐφευγον ὀπίσθεν τοῦ Τίγριδος. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως τοὺς ἠκολούθησε μετὰ μεγάλης δραστηριότητος καὶ ταχύτητος, καὶ καταλαβὼν τὸ στρατεύμα των ἐν τῇ πεδιάδι των Ἀρβήλων, τὸ κατέστρεψεν ἄνευ πολλοῦ κόπου (331).

Ὁ Ἀλέξανδρος, βέβαιος ἤδη, ὅτι οὐδεὶς στρατὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας ἠδύνατο ν' ἀντισταθῇ εἰς τοὺς Μακεδόνες του, τὸν ἀφῆκε νὰ φεύγῃ καὶ κατέβη ὁ ἴδιος εἰς τὴν πόλιν Βαβυλῶνα, ὅπου, προσήνεγκε θυσίαις εἰς τὸν Βῆλον, οὐτινος τὸν ναόν, κατεστραμμένον ὑπὸ τοῦ Εξέρξου, ἀνφοδόμησεν. Ἦτο δὲ τοῦτο ἱκανοποίησις, δοθείσα εἰς τοὺς Βαβυλωνίους καὶ μέσον διὰ τὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπραττε τὸ αὐτὸ πανταχοῦ, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ναοὺς καὶ τιμῶν τοὺς ἐν αὐτοῖς λατρευομένους θεοὺς, διὰ τὰ ἐλκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν τῶν λαῶν ἀγάπην. Μετὰ βραχείαν ἐν Βαβυλῶνι διαμονὴν, ἐπορεύθη δρομαίως πρὸς κατάληψιν τῶν ἄλλων πρωτευουσῶν τοῦ Δαρείου, τῶν Σούσων, ὅπου εὗρεν ἄπειρα πλούτη, τῆς Περσεπόλεως καὶ τῶν Πασαργαδῶν, πόλεως ἱερᾶς τῶν Περσῶν, ἐν ᾗ ἐγένετο ἡ στέψις τῶν βασιλέων. Κύριος οὕτω γενόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς αὐτοκρατορίας, ἀνέβη πάλιν τότε πρὸς τὸ βόρειον, διὰ τὰ ἐξιχνιάσῃ ἐκ νέου τὰ ἔχνη τοῦ Δαρείου καὶ ἐφθασεν οὕτως εἰς τὰ Ἐκβάτανα.

Θάνατος τοῦ Δαρείου (330).

Ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀναχωρήσει ἀπὸ ταύτης τῆς πόλεως πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος τὸν καταδιώξε μετὰ μεγάλης σπουδῆς, ἐν διαστήματι ἑνδεκα ἡμερῶν διατρέξας 3000 σταδίους, καὶ ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν φθάσῃ, ὅτε πρὸς τὰς πύλας τῆς Κασπιανῆς δύο τοῦ βασιλέως ὑπηρεταὶ ἦλθον ἀναγγέλλοντες, ὅτι ὁ Βῆσσης, σατράπης τῆς Βακτριανῆς, συνομόσας μετ' ἄλλους στρατηγούς, εἶχεν ἀλυσοδέσει τὸν βασιλέα του Δαρεῖον καὶ τὸν ἔσυρεν ὀπίσθεν του. Οἱ Μακεδόνες τότε ἐσπευσαν εἰς καταδιώξιν του. Ὁ Βῆσσης ὅμως, καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλον νὰ τὸν καταλάβωσιν, ἔσφαξε τὸν αἰχμάλωτόν του ὡς βραδύνοντα τὴν φυγὴν του, καὶ ἐφυγεν ἐγκαταλείψας τὸ πτώμα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις καλύψας αὐτὸ μετ' ἰδίαν ἑαυτοῦ χλαμύδα, διέταξε νὰ τὸ μεταφέρωσι καὶ τὸ θάψωσιν ἀξιοπρεπῶς εἰς τοὺς τάφους τῶν τῆς Περσίας βασιλέων. Ὁ Βῆσσης κυρηχθεὶς ἤδη βασιλεὺς

τῆς Περσίας, ἡδύνατο νὰ καταστήσῃ κέντρον ἀντιστάσεως ἐν τῇ Βακτριανῇ καὶ τῇ Σογδιανῇ, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔδωκε καιρὸν εἰς αὐτόν· συλλαβὼν δὲ αὐτὸν πέραν τοῦ Ὠζου, τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου, ὅστις ἐξεδικήθη αὐτὸν σκληρότατα, βασανίσας αὐτὸν ἕως θανάτου (329).

Στρατεῖται πρὸς βορρᾶν τῆς αὐτοκρατορίας (329—328).

Ὁ Ἀλέξανδρος διέτριψε δύο ἔτη εἰς τὰς χώρας ταύτας, ὑπὸ μαχίμων λαῶν κατοικουμένας, ὅπου ἔκτισε πόλεις, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Σκύθας ὀπίσθεν τοῦ ποταμοῦ Ἰαξάρτου, ἀνέστειλεν ἐπαναστάσεις, πρὸ πάντων τὴν ἐπανάστασιν ἀνδρείου τινὸς σατράπου, τοῦ Σπιταμένου, καὶ κατέστρεψε φρούρια, νομιζόμενα ἀπόρητα. Ἐν τῇ λεγόμενῃ Σογδιανῇ πέτρα, ἀπρόσιτον ἀκρόπολιν, εὗρων ὁ Ἀλέξανδρος τὴν οἰκογένειαν Πέρσου τινὸς μεγιστάνος, τοῦ Ὀξυάρτου, ἐνυμφεύθη τὴν ὀραίαν αὐτοῦ κόρην, Ῥωξάνην. Ἡ συγγένεια αὕτη ἐξησφάλισε τέλος τὴν ἡσυχίαν τῶν μερῶν τούτων.

Θάνατος τοῦ Κλείτου καὶ τοῦ Φιλώτα.

Μετὰ τοὺς δυσκόλους καὶ κινδυνώδεις ἐκείνους πολέμους συνέβη καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κλείτου (328). Εἰς συμπόσιον, ὅπου ἀφθόνως ἔπιον οἶνον, οὐτιδανοὶ κόλακες ὑπερεξεθειάζον τὸν Ἀλέξανδρον τοσοῦτον, ὥστε τὸν προέκρινον τῶν κοινῶς ὑπολαμβανομένων ἡρώων, τοῦ Κάστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκους καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Κλείτος τότε ἀγανακτήσας ἐφώναξεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν κατώρθωσε μόνος τὸ πᾶν, καὶ ὅτι μέγα μέρος τῆς δόξης του ὀφείλεται εἰς τοὺς Μακεδόνας· καὶ, ἐπειδὴ ἐξητυλίζον τὰς πράξεις τοῦ Φιλίππου, ὑπερφύοντες τὰ κατορθώματα τοῦ υἱοῦ του, ὁ γηραιὸς στρατηγός, παρεικάς τῶν ὁρίων τοῦ λόγου, ἤρχισεν ἐπαινῶν τὸν πατέρα, νὰ σατυρίζῃ τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ ἐκτείνων τὸν βραχίονα πρὸς τούτον, «ἄνευ τῆς βοήθειας τοῦ βραχίονος τούτου, εἶπε, σὺ ἀπόλλυστο εὐθύς ἀπὸ τοῦ Γρανικοῦ». Ὁ βασιλεὺς οἰνοβαρὴς καὶ πνέων ὀργήν, ἀρπάσας λόγχην ἀπὸ τινος τῶν φυλάκων του, διεπέρασε τὸν σωτήρα του, τὸν φίλον του· ἀνανήψας ὅμως, εὐθύς μετενόησε, καὶ, στρέψας κατὰ τοῦ στήθους του τὴν αἰχμὴν τῆς λόγχης, ἔμελλε νὰ λογχίσῃ ἑαυτὸν, ἂν μὴ τὸν ἀνεχαίτιζον. Ἐν διαστήματι τριῶν ἡμερῶν διέμενεν ἐν τῇ σκηνῇ του ὀλολύζων, κράζων τὸν Κλείτον, καταρώμενος ἑαυτὸν καὶ ἀποποιούμενος πᾶσαν τροφήν. Ἄλλη τραγικὴ πρᾶξις συνέβη καιρὸν τινα μετὰ ταῦτα, ὁ φόνος τοῦ φιλοσόφου Καλλισθένους, κατηγορηθέντος ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως. Πρὸ τούτων δὲ ὁ Φιλώτας

ἀπολῆσθῃ τῷ ἔτει 329, λιθοβοληθεὶς ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ δι' ἄλλην τινὰ συνωμοσίαν, μὴ ἀνακαλυφθεῖσάν ποτε. Ἐδολοφονήθη δ' ἔτι κατὰ προσταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Φιλῶτα ἐβδομηκοντούτης στρατηγὸς Παρμενίων, πρὶν προφθᾶσῃ νὰ μᾶθῃ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ του τούτου. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι κηλίδες δυσάρεστοι ἐπὶ τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός.

Αἱ κατὰ τῶν Ἰνδῶν ἐκστρατεῖαι (327—325).

Ἀπὸ τῆς Βακτριανῆς ὁ Ἀλέξανδρος διευθύνθη πρὸς τὸν Ἰνδόν, ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ὁποίου δύο βασιλεῖς ἐδυνάστευον, ὁ Ταξίλης, ὅστις ἤλθεν ἐμπροσθεν τοῦ κατακτητοῦ νὰ καθυποταχθῇ, καὶ ὁ Πῶρος, ὅστις τὸν περιέμενεν ὑπερηφάνως μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεών του πέραν τοῦ ποταμοῦ. Οἱ Μακεδόνες ἐκοψαν ὀλόκληρον δάσος καὶ κατεσκευάσαν στόλον, ἐνίκησαν δὲ τὸν Ἰνδὸν ἡγεμόνα πλησίον τοῦ Ὑδάσπου. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὐ μόνον ἀφῆκεν αὐτὸν ν' ἄρχῃ εἰς τὸ βασιλείον του ὡς σατράπης, ἀλλὰ καὶ ἄλλην χώραν ἔδωκεν εἰς αὐτόν, καὶ τὸν ἐπεφόρτισε νὰ ἐπαγρυπνῇ περὶ τῆς ὑπακοῆς ὅλης ταύτης τῆς χώρας, θέλων ὁ ἴδιος νὰ προχωρήσῃ μακρότερα, διὰ νὰ διαβῇ τὸν Ὑδάσπην, καὶ νὰ κατακυριεύσῃ τὰς Ἰνδίας· ὁ στρατός του ὅμως τῷ ἀντέστη. Ἀνήγειρε τότε δώδεκα μεγίστους βωμοὺς, πέριξ τῶν ὁποίων ἐτέλεσεν ἀγῶνας, ἔπειτα κατέβη τὸν Ὑδάσπην μέχρι τοῦ παρὰ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν στομίου του, καὶ τὸν Ἰνδὸν μέχρι τοῦ ὠκεανοῦ, ὑποτάσσων ὅλους τοὺς παραποταμίους λαοὺς, κτίζων π ὁ λ ε ι ς , ν α υ π η γ ε ῖ α καὶ λ ι μ ἔ ν α ς .

Κατὰ ταύτην τὴν πορείαν καὶ τὴν πολιορκίαν φρουρίου τινὸς τῶν Μαλλῶν, τὸ ὀρηκτικὸν του θάρρος ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν ζώην του. Πρῶτος κατῴρθησε νὰ ἀναβῇ τὰ τεῖχη· τρεῖς δὲ τῶν ἀξιωματικῶν του τὸν ἠκολούθησαν· ἀλλ' αἱ κλίμακες συνετρίβησαν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐκτεθειμένος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ προτειχίσματος εἰς ὅλα τὰ βέλη μόνος, ἐρρίφθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φρουρίου. Ἐπειραιοὶς εἰς τὸ τεῖχος καὶ προφυλαττόμενος ὑπὸ τινος κορμοῦ δένδρου, ἐκράτησε τοὺς ἐχθροὺς μακρὰν, ἐφόνευσε τοὺς μᾶλλον θρασεῖς, οἵτινες τὸν ἐπλησίασαν, ἀλλ' ἔπεσε τέλος προσβληθεὶς ὑπὸ βέλου. Εὐτυχῶς οἱ τρεῖς ὁπαδοὶ του συνηνώθησαν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐκάλυψαν τὸ σῶμά του μετὰ τὰς ἀσπίδας των. Ἡ ἀντίστασις αὕτη ἔδωκε καιρὸν εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ ὑπερπηδήσωσι τὰ τεῖχη καὶ νὰ τρέξωσι σωρῆδόν τότε. Ὁ Ἀλέξανδρος μετεφέρθη λελειποθυμημένος εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ ἐπὶ τινι καιρὸν δὲν εἶχον ἐλπίδας περὶ τῆς ζωῆς του.

Διερευνήσας πεφροντισμένως τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰνδοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Σούσα αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ

στρατοῦ διὰ τῶν ἐρήμων τῆς Γεδρωσίας καὶ τῆς Καρχημανίας, ὅπου οὐδεὶς στρατὸς εἶχεν εἰσέτι εἰσθῆναι, ὁ δὲ ναύαρχός του Νέαρχος μετὰ τοῦ ἐπιλοῖτου μέρους, παραπλέων τὴν παραλίαν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τίγριδος καὶ Εὐφράτου. Τὸ δ' ἐφεξῆς ἔτος ὁ Ἀλέξανδρος εἰσῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα.

Ἐκτασις τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου αὐτοκρατορίας καὶ ὁ θάνατός του.

Ἡ αὐτοκρατορία τοῦ ἤτο ἡ εὐρυτάτη πασῶν, ὅσας ὁ ἀρχαῖος κόσμος εἶδεν· ὠρίετο πρὸς ἄρκτον ὑπὸ τοῦ Ἰστρου, τοῦ Εὐξείνου πόντου, τοῦ Καυκάσου, τῆς Κασπίας θαλάσσης· πρὸς ἀνατολάς, ὑπὸ τῶν Ἡμῶδων ὀρέων, καὶ τῶν ποταμῶν Ὑφάσιος καὶ Ἰνδοῦ· πρὸς νότον, ὑπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τοῦ περσικοῦ κόλπου, τῶν ἐρήμων τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν καταρράκτων τῆς Συήνης, πρὸς δυσμὰς δὲ, ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου.

Ἀφ' οὗ ὁ Ἀλέξανδρος ἐθεμελίωσε τὴν ἐκτεταμένην ταύτην ἐπικράτειαν διὰ τῶν ὅπλων, ἔπρεπε νὰ τὴν καταστήσῃ διαρκῆ διὰ τῆς ἐμφρονος διοικήσεώς του· ὅθεν, ἵνα ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην τῶν ἡττωμένων, ἐθυσίαζεν εἰς τοὺς θεοὺς των, ἐσέβετο τὰ ἔθιμά των, παρέδιδε γενικῶς εἰς χεῖρας τῶν αὐτοχθόνων τὴν πολιτικὴν διοίκησιν τοῦ τόπου, καὶ ἠγωνίζετο παντοιοτρόπως νὰ ἐνώσῃ τοὺς δύο λαοὺς διὰ γαμηλίων δεσμῶν, ὡς ὁ ἴδιος ἐδῶκε τὸ παράδειγμα. Ἐκτὸς τούτου, ἵνα μονιμοποιηθῇ καὶ ὠφεληθῇ πλείοτερον ἐκ τῆς ἰσχύος τοῦ ἐμπορίου, ἐδημιούργησε μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Περσίας, κοινὰ συμφέροντα. Ἐνεκα τούτου ἐκτίσσε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τοσαύτας ἄλλας πόλεις, αἵτινες εἰσέτι ὑφίστανται διὰ τὸ προσφύεσθαι τῆς θέσεως αὐτῶν· ἐβάθυνεν ἐν Βαβυλῶνι λιμένα ἱκανὸν νὰ χωρήσῃ 1,000 πλοῖα. Παραδοθεῖς δὲ ἀκαθέκτος εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς μακρὰς εὐωχίας, κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ, καὶ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν ἐξέπνευσεν ἄγων τὸ τριακοστὸν καὶ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του (21 ἀπριλίου 323).

§ 33. Διαμελισμός τοῦ μακεδονικοῦ κράτους.

Οἱ Σπαρτιάται οὐδέποτε ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀξίωσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ νὰ ἀρχῇ τῆς Ἑλλάδος, οὐδ' ἐδῶκαν εἰς αὐτὸν, ὡς αἱ ἄλλαι τῆς Ἑλλάδος πόλεις, στρατιώτας διὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατεῖαν. Ἄμα μάλιστα μαθόντες, ὅτι διέβη πέραν τοῦ Ἑλληνισπόντου, συνέστησαν συμμαχίαν κατ' αὐτοῦ, ἱκανὸν λαβόντες, ὡς λέγεται, πρὸς τοῦτο χρυσὸν ἐκ Περσίας. Καὶ τινες μὲν τῶν πόλεων

συνετάχθησαν μετὰ τῆς Σπάρτης, ἄλλαι δὲ ἐκ φόβου ὑπεστήριζον τὰ μακεδονικὰ συμφέροντα. Αἱ Ἀθηναὶ δ' ἔμενον οὐδέτεραι, ὁ δὲ ῥήτωρ αὐτῶν Δημοσθένης συκοφαντῆεις, ὅτι ἐδωροδοκῆθη ὑπὸ τοῦ Ἀρπαλου, ἵνα διεγείρῃ τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ πιστευθεῖσθαι τῆς συκοφαντίας, κατεδικάσθη εἰς ζημίαν πεντήκοντα ταλάντων· μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ τὰ πληρώσῃ, ἐφυγεν εἰς Αἴγιναν.

Ὁ Ἀρπαλος οὗτος, φοβηθεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἕνεκα καταχρήσεων, πραχθεῖσων εἰς Ἐκβάτανα, ὅπου εἶχεν ἀφήσει αὐτὸν ἐπιμελητὴν τοῦ θησαυροῦ, κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας φέρων πλῆθος χρημάτων.

Ὅτε ἐγνώσθη ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔγειναν ἐτοιμασίαι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ταχθέντων εἰς τὸν στρατὸν πάντων τῶν νεωτέρων 40 ἐτῶν, καὶ στόλου ἐξοπλισθέντος. Ἀπόστολοι δὲ ἀπεστάλησαν εἰς τὰς κυριώτερας τῆς Ἑλλάδος πόλεις καλοῦντες αὐτὰς εἰς ἀπελευθέρωσιν τῆς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Δημοσθένης συνώδευσε τοὺς ἀπεσταλμένους καὶ διὰ τῆς πειστικῆς εὐγλωττίας του πολλὰς κατέπεισε πόλεις νὰ συνταχθῶσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Τοῦτο μαθὼν ὁ δῆμος ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξουρίας τὸν Δημοσθένην, ἀποστείλας πλοῖον εἰς Αἴγιναν νὰ τὸν παραλάβῃ· ἐλθόντα δὲ εἰς Ἀθήνας, ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἐν θριάμβῳ.

Ἐν τούτοις πολλὴ ἔγεινε σύγχυσις ἐν Ἀσίᾳ περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ῥωξάνη ἔτεκε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου υἱόν, ὅστις ὠνομάσθη Ἀλέξανδρος, ὑπῆρχε δὲ καὶ εἰς ἑτεροθαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀδελφός, ὀνόματι Ἀρρίδαϊος, ὅστις ἦτο εὐνήτης· ὅθεν διεγερθεῖσθαι φιλονεικίας μετὰ τῶν στρατηγῶν, ἃν ἔπρεπε νὰ φυλαχθῇ ὁ θρόνος διὰ τὸ νήπιον τῆς Ῥωξάνης, ἢ νὰ δοθῇ εἰς τὸν Ἀρρίδαϊον, ἀπεφασίσθη νὰ δοθῇ εἰς τοῦτον, καὶ οὕτως ἀνηγορεύθη βασιλεὺς, μετονομασθεὶς Φίλιππος, συμμετασχόντος τῆς βασιλείας κατ' ὄνομα μόνον καὶ τοῦ ἐκ τῆς Ῥωξάνης υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀνίκανος νὰ κυβερνᾷ ὁ Ἀρρίδαϊος, ἔγεινε κηδεμῶν (ἐπιμελητής) μὲν αὐτοῦ ὀνόματι, κύριος δὲ πράγματι ἐν Ἀσίᾳ Περδίκκας ὁ μέγιστος τῶν Μακεδόνων στρατηγῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθηνήσκων ἔδωκε τὸν δακτύλιόν του. Ὁ Ἀντίπατρος ἐξηκολούθει τὴν ἡγεμονικὴν ἀσκὼν ἐξουσίαν ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ ὁ Πτολεμαῖος διωρίσθη νὰ διοικῇ τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλ' αἱ διατάξεις αὗται πολλὴν ἐπέφερον σύγχυσιν, διότι ἕκαστος μὲν τῶν εἰρημένων ἀντιβασιλέων ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας, ἄλλοι δὲ ἐπεθύμουν νὰ λάβωσι διοικήσεις ἐπαρχιῶν ἐπὶ σκοπῷ νὰ μετατρέψωσιν αὐτὰς εἰς βασιλεία ἐαυτῶν. Εἰς ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιθυμιῶν των καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἐπραττον δαλοφονίας καὶ φόνους, ὥστε ὀλίγοι τῶν κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐπιστήμων ἀνδρῶν ἀπέβηκαν

ἔσυχον θάνατον. Ἐκ τούτου δὲ σύγχυσις καὶ ἀναρχία ἐπεκράτει πανταχοῦ τῆς μακεδονικῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ Περδίκκας, καταστάς ἀπηνῆς τύραννος, κατέστρεψε πάντας τοὺς ἐν ταῖς διαφόροις πόλεσι τῆς Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου συνοικισθέντας ἀποίκους, ἀπομάχους ὄντας τοὺς πλείστους, διότι ἐπιθυμήσαντες νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐμποδισθέντες, ἐπανάστησαν. Διὰ τοιούτων πράξεων ἤλπιζεν ὁ Περδίκκας νὰ καταλάβῃ ποτὲ τὸν μακεδονικὸν θρόνον.

Λαμιακὸς πόλεμος. Θάνατος Δημοσθένους.

Ὁ Ἀντίπατρος ἐν τούτοις, ὁ τῆς Μακεδονίας διοικητής, διετέλει πολεμῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Πολλαὶ δὲ πόλεις, ἐνωθεῖσαι μετὰ τῶν Ἀθηναίων, συνήχθησαν εἰς Θερμοπύλας ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Ἀθηναῖον Λεωσθένη. Γενομένης ἐνταῦθα μάχης, ἐνίκησαν οἱ σύμμαχοι, καὶ ὁ Ἀντίπατρος, καταφυγὼν εἰς Λαμίαν, ἐπολιορκήθη στενωῶς· ἀλλ' ἐλθούσης αὐτῷ ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Λεοννάτον ἐπικουρίας ἐξ Ἀσίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποκρούσῃ ὁ διαδεχθεὶς τὸν πεσόντα εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην Λεωσθένην, ἠττήθησαν οἱ Ἕλληνες ἐν Κρανῶνι (322), καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων στόλος κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ μακεδονικοῦ· τούτου ἕνεκεν οἱ σύμμαχοι ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσῃσι κατὰ μέρος ἕκαστοι πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Καὶ αὐτοὶ οἱ κατ' ἀρχὰς ἀναβαλόντες τὴν συνθήκην Ἀθηναῖοι ὑπεχρεώθησαν ἐπὶ τέλους νὰ δεχθῶσι τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου ἐπιβληθέντας ὅρους τῆς εἰρήνης, καὶ νὰ δεχθῶσι σταθμὸν μακεδονικῆς φρουρᾶς ἐν Μουνυχίᾳ. Ἀπήτησε δ' ὁ Ἀντίπατρος καὶ τὴν εἰς χεῖρας αὐτοῦ παράδοσιν τῶν ἀντιπολιτευθέντων πρὸς αὐτὸν πολιτικῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν Δημοσθένην, ἀλλ' οὗτοι εἶχον ἤδη φύγει τῆς πόλεως. Ὁ Δημοσθένης κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος· ὅτε δὲ ἦλθον ἐκεῖ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἀντιπάτρου νὰ τὸν συλλάβωσι, μασσήσας φάρμακον ἐτελεύτησεν, ἵνα μὴ πέσῃ ζῶν εἰς τὰς χεῖρας του (322 π. Χ).

§ 31. Οἱ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι.

Μαθὼν ὁ Ἀντίπατρος τὰς ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἀξιώσεις τοῦ Περδίκκα, καὶ συνενωθείς μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἐκήρυξε πόλεμον καὶ αὐτοῦ. Ὁ Περδίκκας, κατευθυνθεὶς εἰς Αἴγυπτον μετὰ ἰσχυροτάτου στρατοῦ, καὶ ἔχων μαζῇ του τὸν Ἀρρίδαϊον καὶ τὴν Ῥωζάνην μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀλεξάνδρου, ἐδολοφονήθη ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ὑπὸ τινος τῶν ἀξιωματικῶν του. Ἦδη δὲ ἡ ἀντιβασιλεία περιῆλθεν εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις ἀποθανὼν τὸ ἐπὶ ὅντος, ἀφῆκε διὰ

δοχόν του τὸν Πολυσπέρχοντα, ἀρχαῖον τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατηγόν. Ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου Κάσσανδρος ἀντέστη εἰς αὐτόν, ἰσχυριζόμενος, ὅτι αὐτὸς εἶναι δίκαιον νὰ διαδεχθῇ τὸν πατέρα του. Ἐκ τούτου ἠγέρθη πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν, καθ' ὃν ὑπερίσχυεν ὁ Κάσσανδρος, συμμαχήσας μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου.

Μετὰ τὴν ἐκπολιόρκησιν τῆς Πύδνας ἐν Μακεδονίᾳ ἐφόνευσεν ὁ Κάσσανδρος τὴν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει διαμένουσαν Ὀλυμπιάδα, μητέρα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (316), καταδικασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῶν Μακεδόνων, διότι εἶχεν ἀποκτείνει τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀρριδαίου Εὐρυδίκην, σύμμαχον οὖσαν τοῦ Κασσάνδρου, καὶ τὸν Ἀρριδαῖον αὐτὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων.

Εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ἐποφθαλιμῶν ὁ Κάσσανδρος, ἐφυλάκισεν ἐν Ἀμφιπόλει τὴν Ῥωξάνην καὶ τὸν υἱὸν τῆς Ἀλεξάνδρου, τοὺς ὁποίους ὕστερον ἔστειλε καὶ ἐφόνευσαν (311), εἴτα δὲ, διὰ νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ ἀρχαίου βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας καὶ εὐκολύνῃ τὴν κατοχὴν τοῦ θρόνου, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν ἑτεροθαλὴ ἀδελφὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Θεσσαλονίκην, εἰς τιμὴν τῆς ὁποίας ἔκτισε τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔτι πόλιν ἐν τῷ Θερμαϊκῷ κόλπῳ. Οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ἤρχισε ν' ἀνακτιζῇ, τῇ συνδρομῇ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος, τὰς ἐκ πολλοῦ ἤδη κατεστραμμένας ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου Οἴδας.

Ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ ὁ Ἀντίγονος νικήσας (316) τὸν ἄλλον στρατηγὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Εὐμένην καὶ γενόμενος ἰσχυρότατος ἐφαίνετο καὶ αὐτὸς ἐποφθαλιμῶν εἰς τὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου θρόνον· ἀλλὰ τότε συνεμάχησαν κατ' αὐτοῦ ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κάσσανδρος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Σέλευκος (314). Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ ἱπποτικὸς υἱὸς αὐτοῦ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς διεξῆγον εὐτυχῶς τὸν πόλεμον, κατανουμαχῆσαντος τοῦ Δημητρίου τὸν Πτολεμαῖον, καὶ ὠνόμασαν ἑαυτοὺς βασιλεῖς. Ἀλλὰ κατὰ μίμησιν αὐτῶν ὠνομάσθησαν βασιλεῖς καὶ οἱ ἀντίπαλοί των, καὶ οὕτω τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔπαυσε πλέον νὰ θεωρῆται ὡς ἓν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ματαιῶς ἠθέλησε νὰ συνενώσῃ πάλιν αὐτὸ ὑπὸ μίαν ἀρχήν, διότι ἡ ἀπόπειρα αὐτοῦ νὰ προσβάλλῃ τὴν Αἴγυπτον ἀπέτυχε, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Δημητρίου νὰ ἐκπολιόρκησῃ τὴν Ῥόδον. Τέλος δ' ἔπεσεν ὁ γέρων Ἀντίγονος ἐν Ἰψῷ τῆς Φρυγίας μαχόμενος κατὰ τοῦ Λυσίμαχου καὶ Σελεύκου (301) καὶ οἱ νικηταὶ σύμμαχοι διεμοιράσθησαν τὰς χώρας του. Τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ τῶν ἐρείπειων τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠγέρθησαν 4 βασιλείαι, ἡ Μακεδονία μετὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Κάσσανδρον, ἡ Συρία ὑπὸ τὸν Σέλευκον, ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον καὶ ἡ Θράκη (μέχρι 281) ὑπὸ τὸν Λυσίμαχον.

Ὁ δὲ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην κατέφυ-

γεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὸν ὑπεδέχθησαν ψυχρῶς καὶ αὐτοὶ οἱ θεοποιήσαντες αὐτὸν καὶ τὸν πατέρα του πρότερον Ἀθηναῖοι. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Κασσάνδρου, ὠφελήθη ἐκ τῶν διχονοιῶν τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ προσκληθεὶς μετὰ τοῦ Πύρρου εἰς βοήθειαν τοῦ ἐνός ἐξ αὐτῶν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, ὅπου ἐβασίλευσεν ἑπτὰ ἔτη μέχρι τοῦ 287, ὅτε διὰ τὸ βίαιον τοῦ χαρακτῆρος του καὶ τὴν ἐπιβολὴν βαρέων φόρων ἐδιώχθη καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Σελεύκου, περιωρίσθη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Συρίας καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε τὸ 283.

Ὁ δὲ Πύρρος, καταλαβὼν τὴν Μακεδονίαν, ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ Λυσιάχου, καὶ ἔμεινε εἰς Ἡπειρον, ἡσυχῶς βασιλεύων. Τῷ δὲ 280 π. Χ. προσεκληθὲν εἰς Τάραντα τῆς Ἰταλίας, ἵνα βοηθήσῃ τοὺς κατοίκους, ἀπαίτους Ἑλλήνας ὄντας καὶ πολεμουμένους ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

§ 35. Φωκίων.

Ὁ μέγας οὗτος πολίτης τῶν Ἀθηνῶν ἦτο τιμιώτατος καὶ ὀλιγαρχέστατος. Ἐλαβεν ἀπείρους ἀφορμὰς νὰ πλουτήσῃ, ἀλλ' ὅμως ἔμεινε πτωχὸς διὰ βίον. Ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος προσεπάθησαν μυστικῶς τῷ τρόπῳ νὰ τὸν προσκλήσωσι διὰ δῶρον, ἀλλ' ἀπέβριψε ταῦτα. Ὅτε δὲ τὸν ἐβίαζον οἱ δωροφόροι νὰ τὰ δεχθῇ ἀν' ὅχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, τοῦλάχιστον διὰ τὰ τέκνα του, «Ὅλ' πράξωσιν, ὡς ἐγὼ, ἀπεκρίθη. Ἐὰν μοὶ ὁμοιάζωσι, δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην χρημάτων· εἰδὲ μὴ, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ τὰ βοηθῶ εἰς τὰς ἀκολασίας των». Ὡς στρατηγὸς ἦτο πολὺ ἐπιτηδεύς, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τῷ ἀνέθεσαν τεσσαράκοντα πέντε φορὰς τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων των.

Ὡς ῥήτωρ, εἶχε μεγάλην ἰσχύν τὴν ἀρετὴν του, ἐναντιοῦτο δὲ εἰς τὰ μέτρα τοῦ Δημοσθένους, ἐπιθυμῶν εἰρήνην μὲ τὸν Φίλιππον, οὐχὶ ὅμως διαφθαρεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ ἰδίαν του πεποιθήσιν. Ἐδίωξε πολέμων τοὺς Μακεδόνας ἐξ Εὐβοίας καὶ ἄλλοτε ἐνίκησεν αὐτοὺς ἐν Θράκῃ, σώσας ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὸ Βυζάντιον. Τῷ 319, ὁ ἀντιβασιλεὺς Πολυπέρχων, ἐχθρὸς τοῦ Φωκίονος, καθὼς φίλου τοῦ Κασσάνδρου τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του, ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον ὀγδοήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ὄντα, καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλους ὁμόφρονάς του τὸ 317 π. Χ. Ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ φυλακῇ τὸ κῶνειον ἀτυχάρως (317) καὶ κατὰ ψήρισμα τοῦ δήμου μετεφέρθη ὁ νεκρὸς του ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς. Ἐκτιμήσαντες ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν γενομένην ἀδικίαν, ἀνεκρέμισαν ἐκ Μεγαρίδος, ὅπου εἶχε κηδευθῇ, τὰ ὀστέα του εἰς Ἀθήνας, καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνήγειρεν ὁ δῆμος χαλκρὺν ἀνδριάντα, καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὸν κατήγορόν του.

§ 36. Γαλάται ἐν Ἑλλάδι (280 καὶ 279 π. Χ).

Βασιλεύοντας ἐν Μακεδονίᾳ τοῦ τὸν Σέλευκον δολοφονήσαντος Πτολεμαίου τοῦ Κερκυνοῦ, πολυάριθμον στῆφος βαρβάρων Κελτῶν ἢ Γαλατῶν, κατελθὼν ἐκ τῆς Παννονίας, ὅπου οἱ βάρβαροι αὐτοὶ εἶχον πρὸ 300 ἡδὴ χρόνων ἐγκατασταθῆ, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Μακεδονίαν· νικήσαντες δὲ τοὺς στρατοὺς τῆς καὶ λεηλατήσαντες αὐτήν, φονεύσαντες δὲ καὶ Πτολεμαῖον τὸν Κερκυνὸν, ἀπῆλθον· τὸ ἐπὶ δ' ἔτος ἐπανῆλθον ὑπὸ τὸν ἡγήτορα αὐτῶν Βρέννον. Ἦσαν, καθ' ἃ κοινῶς λέγεται, 150,000 πεζῶν καὶ 20,000 ἱππέων, ὧν ἕκαστος εἶχε δύο οἰκέτας ἐφίππους. Οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς ἀναχαιτίσωσιν εἰς Θερμοπύλας. Ἡ στερεὰ Ἑλλὰς συνεμάχησεν, ἀνάθεσασα τὴν ἡγεμονίαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἔδωκαν 1,000 ὀπλίτας καὶ 600 ἱππεῖς, ἐπεμφάν δὲ καὶ ὅλα τὰ πλοῖά των νὰ δευῶσιν ἀπὸ τὴν πύμνην καὶ πῶρξον εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον, ὁπόθεν οἱ ἐπιβάται ἡδύναντο κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συμπλοκῆς· νὰ προσβάλλωσι τοὺς βαρβάρους. Ἡ διοίκησις τοῦ τῆς ξηρᾶς στρατοῦ ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀθηναῖον Κάλλιππον.

Δραστηρίως ἀποκρουσθέντες ἀπὸ τῆς τῶν Θερμοπυλῶν διόδου οἱ Γαλάται, ἀνεκάλυψαν τὸ μονοπάτιον, δι' οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ξέρξης, καὶ εἰσελθόντες διευθύνθησαν κατὰ τῶν Δελφῶν διὰ νὰ λεηλατήσωσι τοὺς ἐκεῖ θησαυροὺς· ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ἐκ τοῦ τόπου τούτου, ὀρεινοτάτου ὄντος, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, τὴν ὁποίαν αἱ προσβολαὶ τῶν κατοίκων κατέστησαν ὀλέθριον. Ἡ πείνα καὶ τὸ ψῆχος τοῖς προὔξενησαν τρομερὰς βλαβὰς. Ὁ ἀρχηγὸς των, ἐπικινδύνως πληγωθεὶς, ὑπόχειρισθαι (278)· καταδιωχθέντες δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐν ᾧ ὑπάρχουσαν, κατεστράφησαν σχεδὸν ἅπαντες. Ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ σωθέντων οἱ μὲν ἔμειναν παρὰ τῷ Ἰστρῷ, ἄλλοι εἰς τὰς παραλίαις τῆς Θράκης καὶ ἄλλοι, ἐνωθέντες μετὰ ἐπελθόντων ἄλλων ὁμοφύλων των, μετέβησαν εἰς Βιθυνίαν καὶ κατέλαβον τὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Γαλατίαν.

§ 37. Ἡ ἀρχαῖκὴ ὁμοσπονδία (συνέδριον) καὶ τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων πρῶτον ἐκ τεσσάρων, εἴτα ἐκ δώδεκα τῆς Ἀχαΐας πόλεων συνεσταμένη πρὸς θρησκευτικοὺς κυρίως σκοποὺς ἀρχαῖκὴ ὁμοσπονδία, ἥτις οὐδέποτε ἔλαβε πολλὴν πολιτικὴν σπουδαιότητα, διετέλει ἡδὴ ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν κατὰθλιψιν, κατα-

λαβόντος πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, ἤτοι διὰ φρουρῶν ἢ διὰ μακεδονιζόντων τυράννων.

Ἡ ὁμοσπονδία αὕτη διωκεῖτο ὑπὸ ἐνὸς στρατηγοῦ, ἐνὸς γραμματέως καὶ συμβουλίου ἐκ 10 δημουργῶν λεγομένων. Ἡ ἀνωτάτη δὲ ἐξουσία ἀπέκειτο εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν, δις τοῦ ἔτους εἰς τὸ πλεσίον τοῦ Αἰγίου ἄλσος τοῦ Ὀμαγυρίου Διὸς συγκαλουμένην ὑπὸ τῶν δημουργῶν καὶ συγκροτουμένην ὑπὸ πάντων τῶν ὑπὲρ 30 ἔτη γεγονότων Ἀχαιῶν. Αὕτη δὲ ἐξέλεγε καὶ τοὺς εἰρημένους ἄρχοντας ἐτησίως.

Τὸ δὲ αἰτωλικὸν κοινὸν ἦτο ὁμοσπονδία φυλῶν καὶ οὐχὶ πόλεων, ὡς ἡ ἀχαϊκὴ. Τὸ κοινὸν συμβούλιον αὐτῶν ἐλέγετο παναιτωλικὸν καὶ συνήρχετο ἐτησίως ἐν Θέρμοις, πόλει αἰτωλικῇ, ἵνα ἐκλέγῃ τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας. Τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων τοῦ κοινοῦ διευθύνοντο ὑπὸ ἐπιτροπείας, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐλέγοντο ἀπὸ κλητοῦ. Ὁρεληθέντες οἱ Αἰτωλοὶ ἐκ τῆς ἐπελθούσης εἰς Ἑλλάδα ἀνωμαλίας ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐξέτειναν βαθμηδὸν τὴν δύναμίν των καὶ ἔγειναν οὕτως ἐπὶ τέλους κύριοι τῆς Λοκρίδος, τῆς Φωκίδος, τῆς Βοιωτίας καὶ μέρους τῆς Ἀκαρνανίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἡπείρου. Τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ὑπέπεσεν οὕτως εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Εἶχον ἤδη λάβει ἀρχήτερα τὴν Ναύπακτον παρὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ κατόπιν προσαπέκτησαν καὶ διαφόρους πελοποννησιακὰς πόλεις. Αὕτη ἦτο ἡ τῶν Αἰτωλῶν κατὰστασις ἐπὶ τῆς εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ἀναβάσεως Φιλίππου τοῦ Ε'.

Ἄρατος.

Μετὰ τὴν ἐν Ἰφῷ μάχην (301 π. Χ.), ἡ Ἑλλὰς ἐχωρίσθη τῆς Ἀσίας, καὶ ἔνεκα τῶν ταραχῶν, αἵτινες ἐτάραξαν τὴν Μακεδονίαν ἐν διαστήματι τριάκοντα ἐτῶν, ἐγκατελείφθη αὕτη εἰς ἑαυτήν. Τύραννοι δ' ἐν ἑκάστη πόλει, περικεκυκλωμένοι ὑπὸ μισθοφόρων στρατῶν, κατεῖχον τοὺς πολίτας ὑπὸ τρόμον καὶ ἐφορολόγουν αὐτοὺς ἀνιέως.

Ὁ Ἄρατος, υἱὸς τοῦ Κλινίου, ἐμελέτησε νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν πατρίδα του· ὅθεν ἀναχωρήσας ἐξ Ἀργους ὅπου διέμενεν, ἠνώθη μετὰ τῶν περιμενονόντων αὐτὸν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Πολυγώνου στρατιωτῶν, τοὺς ὠδήγησεν εἰς Νεμέαν, καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτοὺς τὸ σχέδιόν του· φθάσαντες δὲ εἰς Σικυῶνα ἔτρεξαν εἰς τ' ἀνάκτορα τοῦ τυράννου Νικοκλέους, σωθέντος διὰ τινων βαθέων ὑπονόμων, καὶ ἔβαλαν πῦρ. Οὐδὲ εἰς καθ' ὅλην ταύτην τὴν συμπλοκὴν ἐφρονεύθη ἢ ἐπληρώθη. Ὁ Ἄρατος ὕστερον ἀνεκάλεσε τοὺς ὑπὸ τοῦ τυράννου ἐξορισθέντας 580 καὶ τοὺς παρ' ἄλλων τυράννων, μὴ ὄντας καὶ τούτους ὀλιγωτέρους τῶν 500,

οἵτινες εἶχον περιπλανηθῆ μακρὰν τῆς πατρίδος των σχεδὸν 50 ἔτη· ἐπέστρεψαν δὲ οἱ πλείστοι τούτων ἐν ἐσχάτῃ ἀθλιότητι καὶ ἀνέκτησαν τὰς οἰκίας, τὰς γαίας καὶ ὅλα των τὰ κτήματα, τὰ ὅποια κατεῖχον πρὸ τῆς ἐξορίας των.

Ἡ Σικυὼν γίνεται παραδεκτὴ εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν.

Ἡ Σικυὼν, οὕτως ἀπελευθερωθεῖσα, εἶχεν ἀνάγκην νὰ εὕρῃ συμμάχους, διότι ὁ τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς, γενόμενος κύριος τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κορίνθου, ἐπεθύμει καὶ ταύτην νὰ καθέξῃ. Ὁ Ἄρατος τὴν συνέταξεν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν, ἥτις ἠδύνατο νὰ κατασταθῇ ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος, ἂν συμπεριελάβανεν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Ἀράτου.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἔπρεπε νὰ καταβάλλῃ τοὺς τυράννους, ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν Μακεδονίαν, ἥτις ἐπὶ τοῦ νέου αὐτῆς βασιλέως Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, υἱοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, εἶχεν ἀποκατασταθῇ φιλόδοξος καὶ ἰσχυρά· τέλος νὰ καταφέρῃ τοὺς Αἰτωλοὺς, λαὸν ληστρικὸν, ὅπως ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ἐπέτυχε σχεδὸν, διώξας τοὺς τυράννους ἀπὸ τοῦ Ἀργους, τῆς Μεγαλοπόλεως, τῆς Ἐρμιόνης, τοῦ Φλιοῦντος, καὶ ἐνώσας μὲ τὴν συμμαχίαν τὰ Μέγαρα, τὴν Τροιζῆνα καὶ τὴν Ἐπίδαυρον. Ἐπέτυχεν ἐπ' ἱσῆς καὶ ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, τῶν Μακεδόνων ἐμποδισθέντων, ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν, νὰ παρεμβάλλωσι πρόσκομμα εἰς τὰ σχέδιά του. Κατέλαβε τὴν Ἀκροκόρινθον, ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Κορινθίους τὰς κλεῖς τῆν ἀκροπόλεως των ταύτης, τὰς ὁποίας δὲν εἶχον λάβει ἀπὸ τοῦ καιροῦ τοῦ Φιλίππου πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπέκτισε τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, διωζάντων τὴν ἐν τῇ πόλει των μακεδονικὴν φρουράν. Οἱ Αἰτωλοὶ αὐτοὶ ἐραίνοντο πρὸς στιγμὴν διατεθειμένοι νὰ φιλιθῶσιν εἰλικρινῶς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς· ἀλλ' ὅτε οἱ ἐκ Μακεδονίας κίνδυνοι ἤρχισαν νὰ ἐκλείπωσιν, ἀνεφύησαν ἄλλοι ὡς ἐξῆς.

§ 38. Ἅγις καὶ Κλεομένης.

Μεταρρύθμισεις ἐν Σπάρτῃ.

Ἐν Σπάρτῃ τὸ τοῦ Λυκούργου πολίτευμα ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ εἶχε πάθει τὴν ἐντελεστάτην ἀνατροπὴν. Ἀντὶ τῆς ἰσότητος τῆς περιουσίας, τὴν ὅποιαν ὁ Λυκούργος εἶχεν εἰσάξει, εὐρίσκετο ἡδὴ ἐλάχιστος ἀριθμὸς πλουσίων καὶ πλῆθος πτωχῶν, τοὺς ὁποίους ἡ πτωχεία των αὕτη ἐστέρει τοῦ δικαιοῦματος τοῦ πολίτου, ἐπειδὴ ὁ μὴ ἐπαρκὼς εἰς τὰ ἔξοδα τῶν συστειῶν Σπρχριάτης ἀπέβηκε τὰ πολιτικὰ του δικαιοῦ-

ματα. Πρὸς τούτοις ἐκ τῶν 700 Σπαρτιατῶν, οἵτινες εἰσέτι ὑπῆρχον, μόλις ἑκατὸν ἐξουσίαζον τὴν γῆν. Ἡ Σπάρτη δὲν ἦτο πλέον Σπάρτη, ἀλλὰ πόλις τις ὡς πολλαὶ ἄλλαι, χαύνη, ὀκνηρὰ καὶ διεφθαρμένη, μίγμα μισητῶν ὑπερβάλλοντος πλούτου καὶ ἐσχάτης ἀθλιότητος. Ἅγις ὁ Δ, βασιλεύσας τῷ 244 π. Χ. εἰκοσαετῆς τὴν ἡλικίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν Σπάρτην εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς πολιτεύμα· ἔπρεπε δὲ ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τῆς ἐκ νέου διανομῆς τῶν γαιῶν, καὶ τὸ πρῶτον τοῦτο τόλμημα ἦτο μάλλον ἐπικίνδυνον, διότι ἔμελλε ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν πλουσιῶν καὶ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πλουσιῶν, οἱ γέροντες, συνειθισμένοι εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ ἐχθροὶ παντὸς νεωτερισμοῦ, καὶ αἱ γυναῖκες ἑντρομοὶ εἰς μόνην τὴν ἐνθύμησιν τῆς αὐστηρᾶς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Λυκούργος ταῖς ἐπέδραλε, συνεκρότησαν τὴν ἀντίθετον εἰς τὴν μεταρρύθμισιν μερίδα, τῆς ὁποίας κομματάρχης ἦτο ὁ βασιλεὺς Λεωνίδας, συνάρχων τοῦ Ἅγιδος, ὅστις μέρος τῆς ζωῆς του διέμενεν εἰς τὰς ἀσιατικὰς αὐλὰς, καὶ εἶχε διδάξῃ τοὺς συμπολίτας του νέας εὐπαθείας. Μετὰ τοῦ Ἅγιδος ἦσαν οἱ πτωχοί, οἱ φιλότιμοι καὶ οἱ φιλοπάτριδες, πρὸς τούτοις ἡ μήτηρ τοῦ Ἀγνιστράτη καὶ ἡ προμήτωρ Ἀρχιδάμεια, δύο πλουσιώταται γυναῖκες τῆς πόλεως. Ὁ ἴδιος, ἀνατρεφὼν παρ' αὐτῶν εἰς τὴν πολυτέλειαν, εἶχεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του ἐκτεταμένα κτήματα καὶ θησαυρὸν 600 ταλάντων, ἀλλ' ἀπέβαλε τὰς ἑξεῖς του, ἐνεδύθη τὸ τραχὺ τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν ἔνδυμα καὶ ἐκήρυξεν, ὅτι ἔλαμνε τὰ κτήματά του κοινά. Ἡ μήτηρ καὶ ἡ προμήτωρ τοῦ ἐπαΐξαν τὸ αὐτό.

Ἄλλ' οἱ πλούσιοι διὰ διζβολῶν κατέστρεψαν τὴν δημοτικότητα τοῦ νέου βασιλέως, κατ' ἀνάγκην τινὰ ἀπόντος. Ὅτε ἐπέστρεψεν, οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐθιράμβουον, καὶ μόλις ἔλαβε καιρὸν νὰ καταφύγῃ εἰς τινὰ ναὸν, ὁπόθεν ἐλυσθείς ἐπιβούλως κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἀπαχθεις εἰς φυλακὴν, ἀπηγχονίσθη ἐκεῖ κατεδικάσθησαν δὲ καὶ ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν ποινὴν ἐπὶ τοῦ πτώματός του ἡ τε μήτηρ καὶ ἡ μάμμη του (241). Ὁ Λεωνίδας τότε ἐβασίλευσε μόνος.

Κλεομένης. Ἄρατος.

Ὁ τοῦ Λεωνίδου υἱὸς Κλεομένης, νυμφευθεὶς τὴν χήραν τοῦ Ἅγιδος, ἐκατηχρήθη παρ' αὐτῆς εἰς τὰ σχέδια τοῦ πρώτου ἀνδρός της. Νικήτας κατ' ἀρχάς, τῇ βοηθείᾳ τῶν Αἰτωλῶν, τὴν ἀρχαίαν συμμαχίαν καὶ φονεύσας κατόπιν τοὺς ἐν Σπάρτῃ ἐφόρους καὶ πάντας τοὺς ἐναντίους συμπολίτας του καταβάλων, ἀποκατέστησεν ἐν τῇ πατρίδι του τὴν ἀρχαίαν πειθαρχίαν, τὴν ἀνατροπὴν, τὰ συστάτικα, ἐκάλεσε τοὺς κατοίκους τῶν γειτόνων τόπων, τοὺς δένειμε γαίας καὶ ἔδωκεν εἰς ὅλους τοὺς πτωχοὺς τῆς Πελοποννήτου τὴν ἐλπίδα ὁμοίας παλινρθώσεως (225 π. Χ.)

Ὁ Ἄρατος ἔντρομος ἐκάλεσε τότε τοὺς Μακεδόνας πρὸς βοήθειαν τῆς συμμαχίας. Ὁ Ἀντίγονος δῶσιν ἔσπευσε μετὰ 29,000 στρατιωτῶν κατὰ τοῦ Κλεομένους, ἔχοντος μόνον 20,000. Συνεκρούσθησαν δὲ ἐν Σελλασίᾳ, ὅπου ὁ τελευταῖος στρατὸς τῆς Σπάρτης κατεστράφη μετὰ σφοδρὰν ἀντίστασιν (221), καὶ τὸ πρῶτον ἄθλιον πολίτευμά της ἀποκατέστη πάλιν.

Ὁ Κλεομένης ἔφυγεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς Αἴγυπτον, ἐλπίζων νὰ εὕρῃ ἐκεῖ βοήθειαν διὰ ν' ἀρχίσῃ ἐκ νέου τὸν πόλεμον. Δεκτὸς δὲ γενόμενος εὐμενῶς κατ' ἀρχάς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου, κατέστη ὑπόπτος εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα, ὅστις διὰ τοῦτο τὸν περιώρισεν ἐν τινι μεμονωμένῃ οἰκίᾳ μετὰ δεκατριῶν φίλων του. Ἀποκαμόντες ἐκ ταύτης τῆς αἰχμαλωσίας, ἐξῆλθον τέλος ξιφῆρεις ὄλοι, καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας, καλοῦντες τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τοὺς ἤκουσε χωρὶς νὰ τοὺς ἐννοῇ· εὐθύς δὲ περιεκυκλώθησαν καὶ, διὰ νὰ μὴ ζωγρηθῶσιν, ἐφονεύθησαν ὑπ' ἀλλήλων (219).

Συμμαχικὸς πόλεμος, θάνατος Ἀράτου.

Εἰσβαλόντων τῶν Αἰτωλῶν εἰς Πελοπόννησον πρὸς λεηλασίαν καὶ προθούντων τὴν Μεσσήνην, ἦλθεν ὁ Ἄρατος εἰς βοήθειαν τῶν Μεσσηνίων ἡττηθεὶς δὲ περὶ Καρύας, ἐζήτησε κατὰ τῶν Αἰτωλῶν τὴν βοήθειαν Φιλίππου τοῦ Ε', βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Ὁ φιλόδοξος Φίλιππος, συμμαχήσας προθύμως μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐπολέμησε τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς πολλὰς μάχας κυριεύσας πολλὰς αὐτῶν πόλεις. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσε τρία ἔτη (220—217) ὀνομασθεὶς σ υ μ μ α χ ι κ ὸ ς. Ἀλλὰ μαθὼν ὁ Φίλιππος, ὅτι ἡττήθησαν κατὰ κράτος οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων στρατηγούμενων ὑπὸ τοῦ Ἀνίβια, καὶ ἐπιθυμήσας νὰ στρέψῃ τὰ ὅπλα του πλεόν κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀσθενῶν ἤδη ἐκ τῆς ἡττης τῶν ὄντων, ἔκαμειν εἰρήνην πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς.

Ὁ Ἄρατος ἐπέζησεν ὀλίγα ἔτη καὶ ἀπέθανεν ἐν Αἰγίῳ περίλυπος, δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Φιλίππου (213).

Εἰς τὸν Ἄρατον ἀπεδόθησαν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ θεῖαι τιμαὶ, καὶ θυσίαι εἰς μνήμην αὐτοῦ ἐτελοῦντο παρ' αὐτῶν δις τοῦ ἔτους.

§ 39. Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς

Ῥωμαίους (200—146).

Ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν περιέπιπτον εἰς χειρότερα. Τὰ

ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα ἡ διεφθαρμένη τότε κοινωνία εἶχεν, ἐφαίνοντο ἀπροκαλύπτως. Αἱ Ἀθηναίαι ἦσαν ἤδη μουσεῖον ἢ σχολεῖον, ὅπου πολλὰ μὲν συνεζήτοῦντο, οὐδὲν δὲ ἐπράττετο. Ἐν Θήβαις τὸ κύριον ἔργον ἦτο τὰ συμπόσια. Ἡ δὲ Σπάρτη εἶχε τυράννους ἀποτροπαίους, ὡς τὸν Νάβιδα ἐκείνον, ἐπινοοῦντα καθ' ἐκάστην νέαν βάσκανον. Οὗτος εἶχε διατάξει νὰ κατασκευάσωσιν εἰδωλον γυναικεῖον, τοῦ ὑπολοῦ οἱ βραχίονες, τὰ στήθη καὶ αἱ χεῖρες ἦσαν ὠπλισμένα με σιδηροῦς γόμφους, καὶ τὸ ὁποῖον ὠνόμαζε με τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀπήγαν. Ἄν τις ἤρνετο εἰς αὐτὸν ζητοῦντα χρήματα, ἔλεγεν, «Ἐγὼ μὲν ἴσως δὲν δύναμαι νὰ σὲ πείσω, νομίζω ὅμως ὅτι ἡ Ἀπήγα αὕτη θὰ σὲ πείσῃ», καὶ παρευθὺς τὸ τρομερὸν ἄγχαλμα ἤρπαζε τὸν δυστυχῆ καὶ τὸν κατεκρεμάτιζεν, ἢ τοῦλάχιστον τὸν ἐβασάνιζε δεινῶς. Πολλοὺς λοιπὸν τῶν ἐξαρνομένων διέφθειρεν οὕτως ὁ Νάβις.

Φιλοδοξία τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ῥώμης.

Τοιοῦτοι ἄνθρωποι ὡς ὁ Νάβις ἦσαν ἀνίκανοι νὰ σώσωσι τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἄλλως τε καὶ δύο ἐχθροὶ ἐπίφοβοι τὴν ἠπειλούν. Ἡ Μακεδονία, διοικουμένη ἤδη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε' (220—179), εἶχεν ἀνανεώσει τὰ περὶ Ἑλλάδος σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ ἐν τῇ Δύσει οἱ Ῥωμαῖοι τὰ αὐτὰ διενοοῦντο, ἡ δὲ Ἑλλάς ἐπρόκειτο λεία εἰς τοὺς νικητάς.

Ὁ Φίλιππος μαθὼν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἠττήθησαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα εἰς τὴν ἐν Κάνναις μεγάλῃν μάχῃν (216), συνεμάχησε μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Καρχηδονίων καὶ ἡτοιμάσθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς Ἰταλίαν. Ἡ Ῥώμη τὸν προέλαβε καὶ δι' ἰσχυρὰς προσβολῆς τὸν ἀνεχαίτισεν ἐν Ἑλλάδι, καὶ τῷ ἐπέβαλε συνθήκας (205). Ἡ σύγκλητος, ἀπελευθερωθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ἀννίβα, ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν Μακεδονίαν, καὶ δι' ἐπιτηδεῖων διαπραγματεύσεων ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ Φιλίππου τοὺς συμμάχους τοῦ Ἑλλήνας. Ἀπομονώσαντες οὕτως αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐστενοχώρησαν δεινῶς· κατατροπωθεὶς δὲ εἰς Κυνὸς κεφαλὰς τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων ὑπὸ τὸν Ὑπατον Φλαμίνιον (167), ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὄρει νὰ περιορισθῇ εἰς τ' ἀρχαῖα ὅρια τοῦ βασιλείου του.

Ἐν τῷ δὲ ἡτοιμαζέτο εἰς νέον πόλεμον, ἀπέθανεν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Περσεὺς τὸν ἤρxisεν εὐτυχῶς ἄλλ' οὐδεὶς τὸν ἐβοήθησε, καὶ ἡ ἐν Πύδνᾳ μάχῃ (168) συνέτριψε τὸν θρόνον τοῦ τελευταίου διαδόχου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Περσεὺς, ὁδηγηθεὶς εἰς Ῥώμην ὅπισθεν τοῦ θριαμβευτικοῦ ἄρματος τοῦ Παύλου Αἰμιλίου τοῦ νικητοῦ του, μετὰ τέσσαρα ἔτη ὁπθάνεν αἰχμάλωτος τῆς Ῥώμης εἰς Ἀλβαν Λόγγαν. Τὸ Μακεδονικὸν κράτος τότε διηρέθη εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας, ὧν ἐκάστη ἐτέθη ὑπὸ τὴν

δικαιοδοσίαν ιδίου ὀλιγαρχικοῦ συμβουλίου. Μετὰ ἐξ δὲ καὶ εἴκοσιν ἔτη ἡ Μακεδονία κατέστη ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (142).

Ὁ ἐξῆς πίναξ δεικνύει χρονολογικῶς τὴν διαδοχὴν τῶν ἡγεμόνων τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μέχρι τῆς ἐξαφανίσεως τῆς μοναρχίας αὐτῆς.

Φίλιππος Γ'. Ἀρρίδιας.	323—316
Κάσσανδρος.	316—296
Φίλιππος Δ'.	296—295
Δημήτριος Α'. ὁ Πολιορκητὴς.	295—287
Πύρρος.	287—286
Λυσίμαχος.	286—280
Πτολεμαῖος Κεραυνὸς καὶ ἄλλοι.	280—277
Ἀντίγονος Γονατᾶς.	277—239
Δημήτριος Β'.	239—229
Ἀντίγονος Δωσων.	229—220
Φίλιππος Ε'.	220—178
Περσεύς.	178—167

Φιλοποίμην.

Ὁ ἐκ Μεγαλοπόλεως Φιλοποίμην, ἀγαθὸς πολίτης καὶ ἐπιτήδειος στρατηγός, συναισθανόμενος τὴν τῶν ῥωμαϊκῶν δυνάμεων ὑπεροχὴν, δὲν ἐδοκίμασε μὲν ν' ἀγωνισθῇ πρὸς αὐτάς, ἀλλ' εἰργάσθη ἀκαταπαύστως ν' ἀπομακρύνῃ τὴν μέλλουσαν ἀναπόφευκτον καταστροφὴν. Ἀνεξωπύρρησε μεταξὺ τῶν Ἀχαιῶν τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα· ἐπολέμησεν, ὡς ἔπραξεν ὁ Ἄρατος, τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀνυψουμένους τυράννους, καὶ ἡγωνίσθη νὰ προλάβῃ πᾶσαν ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἀχαικῆς συμμαχίας διαίρεσιν. Διατηρῶν αὐτὴν ἡνωμένην καὶ ἰσχυράν, ἤλιπζε τοῦλάχιστον νὰ ἀξιώσῃ αὐτὴν τοῦ τῆς Ῥώμης σεβασμοῦ. Μετερχόμενος τοιαύτην πολιτικὴν ἐπιτηδεῖαν ἐν ταύτῳ καὶ ὑψηλῇ, ἐγένετο θῦμα αὐτῆς οὕτως. Ἡμέραν τινα, ἐν ᾗ εὕρισκετο εἰς Ἄργος πυρέσσων, ἔμαθεν, ὅτι ἡ Μεσσήνη, κατὰ παρακίνησιν τῆς Ῥώμης, χωρίζεται ἀπὸ τῆς Ὀμοσπονδίας. Ἄρα μαθὼν τοῦτο, καίτοι ἀσθενὴς καὶ ἐξδομηκοντούτης ἤδη, ἀνεχώρησεν εἰς Μεγαλόπολιν, ὅπου ἔφθασεν αὐθημερόν, διανύσας εἴκοσιν ὥρων δρόμον· συλλέξας δὲ ἱππικὸν σῶμα, ἐπορεύθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὸν ὑποῖον ἀπέκρουσεν, ἀλλὰ περικυκλωθεὶς ὑπὸ ἀνωτέρων δυνάμεων, ὡπισθοδρόμησεν, προσασπίζων ὁ ἴδιος τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἰδικῶν του· ἐν τῇ διόδῳ στενοῦ τινοῦ, ὃ ἵππος τοῦ ὀλισθίσας τὸν ἔρριψεν ὀρμητικῶς κατὰ γῆς. Οἱ Μεσσήνιοι ἤρπασαν αὐτόν, τὸν ἀπήγαγον εἰς Μεσσήνην σιδηροδέσμιον καὶ τὸν ἐγκαθεῖρξαν εἰς ὑπόγειον, πνιγρὰν καὶ σκοτεινὴν φυλακὴν. Ἐν ᾧ δὲ πολλοὶ Μεσσήνιοι φιλανθρώπως ὑπὲρ

αὐτοῦ διέκειντο, Δεινοκράτης, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐναντίας μερίδος, ἐπέσπευδε μᾶλλον τὸν θάνατόν του· ὅθεν τὸ ἐσπέρας ὁ δῆμιος προσετάχθη καὶ τῷ προσέφερε φάρμακον. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ οἱ Ἀχαιοὶ καταπλαγέντες, ἔδραμον εἰς τὰ ὄπλα καὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Λυκόρτα, τοῦ πατρὸς τοῦ ἱστορικοῦ Πολυδίου, εἰσώρμησαν εἰς Μεσσηνίαν, καταστρέφοντες πᾶν τὸ προστυχόν, ἕως οὗ, συμφρονήσαντες οἱ Μεσσηνιοί, ἐδέχθησαν τοὺς Ἀχαιοὺς. Καὶ ὁ μὲν Δεινοκράτης ἡτοχειριάσθη, ὡσαύτως δὲ καὶ πολλοὶ τῶν ὁπαδῶν του, οἱ δὲ λοιποὶ συνελήφθησαν, ἵνα βασανισθῶσι. Καύσαντες τὸ σῶμα τοῦ Φιλοποίμενος καὶ συναΐξαντες τὴν τέφραν του εἰς ὕδριαν, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Μεσσηνίας ἡσύχως καὶ ἐν τάξει. Οἱ Ἀχαιοὶ ἐβάδιζον ἀνθοστερεῖς, ἀλλὰ πλήρεις δακρύων· ἠκολούθουν δὲ αὐτοὺς αἰχμηά-λωτοι Μεσσηνιοὶ ἄλυσιδετοι· ὁ Πολύβιος, υἱὸς τοῦ Λυκόρτα, περιεστοιχισμένος ὑπὸ τῶν ἐπισημοτάτων Ἀχαιῶν, ἔφρεν εἰς Μεγαλόπολιν τὴν ὕδριαν κεκαλυμμένην ὑπὸ τοσούτων στεμμάτων καὶ στεφάνων, ὥστε μὴ τις ἠδύνατό τις νὰ τὴν ἴδῃ.

Ἡ ζῆμια αὕτη ἦτο ζῆμια γενικὴ τῆς ὅλης Ἑλλάδος, διότι ἀπω-λέσθη τὸ τελευταῖον στήριγμα τῆς ἰσχύος της. Ὅρθως λοιπὸν οἱ ἱστο-ρικοὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ Φιλοποῖμην ἦτο ὁ ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων.

Ἵποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἡ σύγκλητος τῆς Ῥώμης εἶχε κατ' ἀρχὰς κηρύξει ἐπισήμως, ὅτι ἐμάχετο ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ δὲ τὴν ἐν Κυνὸς κεφαλῇς μάχην (196 π. Χ.), ὁ ὕπατος Φλαμίνιος εἶχε κηρύξει εἰς τοὺς Ἰσθμικοὺς ἀγῶνας ἐπισήμως τὴν ἐλευθερίαν ὅλων τῶν ἐλληνικῶν λαῶν. Ἀλλ' ὅμως καθίστατο ἐν ἐκάστη πόλει, προτροπῇ τῶν πρακτόρων τῆς συγκλήτου, ῥωμαϊκὴ φατρία, ἀρπάζουσα ἀξιώματα καὶ ὑπακούου-σα εἰς ὅλας τὰς ἐκ Ῥώμης ἐρχομένας προσταγὰς.

Ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως (§ 43) χίλιοι Ἀχαιοὶ καταγγεληντες, ὡς εὐχρηθέντες μυστικῶς ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, ἀνηρπάσθησαν ἀπὸ τῶν πόλεων των καὶ ἐξωρίσθησαν εἰς Ἰταλίαν. Μετὰ παρελθούσιν 17 ἐτῶν ἐξορίας, ἡ σύγκλητος ἀπέλυσε τοὺς ἐπιζήσαντας 300, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, διὰ νὰ ἐπα-νέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα. Τινὲς τούτων ἔνεκεν ἀσκότου μίσους προὔκλανε-σαν ῥῆξιν πρὸς τὴν Ῥώμην, καὶ ἡ Ἑλλὰς συνεκρότησε πλησίον που τοῦ κορινθιακοῦ ἰσμοῦ τὴν τελευταίαν αὐτῆς μάχην. Ἡ Κόρινθος ἡ-λώθη καὶ ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Μουμμίου π. Χ. 146 (ἢ κατὰ τινὰς 145). Αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Χαλκὶς κατηδαφίσθησαν, ὅλαι αἱ πόλεις ἀπετεινίσθησαν καὶ ἡ Ἑλλὰς προσετέθη, ὀνομασθεῖσα Ἀχαΐα, εἰς τὸν ἥδη μακρὸν κατάλογον τῶν ῥωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν.

ἡ Μασσαλία· ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ Κρότων, ἡ Σύβαρις καὶ ὁ (ἡ) Τάρας· ἐν Σικελίᾳ, ἡ Μεσσήνη, ὁ Ἀκράγας καὶ αἱ Συρακοῦσαι.

Ἡ Μίλητος, περίφημος διὰ τὸ μέγα ἐμπόριόν της, τοὺς τριακοσίους ἐμπορικοὺς σταθμούς της (ἐμπορεῖα), τοὺς συστηθέντας ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου, ὑπετάχθη ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπὶ Κύρου, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἡλευθέρωσαν· ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας πάλιν τὴν ὑπέταξεν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀπέδωκαν εἰς αὐτὴν τὴν σκιὰν ἐκείνην τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὅποian παρῆχον ἐκουσίως εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους δὲν ἐφοβοῦντο. Ὁ Θαλῆς, ἐκ τῶν μεγίστων σοφῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος, εἶχε γεννηθῇ ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν ἑβδόμον αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ.

Ἡ Σμύρνη ὑπέστη σκληροτέρας περιπετείας ἢ ἡ Μίλητος. Ταύτην, καταστραφεῖσαν ὑπὸ τῶν Λυδῶν, τὴν ἀνέστησεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος. σεισμός δὲ τὴν κατέστρεψεν ἐκ δευτέρου, ἀλλ' ὁ Μάρκος Αὐρήλιος προσέταξε καὶ τὴν ἀνέκτισαν.

Ἡ Ἐφεσος, ὡς ἡ Μίλητος, εἶναι ἥδη σωρὸς ἐρείπιων, ἐν ᾗ ἄλλοτε ὑπερέβαιναν ἀπάσας τὰς πόλεις κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Ὁ ἐν αὐτῇ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐνομιζέτο ἐκ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου· ἄφρων δέ τις, ὁ Ἡρόστρατος, τὸν ἐπυρπόλησε διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἀθάνατον ὄνομα. Ἐκτίσαν δὲ πάλιν αὐτὸν κοινῶς αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ Ἐφεσος ὑπετάγη ἀλληλοδιαδόχως εἰς τοὺς Πέρσας, εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τέλος εἰς τοὺς Ῥωμαίους μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, τῷ 189 π. Χ.

Ἡ Φώκαια, ἀκμάζουσα κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα π. Χ. ἡμιλλᾷτο κατὰ τε τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἰσχύιν πρὸς τὴν Μίλητον. Ἐν ᾗ δὲ οἱ Μιλήσιοι ἐκκρποῦντο ὅλον τὸν Εὐξείνιον πόντον, οἱ τολμηροὶ θαλασσοπόροι τῆς Φωκαίας ἐπορεύοντο πρὸς δυσμὰς μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἰταλίας, τῆς Κορσικῆς, τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, καὶ ἐτόλμων μάλιστα νὰ ῥιψοκινδυνεύωσι πέραν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Πλουτήσαντες δὲ ἐντεῦθεν, περιέβαλον τὴν πόλιν τῶν μὲ τείχος ὑψηλόν· ἀλλὰ, πολιορκηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀρπάγου, τοποτηρητοῦ τοῦ Κύρου, ἔφυγον διὰ συνθήκης καὶ μετενάστευσαν εἰς τὴν Κορσικὴν (Κύρον), ὅπου εἶχον κτίσει πρότερον τὴν πόλιν Ἀλαλίνην· τινὲς ὁμῶς αὐτῶν, μεταμεληθέντες καθ' ὁδόν, ἐπανῆλθον εἰς Φώκαιαν. Οἱ εἰς τὴν Κορσικὴν ἐγκατασταθέντες ἐπολέμησαν πολὺν καιρὸν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους καὶ τοὺς Τυρρηνούς, δεσπόζοντας εἰς ταύτας τὰς θαλάσσας· ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον τινὲς μὲν ἠνώθησαν μετὰ τῶν κατοίκων τῆς Κορσικῆς καὶ τῆς Ἰταλίας, ἄλλοι δὲ μετέβησαν εἰς τὴν περιφημοτάτην τῶν ἀποικιῶν τῶν, τὴν Μασσαλίαν.

Βάττος ὁ ἐκ Θήρας, ἀκολουθῶν χρησμόν τινα, ἔκτισε τὴν Κυρήνην (632 π. Χ.) εἰς εὐφορωτάτην καὶ τερπνοτάτην χώραν τῆς βορείου Ἀφρικῆς.

Οἱ Πέρσαι ἐγκατέστησαν τὴν ἐξουσίαν των ἐν τῇ Κυρηναικῇ ἐπὶ Δαρείου, ἀλλὰ τὴν ἀπόλεσαν μετὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι μεγάλας των ἡττας. Οἱ Πτολεμαῖοι ἐκυρίευσαν τοῦτον τὸν τόπον, καὶ τις ἐξ αὐτῶν συνέστησεν ἐνταῦθα ἴδιον βασίλειον διὰ τὸν υἱόν του Ἀπίωνα. Ὁ ἡγεμὼν δὲ οὗτος ἐνεκεν ἀτεκνίας ἐκληροδότησε τὴν ἐπικράτειάν του εἰς τοὺς Ῥωμαίους (96 π. Χ.).

Σάγουτον. Ἡ πόλις αὕτη, κτισθεῖσα ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπὸ ἀποικίας Ζακυνθίων, εἶναι περίφημος διὰ τὴν πολιτορικίαν της ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, ἧτις ἐγένειεν αἰτία τοῦ καρχηδονικοῦ πολέμου. Ἀντὶ νὰ παραδοθῶσιν οἱ κάτοικοι ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν των καὶ δὲν παρέδωκαν τῷ νικητῇ ἢ καπνίζοντα ἐρείπια μετ' ἀξιωμανημονεύτου παραδείγματος φιλοπατρίας.

Μασσαλία. Θεμελιωτὴς τῆς ἑλληνικῆς ταύτης ἀποικίας (600 π. Χ.) ἐγένειεν ὁ Φωκαεὺς Εὐξεινός. Ἡ πόλις αὕτη ἐφθασεν εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἰσχύος καὶ καστέστη ἕνεκα τοῦ ναυτικοῦ της ἐφάμιλλος τῆς Καρχηδόνας καὶ τῶν Τυρρηνῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ, τῇ περιβρεχούσῃ τὰ παράλια τῆς Γαλατίας καὶ τοῦ βορείου μέρους τῆς Ἰσπανίας. Ἡ ἐσωτερικὴ της διοίκησις ἐγένειεν ἀξιοσημεῖωτος ἕνεκα τῆς φρονήσεως καὶ τῆς πραότητός της. Τὴν διὰ θανατικὰς ποινὰς ὀρισμένην βουφαίαν τοσοῦτον σπανίως τὴν μετεχειρίζετο, ὥστε κατετρώγετο ὑπὸ τῆς σκωρίας κατέστη δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ πόλις αὕτη Ῥωμαϊκὴ. Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τὰ σχολεῖά της τόσοι ἤμαζον, ὥστε ἡ φιλομαθὴς νεολαία τῆς Ῥώμης μετέβαινεν εἰς αὐτήν, ὡς πρότερον εἰς Ἀθήνας, διὰ νὰ διδαχθῇ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

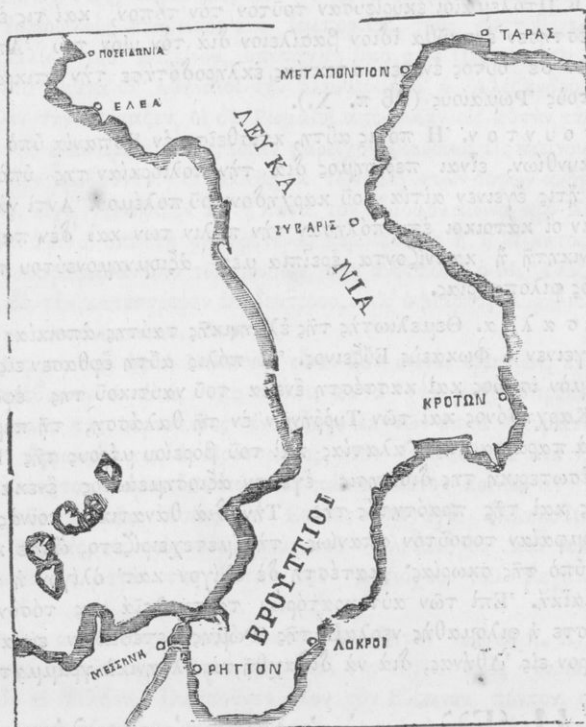
§ 41. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν Ἰταλίᾳ.

Τόσον πολλοὶ Ἕλληνες ἐλθόντες ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ, ὥστε ὁ τόπος οὗτος ἐκλήθη ἀπ' αὐτῶν Μεγάλη Ἑλλάς. Τῷ ὄντι ἐκεῖ ἔκειντο ἡ Κύμη, ἡ Νεάπολις, ἡ Κρότων, ἡ Σύβαρις, ὁ Τάρας, οἱ Λοκροὶ, τὸ Ῥήγιον, καὶ εἴκοσιν ἄλλαι πόλεις ἑλληνικαί. Τὸ πλεῖστον μέρος τούτων τῶν πόλεων ὑφίσταται εἰσέτι, ἀλλ' ἡ γλῶσσα τῶν κτισάντων αὐτὰς ἐξέλιπε.

Ἡ Κύμη, ἐπὶ τῆς τυρρηνικῆς θαλάσσης, ἐγένειεν ἀκμαιοτάτη καὶ ἐπὶ πολλὴν καιρὸν εὐτυχιστάτη ἡ Νεάπολις ὅμως ὕστερον τὴν ὑπερέτησεν. Ἀμφότεραι δὲ πρῶται ὑπετάγησαν εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἡ Σύβαρις ὑψόθη εἰς τοσοῦτον βαθμὸν δυνάμειος, ὥστε διώκει, λέγουσιν, εἴκοσι καὶ πέντε πόλεις, καὶ ἠδύνατο νὰ ὀπλίσῃ 300,000 μαχητῶν ἀλλὰ τὰ πλοῦτή τὴν διέφθειραν, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ταχέως ἐγένιναν διαβόητοι διὰ τὴν ἀβροδιάειτον καὶ τρυφηλὴν ζωὴν

των, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἡδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, καταστραφέντες ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν.

Πίναξ Μεσημβρινῆς Ἰταλίας.

Ἡ Κρότων ἔκειτο εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Βρεττίας. Οἱ Κροτωνιάται διεφημίζοντο διὰ τὴν σωματικὴν ἰσχύν των καὶ τὴν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν κλίσιν των· ὁ φιλόσοφος Πυθαγόρας ἐλθὼν διέτριψε παρ' αὐτοῖς, ἀναμορφώσας τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους των. Ἐνίκησαν μὲν οὗτοι τοὺς Συβαρίτας, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Ὁ Τάρας ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 707 ἐπὶ τοῦ πρώτου μεσσηνιακοῦ πολέμου ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀποίκων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις αὐτὴ εἶχε κάλλιστον λιμένα ἐν τῷ Ταραντίνῳ κόλπῳ, τὸ ἐμπόριον συνέρρευσεν ἐκεῖσε· ἡ δὲ περίχωρός της, εἰς ἄκρον γόνιμος οὖσα, ἡδυνήθη νὰ θρέψῃ πολυάριθμον λαόν, ὅστις διὰ τε τὰ πλοῦτη καὶ τὴν ἰσχύν του ἐνόμισεν ἐαυτὸν ἴσον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Οἱ Ταραντῖνοι ἐμεσίτευσάν ποτε ὑπερηράνως μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Σαυι-

τῶν ἄλλοτε δὲ πάλιν προσέβαλον βαναύσως τοὺς πρέσβεις τῆς συγ-
κλήτου τῆς Ῥώμης. Ὅτε δὲ οἱ Ῥωμαῖκοὶ λεγεῶνες ἤλθον νὰ ζητήσω-
σιν ἱκανοποίησιν, οἱ Ταραντῖνοι ἐζήτησαν εἰς βοήθειάν των τὸν Πύρ-
ρον, βασιλέα τῆς Ἠπείρου, ἡγεμόνα ῤηχιονίδου, μεγαλεπήβολον
καὶ ἐπιχειρηματῆαν (289), πιστεύσαντες, ὅτι ἐμελλε νὰ πολεμήσῃ
ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ὅτι αὐτοὶ ἐμελλον μόνον νὰ μισθοδοτῶσι τοὺς στρα-
τιώτας του· ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν τῆς ἀφίξεώς του προσέταξε νὰ κλεί-
σωσι τὰ λουτρά καὶ τὰ θέατρα, καὶ ἠνάγκασε τοὺς Ταραντῖνους νὰ
ὀπλισθῶσιν· οὐδεμίαν ὁμως οὗτοι συνδρομὴν εἰς αὐτὸν παρέσχον. Καὶ
ἐνίκησε μὲν τὸ πρῶτον τοὺς Ῥωμαίους, ἀλλὰ ὕστερον μετὰ τὴν ἀ-
πώλειαν τοῦ ἡμίσεως στρατοῦ του, πεσόντος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μά-
χης, κατατροπωθεὶς, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ, καὶ οἱ Ταραντῖνοι ἠναγκά-
σθησαν μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νὰ ὑποταχθῶσιν
εἰς αὐτοὺς (272 π. Χ.).

Λοκροὶ ἐπιζευρύριοι (700 π. Χ.) ἐν Βρεττία (Καλαυ-
ρία) ἐκ τῶν Λοκρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀποικήσαντες, διώξαντες τοὺς ἰ-
θαγενεῖς, διὰ νὰ ἐπιτύχωσι θεραπείαν τῶν μακρῶν διχονοιῶν των,
συνεβουλευθῆσαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν· τοῦτο δὲ εἶπεν εἰς αὐ-
τοὺς νὰ ζητήσωσι νομοθέτην, καὶ ὡς τοιοῦτον εὗρον τὸν Ζάλευκον,
ἄνδρα πολυμαθῆ καὶ εὐγενῆ. Οὗτος λοιπὸν ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε
τοὺς νόμους του κατὰ τινας μὲν τῷ 644 π. Χ. κατ' ἄλλους δὲ τῷ
660 π. Χ. Οἱ Λοκροὶ τόσον προσηλωμένοι εἰς τοὺς νόμους των ἤθε-
λον νὰ μένωσιν ὥστε, κατὰ τὸν Δημοσθένην, ὁ πολίτης, ὁ θέλων
νὰ προτείνῃ νέον νόμον, παρίστατο εἰς τὴν συνέλευσιν, ἔχων ἐν βρό-
χῳ τὸν τράχηλον. Ἄν ἡ πρότασις ἐγίνετο παραδεκτὴ, ἐσώζετο· ἐάν
δὲ ἀπερρίπτετο, τὸν ἐπνίγαν παραχρῆμα.

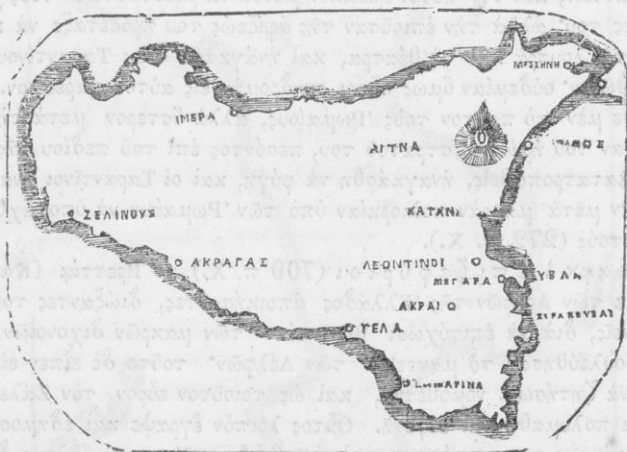
Τὸ Ῥήγιον ἦτο ἀποικία Χαλκιδέων, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ Μεσ-
σήνιοι ἠνώθησαν. Αἱ δύο αὗται πόλεις ἐγένιναν προῤῃμως σύμμαχοι
τῶν Ῥωμαίων. Ἐκ τῆς πρώτης σώζονται ἤδη μόνον εἰρεπία· ἀλλὰ
τὸ Ῥήγιον εἶναι ἡ πλουσιωτάτη μετὰ τὴν Νεάπολιν πόλις τῆς με-
σημβρινῆς Ἰταλίας ἔχουσα 30,000 κατοίκων.

§ 42. Ἑλληνικαὶ ἐν Σικελίᾳ ἀποικίαι.

Συρακοῦσαι, Ἀκράγας.

Ὁ Ἀθηναῖος Θεοκλῆς, ῤηθεις ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῆς παραλίας
τῆς Σικελίας, παρετήρησεν, ὅτι οἱ κάτοικοι ἦσαν πολὺ ἀδύνατοι καὶ
εὐκόλως ἠδύναντο νὰ καταβληθῶσιν· ὅθεν ἐπιστρέψας διηγήθη ὅτι
εἶδε, καὶ περιέγραψε τὸ ὄραϊον κλίμα, τὰ πλούτη καὶ τὴν ὑπερ-
βάλλουσαν εὐφορίαν τῆς νήσου ταύτης. Κάτοικοι τινες τῆς ἐν Εὐβοίᾳ

πόλεως Χαλκίδος, μετὰ τῶν ὁποίων ἠνώθησαν καὶ τινες ἐκ τῆς νήσου Νάξου, συγκατένευσαν ν' ἀκολουθήσωσι τὸν Θεοκλέα· προσορμίσαντες δὲ εἰς τὸ ἀνατολικὸν παράλιον τῆς Σικελίας, ἐθεμελίωσαν (736) τὴν πόλιν Νάξον (ἔπειτα Ταυρομένιον), ἐξ ἧς ὑστερώτερον ἐκτίσθησαν οἱ Ασυντῖνοι καὶ ἡ Κατάνη.

Πираξ Σικελίας.

Τὰ ἔχνη τοῦ Θεοκλέους ἠκολούθησαν οἱ Λωριεῖς τῆς Κορίνθου. Κατὰ τὸ 734 π. Χ. ὁ Κορίνθιος Ἀρχίας, ἐλθὼν εἰς Σικελίαν, ἔκτισεν αὐτόθι πόλιν, ἥτις ἐκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πλησίον λίμνης Συρακούσας. Αἱ Συρακοῦσαι ἐγένοντο ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διὰ τῆς ἀξιοθαυμάστου θέσεώς των ἡ σημαντικωτάτη τῶν πόλεων τῆς Σικελίας, καὶ συνέστησαν ἄλλας ἀποικίας. Ἐξ ὧν τῶν μερῶν συνέρρεον ἤδη πρὸς τὸν νέον τοῦτον κόσμον. Μεγαρεῖς ἀνήγειραν τὴν μικρὰν Ὑβλαν (τὴν ὑστερον Μέγαρ), ἧς ἀποικία ἐγένετο ὁ Σελινούς (628). Ῥόδιοι καὶ Κρήτες ἔκτισαν τὴν Γέλαν (690), ιδρύσαντες ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἀκράγαντος ποταμοῦ τὴν ἐράμιλλον τῶν Συρακουσῶν πόλιν, τὸν Ἀκράγαντα (582).

Γέλων, Ἰέρων, Διοκλῆς.

Αἱ Συρακοῦσαι ἐλαμπρόνθησαν μεγάλως, ἀφ' οὗ ὁ Γέλων, τύραννος τῆς πόλεως Γέλας, ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐξουσιαστὴς αὐτῶν. Οὗτος κατεπολέμησε τὸν Ἀμίλκην καὶ ἐνίκησε τοὺς Καρχηδονίους τὴν μεγάλην νίκην τῆς ἡμέρας, φρονέοντας ἐν αὐτῇ περὶ τὰς 100,000 Καρχηδονίους.

χρηδονίων και συμμάχων αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ αὐτὸν τὸν Ἀμίλκην, ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες κατετρόπωνον ἐν Σαλαμῖνι τοῦ Ξέρξου τὸν στόλον (480).

Τὸν Γέλωνα διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Ἰέρων (479), κατ' αἰτησιν τοῦ ὁποίου ὁ Ἀναξίλαος, τύραννος τῆς Ζάγκλης καὶ τοῦ Ῥηγίου, ἀφῆκε τοὺς Λοκροὺς ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἡ Κύμη, τὴν ὁποίαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Τυρρῆνοί προσέβαλλον, ἐσώθη διὰ τοῦ στόλου του. Ἡ τυραννία ὅμως τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν ἀδελφοῦ του Θρασυβούλου ἐπροξένησεν ἐπανάστασιν, καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς νήσου ἐβοήθησαν τοὺς Συρακουσίους πρὸς ἐξώσιν τοῦ τυράννου (465). Καταργηθεῖσας οὕτω τῆς τυραννίας, εἰσῆχθη εἰς ὅλας τὰς πόλεις δημοκρατικὸν πολιτεύμα. Ἡ κατ' αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων σταλεῖσα στρατιὰ ὀλίγον ἔλειψε νὰ προξενήσῃ τὴν ἀπώλειάν της. Ἀλλὰ τὸυναντίον ἡ ὀλεθρία εἰς τοὺς Ἀθηναίους ταύτης τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκβασίς ἐπέθηκε κορώνιδα εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Συρακουσῶν (§ 24. σελ. 60).

Μετά τινα καιρὸν ἠθέλησαν αἱ Συρακοῦσαι νὰ μεταρρυθμίσωσι τοὺς νόμους καὶ ἐνεπιστεύθησαν τὴν φροντίδα ταύτην εἰς τινα τῶν συμπολιτῶν των, τὸν Διοκλέα. Διὰ ν' ἀπομακρύνῃ οὗτος ἀπὸ τῶν διασκέψεων τοῦ λαοῦ πᾶσαν ἐνδεχομένην στρατιωτικὴν βίαν, εἶχεν ἀπαγορεύσει, ἐπὶ ποινῇ θανάτου, εἰς τοὺς πολίτας νὰ παρουσιάζωνται μὲ ὅπλα εἰς τὴν δημοσίαν συνέλευσιν. Ἐπανερχόμενος δέ ποτε ἐκ τινος ἐκστρατείας, ἤκουσε τὸν θόρυβον ὀχλαγωγίας, τὴν ὁποίαν θέλων νὰ καταπραύνη, ἔτρεξεν εἰς τὴν ἀγορὰν, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ ὅτι ἦτο ὠπλισμένος. Διόλκεις, τῷ ἐφώναξαν εὐθὺς οἱ ἐχθροὶ του, σὺ ὁ ἴδιος παραβαίνεις τὸν νόμον σου.—Ὅχι, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, δίδω κύρος εἰς αὐτὸν, καὶ εὐθὺς διεπέρασε τὸ στήθος του μὲ τὸ ξίφος. Οἱ Συρακοῦσιοι ἀνῆγειραν ναὸν αὐτοῦ καὶ αἱ πλείυτεραι πόλεις τῆς Σικελίας παρεδέχθησαν τοὺς νόμους του. Συγγραφεῖς τινες ἀποδίδουσι τὴν πρᾶξιν ταύτην εἰς τὸν Χαρῶνδαν, καὶ ἄλλοι εἰς τὸν Ζάλευκον.

Τῷ 410 οἱ Καρχηδόνιοι ἀνεφάνησαν πολυάριθμοι εἰς τὴν Σικελίαν, ὁπόθεν ἤθελον νὰ ἐξώσωσι τοὺς Ἕλληνας, διὰ νὰ καταλάβωσι μόνον τὴν μεγάλην ταύτην νῆσον. Ὁ Ἀννίβας, ἕγγονος τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰέρωνος ἐν Ἰμέρᾳ ἡττηθέντος καὶ φονευθέντος Ἀμίλκα, ἐκυρίευσεν κατ' ἀρχάς τὴν Ἐγχεσταν, ἔπειτα τὸν Σελινούντα, τὸν ὁποῖον κατήδραφισεν, ἀφ' οὗ κατέσφαξε τοὺς κατοίκους. Ἐν Ἰμέρᾳ ἀποσπάσας 3,000 ἐκ τῶν κατοίκων ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν στρατιωτῶν του, ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον, ὅπου ὁ πάππος του εἶχε φονευθῇ, καὶ ἐκεῖ προσέταξε καὶ τοὺς ἐσφαξαν μετὰ φρικτῶν βασάνων, τὴν πόλιν δὲ κατέστρεψεν ἐξ ὀλοκλήρου. Φαίνονται εἰσέτι τὰ εἰσέπια τῆς καταστροφῆς ταύτης.

Ἐνθαῤῥυνθέντες ἐκ τούτων τῶν ἐπιτυχῶν οἱ Καρχηδόνιοι, προσέβησαν μετὰ 120,000 ἀνδρῶν κατὰ τοῦ Ἀκράγαντος. Ἦτο δὲ ἡ πόλις αὕτη ἐκ τῶν πλουσιωτάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μᾶλλον ἐκτεθηλυσμένων. Οἱ Ἀκραγαντῖνοι, ὅταν ἐπλησίασαν οἱ Καρχηδόνιοι, προσέλαβον μισθωτοὺς στρατιώτας, νομίζοντες ὅτι ἔμελλον νὰ πολέμησωσιν ὑπὲρ αὐτῶν· ἀλλ' οἱ μισθοφόροι οὗτοι τοὺς προέδωσαν, καὶ ὁ μὲν λαὸς μόλις ἠδυνήθη νὰ φύγῃ τὴν νύκτα, ἡ δὲ πόλις κατεστράφη (π. Χ. 406).

Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος (405—368).

Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐπροξένησε τρόμον εἰς τὰς Συρακούσας· ὅθεν συνέλευσις συνεκλήθη, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ ἐκφέρῃ γνώμην. Τότε ὁ Διονύσιος, υἱὸς τινος ὀνηλάτου, ὡς λέγουσι, καὶ πρώην γραμματεὺς δικαστηρίου, προελθὼν εἵλκυσεν εἰς ἑαυτὸν τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ διὰ διαφόρων πράξεων θαρράλέων, τὸ δὲ ἀτρόμητον αὐτοῦ ἐνεψύχωσε τὸν λαόν, ὅστις τὸν ἀνέδειξε τύραννον (405).

Περιεκύκλωσεν οὗτος τὰς Συρακούσας μὲ προτειγίσματα ἰσχυρὰ καὶ προσεπάθησε νὰ ἐξώσῃ τοὺς Καρχηδονίους ἐκ τῆς Σικελίας. Νικήσας ὁ Καρχηδόνιος Ἰμῖλκων εἰς ναυμαχίαν τινὰ, ἦλθε μέχρῃ τοῦ λιμένος τῶν Συρακουσῶν. Συμβάντος δὲ λοιμοῦ εἰς τὸν στρατὸν τῶν Καρχηδονίων καὶ παραλυθείσης τῆς πειθαρχίας του, ὁ Διονύσιος ἐπιπεσὼν κατ' αὐτῶν τοὺς κατετρόπωσε καὶ κατέσρεψε πάντας (394). Ὑστερον δὲ, φιλιωθείς μὲ τὴν Καρχηδόνα, ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλλήνων.

Τὸ Ῥήγιον καὶ ἡ Κρότων ἔπесαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του· ὁ στόλος του ἐλεηλάτησε τὰ παρθῆλια τοῦ Λατίου καὶ τῆς Τυρρήνιας, ὅπου ἀπὸ μόνου τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγύλλης ἐσύλησε 1,000 τάλαντα· ἐβασίλευσε δὲ 38 ἔτη.

Διονύσιος ὁ νεώτερος (368—343), Δίων, Τιμολέων.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Διονύσιος ὁ νεώτερος· ἀλλ' ἔχων πλεῖστα ὅσα ἐλαττώματα, ἀπώλεσε μετὰ τινα ἔτη τὴν ἐξουσίαν, ἐξωσθεὶς ὑπὸ ἐναρέτου τινὸς πολίτου, τοῦ Δίωνος, τὸν ὅποιον εἶχεν ἐξορίσει (357)· ἀλλ' οὗτος, δυσαρεστήσας τὸν λαόν ἕνεκα τῆς αὐστηρότητός του, ἐδόλοφονήθη. Ὁ Διονύσιος ὁ νεώτερος, ὠφελῆθεις ἐκ τῶν συμβασῶν ταρχῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δίωνος, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν (346). Ἐδείξε δὲ τόσῃ σκληρότητι πάλιν, ὥστε οἱ Συρακούσιοι, ἐπαναστατήσαντες ἐκ νέου, τὸν ἠνάγκασαν νὰ κλεισθῇ εἰς τὴν ἀκρόπολιν.

Ὁ Τιμολέων διωρίσθη τότε ὑπὸ τῶν Κορινθίων, διὰ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην ἐν τῇ ἀποικίᾳ τῶν ταύτη. Οὗτος δὲ ἦτο ἀνὴρ δραστήριος καὶ ἐνθερμος φίλος τῆς ἐλευθερίας, ὑπὲρ τῆς ὁποίας εἶχε θυσιάσει καὶ τὸν ἰδίον του ἀδελφόν, διὰ νὰ μὴ γείνη τῆς Κορίνθου τύραννος. Ἡδυνήθη νὰ καταπείσῃ τὸν Διονύσιον νὰ τῷ παραδώσῃ τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ὁ πρῶν τύραννος οὗτος μετεκομίσθη μετὰ τῶν θησαυρῶν του εἰς Κόρινθον, ὅπου ἐξήσεν ὡς ἀπλούς ιδιώτης (343). Ἡ πρώτη φροντίς τοῦ Τιμολέοντος ἦτο νὰ καταστρέψῃ τὸ φρούριον, τὸ ὅποιον ἡ τυραννία εἶχε κτίσει. Ἐπὶ τῆς θέσεώς του ἀνήγειρε ῥοὰς καὶ δικαστήρια, τὴν δ' ἐλευθερωθεῖσαν πόλιν ἐγένεισε πάλιν κατοίκων, διότι ἕνεκα τῶν ἐπαναστάσεων πολλοὶ εἶχον ἀπέλθει· ἔγραψε δὲ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, προσκαλὼν ἀποίκους, ἵνα ἐλθόντες κατοικήσωσιν εἰς Συρακούσας, καὶ εἰς 60,000, δεχθέντας τὴν πρόσκλησίν του, διένειμε γαῖας. Ἀφ' οὗ δὲ ἀποκατέστησε τὴν τάξιν εἰς τὰς Συρακούσας, ὁ Τιμολέων ἐπεχειρίσθη νὰ ἀποκαταστήσῃ αὐτὴν καὶ εἰς Σικελίαν. Περιέστειλε τοὺς τυράννους τῶν πόλεων, ὥστε νὰ ζῶσιν ὡς ἀπλοὶ ιδιώται, καὶ ἐνίκησε λαμπρὰν νίκην κατὰ τινος στρατεύματος 70,000 Καρχηδονίων. Τότε, θεωρῶν τὸ ἔργον του τετελεσμένον, παρητήθη ἀπὸ τῆς ἐξουσίας του· διήγαγε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐν ἀναχωρητηρίῳ, τιμώμενος ὑφ' ὅλων τῶν τῆς νήσου κατοίκων, οἵτινες προσερχόμενοι τὸν συνεβουλεύοντο περὶ τῶν συνθηκῶν, περὶ τῆς διανομῆς τῶν γαιῶν, περὶ τῶν νόμων κλπ. Οἱ Συρακούσιοι ἐτίμησαν μέχρι τῆς τελευταίας του ἡμέρας τὸν ἐλευθερωτὴν τῶν, ἐξαιτοῦντες τὰς συμβουλὰς του καὶ φέροντες πρὸς αὐτὸν τοὺς διὰ τῆς πόλεως τῶν διερχομένους ξένους νὰ βλέπωσι τὸν εὐεργετὴν αὐτῶν.

Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ζωῆς του ὁ Τιμολέων κατέστη τυρλός· ἀλλὰ καὶ τότε οἱ Συρακούσιοι ἐξηκολούθουν νὰ τὸν συμβουλευώνται εἰς ὅλας τὰς σπουδαίας τῶν ὑποθέσεις. Ἀπεσταλμένοι τὸν ἔφερον ἐφ' ἀμάξης εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, διὰ νὰ δίδῃ τὴν γνώμην του, τὴν ὁποίαν τὸ πλῆθος προσεκτικὸν ἐδέχετο μὲ σεβας καὶ ἐφύλαττε πάντοτε. Ἀπέθανε τέλος πλήρης δόξης καὶ ἡμερῶν (337), ἐγκαταλιπὼν τὴν νέαν πατρίδα του μεγάλῃν καὶ ἐλευθέραν καὶ μνημὴν ἀκηλίδωτον. Ἐφηρίσθη δὲ νὰ τελῶσι κατὰ τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τοῦ θανάτου του μουσικὸς καὶ γυμνικὸς ἀγῶνας καὶ ἵπποδρόμιον.

Ἀγαθοκλῆς, Πύρρος.

Μετὰ τὸν Τιμολέοντα φαίνεται ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἔπασεν ἐκ νέου εἰς σύγχυσιν καὶ ἀναρχίαν. Τύραννός τις ἀνεφύη ἀκόμη, ὁ πρῶν κεραμεὺς Ἀγαθοκλῆς· διεκρίθη δὲ, ὡς ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος, διὰ τὸ

θάρος του, καὶ ὡς ἐκεῖνος εἴλκυσε ἐν τὸ μέρος τοῦ τοῦ στρατιώ-
 τας, καὶ δι' αὐτῶν ἤρπασε τὴν ἐξουσίαν. Διὰ νὰ ἔχη δὲ στρατὸν
 πρὸς ὑποστήριξίν του, ἐκήρυξε πόλεμον πρὸς τοὺς Καρχηδόνιους.
 Νικηθεὶς δ' ἐν τινι μεγάλη μάχῃ καὶ πολιορκηθεὶς εἰς τὰς Συρα-
 κούσας, συνέλαβε τὸ τολμηρότατον σχέδιον ν' ἀντιπολιορκήσῃ τὴν
 Καρχηδόνα. Χωρὶς δὲ νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τινὰ τὸν σκοπὸν του, ἐξαρ-
 τίσας στόλον καὶ ἐμβιβάσας 14,000 ἀνδρῶν, ἐξέρχεται τοῦ λιμένος,
 ἀπατᾷ τὸν ἐχθρὸν στόλον βοηθεῖα τινὸς ἐκλείψους καὶ προσομι-
 ζεται εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ἐκκυσσε δὲ εὐθὺς τὸν στόλον του, ἵνα μὴ
 ἀφήσῃ ἐλπίδα ἐπιστροφῆς εἰς τὸν στρατὸν. Διακόσται πόλεις, λέγου-
 σιν, ἐκυρεῦθησαν ἢ μετέβησαν εἰς τὴν συμμαχίαν του. Ὁ Ὀφελλᾶς,
 διοικητὴς τῆς Κυρήνης, ἔφερεν εἰς αὐτὸν 20,000 ἀνδρῶν, οἱ δὲ Καρ-
 χηδόνιοι, μαθόντες τὰ γεγονότα, ἔντρομοι ἐγκαταλείπουσι τὰς Συ-
 ρακούσας. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ δώσῃ μέρος εἰς τὸν Ὀφελλᾶν ὁ Ἀγαθο-
 κλῆς, προσέταξε καὶ τὸν ἐδολοφόνησαν εἰς τινὰ στάσιν. Ἔνεκα τού-
 του ἀποσπᾶται μέρος τῶν προσελθόντων στρατευμάτων του· κακὰ
 δὲ ἀγγελίας ἐκ Σικελίας τὸν ἀναγκάζουσι νὰ μεταβῇ εἰς τὴν νῆσον.
 Ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του οἱ τοποτηρηταὶ του κατετροπώθησαν ἐν τῇ Ἀ-
 φρικῇ, ὅπου ἐπανεληθόντα, οἱ ἀντάρται στρατιωταὶ του τὸν φυλακώ-
 νουσι· δραπετεύσας δὲ ἐπανέρχεται εἰς Συρακούσας. (307), ἐν ᾧ οἱ
 μὲν υἱοὶ του σφάζονται ὑπὸ τῶν ὀργισθέντων στρατιωτῶν, ἡ δὲ
 Καρχηδὼν εὐχαριστεῖ τοὺς αἰμοχαρεῖς θεοὺς τῆς, θυσιάζουσα αὐτοῖς
 τοὺς καλλιωτέρους τῶν Συρακούσων αἰχμαλώτων.

Ὁ Ἀγαθοκλῆς μετὰ ταύτην τὴν συμφορὰν ἀποκαθίσταται σκλη-
 ρός. Διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τοὺς υἱοὺς του ἐπλημύρῃσεν τὰς Συρακούσας
 αἵματος, θανατώσας ὅλους τοὺς συγγενεῖς τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἐν
 Ἀφρικῇ στρατοῦ· ἀλλ' ἐθανατώθη καὶ ὁ ἴδιος φαρμακωθείς, καὶ ἐ-
 τέθη, λέγουσιν, ἐπὶ τῆς πυρᾶς πρὶν ἐκπνεύσῃ (288).

Ὀλίγα ἔτη ὕστερον οἱ Συρακούσιοι ἐκάλεσαν εἰς βοήθειάν των
 τὸν Πύρρον, βασιλέα τῆς Ἠπείρου. Ἀπώθησε δὲ ἔλθων οὗτος τοὺς
 Καρχηδόνιους πρὸς δυσμὰς, ἀλλὰ, δοκιμάσας νὰ προσβάλῃ τὸ Λι-
 λύβαιον καὶ ἀποκρουσθεὶς δεινῶς, ἐμποδίσθη νὰ τελειώσῃ τὴν ἀπε-
 λευθέρωσιν τῆς νήσου, ὅθεν ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἴδια, συλῆσας τοὺς
 καθ' ὁδὸν ναοὺς.

Αἱ Συρακούσαι ὑποτάσσονται εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Οἱ Συρακούσιοι δὲν ἦσαν πλέον ἰσχυροὶ ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν
 Καρχηδόνα· ὅθεν ἐπὶ τοῦ διοικήσαντος αὐτοὺς φρονίμως ἀπὸ 275
 ἕως 215 π. Χ. Ἰέρωνος, συνεμάχησαν κατ' ἀρχάς μετ' αὐτῆς κατὰ
 τῶν Ῥωμαίων, ἐξ ὧν προήρχετο εἰς τὸ ἐξῆς ὁ μέγιστος κίνδυνος·

νικηθείς δὲ μετὰ τῶν Καρχηδονίων ὁ Ίέρον, κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῶν Ῥωμαίων 50 ἔτων εἰρήνην καὶ τὴν ἀνενόχλητον ἐξουσίαν μικροῦ μέρους τῆς Σικελίας. Ἡ περίοδος αὕτη μᾶς φέρει μέχρι τοῦ 212 π. Χ. ὁπότε οἱ καταφρονήσαντες πολλάκις τὰς τῶν Ἀθηνῶν δυνάμεις ἐπ' ἴσης καὶ τὰς τῆς Καρχηδόνος Συρακούσιοι ὑπετάγησαν εἰς τὴν καταδολοῦσαν αὐτοὺς Ῥώμην.

Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις τῆς αὐτονομίας τῶν Συρακουσῶν, ἔζη ὁ ἐκ τῆς πόλεως ταύτης περίφημος μαθηματικός Ἀρχιμήδης, ὅστις διὰ τῶν μηχανῶν αὐτοῦ ὑπερήσπισε τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐπὶ δύο ἔτη, πολιορκουμένην ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Μαρκελλοῦ (214—212 π. Χ.)· λέγουσι μάλιστα ὅτι καὶ κατέκλυσε τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον, συγκεντρώσας διὰ μηχανήματος τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἐπ' αὐτὸν· ἀλλὰ τοῦτο δὲν παραδέχονται οἱ νεώτεροι ὡς ἀληθές.

§ 43. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν πλέον ἐλεύθεροι καὶ αὐτοκέφαλοι. Καὶ συνεχωρεῖτο μὲν εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσι δημοκρατικὰ πολιτεύματα, ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν κατὰ τύπον τοιαῦτα, διότι πραγματικῶς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκυβερνῶντο, ὅπως ἤρεσκεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Αἱ Ἀθῆναι διετέλουν ἐτι ἐπὶ πολὺ ἡ ἑδρα τῆς παιδείας οὐ μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ῥωμαίων ἀπέστελλον εἰς Ἀθήνας τὰ τέκνα των, ἵνα τελειοποιῶσι τὴν ἐκπαίδευσίν των. Δὲν ἐπενέβαινον δὲ οὐδόλως εἰς τὰ τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων οἱ ἄρχοντές των οὗτοι, ἐλάμβανον μάλιστα μέρος καὶ εἰς τὰς ἐθνικὰς των ἑορτάς, διατηρηθείσας ὡς πρότερον. Δὲν συνέβαινε δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅ,τι εἰς τὰς ἄλλας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατακτηθείσας χώρας· διότι εἰς ταύτας μὲν, βαρβάρους οὖσας, εἰσήγετο διὰ τῶν κατακτητῶν εἰς τὸν λαὸν ὁ πολιτισμός, εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως οἱ κατακτηταὶ αὐτοὶ ἐβελτισύοντο ὑπὸ τῶν ὑποδεδουλωμένων Ἑλλήνων. Ὅθεν ποιητὴς τις Ῥωμαῖος εἶπεν, «Ἡ Ἑλλὰς κυριευθεῖσα, τὸν ἀγρίον νικητὴν ἐκυρίευσεν, καὶ εἰς τὸ ἀγροίκον Ἀάτιον τὴν καλλιτεχνίαν εἰσήγαγεν».

Ἐξήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν οἱ Ἕλληνες ἐδοκίμασαν ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου, πολεμίου ὄντος τῶν Ῥωμαίων, καὶ πολλάκις ἤδη νικῆσαντος τοὺς στρατοὺς αὐτῶν ἐν Ἀσίᾳ τῇ μικρᾷ. Οὗτος ἀπέστειλεν εἰς μὲν τὴν Ἑλλάδα στόλον, εἰς δὲ τὴν Μακεδονίαν στρατὸν, μεθ' οὗ ἠνέωθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἀκαδαμῖναι, ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι. Ῥωμαϊκὸς στρα-

τός, ὑπὸ τὸν Σύλλαν ἐκστρατεύσας ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, τὰς μὲν ἄλλας τῶν ἐπαναστατήσασα πόλεων καθυπέταξε, τὰς δὲ Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ ἀντισταθείσας ἐπολιόρησε. Καταστρέψας δὲ τὰ ἐνώνοντα τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς μακρὰ τεῖχη, διέκοψε τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων κοινωνίαν καὶ ἐκ τούτου ἐπῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας δεινότατος λιμός. Ἐπὶ τέλους, κυριεύσας τὴν πόλιν καὶ τὸν Πειραιᾶ, οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ἐνέκησε καὶ τὸν Ἀρχέλαον, στρατηγὸν τοῦ Μιθριδάτου ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ κατόπιν ἐν Ὀρχομενῷ καὶ οὕτως ἐπῆνεγκε τέλος εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθέρων ἀνεξαρτησίας πόλεμον τῶν Ἑλλήνων τῷ 85 π. Χ.

Ἐκτοτε δὲν ἐπετρέπετο εἰς οὐδεμίαν ἑλληνίδα πόλιν νὰ ἔχῃ στρατὸν ἴδιον· ὅθεν συμμορίαὶ ληστῶν καὶ πειρατῶν ἤρχισαν νὰ ἐνοχλῶσι τὴν χώραν πανταχοῦ· καὶ ἡ διοίκησις δὲ αὐτῆς κατὰ τὴν καταθλιπτικὴν, διότι οἱ ἀνθύπατοι ἀπῆλθον πολλὰς φόρους παρὰ νόμους, καὶ ἔτι διότι, ἀγοραζόντων τῶν πλουσίων Ἑλλήνων τὸν τίτλον Ῥωμαίου πολίτου, δι' οὗ ἐγίνοντο ἀσύδοτοι, ἐπιπτε τὸ βᾶρος τῶν φόρων εἰς τοὺς πτωχοτέρους, ὅθεν τάχιστα παρήκμασε τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, ὥλιγός τευσεν ὁ πληθυσμὸς καὶ πολλὰι τῆς Ἑλλάδος πόλεις περιῆλθον εἰς ἐξουδένωσιν καὶ ἐρήμωσιν.

Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἔκτισεν ἐκ νέου τὴν Κόρινθον, καταστήσας αὐτὴν στρατιωτικὴν ἀποικίαν. Πρὸς οἰκοδομὴν δὲ αὐτῆς κατεστρέφοντο ἀνιλεῶς ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐργολάβων καὶ αὐτοὶ οἱ τάφοι χάριν τῶν μαρμάρων.

Τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἐξηκολούθει ἔτι νὰ συνεδριάξῃ καὶ τὸ δελφικὸν χρηστήριον νὰ ἐργάζεται. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις Ἀριος Πάγος καὶ ὅμοιον τούτου δικαστήριον ἐν Σπάρτῃ ὑπῆρχον ἔτι. Ἀλλ' ἡ πτωχεία ἤϋξανε καὶ Ῥωμαῖοι τοκογλύφοι ἐπώλουν τὰ κτήματα τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐξόφλησιν τῶν δανείων καὶ μετέβαινον οὕτω ταῦτα εἰς τὴν κυριότητα ξένων.

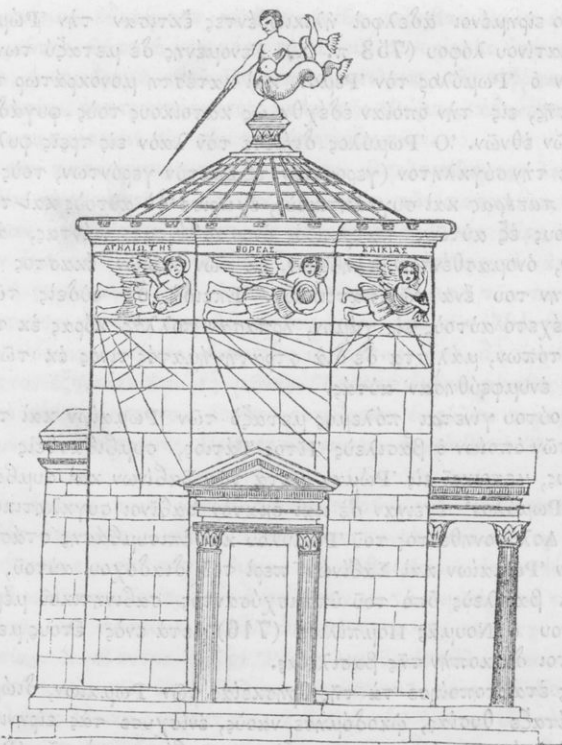
Τινὲς τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἐφάνησαν τῇ ὄντι εὐεργέται τῆς Ἑλλάδος, οἷον ὁ Ἀδριανὸς, κτίσας διάφορα μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα, ἐν οἷς καὶ τὸν ἐν Ἀθήναις ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, καὶ κατασκευάσας δημοσίας ὁδοὺς· ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, βελτιώσας τὰ ἐν Ἀθήναις σχολεῖα καὶ αὐξήσας τὸν μισθὸν τῶν διδασκάλων, καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες καὶ ἡγεμόνες καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνθρωποι κατεσκεύαζον εἰς Ἀθήνας πρὸς δόξαν ἰδίαν μνημεῖα μεγαλοπρεπῆ, ὡς ὁ Φιλόπαππος, ὁ Ἀνδρόνικος Κυρρήστης, καὶ ἄλλοι δὲ ὄχι μόνον τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος περιεποιοῦντο ἀνακτιζόντες ἢ ἐπισκευάζοντες κατεστραμμένας πόλεις, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ Ἑλλὰς ὅσημέραι παρήκμαζε.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου, οἱ Ἕλληνες αἰφνης

ἡγέρθησαν ἕνεκα τῆς εἰσβολῆς τῶν Γόθων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ βάρβαροι οὗτοι, λαφυραγωγήσαντες τὰς Ἀθήνας καὶ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καταφάνισαντες τὴν Ἀττικὴν, ἐπῆραν αἰχμαλώτους πολλοὺς τῶν κατοίκων. Ἐξῆς δὲ ἡ Ἑλλάς συχνὰ παρηνωχλεῖτο καὶ ἐκακοῦτο ὑπὸ τῶν εἰσβαλλόντων Γόθων, καταλυσάντων ἐπὶ τέλους καὶ τὴν δυτικὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν.

Ἐπὶ τούτοις δὲ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, κηρυχθεῖσα ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος, προώδευεν ἀκαθέκτως εἰς αὐτήν, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἰς δυτικὴν καὶ ἀνατολικήν, ἡ ἀνατολικὴ περιελάμβανε πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ αἱ Ἕλληνες ἦσαν ὁ ἐξάρχων ἐν αὐτῇ λαός.

ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ ΚΥΡΡΗΣΤΟΥ

(Ἐν Ἀθήναις).

§ 44. Κτίσις τῆς Ῥώμης καὶ πρῶτοι βασιλεῖς τῆς.

Ῥωμύλος καὶ Ῥώμος ἢ Ῥέμος ἦσαν, κατὰ τὴν μυθώδη παράδοσιν, τέκνα δίδυμα τῆς Ῥέας Σιλβίας ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου Ἄρεως. Αὕτη δὲ ἦτο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀλβας Νουμίτορος, ἀπογόνου τοῦ Τρωαδίτου Αἰνείου, ὅστις μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τρωάδος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἶχε καταφύγει εἰς τὸ Λάτιον τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἐνυμφεῖσθαι τὴν Λαβίναν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τοῦ τόπου ἐκείνου Λατίου.

Οἱ δύο εἰρημένοι ἀδελφοὶ ἡλικιωθέντες ἔκτισαν τὴν Ῥώμην ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου (753 π. Χ.). Γενομένης δὲ μεταξύ των ἐριδος, ἐφρόνευσεν ὁ Ῥωμύλος τὸν Ῥέμον καὶ κατέστη μονοκράτωρ τῆς πόλεως αὐτῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ὡς κατοίκους τοὺς φυγάδας τῶν γειτονικῶν ἐθνῶν. Ὁ Ῥωμύλος διέτρεσε τὸν λαὸν εἰς τρεῖς φυλάς καὶ ἐσύστησε τὴν σύγκλητον (γερούσιαν) ἐξ ἑκατὸν γερόντων, τοὺς ὁποίους ὠνόμασε πατέρας καὶ συγκλητικούς, ἐχώρισε δὲ αὐτοὺς καὶ τοὺς καταγομένους ἐξ αὐτῶν, πατρικίους ὀνομασθέντας πάντας, ἀπὸ τῶν δημοτῶν, ὀνομασθέντων πληβείων, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος ἐξέλεγε προστάτην τοῦ ἑνα τῶν πατρικίων. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς τῶν πέριξ λαῶν ἐδέχετο αὐτοὺς εἰς γάμον, ἤρπασαν πολλὰς κόρας ἐκ τῶν γειτονικῶν τόπων, μάλιστα δὲ διὰ στρατηγήματός τινος ἐκ τῶν Σαβίνων, καὶ ἐνυμφεύθησαν αὐτάς.

Ἐκ τούτου γίνεται πόλεμος μεταξύ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Σαβίνων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Τίτος Τάτιος, συμβιβασθεὶς μὲ τοὺς Ῥωμαίους, μετοικεῖ εἰς Ῥώμην μετὰ τῶν Σαβίνων καὶ συμβασιλεύει μὲ τὸν Ῥωμύλον· ἐγέναν δὲ καὶ ἑκατὸν Σαβίνοι συγκλητικοὶ (πατρικοί). Δολοφονηθέντος τοῦ Ῥωμύλου καὶ ἐπισυμβάσης στάσεως μεταξύ τῶν Ῥωμαίων καὶ Σαβίνων περὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, ἀνακηρύττεται βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ ὑπερισχύσαντος σαβινητικοῦ μέρους τῆς συγκλήτου ὁ Νουμᾶ Πομπίλιος (716) μετὰ ἐνὸς ἔτους μεσοβασίλειαν, ἥτοι διακοπὴν τῆς βασιλείας.

Οὗτος ἐτακτοποιήσε τὰ τῆς θρησκείας τῶν Ῥωμαίων, διώρισε ἱερεῖς, διέταξε θυσίας, ὠκοδόμησε ναοὺς, ἐνίσχυσε τὰς εἰρηνικὰς τέχνας καὶ ἐπέφερεν ἁρμονίαν μεταξύ τῶν Σαβίνων καὶ τῶν Ῥωμαίων· ἀπέθανε δὲ τῷ 673 π. Χ.

Μετὰ τοῦτον ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ Τύλλος Ὀστίλλιος, ὅστις

κατέστρεψε τὴν ἀντίζηλον τῆς Ῥώμης πόλιν Ἀλβαν Λόγγαν, μετοικίσας εἰς Ῥώμην τοὺς κατοικοὺς τῆς.

Τοῦτον διεδέχθη (640 π. Χ.) ὁ Ἀγκὸς Μάρκιος (Σαβίνος), ὅστις ἐνίκησε τοὺς Λατίνους καὶ ἐθεμελίωσε τὸ ἐπίγειον (λιμένα) τῆς Ῥώμης, τὰ Ὠστία.

Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσεν ὁ Ταρκύνιος Προϊσκιος ἡ πρεσβύτερος (616 π. π. Χ.). Οὗτος ἐκτίσε πολλὰς μεγάλας αἰκοδομὰς ἐν Ῥώμῃ, καὶ καθυπέταξε τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Σαβίνους. Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ Σερούιος Τύλλιος (578 π. Χ.) καὶ αὐτὸν τέλος ὁ Ταρκύνιος Σούπερβος ἡ ὑπερήφανος (534), ὅστις περιτείχισε τὴν Ῥώμην. Διὰ τὴν σκληρότητά του ἐδιώχθη οὗτος, καὶ οὕτω κατηργήθη ἡ βασιλεία (510 π. Χ.). Ἀντὶ δὲ βασιλέων ἐλάβανον τὴν ἐξουσίαν δύο ὑπατοί, ἐκ τῶν πατρικίων ἐκλεγόμενοι καὶ ἐπὶ ἐν ἔτος ἔχοντες τὴν ἀρχήν.

Ὁ Ταρκύνιος ἐδοκίμασε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἀλλ' εἰς μάτην. Οὔτε ἡ γενομένη ἐν Ῥώμῃ συνωμοσία ὑπὸ νέων τινῶν, οὔτε ἡ συνδρομὴ τοῦ Πορσίνου βασιλέως τῆς τυρρήνικης πόλεως Κλουσίου, ἐκστρατεύσαντος κατὰ τῆς Ῥώμης, ἠδυνήθησαν νὰ τὸν ἀποκαταστήσωσιν εἰς τὴν τριαυτὴν ἐξουσίαν.

Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας ὁ φιλοπόλεμος λαὸς τῆς Ῥώμης δὲν νύχαιριστεῖτο εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πατρικίων, οἵτινες κατέστησαν ὑπερήφανοι, ἰδιοτελεῖς καὶ ἐπέβαλλον νέα βάρη εἰς αὐτόν· ὅθεν ἐγένεεν ἀποστασία (500 π. Χ.), τῆς ὁποίας τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὰ προνόμια τῶν πατρικίων. Εἰς κατάπausιν δὲ τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν καὶ τῶν ἐλθόντων ἐναντίον τῆς Ῥώμης Λατίνων, διωρίσθη δικτάτωρ, δηλαδὴ ἄρχων ἔχων ἀπεριόριστον ἐξουσίαν ἐπὶ ἑξ μῆνας, Ἐκτοτε ἐγένεε σύνθηες εἰς τὴν Ῥώμην τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ὡσάκτις συνέβαινον ἐμφύλιοι ταραχαὶ καὶ ἦτο κίνδυνος καταστροφῆς. Πρῶτος δικτάτωρ διωρίσθη ὁ Γ. Λάρτιος Φλάβιος.

Ὁ λαὸς ἔκτοτε, κατ' ἀναγκαστικὴν παραχώρησιν τῶν πατρικίων, ἐξέλεγε δύο δημάρχους, οἵτινες ἐπροστάτευον τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἀντιτασσόμενοι εἰς τὰς τυχόν βιαίας καὶ αὐθαιρέτους ἀπαιτήσεις τῆς συγκλήτου καὶ ἀκυροῦντες πᾶν ἀντιβαῖνον εἰς τὰ συμφέροντά του βούλευμα αὐτῆς. Οἱ πατρικιοὶ ὑπέβλεπον πάντοτε τὴν τριαυτὴν τοῦ δήμου ἐξουσίαν. Συμβάντος δὲ ἐν Ῥώμῃ λιμοῦ, ἐστάλη σίτος ἐκ Σικελίας ὑπὸ τινος τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἡγεμόνων· τότε ὁ Γάιος Μάρκος Κοριολάνος ἔδωκε γνῶμην νὰ μὴ διανεμηθῇ ὁ σίτος εἰς τὸν λαόν, ἀν μὴ παρητεῖτο τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ ἔχῃ δημάρχους· διὰ τοῦτο καταδικασθεὶς εἰς ἐξορίαν (491 π. Χ.) κατέφυγε πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ῥωμαίων Οὐολούσκους καὶ μετ' αὐτῶν ἐκστρατεύει κατὰ

τῆς Ῥώμης. Ἰδόντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι πλησίασαντα εἰς τὴν πόλιν, ἀπέστειλαν πρεσβείας πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων πολιτῶν, ἀλλ' αὐτὸς οὐδεμίαν ἔδιδεν εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς Ῥώμης παρακλήσεις τῶν προσοχῆν. Τότε αἱ πρῶται τῆς Ῥώμης κυρία μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ Κοριολάνου Οὐετουρίας καὶ τῆς γυναικὸς τοῦ Οὐολουμνίας καὶ τῶν δύο τέκνων του προσῆλθον εἰς τὴν σκηνὴν του· ὁ Κοριολάνος, χαμφθεὶς εἰς τὰς ἐπιπλήξεις τῆς μητρὸς του καὶ τὰ δάκρυα τῆς γυναικὸς του καὶ τῶν ἄλλων δεσποινῶν, ἀπῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ του καὶ διέμεινε ἐξόριστος παρὰ τοῖς Οὐολούσκοις μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἀξιολογούμεντος εἶναι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ διαγωγή τοῦ Λ. Κοίντου Κιγινάτου. Διαμένων οὗτος εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας καλλιεργῶν τὰς γαίας του, διωρίσθη ὑπατος (460 π. Χ.). Τὸ δὲ 458 διωρίσθη δικτάτωρ, κληθεὶς ἐκ τοῦ ἀγροῦ του. Ἀφείς τὸ ἄροτρον καὶ ἀναλαβὼν τὴν δικτατορίαν ἔσωσε τὸν στρατὸν τῆς Ῥώμης, κινδυνεύοντα νὰ καταστραφῇ ὑπὸ τῶν περικυκλωσάντων αὐτὸν Αἰκανῶν, τρομερῶν πολεμίων τῶν Ῥωμαίων. Νικήσας αὐτοὺς καὶ κρατήσας τὴν δικτατορίαν 16 μόνον ἡμέρας, ὅσον δηλαδὴ ἐχρειάζετο, ἐπανῆλθε μετὰ ταῦτα πάλιν εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας. Τῷ 439 π. Χ., ἄγων τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἔγινε πάλιν δικτάτωρ, διὰ νὰ καταβάλῃ τὸν δημαγωγὸν Μαίλιον, κολακεύσαντα τὸν δῆμον, καὶ διανοηθέντα νὰ καταλύσῃ τὸ πολίτευμα διὰ συνωμοσίας καὶ νὰ ἀναδειχθῇ βασιλεὺς.

§ 45. Δεκανδρία. Πύρρος ἐν Σικελίᾳ.

Ἀνεφάνη δὲ ἤδη ἀνάγκη ὑπάρξεως ἐν Ῥώμῃ γραπτῶν νόμων· ὅθεν διωρίσθησαν δέκα ἄνδρες ἐκ τῶν πατρικίων νὰ συντάξωσι νόμους (451 π. Χ.) καὶ παρεδόθη εἰς αὐτοὺς πᾶσα ἐξουσία. Οὗτοι, συμβουλευθέντες τὰ νομοθετήματα τῶν Ἑλλήνων, ἔγραψαν νόμους ἐπὶ δώδεκα πινάκων. Οἱ νόμοι οὗτοι, κυρωθέντες τὸ 449 π. Χ. ἔλαβον πλήρη ἰσχύν. Οἱ δὲ δέκα ἄνδρες ἐπαύθησαν τῆς ἀρχῆς, ἀδίκως καὶ κακῶς πολιτευθέντες ὡς ἄρχοντες.

Τοῦ χρόνου προϊόντος, ἐξέλιπεν ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς τάξεως τῶν πατρικίων καὶ τῆς τῶν πλεβείων καὶ εἶχον ὅλοι ἤδη τὰ αὐτὰ δικαιώματα. Δὲν ὑπῆρχε δὲ ἄλλη πλέον διάκρισις εἰμὴ ἡ διαίρεσις τῶν Ῥωμαίων εἰς οἴκους πλουσίους καὶ πτωχοὺς (π. Χ. 437).

Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπολέμουν πρὸς ἐγχωρίους ἐχθροὺς των, ξένοι ἐξώθεν ἐχθροὶ, ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῶν ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς ἐξοντώσωσι. Πλήθη Γαλατῶν ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Βρόννον ἐπέδραμον τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐπειδὴ Ῥωμαῖοί τινες εὐρέθησαν μετὰ τῶν Τυρρήνων,

πολεμοῦντες τοὺς Γαλάτας, ὁ Βρέννος ἐπροχώρησε κατὰ τῆς Ῥώμης. Οἱ Ῥωμαῖοι, ἀπαρασκευάστοι ὄντες εἰς ἀντίκρουσιν τόσον φοβεροῦ πολεμίου, ἠττήθησαν κατὰ κράτος πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἀλβία (390 π. Χ.), οἱ δὲ Γαλάται, εἰσελθόντες εἰς Ῥώμην, ἐλαφυραγωγῆσαν τὴν πόλιν καὶ ἔκαυσαν αὐτήν. Μόνον τὸ Καπιτώλιον (ἀκρόπολις μετὰ τὸν τοῦ Διὸς ὑπερήσπισεν ὁ Μάνλιος, ἀποκρούσας τὰς κατ' αὐτοῦ ἐφόδους τῶν πολεμίων, οἵτινες ἐκ τῆς ἀντιστάσεως ταύτης καὶ ἐνεκα ἐνσκηψαῶν ἀσθενειῶν καὶ πείνης ἐδέχθησαν ἐπὶ τέλους συνθήκην, δι' ἧς ἔλαβον χρήματα καὶ ἀνεχώρησαν.

Οἱ νικηφόροι πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Ἑρνίκων, τῶν Οὐολούσκων, τῶν Τυρρήνων καὶ πρὸ πάντων κατὰ τῶν ὀρεινῶν Σαυιτιῶν, οἵτινες εἶχον ἔλθει νὰ προσβάλωσι τὴν Καμπανίαν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥώμης τεθεῖσαν, καὶ τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν κατὰ κράτος (290 π. Χ.), μετὰ πόλεμον, 50 ἔτη διαρκέσαντα (ἐκτὸς ὀλίγων διαλειμμάτων), ἐγύμνασαν αὐτοὺς εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ εἰς τὰς κακουχίας τῶν ἐκστρατειῶν καὶ κατέστησαν αὐτοὺς οὕτω τρομερὰν καὶ ἀκατάβλητον δύναμιν, ὥστε περὶ τὸ 272 ἔτος π. Χ. κατέστησαν κύριοι ἀπάσης σχεδὸν τῆς Ἰταλίας καὶ ἤρχισαν ἤδη νὰ ὑποβλέπωσι τὰς πρὸς Ν. κειμένας ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Οἱ Ταραντῖνοι, προσβαλόντες τοὺς πρεσβευτὰς τῆς συγκλήτου τῆς Ῥώμης, διηρέθισαν τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες διὰ ταῦτα ἐστράτευσαν κατ' αὐτῶν.

Οἱ Ταραντῖνοι προσεκάλεσαν τότε εἰς βοήθειάν των τὸν βασιλεῆ τῆς Ἡπείρου Πύρρον. Ἐλθὼν ὁ Πύρρος μετ' ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ ἐλέφαντας, ἀγνώστους ὄντας ἕως τότε εἰς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ διὰ τοῦτο κατατρομάξαντας τὸ ἱππικὸν αὐτῶν, ἐνίκησεν αὐτοὺς, μετὰ πολλήν του ὁμως ζημίαν, διό καὶ ἐφυγεν ἐκ τῆς Ἰταλίας (280 π. Χ.). Προσκληθεὶς δὲ καὶ δεύτερον ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ταραντίνων καὶ ἐλθὼν νικᾷται κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Κουρίου Δεντάτου, ἐν Βενουέντῳ καὶ φεύγει εἰς Ἡπείρον.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἤρχισαν ἤδη νὰ διαπερνῶσιν εἰς Σικελίαν, ἀφ' οὗ πᾶσα ἦδη ἡ μεσημερινὴ Ἰταλία ὑπετάγῃ εἰς αὐτοὺς.

§ 46. Καρχηδονικοὶ ἢ λιβυκοὶ πόλεμοι καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν.

Ἡ ἐν Ἀφρικῇ μεγαλόπολις Καρχηδὼν, αὐξήσασα διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς, καὶ πολλὰς ἀποκτήσασα ἀποικίας, ἐβλεπε μετὰ ζηλότυπον ὄμμα τὴν ἐπίφοβον αὐξήσιν τῆς δυνάμεως τῆς Ῥώμης. ἔχοντες οἱ Καρχηδόνιοι κτήσεις ἐν Σικελίᾳ, ἔμαθον, ὅτι Μα-

μερτινοί (Καμπανοί μισθοφόροι, πρότερον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀγαθοκλέους) ἐκυρίευσαν διὰ προδοσίας τὴν πόλιν Μεσσήνην· ὅθεν ἀποστέλλουσιν εὐθὺς ἐκ Καρχηδόνος στρατὸν ἐπὶ λόγῳ μὲν νὰ βοηθήσῃ τοὺς πολίτας αὐτῆς, βοηθουμένους ἤδη καὶ ὑπὸ τῶν Συρακουσίων, ἐπὶ σκοπῷ δὲ κυρίως νὰ ἐξουσιάσωσιν αὐτοὶ τὴν εἰρημένην πόλιν. Οἱ Μαμερτινοὶ ζητήσαντες ἔλαβον ἐκ Ῥώμης ἐπικουρίαν καὶ ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης ἤρχισεν ὁ εἴκοσι καὶ τέσσαρα ἔτη διαρκέσας πόλεμος μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, πρῶτος ὀνομασθεὶς (ἀπὸ τοῦ 264—241 π. Χ.).

Διαβάντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ σχεδίων τὸν σικελικὸν πορθμὸν καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὴν Σικελίαν, κατεξουσίασαν πᾶσαν σχεδὸν τὴν νῆσον. Ἐνταῦθα δὲ ἐναυπήγησαν τὸν πρῶτον αὐτῶν στόλον ἐξ 120 πλοίων, λαβόντες ὡς σχεδὸν καρχηδονικὸν πλοῖον ναυαγῆσαν, καὶ ναυμαχῆσαντες οὕτω ὑπὸ τὸν Δούλιον ἐνέκησαν ἰσχυρὸν ἐχθρικὸν στόλον τὸ 260 π. Χ.

Ἀποτολμήσας ὁ Ῥωμαῖος Ὑπάτος Ῥήγουλος νὰ καταπλεύσῃ εἰς Ἀφρικήν, ἀνεδείχθη μὲν κατ' ἀρχάς νικητὴς, ὕστερον ὅμως ἡττηθὴ καὶ ἠχμαλωτίσθη (254 π. Χ.). Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐβοηθήθη ἡ Καρχηδὼν ὑπὸ τοῦ τυχεύοντος μεταξὺ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων μισθοφόρων στρατηγοῦ Ξανθίππου Σπαρτιάτου. Μετὰ πολλὰς ἀποτυχίας ἡδυνήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὸ ἔτος π. Χ. 250 νὰ κατατροπώσωσι τοὺς Καρχηδονίους ἐν ναυμαχίᾳ, ἀλλ' ἐπανερχόμενοι ἀπώλεσαν ἐκ τρικυμίας τὸν στόλον των. Οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν μετὰ μεγάλην νίκην τῶν Ῥωμαίων εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας νὰ ζητήσωσιν εἰρήνην καὶ ἀπέστειλαν εἰς Ῥώμην τὸν αἰχμάλωτον αὐτῶν Ῥήγουλον νὰ παραγματευθῇ τοὺς ὅρους, ἀφ' οὗ ὤμοσεν, ὅτι θέλει ἐπανέλθει εἰς Καρχηδόνα.

Ἐλθὼν ὁ Ῥήγουλος εἰς Ῥώμην, ἀντὶ νὰ προσπαθήσῃ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, μετεχειρίσθη ἀπ' ἐναντίας πᾶσαν τὴν ἰσχύν του, ὅπως πείσῃ τοὺς συμπολίτας του νὰ μὴ δεχθῶσι τὰς περὶ αὐτῆς προτάσεις τῶν ἀποσπειλάντων αὐτὸν Καρχηδονίων. Τηρήσας ὅμως τοὺς ὅρκους του, ἐπανῆλθεν εἰς Καρχηδόνα, ὅπου ἐθανατώθη διὰ πολλῶν βασάνων ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Μετὰ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν διαφόρους στόλους των καὶ ἐξήντησαν τὸ ταμεῖόν των· τότε δὲ πλούσιοι καὶ πτωχοὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συντελέσαντες ἐναυπήγησαν ἄλλον μέγαν στόλον. Καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ὡσαύτως ἐπραΰξαν ὅ, τι ἡδυνήθησαν, ἀλλ' ὅμως ὁ ὑπὸ τὸν ναύαρχον αὐτῶν Ἀννωνα στόλος των ἐνίκηθη παρὰ τὸ Αἰλύθαιον τῆς Σικελίας (241 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Λουτατίου Κατούλλου, ὅθεν ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσιν εἰρήνην ἐπὶ τοῖς προταθεῖσι παρὰ τῶν νικητῶν Ῥωμαίων ὅροις, υποχρεωθέντες δὲ αὐτῶν νὰ ἀπέλθωσι τῆς Σικελίας καὶ νὰ δώσωσι περὶ τὰ 20,000,000

δραχμῶν. Μετὰ τὴν εἰρήνην, μὴ εὐχαριστηθέντες οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰς νέας κτήσεις των, κατέλαβον παρὰ τὰς συνθήκας τὰς νήσους Κύρνον καὶ τὴν Σαρδῶν, τῶν Καρχηδονίων οὐσας. Ὅθεν οἱ Καρχηδόνιοι, διὰ νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Ῥωμαίους, διαβάντες εἰς Ἰσπανίαν ὑπὸ τοὺς στρατηγούς Ἀμίλκαν καὶ Ἀσδρούβαν, κατέλαβον μέγα μέρος τῆς χώρας ταύτης μέχρι τοῦ Ἰβήρος ποταμοῦ καὶ ἔκτισαν τὴν νέαν Καρχηδόνα (Καρθαγένην τὰ νῦν). Φοβηθέντες οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοὺς ἐσυνθηκολόγησαν νὰ μὴ διαβῶσι τὸν Ἰβήρα ποταμὸν. Ἀλλ' ὁ Ἀννίβας, ἀναγορευθεὶς στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Καρχηδονίων, διέβη τὸν Ἰβήρα, παρὰ τὰς συνθήκας, καὶ πολιορκήσας τὸ Σάγουντον ἐκυρίευσεν αὐτό. Ἐκ τούτου προέκυψεν ὁ δεύτερος καρρχηδονικὸς πόλεμος, διαρκέσας ἀπὸ τοῦ 218 μέχρι τοῦ 201 π. Χ.

§ 47. Δεύτερος καρρχηδονικὸς πόλεμος.

Ἀννίβας, εἰς τῶν μεγαλειτέρων στρατηγῶν τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, διαβὰς μετὰ τοῦ στρατεύματός του, ἐξ 69,000 ἀνδρῶν καὶ 32 ἐλεφάντων συγκροτουμένου, τὰ Πυρηναιᾶ ὄρη καὶ διελθὼν δι' ἐχθρικών τόπων τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ἀναβαίνει μὲ πολλὴν θραύσιν τοῦ στρατοῦ του τὰς Ἀλπεις, καταβάς δὲ μετὰ πολλῶν δυσκολιῶν καὶ κινδύνων πολεμεῖ μετὰ τοῦ ἀπομεινάντος στρατοῦ του (26,000) εἰς Ἰταλίαν, νικᾷ τοὺς Ῥωμαίους παρὰ τὸν Τίκινον ποταμὸν ὑπὸ τὸν Ὑπατον Κορνήλιον Σκηπίωνα, καὶ παρὰ τὸν Τρεβίαν ὑπὸ τὸν Ὑπατον Σεμπρόνιον (218 π. Χ.), κατόπιν δὲ νικᾷ πάλιν αὐτοὺς ὑπὸ τὸν Φλαμίνιον παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐν Κάνναις. Ἄν δὲ ἡ Καρχηδὼν ἀπέστελλε τὰς αἰτηθείσας παρὰ τοῦ Ἀννίβα ἐπικουρίας, ἡ Ῥώμη ἤθελεν εἶναι ἤδη εἰς τὴν διάκρισιν αὐτοῦ ἐντελῶς.

Μετὰ τὰς νίκας ταύτας ὁ Ἀννίβας διαχειμάζει ἐν Καπύῃ. Μὴ λαβὼν δὲ ἐκ Καρχηδόνας τὰς ζητηθείσας ἐπικουρίας, ἀναγκάζεται νὰ ζητήσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Σικελιωτῶν. Ἦτ' ἔτιθη ἤδη πολλάκις, καὶ ἡ Σικελία ὑποτάσσεται πᾶσα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀναλαβόντων αὖθις τὰς δυνάμεις των, καὶ γίνεται ἐπαρχία Ῥωμαϊκή.

Ἡ Καρχηδὼν ἀποστέλλει ἤδη δυνάμεις εἰς τὸν Ἀννίβαν, ὑπὸ τὸν Ἀσδρούβαν, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς αὐτὸν κατατροπώνονται καθ' ὁδόν (207 π. Χ.).

Ὁ Σκηπίων κυριεύει τὴν Ἰσπανίαν, καὶ ἐκ τῆς Σικελίας διαπερᾷ εἰς Ἀφρικήν. Ὁ Ἀννίβας προσκαλεῖται ὑπὸ τῆς πατρίδος του εἰς βοήθειάν της, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ τὸν νικᾷ ὁ Σκηπίων εἰς Ζάμαν κατὰ κράτος (202 π. Χ.) καὶ ἐπιβάλλει εἰς τὴν ταπεινωθεῖσαν Καρχη-

Χ. Παπαγιάννης

δόνα αίσχρην εἰρήνην, δι' ἧς οἱ Καρχηδόνιοι ὑπεχρεώθησαν νὰ καύσωσι πάντα τὰ πλοῖά των, πλὴν 10, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ ἔχωσιν ἐξουσίαν νὰ κινῶσι πόλεμον ἄνευ ἀδείας τῆς Ῥώμης, νὰ δώσωσιν ἀποζημιώσεις τῶν ἐξόδων τοῦ πολέμου 10,000 τάλαντα καὶ ἑκατὸν ὁμήρους.

Ὁ Ἀννίβας ἀναγορευθεὶς Σουφφέτης, ἦτοι ὑπέρτατος ἄρχων, καὶ βελτιώσας καθ' ἡσυχίαν τὰ πολεμικὰ καὶ οἰκονομικὰ τῆς πατρίδος του, ἠναγκάσθη ἕνεκα διαβολῶν καὶ ραδιουργιῶν τῆς Ῥώμης ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Καρχηδόνος· ἐλθὼν δὲ εἰς Ἀντίαχον τὸν τῆς Συρίας βασιλέα παραπειθεὶ αὐτόννὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' ἡττηθεὶς οὗτος παραχωρεῖ εἰς αὐτοὺς τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Ἀννίβας, τὸν ὅποιον ἀπῆλθισε παρὰ τοῦ ἡττηθέντος ἡ Ῥώμη, κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν· ἵνα δὲ μὴ αἰχμαλωτισθῇ καταδικασμένος καὶ ἐνταῦθα, ἐφαρμακώθη μόνος του (183 π. Χ.). Τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ἀπέθανε καὶ ὁ κατατροπώσας αὐτὸν Σκηπίων, ὁ ἐπὶ νομασθεὶς Ἀφρικανός.

§ 48. Τρίτος καρχηδονικὸς πόλεμος.

Ἡ Καρχηδὼν ἀπολαύουσα ἤδη τελείας εἰρήνης ἤρξατο ἀναγενναίνεσθαι καὶ προοδεύουσα πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀκμὴν. Ἡ Ῥώμη παρετήρει μετὰ πολλῆς ζηλοτυπίας καὶ ἀνησυχίας τὴν ἀνάστασιν ταύτην τῆς ἀντιζήλου τῆς. Κάτω δὲ ὁ Ῥωμαῖος δὲν ἔπαυεν ὑποβάλλειν τὸ μῖσος τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τῆς Καρχηδόνος καὶ παρασκευάζων τὸν ὄλεθρόν της.

Κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν καιρὸν (149 π. Χ.). Μασσανάσσης ὁ βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας καταλαμβάνει καὶ ἐξουσιάζει τὴν καρχηδονικὴν χώραν, Ἐμπορεῖα. Οἱ Καρχηδόνιοι μὴ δυνάμενοι διὰ τὰς συνθήκας νὰ πολεμήσωσι τὸν ἄρπαγα αὐτὸν ἄνευ ἀδείας τῆς Ῥώμης, παρεπονθήσαν εἰς αὐτὴν καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν συνδρομὴν της. Οἱ Ῥωμαῖοι οὐ μόνον ἠρνήθησαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ ἀπεφάνθησαν, ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι οὐδεμίαν ἀξίωσιν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἐπὶ τῆς ἀφαιρεθείσης χώρας. Τοῦτο κατέστησε τὸν Μασσανάσσην θρασύτερον πρὸς τοὺς Καρχηδόνιους, ὅθεν ἐκινήθησαν οὗτοι εἰς ὑπεράσπισιν ἑαυτῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι κηρύττουσι παραχρῆμα, ὅτι αἱ Καρχηδόνιοι παρέβησαν τὰς συνθήκας καὶ ἀποστέλλουσι στρατὸν εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ Καρχηδὼν ἐκπλαγεῖσα παρέδωκε καὶ τοὺς ὑπηκόους της καὶ τὰς κτήσεις τοῖς Ῥωμαῖοις, ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, μὴ εὐχαριστήσαντες εἰς ταῦτα, ἐπλευσαν εἰς Ἀφρικὴν καὶ προσεκάλεσαν τοὺς Καρχηδόνιους νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα. Γενομένου καὶ τούτου, ἀπητήθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νὰ καταστρέψωσιν οἱ Καρχηδόνιοι τὴν πόλιν των καὶ νὰ οἰκοδομή-

ἔωσιν ἄλλην δύο γεωγραφικά μίλια ἐνδοτέρῳ τῆς παραλίας. Ἀπελπισθέντες οὗτοι ἀπεφάσισαν ν' ἀντισταθῶσι μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Ὅθεν κατεδαφίσαντες τὰς οἰκίας των ἔλαβον τὴν ξυλείαν καὶ ἐναυπήγησαν πλοῖα. Τὰ μέταλλα μετεποίησαν εἰς ὄπλα, καὶ γυναῖκες κείρουσαι τὰς κόμας των ἐποίουν χορδὰς τῶν τόξων. Οὕτω ἠδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν ἐπὶ δύο ἔτη. Τὸ τρίτον ἔτος (147 π. Χ.) ἡ πόλις των καταλαμβάνεται ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Ποπλίου Κορνηλίου Σκηπίωνος Αἰμιλιανοῦ. Τὸ πᾶν παρεδόθη εἰς πῦρ καὶ σιδήρον· μετὰ ἐξάήμερον σφαγὴν, ἐπῆλθεν ὁ τῆς πόλεως ἐμπρησμός· διαρκέσας ἡμέρας δεκαεπτὰ· κατὰ προσταγὴν δὲ τῆς συγκλήτου κατεδαφίζεται πᾶσα ἐκ θεμελίων. Οὕτω δὲ ἡ πάλαι μεγαλοδύναμος Καρχηδὼν γίνεται ἤδη ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, μετονομασθεῖσα Ἀφρικὴ.

Ἡ Ῥώμη ἤδη κατέχει, πρὸς ὁλοκλήρῳ τῇ Ἰταλίᾳ, τῇ Σικελίᾳ, τῇ Σαρδίᾳ καὶ τῇ Κύρῳ, πᾶσαν τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Αὐσιτανίαν (Πορτογαλίαν) μετὰ τῶν Βαλεαρίδων νήσων, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν τὴν μικράν. Αἱ ἐπαρχίαι αὗται ἐδιοικοῦντο ὑπὸ ἀνθυπάτων καὶ ἀντιστρατῆγων κατ' ἔτος διοριζομένων, οἵτινες, πτωχοὶ ἐρχόμενοι εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἐπανήρχοντο εἰς Ῥώμην μετὰ τὴν ἐτήσίαν ἀρχὴν των πλουσιώτατοι ἐξ ἀρπαγῶν καὶ πάσης ἀδικίας.

§ 49. Ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Ἐν ᾧ τροπαιοῦχοι οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεδίωκον οὕτω τὰς ἐαυτῶν κατὰ κτήσεις ἐν Ἀφρικῇ, Ἀσίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Ἰσπανίᾳ, μεγάλαι ἀταξίαι καὶ διαφθορά ἦθων ἐπεκράτουν ἐν Ῥώμῃ. Τινὲς τῶν Ῥωμαίων κατέστησαν ὑπέρπλουτοι, ἄλλοι δὲ ἦσαν ἀμύπτωχοι· οὐδεὶς νῦν χαριστέοντο νὰ ἐργάζεται καὶ πάντες ἐπεπόθουν θεάματα καὶ ἀπολαύσεις· ὅθεν οἱ μὲν πτωχοὶ συνετάσσοντο τῷ πλειοδοτοῦντι, οἱ δὲ πλούσιοι διὰ χρημάτων ὑπεχρέουν αὐτοὺς εἰς τὰς θελήσεις των, ἐντεῦθεν προέκυψαν φατρίαι καὶ ἀκολούθως ὀλέθριοι ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Τὸ πρῶτον αἶμα ἐχύθη, ὅτε ὁ δήμαρχος Τιθέριος Γράκχος ἐπρότεινε νόμον δι' οὗ δὲν ἐπετρέπετο εἰς οὐδένα πολίτην νὰ κατέχῃ γῆν περισσότεράν τῶν 1000 πλῆθρων. Οἱ πλούσιοι ἀντισταθέντες ἐφόνευσαν αὐτὸν (113 π.Χ.). Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἀδελφός του Γάϊος Γράκχος ὑπέστη τὴν αὐτὴν τύχην μὲ πολλοὺς τῶν ὁπαδῶν του δι' αὐστηροτέρας τῶν τοῦ ἀδελφοῦ του προτάσεις (122 π. Χ.).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην Κίμβροι καὶ Τεῦτονες (γερμανικὰ φύλα), πρῶτην φορὰν ἐξορμήσαντα ἐκ τῶν χωρῶν των ἐπέπεσαν, εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος (114 π.Χ.). Εἰς τὰ φύλα ταῦτα προστεθέντες καὶ ἄλλοι ἠράνισαν τοὺς ῥωμαίκοὺς στρατοὺς καὶ κατερήμωσαν τὴν Γαλ-

λίαν. Ἀλλὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν εἰσοδὸν αὐτῶν ἀντέκρουσεν ὁ Ὑπάτος Μάριος· κατέστρεψεν οὗτος τόσον τοὺς Κίμβρους μάλιστα, ὥστε ἐκ-
τοτε δὲν ἠκούσθησαν πούθενά πλέον.

Κατὰ τὸν πρῶτον ἐμφύλιον πόλεμον, γεννηθέντα ἐκ τῆς ἀντιζηλίας τῶν στρατηγῶν Μαρίου καὶ Σύλλα περὶ τῆς ἀρχηγίας εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου βασιλέως τοῦ Πόντου πόλεμον, δεινὴ ἐγένετο μάχη ἐν Ῥώμῃ, τὸ αἷμα ἐβρύσε ποταμὸν καὶ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ἀνδρῶν ἐφονεύθησαν.

Ἡ διαπραχθεῖσα τρομερὰ σφαγὴ ὑπὸ τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Σύλλα ἐν ταῖς ῥύμαις τῆς Ῥώμης οὐδεμίαν ἐπανήγαγε τάξιν.

Ὁ Κατιλίνας, ἀνὴρ ἄσωτος, συνέπλεξε μετὰ ταῦτα συνωμοσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν συνηνῶθησαν χιλιάδες ἀσώτων καὶ κακούργων, οἵτινες ἤλπίζον ὕλικὰς ὠφελείας ἂν ἤθελε καταστραφῇ ἡ Ῥώμη καὶ ἐθανα-
τώνοντο οἱ ἐξοχοὶ αὐτῆς ἄνδρες. Κικέρων, ὁ μέγας τῆς Ῥώμης ῥήτωρ, φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς, ἐματαίωσε τοὺς καταχθονίους σκοποὺς των καὶ ὁ Κατιλίνας μετὰ τῶν ὁπαδῶν του ἐξωλοθρεύθησαν μετὰ φονι-
κωτάτην μάχην (63 π. Χ.).

§ 50. Πρώτη τριαρχία ἡ τριανδρία.

Μετὰ ταῦτα (60 π. Χ.) τρεῖς ἄνδρες ἀνέλαβον τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς Ῥώμης, ὁ Καῖσαρ, ὁ Πομπηῖος καὶ ὁ Κράσσος. Ὁ Κράσσος ἦτο πάμπλουτος, ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μέ-
γιστος τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν καὶ ὡς ἰκανώτερος τῶν δύο ἄλλων, ἦτο δὲ καὶ πολὺ φιλόδοξος. Διὰ τῆς ἐπιδεξιότητός του κατώρθωσε νὰ ἐκλεχθῇ μέγας ἀρχιερεὺς, ἐν ᾧ ἡ ἀρχὴ αὐτῇ ἐδίδετο συνήθως εἰς τοὺς πρεσβυτάτους, τοὺς σεβαστοτάτους καὶ τοὺς ἐμπειροτάτους τῶν συγκλητικῶν.

Ὁ Πομπηῖος καὶ ὁ Κράσσος παρετήρησαν, ὅτι ἤρχιζαν νὰ χάνωσι τὴν σπουδαιότητά των παρὰ τῇ συγκλήτῃ καὶ παρὰ τῷ λαῷ, ἐπειδὴ ὁ Καῖσαρ ἀφειδῶς διένεμεν εἰς αὐτὸν χρήματα· ὅθεν ἐθεώρησαν οὗ-
τοι φρονιμώτερον, παρὰ νὰ ἔχωσιν αὐτὸν ἀντίζηλον, νὰ διαμερισθῶ-
σι μετ' αὐτοῦ τὴν δύναμιν τῆς Ῥώμης. Τὴν εἰς τρία διαίρεσιν αὐτῆς, προταθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ἐνέκρινε καὶ ὁ λαὸς καὶ ἡ σύγκλητος. Οἱ τρεῖς λοιπὸν οὗτοι διένειμαν μεταξὺ των τὰς ἐπαρχίας τοῦ κρά-
τους. Καὶ ὁ μὲν Καῖσαρ ἔλαβε τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν καὶ πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, ὁ δὲ Κράσσος τὴν Συρίαν καὶ ὁ Πομ-
πήιος τὴν Ἰβηρίαν. Οὕτως ὁ μὲν Καῖσαρ ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν, τὴν ὁποίαν καθυποτάξας προῦχώρησεν εἰς Γερμανίαν, ὡς καὶ εἰς Ἀγγλίαν. Διὰ τῶν κατορθωμάτων του τούτων ἠξίωσε τὴν φήμην του καὶ προσ-
εἴλκυσε εἰς ἑαυτὸν τελείαν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ στρα-

τοῦ του. Ὁ δὲ Κράσσος μετέβη εἰς Ἀσίαν· ἐκεῖ δὲ, πολεμῶν τοὺς Πάρθους, ἐφονεύθη (53 π. Χ.). Ἐκ τούτου ἐγένετο διαρχία, δηλαδή ἔμεινεν ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς ἐπιζήσαντας δύο συνάρχοντας αὐτοῦ Καίσαρα καὶ Πομπήϊον. Ὁ Πομπήϊος δὲν μετέβη εἰς Ἰβηρίαν, διότι προὔτιμα νὰ μένῃ ἐν Ῥώμῃ ἐν ᾧ δὲν ἐπετρέπετο τοῦτο καὶ ὤφειλε νὰ μεταβῇ εἰς Ἰβηρίαν τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκυβέρνηων ἄλλοι ἐν ὀνόματί του. Ἐξελέχθη δὲ καὶ ὑπατος χωρὶς συνυπάτους καὶ συγχρόνως ἐτήρησε τὴν ἐπὶ τῆς Ἰβηρίας κυβέρνησιν, πρᾶγμα ἕως τότε ἄγνωστον ἐν Ῥώμῃ. Ὁ Καίσαρ ἐζήτησε τὸ αὐτὸ προνόμιον, ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀντέστη ἡ σύγκλητος ἐνεργείᾳ τοῦ Πομπηίου καὶ τὸν διέταξε μάλιστα νὰ καταθέσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπολύσῃ τὸν στρατὸν· ἀλλ' ὁ Καίσαρ μετὰ τοῦ πιστοῦ στρατοῦ του ἐπανῆλθεν ἐκ Γαλλίας, ὁ δὲ Πομπήϊος ἐν τοσούτῳ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐξ Ἰταλίας· διωκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἠττήθη τῷ 48 π. Χ. περὶ Φάρσαλον τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐδόλοφονήθη, ἅμα ἀποθὰς ἐκεῖσε, ὑπὸ τοῦ βασιλέως Αἰγύπτου Πτολεμαίου, θέλοντος νὰ περιποιηθῇ οὕτω τὸν Καίσαρα· καὶ οἱ ὀπαδοὶ δὲ αὐτοῦ ἠττήθησαν ἐν τε Ἰσπανίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. Ὁ Καίσαρ τότε ἐξελέχθη ἰσόβιος δήμαρχος, ὑπατος ἐπὶ πενταετίαν καὶ δικτάτωρ ἐπὶ ἓν ἔτος· δὲν ἐδέχθη δὲ τὴν ὑπατείαν.

Οἱ μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ οὐδέποτε στεροῦνται κολάκων· ἡ δὲ κολακεία δύναται νὰ διαφθείρῃ καὶ τὸν ἀριστὸν τῶν θνητῶν. Τοῦτο συνέβη εἰς τὸν Καίσαρα, ὅστις ἅμα ἀπαλλαγείς παντὸς ἐπιφόβου ἐχθροῦ, κατέστη ἀλαζών καὶ δυσπρόσιτος, ἀπώθων τοὺς ἀξίους καὶ ἀνυψῶν καὶ περιποιούμενος τοὺς ὑποδεστέρους. Τὸ μέγιστον δὲ τῶν σφαλμάτων του ἦτο ὅτι μεγάλως ἐπεθύμει νὰ γίνῃ βασιλεὺς, καὶ τούτου ἕνεκα διηγέρθη πρόληψις κατ' αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὴ ἡ ὑπερβολικὴ ἐλευθεριότης του δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐξαλείψῃ. Ἐπὶ τέλους συνεστάθη συνωμοσία, τοῦ Κασσίου καὶ τοῦ Βρούτου ἐξαρχόντων, καὶ τὴν 15 Μαρτίου τοῦ ἔτους 44 π. Χ. ὁ Καίσαρ ἐδόλοφονήθη ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς συγκλήτου τῆς Ῥώμης.

Ὁ Βρούτος ταχέως ἐνόησεν, ὅτι διὰ νὰ σωθῇ, ἔπρεπε νὰ φύγῃ ἐκ Ῥώμης· ὅθεν ἀπῆλθεν αὐτῆς καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Κασσιός.

§ 51. Δευτ. τριαρχία. Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα.

Τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ὁ Ὀκταβιανός, ὁ Λέπιδος καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐμοίρασαν πρὸς ἀλλήλους τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος καὶ ἐγένετο οὕτω δευτέρα τριαρχία, καὶ ὁ μὲν Ὀκταβιανός ἔλαβε τὴν Εὐρώπην, ὁ δὲ Λέπιδος τὴν Ἀφρικὴν, ὁ

δὲ Ἀντώνιος τὴν Ἀσίαν ἀπεφασίσθη δὲ ἵνα ὁ μὲν Λέπιδος μείνῃ ἐν Ῥώμῃ· οἱ δὲ ἄλλοι δύο καταδιώξωσι τοὺς δολοφόνους τοῦ Καίσαρος Κάσιον καὶ Βρούτον, οἵτινες ἦσαν ἤδη εἰς τὴν Ἀνατολὴν μὲ στρατὸν ἀπειλοῦντες τὴν Ἰταλίαν· ὅθεν, ἐλθόντες εἰς Μακεδονίαν, συνῆψαν δύο μάχας περὶ Φιλίππους, πόλιν αὐτῆς (42 π. Χ.) καὶ μετὰ μὲν τὴν πρώτην μάχην, ἃν καὶ ἀμφίρροπον ἀποβάσαν, ἐγένεεν αὐτόχειρ ὁ Κάσιος, νομίσας ἐξ ἀπάτης, ὅτι ἡττήθησαν ὁλοσχερῶς· εἰς δὲ τὴν εἰκοσὶν ἡμέρας ὕστερον γενομένην δευτέραν μάχην, ἡττηθέντων κατὰ κράτος τῶν λεγεῶνων τοῦ Βρούτου, ἔπεσεν οὗτος ἐπὶ τῆς σπάθης του καὶ ἐφόνευσεν ἑαυτόν.

Μεταβὰς δὲ ὁ Ἀντώνιος εἰς Ἀσίαν, προσεκάλε τὴν βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτραν νὰ τὴν κρίνῃ, ὡς συνένοχον δῆθεν εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Καίσαρος· ἀλλ' ἅμα ἰδὼν αὐτὴν, τὴν ἠγάπησε περιπαθῶς καὶ ἥδη ἐφάνετο, ὅτι ἔζη μόνον δι' αὐτὴν· λησμονήσας δὲ τὴν ἀποστολὴν του, ἐπέρνα τὸν καιρὸν του συνδιασκεδάζων μετὰ τῆς Κλεοπάτρας. Ἐνεκα δὲ διενέξεων του πρὸς τὸν Ὀκταβιανόν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐκεῖ συνδιηλλάχθησαν· κατὰ γενικὴν δὲ εὐχὴν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα Ὀκταβίαν, τὴν ὠραίαν καὶ ἐνάρετον τοῦ Ὀκταβιανοῦ ἀδελφὴν. Ἡ γυνὴ αὕτη ἐπὶ τινα καιρὸν κατέστελλε τοῦ Ἀντωνίου τὰς παρεκτροπὰς καὶ διετῆρει τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ὀκταβιανοῦ εἰρήνην. Ἀλλ' ἐπιστρέψας ὁ Ἀντώνιος εἰς Ἀσίαν καὶ ἐπαναλαβὼν τὰς μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἀθεμίτους σχέσεις του, ἀπέβαλε πᾶσαν ἀγάπην πρὸς τὴν πιστὴν αὐτοῦ γυναῖκα· τὸ δὲ ἀπονεμηθὲν εἰς αὐτὸν μέρος τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας κατένευεν εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς Κλεοπάτρας. Ἡ Ὀκταβία, μεθ' ὑπομονῆς ἕως τότε τὰς παρεκτροπὰς τοῦ ἀνδρός της ἀνεχομένη, κατὰ πρώτην φοράν ἥδη ἐδήλωσε τὴν ἀγανάκτησίν της· ὅθεν ὁ ἀδελφός της Ὀκταβιανός, ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ ἢ τῇ προφασί ταύτῃ, καταδιώξε τὸν Ἀντώνιον. Ἐν ναυμαχίᾳ δὲ, γενομένη ἐν Ἀκτίῳ τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἀλῆπου, μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιπάλων, παρευρέθη καὶ ἡ Κλεοπάτρα, ἥτις φοβηθεῖσα φεύγει εἰς Αἴγυπτον, ἀπίστως καταλιποῦσα τὸν Ἀντώνιον, ὅστις ὅμως τὴν παρηκολούθησε πρὶν ἢ φανῇ τὸ ἀποθνήσκον τῆς μάχης, ἐγκαταλείψας τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον του εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ του. Ὁ Ὀκταβιανός κατεδίωξε, μεταβὰς καὶ αὐτός εἰς Αἴγυπτον, τὸν Ἀντώνιον, ἀλλ' οὗτος ἡντοχειρίσθη, ἵνα μὴ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ του· τούτου δὲ τὸ παράδειγμα ἐμμήθη κατόπιν καὶ ἡ Κλεοπάτρα, φοβηθεῖσα μὴ ἀπαχθῇ εἰς Ῥώμην αἰχμάλωτος (30 π. Χ.).

Ὁ Ὀκταβιανός ἐπωνομάσθη Αὐγούστος καὶ Καῖσαρ, ὡς θετὸς υἱός τοῦ δολοφονηθέντος Καίσαρος, καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα ἔφερον ἔκτοτε οἱ τῆς Ῥώμης ἡγεμόνες, διότι οἱ πλεῖστοι ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ κατή-

γοντο. Ὁ Ὀκταβιανὸς, μετονομασθεὶς ἡδὴ Καῖσαρ Αὐγούστος, λαμβάνει τὴν κυβέρνησιν ὡς μονάρχης ἀπάσης τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ ὅμως δὲν ἦτο εὐτυχής, διότι ἡ οἰκογενειακὴ του εἰρήνη διαταράττετο ἐκ τῆς ἀθλίας γυναικὸς του Λιβίας, ἥτις βαθμυδὸν ἐξηπράνιζε καὶ ἀπεμάκρυνε πάντας τοὺς φίλους του καὶ κατηνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὀνομάσῃ διάδοχόν του τὸν μισητὸν θετὸν υἱόν του Τιβερίον.

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου Καίσαρος ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, 5,508 ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας.

Ὁ Αὐγούστος ἐκυβέρνησεν ἡπίως, εἰσήγαγε καλοὺς νόμους, ἔγεινε προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ ἐξέτεινε τὴν αὐτοκρατορίαν διὰ νέων κατακτήσεων· ἀπέθανε δὲ τῷ 14 μ. Χ. ἄπαις· διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ προγονὸς καὶ θετὸς υἱὸς του Τιβέριος (14 μ. Χ.), ὅστις ἔγεινε δεσποτικὸς καὶ σκληρὸς. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τούτου ἐσταυρώθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς.

Οἱ ἄμειστοι διάδοχοι αὐτοῦ Καλλιγόλας, Κλαύδιος καὶ Νέρων ὑπῆρξαν ἐπ' ἱσῆς ὡς ὁ Τιβέριος ὦμοι, καὶ μάλιστα ὁ Νέρων, ὅστις ἐφρόνευσε τὴν μητέρα του καὶ τὴν γυναῖκά του καὶ τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφόν του καὶ τὸν διδάσκαλόν του Σενέκαν, ἔκαυσε δὲ καὶ τὴν Ῥώμην (64 μ. Χ.)· ἀλλὰ τέλος, ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ πάντων, ἔβαλεν ἀπελευθερόν τινα καὶ τὸν ἐθανάτωσεν, ἵνα ἀποφύγῃ τὰ χειρότερα (68 μ. Χ.).

Μετὰ ἐπισυμβάσας ταραχὰς ὑπερίσχυσεν ὡς αὐτοκράτωρ ὁ Οὐεσπασιανὸς, ὅστις ἦτον ἐν μέρει χρηστὸς ἡγεμὼν, ὡς καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Τίτος, ὅστις ὅμως, πρὶν ἐτι βασιλεύσῃ, πολιορκήσας κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς του τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κυριεύσας αὐτὴν (70 μ. Χ.), κατέσφαξεν ἀδιακρίτως ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιὰ, καὶ ἐξηνδραπάδισε μυριάδας Ἰουδαίων, τὴν δὲ πόλιν κατέστρεψεν ἅπασαν. Ἐκτοτε ἔπαυσεν ὁ ἰσραηλιτικὸς λαὸς τοῦ νὰ ᾔναι ἔθνος. Τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἤλθεν ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν (Ματθ. ΚΖ', 24).

Ὁ τοῦ Τίτου διάδοχος Δομιτιανὸς ἔγεινεν ἀπηνὴς καὶ τρομερὸς διώκτης τῶν χριστιανῶν. Ὁ διάδοχος τούτου Νέρβας ἦτο ἐνάρετος καὶ χρηστὸς· ὁμοίως δὲ ἐξῆς καὶ ὁ Τραϊανὸς, ὁ Ἀδριανὸς, Ἀντώνιος, ὁ Εὐσεβὴς καὶ ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, φιλόσοφος καὶ κοινωφελὴς γενόμενος. Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κόμμοδος (180 μ. Χ.), ἀνάξιος ὅλως τοῦ πατρὸς του υἱὸς, μαλθακὸς καὶ φαῦλος· ἐδόλοφονήθη δὲ τριακοντούτης (192 μ. Χ.). Μετὰ τοῦτον ἔγειναν αὐτοκράτορες ἄνδρες ἄσωτοι καὶ αἰμοδαροί, ὑπὸ τῶν στρατῶν ἐκλεγόμενοι, ἐκ τῶν

ποίων ὀλίγοι ἀπέθανον ἐν εἰρήνῃ· οὕτως ἡ αὐτοκρατορία κατέρρεεν ὁσημέραι.

Ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς Ῥώμης ἐπωφελοόμενα ἄλλα ἔ-
 ὄνη ἤρχισαν νὰ ἐπιπίπτωσι κατ' αὐτῆς.

§ 52. Παρακμὴ τῆς Ῥώμης.

Κατὰ τὸ 200 ἔτος μ. Χ. ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία περιελάμβανε τὴν Πορτογαλίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Γαλλίαν μέχρι τοῦ Ῥήνου, τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Σκωτίαν, τὴν Ἑλβετίαν, μέρη τινὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Δακίας, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους, τὴν Οὐγγαρίαν μέχρι τοῦ Δανουβίου, τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Κριμαίαν, τὴν Κιρκασίαν, πᾶσαν τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον καὶ πᾶσας τὰς ἄλλας βορείους χώρας τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἦτο κυρία σχεδὸν ἀπάσης τῆς γνω-
 στῆς τότε οἰκουμένης. Ἀλλ' ἤδη ἡ εὐρυτάτη αὕτη αὐτοκρατορία ἤρ-
 χισε νὰ προσβάλληται ὑπὸ τῶν Φράγκων εἰς τὸν Ῥήνον, ὑπὸ τῶν Ἀλαμανῶν ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ Δανουβίου, ὑπὸ τῶν Γότθων ἐν Οὐγ-
 γαρία καὶ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐν Ἀσίᾳ, καὶ τὸ χεῖριστον ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων διχοστασιῶν. Εἰς ἀποφυγὴν τοῦ πανταχόθεν ἀπειλουμένου κινδύνου δύο αὐτοκράτορες, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Λικίνιος, διένειμαν μεταξύ των τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος τῷ 313, λαβόντες ὁ μὲν Κωνσταντῖνος τὸ δυτικὸν μέρος αὐτοῦ, ὁ δὲ Λικίνιος τὸ ἀνατολικόν. Περιελθόντες δὲ ἐξ ἀμοιβαίας ζηλοτυπίας εἰς ἔριδας, ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους· καταβληθέντος δὲ καὶ αἰχμαλωτισθέντος τοῦ Λικινίου, ἔμεινε μόνος αὐτοκράτωρ ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις διὰ τὰ κατορθώματα καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ὠνομάσθη μέγας. Οὗτος ἀπώθησεν ἐκ τῶν ὁρίων τῆς ἐπικρατείας του τοὺς κατ' αὐτῆς ἐπιδραμόντας λαοὺς. Βαπτισθεὶς δὲ χριστιανός, κατέστησε τὴν χριστιανικὴν πίστιν θρη-
 σκευμα τοῦ κράτους, ᾠκοδόμησεν ἐν Βυζαντίῳ ναὸν τῆς ἀγίας Σοφίας, καὶ ἀνευρών μετὰ τῆς βαπτισθείσης ὁμοίως εἰς Χριστὸν μητρὸς αὐτοῦ Ἑλένης τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾠκοδόμησεν ἐπ' αὐτοῦ τὸν λαμ-
 πρὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως. Τῷ 325 συνεκροτήθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ ἡ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ συντάξασα τὸ σύμβολον τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως. Κατέστησε δὲ ὁ Κωνσταντῖνος πρωτεύουσαν τῆς αὐτοκρατορίας τὸ παλαιὸν Βυζάντιον, ὅπερ ὠνόμασε Νέαν Ῥώμην, ἐξ αὐτοῦ δ' ὠνομάσθη ὕστερον *Κωνσταντινούπολις*.

Ἀποθανὼν ὁ μέγας οὗτος καὶ εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ (337 μ. Χ.), ἀ-
 φῆκεν εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς του Κωνσταντῖνον, Κωνσταντῖον καὶ Κῶν-
 σταν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος. Ἀλλ' ἡ διανομὴ αὐτοῦ εἰς τρία ἐπῆνεγκεν

ἐμφυλίους ῥήξεις, ἐξ ὧν ὠφελήθησαν πάλιν οἱ ἐξώθεν ἐχθροὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἐπίζητοῦντες ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπ' αὐτοῦ λαοί. Ἐξαφανισθέντων τῶν τριῶν τούτων αὐτοκρατόρων, ἐμονάρχησε μετὰ τούτους ὅλου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὁ Ἰουλιανὸς, ἀνεψιὸς τοῦ Κωνσταντίνου. Οὗτος ἐπα- νήγαγε τὴν ἀξίν καὶ προήγαγε τὸ κράτος του· ἐφάνη δὲ καὶ προστά- της τῆς παιδείας· ἀρνηθεὶς δὲ τὸν χριστιανισμόν, ὠνομάσθη παραβά- της· ἐφρονεῖτο δὲ τὸ 363 ἐν τινὶ μάχῃ κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ τοῦτον ἀναγορεύεται ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοκράτωρ ὁ Ἰοβιανὸς, ὅστις συνομολογεῖ ἄτιμον εἰρήνην πρὸς τοὺς Πέρσας, παραχωρήσας εἰς αὐτοὺς πολλὰς ἐν Ἀσίᾳ ἐπαρχίας. Ἀποθανόντος δὲ τούτου τῷ 364 μ. Χ. ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ ὁ Οὐαλεντιανὸς α', ὅστις ἀπώ- θησε τῇ βοήθειᾳ τοῦ στρατηγοῦ του Θεοδοσίου τοὺς πανταχόθεν εἰσ- ορμήσαντας εἰς τὸ κράτος του λαοὺς· προσέλαβε δὲ συνάρχοντας τὸν ἀδελφόν του Οὐάλεντα, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν μὲν τὴν ἀνατολὴν, δι' ἑαυτὸν δὲ κρατήσας τὴν δύσιν.

Ἀποθανόντα τοῦτον διαδέχεται ἐν τῇ δύσει ὁ υἱὸς του Γρατιανὸς καὶ ὡς συμπράκτωρ αὐτοῦ ὁ νέος ἀδελφὸς τούτου Οὐαλεντιανὸς β'.

Ἀποθανόντος δὲ ἐν τῇ ἀνατολῇ τοῦ Οὐάλεντος τῷ 378 μ. Χ. λαμ- βάνει τὴν ἀρχὴν Θεοδόσιος ὁ μέγας· πρὶν τοῦ Γρατιανοῦ τῷ 379. Καταβαλὼν οὗτος τοὺς μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀνωτέρω δύο ἀδελφῶν ἀντιπάλους του, μένει μονοκράτωρ ὅλου τοῦ κράτους, καὶ φαίνεται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ κάποια ἐλπίς σωτηρίας ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν βαρ- βάρων ἐθνῶν. Ἀποθανὼν δὲ τῷ 395, κατέλιπε τὸ κράτος αὐτοῦ εἰς τοὺς δύο ἀνηλίκους υἱοὺς του, τὴν μὲν Ἀνατολὴν εἰς τὸν Ἀρκάδιον, τὴν δὲ Δύσιν εἰς τὸ Ὀνώριον. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἦσαν ἀνήλικοι, τίθεν- ται ὁ μὲν Ἀρκάδιος ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Γαλάτου Ῥουφίνου, ὁ δὲ Ὀνώριος ὑπὸ τὴν τοῦ Βανδύλου Στιλίκωνος. Ἐκτοτε ἐξέλιπε πᾶσα ἰδέα ἐνότητος καὶ αἱ ἐξώθεν προσβολαὶ κατέστησαν ἤδη ἐπιφοβεώτεραι. Ἡ γενομένη δὲ ἤδη μεγάλη τῶν ἐθνῶν μετανάστασις ἐπήνεγκεν ἐπὶ τέλους τὴν κατάλυσιν τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος αὐτῆς Ῥωμύλου τοῦ Αὐγουστύλου (476 μ. Χ.), ἀναγο- ρευθέντος ἐν Παννίᾳ βασιλέως τῆς Ἰταλίας τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἑρούλων Ὀδοάκρου.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἱστορία μέση, ἥτοι τοῦ μέσου αἰῶνος,

(476 μ. Χ.—1500).

§ 53. Ἐθνη εἰσβαλόντα εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος, ἥτοι μεγάλη τῶν ἐθνῶν μετανάστευσις.

Ἀπὸ τὰ μέσα τῆς τετάρτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῆς ἐβδόμης εἰσέβαλλον ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰς συγκροτούσας τὸ μέγα Ῥωμαϊκὸν κράτος χώρας διάφοροι βάρβαροι φυλαί, αἱ πλεῖσται ἐκ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Σκανδιναυίας κατελθοῦσαι. Αὗται κατέλυσαν τὸ ἐν τῇ δύσει κράτος τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐν αὐτῷ συνέστησαν νέα βασίλεια, ἐκ τῶν ὑποίων σώζονται τινα ἔτι μέχρι σήμερον. Ἡ κίνησις τῶν λαῶν αὕτη λέγεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ *μεγάλῃ τῶν ἐθνῶν μετανάστευσις*.

Οἱ κυριώτεροι τῶν λαῶν τούτων ἦσαν οἱ ἑξῆς.

Οἱ Βουργούδιοι, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Γονδικίρου (411), διήλθον τὴν Γερμανίαν καὶ κατεστάθηναι εἰς Γαλατίαν, διοικούμενοι ὑπὸ Δουκῶν. Κλόβιος ὁ θεμελιωτὴς τῆς γαλλικῆς μοναρχίας κατέστησεν αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς, οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ ἤνωσαν τὸ κράτος αὐτῶν, τὴν Βουργουνδίαν, μὲ τὴν ἐπίλοιπον Γαλατίαν.

Οἱ Σουήβοι, συμμορία τυχодиωκτῶν, ὑπὸ Ἑρμανρίκου τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, καταβάντες ἐκ Γερμανίας καὶ διελθόντες τὴν Γαλατίαν, ἐγκατεστάθηναι ἐν Ἰσπανίᾳ, ἔνθα ὑπετάχθησαν ὑπὸ τῶν Οὐίσιγόθων (585).

Οἱ Βανδῆλοι (ἢ Βάνδαλοι), ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Γενζερίχου ἡγεμόνος των, διήλθον τὴν Γερμανίαν· συνενωθέντες δὲ μετὰ τῶν Σουήβων καὶ λεηλατήσαντες τὴν Γαλατίαν, μετέβησαν εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἐγκατεστάθηναι εἰς τὰ μεσημβρινὰ αὐτῆς μέρη· μετὰ ταῦτα δὲ, ἐπελθόντων Οὐίσιγόθων, μετέβησαν εἰς Ἀφρικὴν καὶ συνέστησαν βασίλειον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Καρχηδόνας.

Εὐρόντες οὗτοί ἐπαρχίας καλῶς κεκαλλιεργημένας καὶ ὠρεῖας, ἡρτήμωσαν αὐτάς διὰ τῶν λεηλασιῶν των, τὰ πάντα καταστρέφοντες διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Δὲν ἐρείσθησαν δὲ οὔτε τῶν ἀμπελώνων, οὔτε τῶν καρποφόρων δένδρων, ἵνα οἱ καταφεύγοντες εἰς βράχους καὶ σπήλαια μὴ εὐρίσκωσιν οὐδενὸς εἵδους τροφῆν. Ἐβασάνιζον τοὺς αἰχμαλώτους των μετὰ μεγάλης σκληρότητος, ἵνα ἀναγκάζωσιν αὐτοὺς νὰ δεικνύωσι τοὺς κεκρυμμένους θησαυροὺς των. Δὲν ἐσέβοντο οὔτε τὴν ἀδυναμίαν τῆς προεβηλικῆς ἡλικίας, οὔτε τὴν τοῦ γυναικείου φύλου, οὔτε τὸ ἄξιωμα τῶν εὐγενῶν, οὔτε τὴν ἀγιότητα τῶν ἱερέων, ἀλλ' ὅσον μάλλον

περιφανείς ἦσαν οἱ αἰχμάλωτοί των, τόσον βαρβαρώτερον τοὺς μετεχειρίζοντο. Ἐκρήμνισαν τὰς δημοσίας οἰκοδομὰς, ὅσαι δὲν εἶχον γίνεαι παρανάλωμα τοῦ πυρός καὶ ἀφῆκαν πόλεις οὐκ ὀλίγας ἄνευ κατοίκων. Ὅτε ἐπλησίαζον εἰς θέσεις ὀχυράς, τὰς ὑποαῖς δὲν ἠδύναντο νὰ κυριεύσωσι τὰ ἀγύμναστα ταῦτα στίφη, συνήθροισαν πληθὺν αἰχμαλώτων, τοὺς ἐφόνευον καὶ ἄφιναν τὰ σώματα αὐτῶν ἄταφα ἵνα σήπωνται εἰς τὸν ἥλιον, ὅπως ἡ ὑπὸ τὰ τείχη δυσωδία ἀναγκάσῃ τὴν φρουράν νὰ παραδοθῇ. Κατεστράφησαν δὲ οἱ βάρβαροι οὗτοι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Βελισαρίου τὸ 534 μ. Χ. ἐν Ἀφρικῇ.

Οἱ Ἀλανοὶ, φυλὴ σκυθικὴ, ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Γονδερίκον, διελθόντες τὴν Παννονίαν (Οὐγγαρίαν), τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλατίαν ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἰσπανίᾳ, ὅπου κατεστράφησαν καὶ οὗτοι ὑπὸ τῶν Οὐισιγόθων (419).

Οἱ Φράγκοι ἦσαν ἀνεξάρτητος συμμορία γερμανικῶν λαῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρατηροῦνται οἱ Σικάμβροι. Διαβάντες τὸν Ῥήνον ὑπὸ τὸν Φαραμόνδον, τὸν φημιζόμενον ἀρχηγὸν αὐτῶν (418), ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰ βόρεια τῆς Γαλατίας, καὶ κατ' ὀλίγον ἐπεκτεινόμενοι κατέλαβον ἐπὶ τέλους πᾶσαν τὴν χώραν, ἣτις ὠνομάσθη ἀπ' αὐτῶν Φραγκία (France).

Οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Σάξῳνες, κάτοικοι τῆς εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν παραλίας τῆς Γερμανίας (Ὀλσταν), ἔχοντες ἀρχηγὸς τὸν Ἑγγιστον καὶ τὸν Ὀρσαν, προσκεκλήθησαν εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρεττανίαν ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἵνα βοηθήσωσιν αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Πίκτων καὶ τῶν Σκώτων (449). Ἐκδιώξαντες δὲ οὗτοι τοὺς βαρβάρους τούτους, κατέκτησαν αὐτοὶ τὴν Βρεττανίαν καὶ συνέστησαν ἐν αὐτῇ ἑπτὰ κυβερνήσεις (ἐπταρχίαν).

Οἱ Γότθοι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ Σουηδίας καταγόμενοι, ὥς καὶ οἱ Βανδῆλοι, κατέβαλον τὴν ῥωμαϊκὴν δύναμιν, ἐλεηλάτησαν τὴν Ῥώμην, ἐβασίλευσαν εἰς Γαλλίαν, Ἰσπανίαν καὶ Ἰταλίαν. Διηροῦντο δὲ οἱ Γότθοι εἰς ἀνατολικούς καὶ δυτικούς (Ὀστρογόθους καὶ Οὐισιγόθους).

Τινὲς τῶν Γόθων ἀποκατεστάθησαν εἰς Ἱκραινίαν, καὶ δι' ἰσχυροῦ ἐν τῷ Βυζεῖνῳ στόλου ἐξουσίαζον τὸν Βόσπορον. Κατὰ τὸ 395 ἔτος περίπου, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἀρκάδιος ἡμέλεισε νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Ἀλάριχον, ἡγεμόνα τῶν Οὐισιγόθων, τὸ ἐτήσιον σιτηρῶσιον, ὅπερ ἐχορήγει εἰς αὐτὸν ἡ αὐλὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐλεηλάτησεν οὗτος τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐκυριεύσεν ἀπάσας τὰς πόλεις, ἐκτὸς τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ κατέστρεψε πολλὰ τῶν ὡραίων ἐν αὐταῖς μνημείων. Ὁ Στιλίκων δὲ, στρατηγὸς τοῦ Ὀνωρίου, δραμὼν κατ' αὐτῶν μόλις ἠδυνήθη γὰ τοὺς ἐξώσῃ ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Ἀλάριχος εἰσέβαλεν εἰς Ἰταλίαν.

Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 549 οἱ Ὀστρογότθοι ἐκυρίευσαν τὴν Ῥώμην. Ἀλλὰ πάλιν ἀνεκτῆθη ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, Βελισσαρίου καὶ Ναρσῆ, τοῦ νικήσαντος καὶ φονεύσαντος τὸν τελευταῖον ἡγεμόνα των Τηϊαν (553 μ. Χ.).

Οἱ Οὐνοὶ ἤλθον ἀπὸ μεγάλης ἀκάρπου χώρας, κειμένης οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἀρκτικοῦ μεγάλου τείχους τῆς Σινικῆς, ἔχοντος ἑκτασὶν 1500 μιλίων, σκοπὸν δὲ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς εἰσβολὰς αὐτῶν εἰς τὸ σινικὸν κράτος. Οἱ Σῖναι 400 π. Χ. ἐπλήρουν εἰς αὐτοὺς φόρον, ἵνα κρατῶσιν αὐτοὺς μακρὰν τῆς χώρας των. Ἀλλ' ὁ τῶν Σινῶν αὐτοκράτωρ Ἰούτις (141 μ. Χ.) κατεδίωξεν αὐτούς· οἱ δὲ ἀνατολικοὶ Τάρταροι ἤνωθησαν νὰ καταβάλωσι τὴν δύναμιν τῶν Σινῶνων (οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ ἀρχηγοὶ των), ἀφ' οὗ διήρκεσε 1300 ἔτη. Τοῦτο συνέβη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου αἰῶνος μετὰ Χριστόν. Οἱ Οὐνοὶ ὕστερον φαίνονται κατὰ τὸ 350 περίπου ἔτος μ. Χ. πλησίον τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, τοῦ Τανάϊδος καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, ὥθησαν δὲ πρὸ αὐτῶν τοὺς Γότθους καὶ τοὺς Βανδήλους εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν. Κατὰ δὲ τὸ 433 ἔτος φαίνονται οἱ Οὐνοὶ ἐν τῇ νῦν Οὐγγαρίᾳ, καταστρέφοντες τὰς δυνάμεις των διὰ τῆς διχονοίας τῶν ἀρχηγῶν των, μέχρις οὗ ἠνώθησαν ὑπὸ τὸν Ἀττίλαν.

Ἀττίλας, ὁ ἡγῆτωρ τῶν Οὐνῶν, κληθεὶς μάλιστα Θεοῦ, δι' ὅσα ἐπὶ ἡνεγκε κακὰ, ἤνωσε τὰ κράτη τῆς Σκυθίας καὶ τῆς Γερμανίας, εἰσέβαλεν εἰς Περσίαν καὶ εἴτα προσέβαλε τὴν ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β'. λεηλατῶν τὰς χώρας αὐτῆς μέχρις αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη ν' ἀγοράσῃ τὴν εἰρήνην δι' ἀμέσου πληρωμῆς 6,000 λιτρῶν χρυσοῦ διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου, τὸν ὅποιον ὅμως δὲν ἐπροκάλεσεν. Ὁ δὲ Ἀττίλας ἀπεσύρθη εἰς Οὐγγαρίαν, ὅπου ὑπερηφάνως ὑπέδεχθη πρέσβεις παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐπλήρωσεν Οὐνόν τινα νὰ τὸν δολοφονήσῃ, ἀλλ' ἀνακαλυφθείσης τῆς συνωμοσίας, ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἐζήτησε συγχώρησιν παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν βαρβάρων. Κατὰ δὲ τὸ 451 ὁ Ἀττίλας εἰσέβαλεν εἰς τὴν Γαλλίαν, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Οὐρίσιγότθων ὑπὸ τὸν Θεοδέρικον, μεθ' ὧν ἐνωθέντες οἱ Ῥωμαῖοι, στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀετίου καὶ οἱ Φράγκοι ὑπὸ τοῦ Μεροβαίου, τὸν ἀπέκρουσαν· ἤττηθεις δὲ εἰς τὴν ἐν τοῖς Καταλανικοῖς πεδίοις μάχην, ἀπῆλθε τῆς Γαλλίας. Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ τότε ἐθεμελιώθη ἡ Ἑνετία ὑπὸ τῶν ἐκφυγόντων τὸν Ἀττίλαν καὶ σωθέντων εἰς τὰς μικρὰς νήσους τοῦ Ἀδριατικοῦ Ἑνετῶν.

Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Οὐνῶν, ἀποθανόντος τοῦ Ἀττίλα ἐξ αἰμορραγίας, ἔλαβε τὴν τύχην τῆς μακεδονικῆς αὐτοκρατορίας, τελευτήσαν-

τος Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, διαιρεθεῖσα καὶ ἀφανισθεῖσα ἕνεκα τῶν διχονοιῶν τῶν ἀρχηγῶν.

Οἱ Ἑρῶνιοι εἶχον ἀρχηγὸν τὸν Ὀδόακρον. Ἀποκατεστάθησαν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἔξωσαν τοῦ θρόνου τὸν Ῥωμύλον Αὐγουστύλον (476)· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἡττηθέντες ἐξώσθησαν ὑπὸ τῶν Ὀστρογόθων.

Οἱ Λογγοθάρδοι, ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ἀλδοῖνον, ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἰταλίας (568), ὅθεν ἔξωσαν τοὺς Ὀστρογόθους.

Οἱ Ἀβάροι, φυλὴ οὐνική, ἀναχωρήσαντες ἐκ τῶν παραλίων τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἤλθον καὶ κατέλαβον τὴν Δακίαν καὶ τὴν Παννονίαν, οὖσας τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μόλις δὲ ἀποκατασταθέντες, διεπόρθησαν τὴν Θράκην καὶ ἠνάγκασαν τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Ἀνατολῆς νὰ πληρώνωσιν εἰς αὐτοὺς φόρον. Ὑπετάχθησαν δὲ ὁλοσχερῶς ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ μεγάλου (798).

Οἱ Βούλγαροι, Σκύθαι τὴν καταγωγὴν, διεδέχθησαν τοὺς Ἀβάρους ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Δανουβίου, κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα (679) καὶ ὑποδιηρέθησαν εἰς Κροάτας, Μοραβούς, Βλάχους καὶ κυρίως Βουλγάρους.

Οἱ Γεπίδαι προσῆλθον ἐκ τῆς Σουηδίας, καθὼς καὶ οἱ Οὔσιγόθοι καὶ οἱ Ὀστρογόθοι, τῶν ὁποίων ἐχωρίσθησαν κατὰ τὴν εἰς Γερμανίαν ἀφίξιν αὐτῶν. Κατὰ τινες συγγραφεῖς, ἡ λέξις Γεπίδαι σημαίνει ὀκνηροί.

Οἱ Βένδοι καὶ οἱ Σλαῦοι διέμενον παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, περὶ τὸ στόμιον τοῦ Οὔιστούλα.

Οἱ Δανοί, οἱ Νορμανδοί, οἱ Οὐαρέγγιοι, φυλαὶ τῆς βορείου Εὐρώπης, ἐγένοντο ἐπιφθοοὶ εἰς πάντας. Ἐκαμαν κατακτήσεις εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐβασίλευσαν κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα (1066)· καὶ εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας, ἔνθα κατέλαβον ὡσαύτως τὸν θρόνον τὸν 12ον αἰῶνα (1130). Τὸ γενικὸν ὄνομα τῶν Νορμανδῶν καὶ τῶν Σκανδινάων ἀπωλέσθη, ἀλλὰ τὸ τῶν Δανῶν, Σουηδῶν καὶ Νορσεγῶν διαμένει ἔτι.

§ 54. Ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος (ἡ βυζαντινὸν κράτος).

Ἰουστινιανός.

Ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας αὐτοκρατόρων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἄξιος λόγου ἀνεδείχθη ὁ εἰρημένος Ἰουστινιανός (527—565). Ἐχων οὗτος δύο ἄξιους στρατηγούς, τὸν Βελισάριον καὶ τὸν Ναρσῆν, ἠδυνήθη δι' αὐτῶν ν' ἀποκρούσῃ τοὺς ἀπειλοῦντας καὶ τὸ βασίλειον τοῦτο ἐχθροῦς, νὰ καταστήσῃ αὐτὸ ἰσχυρόν, καὶ νὰ ἐνώσῃ πάλιν μετ' αὐτὸ τὰς ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀφαιρεθείσας χώρας.

Τὸν ἐν Ἰταλίᾳ καταλύσαντα τὴν δυτικὴν αὐτοκρατορίαν Ὀδόακρον ἀνατρέφας ὁ τῶν Ὀστρογόθων βασιλεὺς Θεουδέριχος, κατὰ προτροπὴν τοῦ τότε αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς Ζήνωνος, ἔλαβεν αὐτὸς τὴν ἀρχὴν, ἀναγωνίζων ὅμως τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὡς κυρίαρχην τῆς Ἰταλίας. Στερεωθεὶς δὲ ὁ Θεουδέριχος εἰς τὸν θρόνον καὶ συνάφας συμμαχίας μὲ ἄλλα ἔθνη, κατέστη ἀπόλυτος ἐξουσιαστὴς τῆς Ἰταλίας καὶ ἄλλων παρακειμένων μερῶν. Ἐκτοτε ἔμεινεν ἡ Ἰταλία ὑπὸ τῶν Ὀστρογόθων κατεχομένη. Ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βελισάριος, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀποκρούσει τοὺς Πέρσας ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν μεθορίων τῆς αὐτοκρατορίας, καταβαλὼν καὶ ἐξαφανίσας καὶ τοὺς Βανδήλους ἐν Ἀφρικῇ, μετέβη εἰς Ἰταλίαν τὸ 536 μ. Χ. καὶ προσέβη ἀκωλύτως μέχρι Νεαπόλεως· εὐρὼν δὲ ἐνταῦθα ἀντίστασιν, καταβάλλει αὐτὴν καὶ κυριεύει τὴν πόλιν. Προχωρήσας δὲ κυριεύει καὶ τὴν Ῥώμην, ὅπου πολιορκηθεὶς ὕστερον ὑπὸ τῶν Γόθων, κατόρθωσε διὰ τῆς ἐπιδεξιότητός του νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν. Πολιορκήσας δὲ τὴν τότε πρωτεύουσιν τῆς Ἰταλίας Ῥαυέννην καὶ κυριεύσας αὐτὴν (540 μ. Χ.), αἰχμαλωτίζει τὸν βασιλέα τῶν Γόθων Οὐτίγγην ἢ Βιτιγέζην, καὶ φέρει αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν· εἴτα δὲ διοικεῖ τὴν Ἰταλίαν, ὡς ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου· ἀλλὰ τότε, εἴτε διότι τὸν ἐφοβήθη ὁ αὐτοκράτωρ, ἢ ἐκ συκοφαντιῶν ἢ φθόνου πρὸς αὐτὸν τὸν ἀνεκάλεσεν. Οἱ δὲ Γόθοι ἐκλέξαντες βασιλεῖς τῶν τὸν Τωτίλαν (541 μ. Χ.) ἐκυρίευσαν πάλιν σχεδὸν ὅλην τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπέμψε μὲν ἐκεῖσε καὶ πάλιν τὸν στρατηγὸν τοῦ τοῦτον (544), ἀλλὰ μὲ εὐάριθμον στρατὸν καὶ χωρὶς χρημάτων. Μὴ δυνήθεις δὲ οὕτω νὰ κατορθώσῃ τι ἄξιον τῆς ἐπιθυμίας του, ἐζήτησε ν' ἀνακληθῇ καὶ ἀνεκλήθῃ (549 μ. Χ.). Τὸν Βελισάριον διεδέχθη ὁ Ναρσῆς, ὁ ἕτερος στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἰς ᾧ ἐδόθησαν καὶ χρήματα καὶ στρατεύματα. Οἱ Γόθοι, καίπερ ἀνδρείως ἀντισταθέντες, ἡττήθησαν ὅμως ἐπὶ τέλους, φονευθέντος καὶ τοῦ Τωτίλα, καὶ οὕτως ἡ πολλὰ παθούσα Ἰταλία ἔγινε μετὰ ταῦτα ἐπαρχία τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἐστέλλετο εἰς διοίκησιν αὐτῆς ἐξαρχος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐδρεύων ἐν Ῥαυέννῃ, πρώτου τοιοῦτου γενομένου τοῦ Ναρσῆ (554 μ. Χ.). Κατὰ δὲ τὸ 568 ἔτος μ. Χ. ἄλλο στίφος βαρβάρων, οἱ Λογγοβάρδοι, κατελθόντες ἐκ Γερμανίας κατέκτησαν τὸ ἀρκτικὸν μέρος τῆς Ἰταλίας, ὑπὸ τὸν ἡγήτορα αὐτῶν Ἀλδοίνον, κατὰ πρόσκλησιν, ὡς ἰστοροῦσι, τοῦ Ναρσῆ, διότι προσβλητικῶς τὸν ἀνεκάλεσαν ὁ διάδοχος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Ἰουστίνος ὁ β'. ἐπειδὴ ἐδιοίκει τυραννικῶς τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἰσήγαγεν εἰς τὸ κράτος τοὺς νόμους σοφοῦς, καὶ ἔκτισε τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, πυρποληθέντος τοῦ πρώτου, ᾧ εἶχεν οἰκοδομήσει Κωνσταντίνος ὁ Μέγας. Εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ,

ἐξ ἑτῆ διαρκέσασαν, εἰργάζοντο δέκα χιλιάδες ἀνθρώπων. Ἐν γένει δὲ ὑπῆρξεν ὁ Ἰουστινιανὸς ζηλωτῆς τῶν καλῶν καὶ προστατῆς τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἤκμαζεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ ἀληθινομαχία δύο φατριῶν, τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Γαλαζίων, γεννηθεισῶν ἐκ τῶν ἐν τῇ ἵπποδρομίᾳ ἀγώνων, καὶ ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ ἱματισμοῦ τῶν ἡνιόχων οὕτως ὀνομασθεισῶν· μετὰ πολλὴν δὲ ἀλληλοσφαγίαν, 30,000 θανατωθέντων ἐκ τῶν Πρασίνων (452 μ. Χ.), μόλις ἡδυνήθη νὰ καταστείλῃ τὰς δύο αὐτὰς φατρίας ὁ Ἰουστινιανός.

Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπετίθετο, ὅτι ἡ μετὰξ (σηρικὸν νῆμα) ἦτο προϊόν δένδρου ἐν Ἰνδίᾳ· ὀλίγοι δ' ἐφόρουσιν σπηρικὰ ἐνδύματα, διὰ τὸ ὑπέρογκον τῆς ἀξίας των. Μαθὼν δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς παρὰ δύο μοναχῶν τὴν φύσιν τῆς μετὰξης καὶ τὴν βομβυκοτροφίαν, καὶ λαβὼν δι' αὐτῶν ὡὰ (κουκουλόσπορον), συνέστησε μεταξουργεῖον εἰς τὸ κράτος του· ἀλλ' ἐτήρει μυστικὴν τὴν ἀνατροφὴν τῶν μεταξοσκωλήκων τούτων. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1130 μ. Χ. βασιλεὺς τις τῆς Σικελίας, πολεμῶν πρὸς τὸν τότε τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου αὐτοκράτορα, συνέλαβε μετὰξυ ἄλλων καὶ πολλὰς χιλιάδας μεταξουργῶν καὶ μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Ἰταλίαν ὡς αἰχμαλώτους. Ἐκ τούτων διεδόθη ἡ μεταξουργία εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐκ ταύτης εἰς Ἰσπανίαν, καὶ ἀπὸ τοῦ 1600 ἔτους εἰς Γαλλίαν, ἐκ Γαλλίας δὲ τῷ 1700 ἔτος εἰσῆχθη εἰς Γερμανίαν.

Οἱ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αὐτοκράτορες.

Μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν εὐρίσκομεν ἐν τῇ ἀνατολικῇ αὐτοκρατορίᾳ ἄξιον λόγου αὐτοκράτορα, μετὰ παρέλευσιν ἄλλων ἀσημάντων προκατόχων του, τὸν Ἡράκλειον. Ἀνιῶν οὗτος τὸν θρόνον τῷ 610 μ. Χ., ἐβελτίωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ τὰ στρατιωτικὰ. Νικήσας δὲ τοὺς Πέρτας, οἵτινες ἐπὶ τοῦ ἀθλίου προκατόχου αὐτοῦ Φωκά εἶχον φθάσει μέχρι τῆς Χαλκηδόνος νικηταί, ἀνέκτησε τὰς παρ' αὐτῶν ἀφαιρεθείσας χώρας καὶ τὸν τίμιον Σταυρόν, τὸν ὁποῖον εἶχον λάβει πορθήσαντες τὴν Ἱερουσαλὴμ· ἀνύψωσε δὲ αὐτὸν αὖθις· ἐκεῖ μετὰ λαμπρᾶς τελετῆς. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐορτάζει ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία τῇ 14 Σεπτεμβρίου. Οἱ μετὰ τοῦτον καὶ πρὸ τοῦ Λέοντος βασιλεύσαντες ἀπεδείχθησαν ἄθλιοι οἱ πλεῖστοι· εἰς μικρὰ δὲ ἀσχολούμενοι καὶ εἰς ὁσολογικὰς ἔριδας προσέχοντες, ἄφιναν τοὺς Σαρακηνούς νὰ κυριεύωσι σημαντικὰς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας.

Λέων Γ'. ὁ Ἰσαυρος, βασιλεύσας ἀπὸ τὸ 717—741, κατήργησε τὴν προσκύνῃσιν τῶν εἰκόνων καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν τῶν εἰκονοκλαστῶν θρησκευτικὴν ἔριδα· ἡδυνήθη ὁμοῦ νὰ σώσῃ τὸ κράτος του,

ἀπειλούμενον ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἐλθόντων μέχρις αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατακαύσας τὰ πλείστα τῶν πλοίων των διὰ τοῦ λεγομένου ἑλληνικοῦ ὕγρου πυρός, ὅπερ ἐπενόησεν ὁ ἐκ Συρίας Ἑλλήν Καλλίνικος, καὶ ὅπερ ἔκαίε καὶ ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ἀγνοοῦμεν δὲ τὴν φύσιν αὐτοῦ, διότι ἐτηρήθη μυστικῇ ἢ κατασκευῇ του.

Τὸν Λέοντα Γ' Ἰσαυρον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρῶνυμος, 741 μ. Χ., ὅστις ἦτο ἐπ' ἰσῆς εἰκονομάχος· καὶ ἐφάνη μὲν οὗτος εὐτυχῆς κατὰ τῶν Σαρακηνῶν (Αράβων), ἀλλ' ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, καὶ οἱ Λογγοθέται τὸν ἀφῆρσαν τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἐξαρχίαν.

Ὁ υἱὸς του Λέων ὁ Δ'. (775) ἦτο ἐπ' ἰσῆς εἰκονομάχος· ἐστεφε δὲ διάδοχόν του τὸν δεκάετῃ υἱόν του Κωνσταντῖνον τὸν ς'· ἐβασίλευσε δὲ οὗτος ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς μητρὸς του Εἰρήνης Ἀθηναίας, ἥτις συγκροτήσασα εἰς Νίκαιαν οἰκουμένην Σύνοδον (787), ἐπανήγαγε τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων. Δολοφονηθέντος δὲ τοῦ υἱοῦ τῆς, διεδέχθη αὐτὸν τὸ 797. Ἐπιθυμήσασα δὲ νὰ ἐνώσῃ αὖθις τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ δυτικὸν βασίλειον, ἐζήτησεν ἄνδρα Κάρολον τὸν μέγαν βασιλέα τῶν Φράγκων· ἀλλ' οἱ πρόκριτοι ἀνέδειξαν αὐτοκράτορα Νικηφόρον τὸν τότε λογοθέτην, ἡ δὲ Εἰρήνη ἐξωρίσθη εἰς Λέσβον (802 μ. Χ.). Τοῦτον δὲ ὑπεχρέωσαν οἱ Ἀράβες, εἰσβαλόντες εἰς τὰς χώρας του, νὰ τοῖς πληρώσῃ φόρον· ἐφρονέυθη δὲ πολεμῶν πρὸς τοὺς Βουλγάρους (811).

Μεταξὺ τῆς Η'. ἑκατονταετηρίδος σλαυικαὶ φυλαὶ, προχωρήσασαι εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀνεμίχθησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὀλιγώτεροι τούτων ὄντες οἱ Σλαῦοι, ἀπέμαθον τῷ χρόνῳ τὴν γλῶσσάν των, ἐτήρησαν δὲ αὐτὴν μόνον οἱ εἰς τὰς βορειοτέρας χώρας μεινάντες, διότι ἦσαν περισσότεροι τῶν εἰς τὰ μεσημβρινὰ μέρη προχωρησάντων.

Τῷ 867 ἀναβὰς εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, πρῶτος γνήσιος Ἑλλήν βασιλεὺς, ἐπὶ νειγέ σιμαντικὰς βελτιώσεις, εἰσήγαγε καλοὺς νόμους, καὶ μετεχειρίσθη εἰς τὰ δημόσια ἔγγραφα μόνον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐν ᾗ πρότερον ἐγράφοντο καὶ λατινιστί. Ἐπ' αὐτοῦ ἐξηπλώθη ὁ χριστιανισμὸς μέχρι περάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξηλείφθη ἡ ἔως τότε εἰς τινὰ μέρη ἐπικρατοῦσα εἰδωλολατρεία. Διάδοχος τούτου ἔγενεν ὁ υἱὸς του Λέων ὁ ς' ὁ ἐπονομασθεὶς σοφός, προστατεύσας τὰ γράμματα καὶ συμπληρώσας τὴν νομοθεσίαν τοῦ πατρὸς του.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων τοῦ ἀνατολικοῦ ἢ βυζαντινοῦ βασιλείου ὁ μὲν Νικηφόρος Φωκᾶς (963—969) ἐνίκησε τοὺς Σαρακηνούς καὶ ἀνέκτησε τὴν παρ' αὐτῶν τότε κατεχομένην Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον, πρὶν ἔτι βασιλεύσῃ, στρατηγὸς ὢν· ὁ δὲ Ἰωάννης Τσιμικισῆς (969—976) καθυπέταξε τοὺς Βουλγάρους καὶ ἀνέκτησε τόπους τοὺς ὁποίους εἶχον κυριεύσει οἱ Σαρακενοὶ, ἐνίκησε δὲ καὶ τοὺς Ῥώσους. Μετὰ τοῦ-

τον ἐβασίλευσε Βασίλειος ὁ Β'. τρισέγγονος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος· ἐπωνομάσθη δὲ Βουλγαροκτόνος, διότι, τοὺς δοκιμάσαντας νὰ ἀποστατήσωσι Βουλγάρους καθυποτάξας, συνεχώνευτεν αὐτοὺς τέλος εἰς τὸ βασίλειόν του ὁλοκληρῶς. Οὗτος κατηνάγκασε καὶ τοὺς Ἀράβας νὰ πληρώνωσιν εἰς αὐτὸν φόρον.

Χωρισμὸς Ἐκκλησιῶν. Κομνηνοί.

2. + Ἀπὸ τῆς πατριαρχίας ἤδη τοῦ πολυμαθεστάτου Φωτίου, 886 μ. Χ. ἀποτυχοῦσα ἡ ἐν Ῥώμῃ παπικὴ ἀρχὴ νὰ ἐπεκτείνῃ, ὅπως πρὸ καιροῦ ἐνῆργει ἐκ φιλαρχίας, τὴν ἐξουσίαν της καὶ εἰς τὴν ἀνατολήν, ὅπως εἶχεν αὐτὴν ἐν τῇ δύσει, ἤρχισεν ἀπομακρυνομένη τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας δι' ἐρίδων καὶ καινοτομιῶν εἰς τε τοὺς τύπους καὶ τὰ δόγματα, νοθεύσασα ἰδίως τὸ σύμβολον τῆς πίστεως.

Ὁ ἀρξάμενος ἔκτοτε χωρισμὸς ἔγινε τελείος ἐπὶ τοῦ ὑστερώτερον πατριαρχεύσαντος ἐν Κωνσταντινουπόλει Σεργίου (998) καὶ ἐστερεώθη ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Μιχαὴλ Κυρουλαρίου (1038). Ἐκτοτε οὐδεμία πλέον ὑπῆρξε ἐκκλησιαστικὴ σχέσις μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων περιώνυμος ἔγεινεν Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς (1001—1117). Οὗτος καθυπέταξε τοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀφαιρέσει πρὸ αὐτοῦ, καὶ ἀνέστησε βαθμυδὸν εἰς τὴν προτέραν του δύναμιν τὸ βασίλειον, καταπολεμήσας τοὺς παντοδαποὺς ἐχθρούς.

Ἀπὸ τούτου ἄρχεται ἡ δυναστεία τῶν Κομνηνῶν καὶ ἐπὶ τούτου ἔγεινεν ἡ πρώτη σταυροφορία.

Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσαν Ἰωάννης Κομνηνὸς (1114—1143) καὶ Μανουὴλ Κομνηνὸς (1143—1180), ἀμφότεροι τηρήσαντες τὸ βασιλεῖον σεβαστόν. Οἱ μετὰ τούτους ἄλλοι Κομνηνοὶ διὰ τὰς ἀλληλομαχίας τῶν ἐξησθέντων μὲν τὸ βασίλειον, ἀλλὰ διετήρησαν ὅπως δῆποτε τὴν δυναστείαν τῶν μέχρι τοῦ 1185.

§ 55. Λατίνων δυναστεία ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ὁ Ἰσαάκιος Ἀγγελος, βασιλεύσας τῷ 1185, κατέστη εὐάρεστος εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν πραότητά του, ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον χαρακτηρῆς καὶ φιλήδονος· ἐξεθρόνισε δὲ αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς του Ἀλέξιος Ἀγγελος καὶ τυφλώσας αὐτὸν τὸν ἐφυλάκισεν· ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ τυφλωθέντος Ἀλέξιος Δ'. ἐκφυγὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, προσῆλθεν εἰς τοὺς Ἑνετοὺς καὶ τοὺς Γάλλους σταυροφόρους καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν τῶν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς του καὶ ἑαυτοῦ. Ἐλθόντες οὗτοι διὰ θαλάσσης ὑπὸ τὸν Δόγην Ἀνδραλὸν καὶ κυριεύσαντες τὴν Κωνσταντινοῦπολιν, ἐγκα-

τέστησαν εἰς τὸν θρόνον πάλιν τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν υἱὸν του, φυγόντος τοῦ Ἀλεξίου Ἀγγέλου. Ἐπειδὴ δὲ συνέβησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ταραχαί, Ἀλέξιος Δούκας, ὁ ἐπονομασθεὶς Μούρτζουφλος, ἐφόνευσε τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιον Δ'. καὶ κατέλαβε τὴν ἀρχήν. Μαθόντες τοῦτο οἱ σταυροφόροι ἐκυρίευσαν ἐκ δευτέρου τὴν Κωνσταντινούπολιν, προεχείρισαν αὐτοκράτορα τὸν Γάλλον Κόμητα τῆς Φλανδρίας Βαλδουίνον (1204) καὶ οὕτως ἤρχισεν ἡ βασιλεία τῶν Λατίνων ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Λατίνους δὲ καὶ Φράγκους ὠνόμαζον τότε πάντας τοὺς ἀπὸ τῆς δύσεως ξένους. Ὁ Βαλδουίνος συλλαβὼν ἀπεκεφάλισε τὸν Μούρτζουφλον, καὶ κατηνάγκασε τὸν Ἀλέξιον Γ' νὰ φύγῃ. Πρὶν δὲ καταστήσωσιν οἱ σταυροφόροι τὸν Βαλδουίνον, ὁ λαὸς ἀνηγόρευσε τὴν νύκτα αὐτοκράτορα Θεόδωρον τὸν Δάσκαριν, ὅστις ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ κατέστησε καθέδραν του τὴν Νίκαιαν, ἀναγνωρισθεὶς αὐτοκράτωρ. Ὁ δὲ ἔγγονος Ἀνδρονίκου τοῦ Α' Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς ἔστησε τὸν θρόνον ἰδίου βασιλείου εἰς τὴν Τραπεζούντα. Μιχαὴλ δὲ ὁ Κομνηνὸς ἐγένετο δεσπότης τῆς Ἠπείρου.

Αἱ ἐπαρχίαι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κατενεμήθησαν ἤδη εἰς τοὺς ἄλλους ἡγήτορας τῶν σταυροφόρων Ἐνετοὺς καὶ Γάλλους, ἐπὶ τῇ ὑποχρῶσαι νὰ ἀναγνωρίζωσι ὡς κυριάρχην των τὸν αὐτοκράτορα· οὕτω δὲ τὸ κράτος τοῦτο διηρέθη εἰς πολλὰς ἡγεμονίας· καὶ ὁ μὲν Βονιφάτιος ἔλαβε χώρας ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, τὰς ὁποίας ὁμοῦς ἀντήλλαξε πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ κατέλαβεν οὕτω μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐξετάθη ὑστερώτερον μέχρι αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου. Τοῦτου δὲ θανόντος, ὁ μὲν Γοδοφρείδος ὁ Βιλλαρδουίνος συνέστησε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Κορίνθου, ὁ δὲ Ὁθων Δελαρόχιος ἐκ Βουργουνδίας τὴν τῶν Ἀθηνῶν. Μέρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλοι λιμένες τοῦ βασιλείου καὶ αἱ νῆσοι παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς Ἐνετοὺς, καὶ εἰς ἄλλους δὲ ἄλλα μέρη. Ἐπειδὴ δὲ, ἕνεκα τῆς εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας διακρίσεως τοῦ λατινικοῦ τούτου κράτους, καὶ τῆς μεταξὺ τῶν κρατούντων Φράγκων καὶ Ἑλλήνων θρησκευτικῆς διαφορᾶς καὶ τοῦ ἐντεῦθεν μίσους, κατέφευγον οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς ὁμοπίστους ἡγεμόνας, κατελύθη ταχέως ἡ τῶν Φράγκων δυναστεία, ἀλλὰ δὲν ἀνεστήθη πλέον ὁλόκληρον τὸ βυζαντινὸν κράτος ὑπὸ τοὺς ὀρθοδόξους αὐτοκράτορας, διότι οἱ Ἐνετοὶ καὶ μικροὶ ἄλλοι ἡγεμόνες Φράγκοι κατεῖχον, ὡς εἴρηται, πολλὰ μέρη αὐτοῦ.

§ 56. Παρακμὴ καὶ τέλος τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους.

Ἡ βασιλεία τῶν Λατίνων ἢ Φράγκων διαρκέσασα ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1261 κατελύθη ὁλοκλήρως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ

τοῦ Παλαιολόγου, κυριεύσαντος τὴν Ἠπείρον, τὴν Αἰτωλίαν, μέγα μέρος τῆς Πελοποννήσου, καὶ τέλος αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1261. Ἀλλὰ τὸ ἐλληνικὸν βασίλειον ἤρχισε τότε νὰ ἀπειλῇται σπουδαίως καὶ ὑπὸ τῶν ἐξαπλούντων ὁσμέρκει τὴν ἐξουσίαν των εἰς τὴν Ἀνατολὴν *Τούρκων*, τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἡγεμὼν Σουλτάνος Ὀσμὰν ἐστήσεν ἤδη τὸν θρόνον του εἰς Προῦσαν τῆς Βιθυνίας. Ὁ δὲ Σουλτάνος Βαγιαζίτης (τῷ 1381), βασιλεύσαντος Μανουὴλ τοῦ Β', ἐκυρίευσεν ὅλους σχεδὸν τοὺς τόπους τοῦ βασιλείου καὶ ἐπολιορκήσας καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἤθελε δὲ ἴσως καὶ ταύτην κυριεύσει, ἂν μὴ ἀνεφαίνετο διώκτης αὐτοῦ ἄλλος ἐπίσημος κατακτητὴς, ὁ Ταμερλάνος.

Οἱ Τούρκοι, ἀπαλλαγέντες τοῦ τρομεροῦ τούτου ἐχθροῦ, ἐξηκολούθουν κυριεύοντες τὰς τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου χώρας. Ἐν Ἠπείρῳ δὲ μόνον ἐπολεμήθησαν γενναίως ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, ὃν Σκενδέρμπεην οἱ Τούρκοι ὠνόμασαν διὰ τὴν ἀνδρείαν του (δηλαδή ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον). Ὁ Γεώργιος οὗτος ἦτο Ἕλλην, υἱὸς ἰωάννου Καστριώτου ἡγεμόνος τῆς Ἀλβανίας, κατετρόπωσε δὲ τρεῖς, τῷ 1447, 1449 καὶ 1450, πολυάριθμον τουρκικὸν στρατὸν καὶ κατηγάγαζεν ἐκάστοτε τοὺς Τούρκους νὰ ἐπανακάμπωσιν εἰς Ἀδριανούπολιν.

Βασιλεύσαντος τῷ 1448 ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου Δραγάση, ὁ τότε Σουλτάνος τῶν Τούρκων Μωάμεθ ὁ Β' ἐπολιορκήσεν αὐτὴν τῷ 1453 διὰ ξηρὰς καὶ διὰ θαλάσσης μετὰ στρατὸν 300,000 ἀνδρῶν καὶ 400 πλοίων. Οἱ ἐν αὐτῇ Ἕλληνες μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ αὐτοκράτορος, ἀντέστησαν πεισματωδῶς καὶ μετὰ μοναδικὴν ἀνδρείαν εἰς τοὺς πολιορκητὰς ἐπτά ὅλας ἐβδομάδας ἄλλ' ἐκυριεύθη αὕτη τὴν 29 τοῦ Μαΐου 1453 ἔτους, πεσόντος εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ τείχους καὶ γενναίως μαχομένου τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ οὕτω κατελύθη ἡ ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία. Ὁ αὐτὸς δὲ Μωάμεθ ἐκυρίευσεν κατόπιν τῷ 1462 καὶ τὴν Τραπεζοῦντα, τῆς ὁποίας ὁ ἑσχατος βασιλεὺς ἦτο Δαβίδ ὁ Κομνηνός.

§ 57. Ἀραβες. Μωάμεθ.

Οἱ Ἀραβες εἶναι ἔθνος ἀρχαιότατον καταγόμενον κυρίως ἀπὸ τοῦ Ἰσμαὴλ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ ἐκ τῆς Ἀγαρ. Ὅθεν ἀπὸ μὲν τοῦ Ἰσμαὴλ ὠνομάσθησαν Ἰσμαηλῖται, ἀπὸ δὲ τῆς Ἀγαρ Ἀγαρηνοὶ, Σαρκηννοὶ δὲ ὅπό τινος ὁμωνύμου ἐν Ἀραβίᾳ φυλῆς. Διηροῦντο δὲ εἰς φυλάς, ἐξ ὧν ἐπικρατεστέρα ἀνεδείχθη ἡ τῶν Χουρεϊτιτῶν, τῆς ὁποίας κλάδοι ἦσαν οἱ Χασιμίται, ὀνομασθέντες οὕτω ἀπὸ τοῦ ἀρχηγέτου τῶν Χασιμ. Τούτου δισέγγονος ἦτο ὁ Μωάμεθ, γεννηθεὶς τῷ 571 μ. Χ. εἰς Μέκκαν, ἐπίσημον πόλιν τῆς Ἀραβίας, ἱερὰν θεωρουμένην, διότι ἐν αὐτῇ ἐτιμᾶ-

το ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέλας τις λίθος, *Κααθι* ὀνομαζόμενος· καὶ κείμενος ἐν τόπῳ περικεκλεισμένῳ ὑπὸ τεσσάρων τοίχων. Ὁ πατὴρ τοῦ Μωάμεθ Ἀβδουλάχ, ἔμπορος, ἀποθανὼν ἀφῆκεν εἰς τὸν υἱόν του τοῦτον κληρονομίαν μίαν οἰκίαν, μίαν δούλην Αἰθιοπίδα, πέντε καμήλους καὶ ὀλίγα πρόβατα. Κατὰ πρῶτον ἐξῆσεν ὁ Μωάμεθ ὡς ποιμὴν, εἶτα δὲ μετῆλθε τὸν ἐμπορικὸν βίον ὡς καὶ ὁ πατὴρ του· εἴκοσι δὲ καὶ πέντε ἐτῶν γενόμενος, ἀνέλαβε τὴν ἐπίστασιν τῶν ὑποθέσεων πλουσίας τινὸς ὁμοφύλου του χήρας, τὴν ὁποίαν ὕστερον ἐνομφεύθη καὶ ἔγεινεν οὕτω κάτοχος οὗτης περιουσίας· ἔκτοτε δὲ ἐξῆλθε βίον ἐρημικόν. Τεσσαρακοντούτης δὲ γενόμενος, ἐπαρουσιάσθη μεταξὺ τῶν ὁμοφύλων του καὶ ἐκήρυττεν, ὅτι ἀπεστάλη εἰς αὐτὸν ὁ ἄγγελος Γαβριήλ, ὅστις τὸν προσέταξε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τῶν προγόνων του παλαιὰν θρησκείαν. Εὐρὼν δὲ πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς πολεμίους τοῦ κηρύγματός του, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ διὰ νυκτός ἐκ τῆς Μέκκας καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Μεδίναν, ἄλλην ταύτην τῆς Ἀραβίας πόλιν (Ἰατρέβην τότε ὀνομαζομένην. Μεδίνα ὠνομάσθη, ὅτε ὁ Μωάμεθ ἦλθεν εἰς αὐτήν· δηλοῖ δὲ τὸ ὄνομα πόλιν προφήτου). Ἡ φυγὴ τοῦ αὐτοῦ, γενομένη τῇ 4 Ἰουλίου 622 μ. Χ., ὀνομάζεται Ἑγίρα (Χέτζτζιρε) καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἄρχονται νὰ μετρῶσι τὰ ἔτη τῆς χρονολογίας των οἱ Μωαμεθανοί. Ἀφ' οὗ δὲ κατῴρωσε νὰ ποιήσῃ ἱκανοὺς προσηλύτους εἰς Μεδίναν, ἐξεστράτευσεν μετ' αὐτῶν κατὰ τῆς Μέκκας καὶ κυριεύσας αὐτήν, ἐξήπλωσε τὴν θρησκείαν του, τὴν Ἰσλάμ ὀνομασθεῖσαν, διὰ τε τῶν ὅπλων καὶ τῆς διδασκαλίας. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ὑπέταξεν ἅπασαν τὴν Ἀραβίαν καὶ κατόπιν τὴν Συρίαν καὶ τὴν μέχρι τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ χώραν. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ὠνομάζοντο Μουσουλμάνοι, ὅ ἐστι θεοσεβεῖς. Ἰσχυρὸς δὲ γενόμενος, ἐμήνυσεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας καὶ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλους νὰ ἀσπασθῶσι τὸν ἰσλαμισμόν. Ἀνήσυχτοι οὗτοι διὰ τὴν ἀναφαινομένην ἰσχυράν αὐτοῦ δύναμιν, ἀπήντησαν οἱ πλεῖστοι περιποητικῶς πρὸς αὐτόν. Ἀπέθανε δὲ ὁ Μωάμεθ καὶ ἐτάφη ἐν Μεδίνῃ (632) συστήσας εἰς τοὺς διαδόχους του τὴν διὰ τῶν ὅπλων διάδοσιν τῆς θρησκείας του. Τὸ σῶμά του δὲ μετεκομίσθη ὕστερον εἰς Μέκκαν, ὅπου θεωρεῖ χρέος του πᾶς εὐσεβὴς Μουσουλμάνος νὰ μεταβαίνειν τοῦλάχιστον ἅπαξ τοῦ βίου του νὰ προσκυνήσῃ.

Τὸν Μωάμεθ διεδέχθη ὁ πενθερός του Ἀβουβεκρ, ὅστις συνέλεξε τὰ διάφορα χειρόγραφα τεμάχια τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ εἰς ἓν βιβλίον, ὀνομασθὲν Κοράνιον (Κχούρ—ἄν), τὸ ὁποῖον εἶναι ἕως τῶρα τὸ ταμεῖον τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας. Ἐξακολουθῶν ὁ Ἀβουβεκρ τὰς κατακτήσεις, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Μωάμεθ, ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ καθυπέταξε μέρος τῆς Πηλαιστίνης. ὠνομάσθησαν δὲ

οὐ τοῦ Μωάμεθ διάδοχοι· Καλίφαι. Ἀποθανόντος τοῦ Ἀβουβεκρ, διεδέχθη αὐτὸν ὁ Ὁμάρ.

§ 58. Καλίφαι.

Αἱ τῶν Σαρακηνῶν κατακτήσεις.

Ὁ Ὁμάρ ἐπῆρς τῶν Ῥωμαίων τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Χαλδαίαν. Μετὰ διαιτῇ δὲ ἐκστρατεῖαν ὑπέταξε τὴν Περσίαν καὶ ἐξήλειψε τὴν ἀρχαίαν τοῦ Ζωροάστρου θρησκείαν, τῆς ὁποίας ἔχνος μένει εἰσέτι μικρά τις κοινωνία, ἡ τῶν Γουέ-βρων. Προσέτι ἡ Αἴγυπτος, ἡ Λιβύη καὶ ἡ Νουμιδία μετ' ὀλίγον ἔγειναν σαρακηνικά βασιλεια. Ἐν τῇ εἰς ταῦτα τὰ μέρη ἐκστρατεία οἱ ἀντιστράτηγοι τοῦ Ὁμάρ ἔκαυσαν τὴν περίφημον ἀλεξανδρινὴν βιβλιοθήκην, τὴν ὁποίαν εἶχε συγκροτήσει Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, δι' ὅσους γινώσκοντες ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν ἐξησφαλίσθη διὰ τοῦ Κορανίου καὶ ἐπομένως πᾶσα ἄλλη μάθησις ἦτο ματαία καὶ περιττή, ἂν μὴ ὑπάρχῃ εἰς τὸ Κοράνιον.

Τὸν Ὁμάρ διεδέχθη ὁ Καλίφης Ὁθμάνος, ὅστις καθυπέταξε τὴν Βακτριανὴν, τὴν Ταρταρίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους· ἔπειτα μεταβάς εἰς Σικελίαν κατεστράμαξε τὰ ἰταλικά κράτη.

Ὑστερον ἔγεινε Καλίφης ὁ καὶ μέχρι σήμερον σεβαστὸς εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς Ἀλῆς γαμβρὸς τοῦ Μωάμεθ. Οὗτος μετέθεσε τὴν ἔδραν τῆς σαρακηνικῆς ἐξουσίας ἐκ τῆς Μέκκας εἰς τὴν παρὰ τὸν Εὐφράτην Κούφραν, καὶ ἤδη οἱ Σαρακηνοὶ ἐνόμισαν ἑαυτοὺς κυρίους τῆς γῆς, διότι ἐντὸς ἡμίσεως αἰῶνος ἀπὸ τῆς Ἐγύπτου αἱ κατακτήσεις τῶν ἔγειναν εὐρύτεραι τοῦ ὑπολειφθέντος μέρους τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Μετὰ τὸν Ἀλῆ δὲ ἐξηκολούθησαν διαδοχικῶς δεκαεννέα Καλίφαι ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ὁμάρ, καλούμενοι Ὁμμιάδαι· ἔπειτα δὲ ἦλθεν ἡ δυναστεία τῶν Ἀββασιδῶν, ἐξ ἀρρένων ἀπογόνων τοῦ Μωάμεθ. Ἀλλὰ Μανσούρ, ὁ δεῦτερος Καλίφης τῆς γενεᾶς ταύτης, μετέφερε τὴν ἔδραν τοῦ Καλιφάτου εἰς Βαγδάτιον καὶ ἐκτοτε ἤρχισαν οἱ Σαρακηνοὶ νὰ διακρίνονται ἐπὶ φιλολογίᾳ καὶ ἐπιστήμῃ, αἵτινες ὡς καὶ ἡ καλλιτεχνία ἤκμασαν παρ' αὐτοῖς ἐπὶ Ἀαρὺν ἀλ-Ρασσίδ, συγχρόνου Καρόλου τοῦ Μεγάλου, μάλιστα δὲ ἡ χημεία, ἡ ἱατρικὴ καὶ ἡ ἀστρονομία. Τὴν ἀλγεβρὴν, ἂν καὶ δὲν τὴν ἐφεύρον πρῶτοι τῶν ἀνατολικῶν, τὴν παρεδέχθησαν ὅμως, καὶ τὸ ὄνομα φαίνεται ἀραβικῆς καταγωγῆς.

Οἱ Καλίφαι, θεμελιώσαντες τὸ βασίλειον τοῦ Μαρόκου, διέβησαν

ἐκείθεν εἰς Ἰσπανίαν, ἐνθα καθυπέταξαν τοὺς ἐν αὐτῇ Γότθους, ἀλλ' ἀφῆκαν αὐτοὺς νὰ ἔχωσι τοὺς νόμους των καὶ τὴν περιουσίαν των. Τινὲς δὲ τῶν Γότθων τούτων κατέφυγον εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἰσπανίας μέρη, τηρήσαντες ἐκεῖ τὴν ἐλευθερίαν των. Οἱ Σαρακηνοὶ ἐν Ἰσπανίᾳ ἀναφέρονται συνιθως ὑπὸ τὸ ὄνομα Μαῦροι (Μαυρούσιοι), ἐπειδὴ ἦσαν ἀνάμικτος λαὸς ἐξ Ἀράβων καὶ Ἀφρικανῶν. Κυριεύσαντες τὴν Ἰσπανίαν, προσέβησαν (732) πέραν τῶν Πυρηναίων ὄρεων εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' ἐνταῦθα ἀπεκρούσθησαν ἐν τῇ μεταξύ Πικταυῶν καὶ Τορώνων γενομένῃ μεγάλῃ μάχῃ, κατὰ κράτος ἡττηθέντες ὑπὸ τοῦ Καρόλου υἱοῦ τοῦ Πιπίνου, καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τοῦ μωαμεθανισμού. Ἐνεκα δὲ τῆς νίκης του ταύτης ὁ Κάρολος ὠνομάσθη Μάρτελος, ἥτοι σφύρα. Μετὰ ταῦτα οἱ Φράγκοι ἐκυρίευσαν τὴν Βαρκελώναν καὶ ὅλην τὴν Καταλωνίαν (801). Ἐν ᾧ δὲ οἱ Μαῦροι ὠπισθοχώρουν ἐκ τῶν ἀρκτικῶν τῆς Ἰσπανίας μερῶν, οἱ συμπατριῶται αὐτῶν εἶχον ἀποκαταστήσει ἰσχυρὸν βασιλείον εἰς τὰ μεσημβρινά. Ὁ Ἀβδουρράχμάνης, τελευταῖος ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ὁμάρ, ἀνώτατος ἀρχὸν τῶν κτήσεων τῶν Μαύρων, κατέστησε τὴν Κορδύβην πρωτεύουσαν περιφανοῦς μοναρχίας. Ἀπὸ τοῦ 750 περίπου ἔτους μέχρι τοῦ 950 μ. Χ. ὑπῆρξεν ἡ λαμπρὰ ἐποχὴ τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ Σαρακηνοὶ ἐξέτειναν ἐτι τὰς κατακτήσεις των καὶ διέδωκαν τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ εἰς τὰ μεσημβρινά καὶ τὰ ἀνατολικά παράλια τῆς Μεσογείου. Κατασταθέντες δὲ εἰς Σικελίαν, ἐπλευσαν ἐντὸς τοῦ Τιβέρους καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν Ῥώμην. Ἀλλ' ἐν ᾧ περιέμενον οὗτοι ἐπικουρίαν, Λέων Δ'. (Πάπας 847—855), μετεχειρίσθη τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐκκλησίας, ἵνα ὑπερασπίσῃ τὴν πόλιν καὶ ἐξήπλωσε σιδηρὰς ἀλύσεις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ Τιβέρους· τῶν ἐπιδραμόντων δ' ἐνταῦθα Σαρακηνῶν οἱ μὲν ἐφρονεύθησαν, οἱ δὲ ἠχμαλωτίσθησαν.

Ἀλλὰ συνέβη εἰς τοὺς Σαρακηνούς, ὅτι συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ μὴ ἔχοντα ἓνα ἀρχηγὸν ἢ ἐν κέντρον ἐξουσίας μεγάλη κράτη. Οἱ στρατηγοὶ ἤρχισαν νὰ ἐποφθαλμιῶσι πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὸ κράτος βαθμικρὸν κατεκερματίσθη. Ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ κεχωρισμένα αὐτοῦ μέρη ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐνέπνεον σεβασμὸν εἰς τὰ γειτνιάζοντα ἔθνη. Ἡ Αἴγυπτος εἶχε τὸν ἀρχόντα αὐτῆς· ἐκ δὲ τῆς Μαυριτανίας ἐγενίεν ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Μαρρόκου. Τὸ βασιλείον τῆς Κορδύβης ὑπέκειτο εἰς ἀνεξάρτητον μέλος τῆς γενεᾶς τοῦ Ὁμάρ, ἀν δὲ καὶ ὅλοι οὗτοι οἱ ἡγεμόνες ἐξηκολούθουν νὰ σέβωνται τὸν ἐν Βαγδάτῃ Καλίφην, ὅμως δὲν ἀπέτελουν πλεόν μέρος τῆς ποτὲ ἰσχυρᾶς καὶ ἡνωμένης αὐτοκρατορίας των.

Καθυποτάξαντες οἱ Σαρακηνοὶ τὴν Περσίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ Η΄ αἰῶνος μ. Χ. προσέλαβον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν Τοῦρκους ἐκ τῶν

ὑποτεταγμένων εἰς αὐτοὺς καὶ τὸν μωαμεθανισμόν ἀσπασαμένων. Προσλθόντες δὲ οἱ Τοῦρκοι οὗτοι βαθμὴδὸν εἰς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα καὶ λαβόντες διοικήσεις, ἀπεστάτησαν καὶ ἔγειναν ἡγεμόνες αὐτόνομοι, σφετερισθέντες βαθμὴδὸν τὴν κοσμικὴν τῶν Καλιφῶν ἐξουσίαν, καὶ ἀφῆσαντες εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα μόνον καὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ θρησκευματός των.

Ἡ ἐν Ἰσπανίᾳ αὐτοκρατορία τῶν Μαύρων διεμελίσθη κατὰ τὸ 1027 ἔτος, καὶ κατὰ τὸ 1221 τὸ βασίλειον τῆς Γρενάδης κατελύθη. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Μωάμεθ Ἀλχαμάρ ἐθεμελίωσεν ἐκ νέου τὸ βασίλειον τῆς Γρενάδης, καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐβασίλευσαν μέχρι τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος. Ὁ τότε δὲ βασιλεὺς τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Καστιλίας Φερδινάνδος καὶ ἡ γυνὴ του Ἰσαβέλλα ἐκυρίευσαν τὴν Γρενάδαν μετὰ διετῇ πολιορκίᾳ (1492).

Κυριαρχήσαντες ἐπὶ ἑπτακοσίους ἑνιαυτοὺς οἱ Μαῦροι ἐν Ἰσπανίᾳ, δὲν ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ τόπου· ἔμειναν δὲ διεσπαρμένοι εἰς διαφόρους ἐπαρχίας αὐτῆς, διατηροῦντες ἐτι τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ διακρίνοντα αὐτοὺς ἀπὸ τῶν Ἰσπανῶν, δηλαδὴ τὴν γλῶσσαν, τὰ ἔθνη καὶ τὰ ἥθη των, καὶ πρὸ πάντων τὴν θρησκείαν των· ὅλαι δὲ αἱ προσπάθειαι τῶν Ἰσπανῶν μοναχῶν μόνον ὀλίγους τινὰς ἠδυνήθησαν νὰ φέρωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἰσπανίας, ἐξήτουν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ προσηλυτίσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν· ἀλλ' οὔτε τὸ κήρυγμα τῶν μοναχῶν οὔτε τὰ βασανιστήρια τοῦ ἱεροδικείου ἠδυνήθησαν ἵνα καταστήσωσι τοὺς Μαύρους ἀποστάτας τῆς θρησκείας αὐτῶν. Τέλος 100,000 οἰκογενειῶν τῶν ἡσυχωτάτων, τῶν φιλεργοτάτων καὶ τῶν ὠφελιμωτάτων ὑπηκόων τῆς Ἰσπανίας, ἀνιλεῶς καὶ ἀσπλάγχχνως ἐδιώχθησαν. Ἡ σκληρὰ αὕτη πράξις ταχέως ἐφάνη ὅτι ἦτο καὶ ἐγκλημα καὶ σφάλμα μέγιστον· διότι ὅλη ἡ Ἰσπανία ἠσθάνθη μεγάλην ἐλάττωσιν τοῦ ἐμπορίου της καὶ τοιαύτην πληγὴν εἰς τὴν κοινωνικὴν αὐτῆς πρόοδον, ὥστε δὲν ἀνέλαβε πλέον.

§ 59. Ὁ χριστιανισμὸς εἰσάγεται εἰς Γερμανίαν.

Ἡ παπικὴ ἐξουσία. Λογγοβάρδοι.

Ἡ Γερμανία κατὰ τοὺς ἀρχαίους αὐτῆς χρόνους, ὅτε ἔγεινε γνωστὴ ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων εἰς τὰ ῥωμαϊκὰ κράτη, ἦτο διτρημένη εἰς πολλὰ μικρὰ ἔθνη καὶ ἡγεμονίας, τῶν ὁποίων τινὰ μὲν ἐδιοικοῦντο ὑπὸ περιωρισμένην τὴν ἐξουσίαν ἐχόντων βασιλέων, ἄλλα δὲ ὑπὸ ἀπολύτων μοναρχῶν. Τινὲς τῶν ἡγεμόνων των ἦσαν αἰρετοὶ, ἄλλοι διαδοχικοί. Πολλὰ τῶν κρατῶν τούτων συνηνώνοντο πολλάκις ὑπὸ ἓνα ἀρχηγόν ἐν καιρῷ πολέμων.

Ὁ βίος αὐτῶν ἦτο ἀπλοῦς καὶ λιτότατος· ἦσαν δὲ χρηστοθηέ-
στατοι καὶ εἰς τὸ θρήσκεισμα αὐτῶν πιστοὶ καὶ εὐλαβεῖς. Ἐπίστευον
εἰς τὴν μετεμψύχωσιν καὶ ἐθεώρουν τὸν ἥλιον ὡς θεὸν ὑπέρτατον καὶ
μὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὠνόμαζον τὴν πρώτην τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν.
Τὰς θυσίας των ἐποιοῦν εἰς τὰ ἄλση, καὶ ἐθυον οὐ μόνον κτήνη, ἀλ-
λὰ καὶ ἀνθρώπους, ἐκ τῶν δούλων αὐτῶν ἢ τῶν κακούργων. Ἡ πί-
στις, ὅτι ἡ ψυχὴ των μέλλει νὰ ἐμψυχώσῃ ἄλλα σώματα μετὰ τὸν
θάνατον αὐτῶν, καθίστα αὐτοὺς ἀτρομήτους καὶ προθύμους νὰ θυ-
σιάζωσι τὴν ζωὴν των ἐν ἐκτάκτοις ἀνάγκαις.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Γερμανοὶ καὶ ὁ βίος αὐτῶν πρὶν ἢ καταβληθῶσιν
ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες εὗρον παρ' αὐτοῖς τόσῃ ἀντίστασιν, ὥστε
εὐχαριστήθησαν νὰ ἔχωσιν ὡς ὄριον τῶν ἐκεῖ κατακτήσεων των τὸν
Ῥήνον καὶ τὸν Δανούδιον. Ἐκτισαν δὲ ὄχυρά φρούρια καὶ ἐθεσαν
φρουράς εἰς τὰς ὄχθας ἀμφοτέρων τούτων τῶν ποταμῶν, ἵνα ἐμποδί-
σωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν παρ' αὐτῶν λεγομένων βαρβάρων τούτων
λαῶν, ὅπερ ὅμως δὲν κατορθώθη.

Ἡ σπουδαιότης ὅλων τῶν μεταβολῶν ἐν Γερμανίᾳ ἦτο ἡ τῆς
εἰσαγωγῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἥτις μετὰ πολλὰς προσπα-
θείας ἐπραγματοποιήθη οὐσιωδῶς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ Καρόλου Μαρτέλλου
καὶ ἐπὶ Πιπίνου ἀκμάσαντος Οὐνφρείδου, τοῦ ὕστερον ὀνομασθέντος
ἁγίου Βονιφρατίου, μοναχοῦ Ἀγγλου. Οὗτος ἐδάπτισε πολλοὺς Γερ-
μανοὺς, καὶ ἐθεμελίωσε πολλὰς ἐπισκοπὰς εἰς Φραγκονίαν, Βαυαρίαν
καὶ Ἑσσην· ὅλας δὲ ταύτας κατέστησεν ὑποτελεῖς τοῦ Πάπα, ἐπι-
σκόπου Ῥώμης τότε καλουμένου, ὅστις τοιοιτοτρόπως ἀπέκτισε με-
γάλῃ ἐπιρροῇ εἰς Γερμανίαν, ὅχι μόνον ἐπὶ τοῦ κλήρου αὐτῆς καὶ
τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων της. Τότε δὲ μετὰ τοῦ χρι-
στιανισμοῦ ἤρχισε νὰ εἰσάγεται εἰς Γερμανίαν καὶ ἡ παιδεία.

§ 60. Γαλλία. Κάρολος ὁ Μΐγας.

Οἱ Φράγκοι, γερμανικὴ φυλὴ, διαβάντες τὸν Ῥήνον ὑπὸ τὸν ἀρχη-
γὸν αὐτῶν Φαραμόνδον (418), ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν βόρειον Γα-
λατίαν καὶ ἐντεῦθεν ἐξαπλωθέντες ἐκυρίευσαν βαθμηδὸν πᾶσαν τὴν
Γαλατίαν, παρ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Φραγκίαν (France) καὶ ὑπὸ
τὸν Κλόβιν βασιλέα αὐτῶν συνέστησαν τὸ βασίλειον τοῦτο (481),
εἰς ὃ ἐβασίλευσαν διαδοχικῶς τρεῖς κυρίως δυναστεῖαι ἀδιακόπως με-
χρι τοῦ 1792.

Α'. Ἡ τῶν Μεροβιαίων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἰσέχθη εἰς Γαλλίαν ὁ
χριστιανισμὸς καὶ ἡττήθησαν οἱ εἰς Γαλλίαν πειραθέντες νὰ εἰσβάλ-
λῃσι Σαρακηνοὶ ὑπὸ τοῦ αὐλάρχου Καρόλου Μαρτέλου (752)· ἀλλ'
ἡ νωθρότης τῶν ἐκ τῆς δυναστείας ταύτης τελευταίων βασιλέων ἐπέ-
φερε τὴν κατὰ λυσιν αὐτῆς (752).

Β'. Ἡ τῶν Καρολιδῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ διαπρέφας Κάρολος ὁ Μέγας (768—814) ἐξέτεινε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐφ' ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην (ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω).

Γ'. Οἱ Καπέται (987), ἐφ' ὧν ἐξετελέσθησαν μεγάλα γεγονότα, περὶ ὧν θὰ γείνη λόγος ἐν τοῖς ἐξῆς.

Ὁ αὐλάρχης Πιπίνος ὁ Μικρὸς (751—768) συγκαταθέσει τοῦ Παπα Ζαχαρίου (§ 59), καθαιρέσας τὸν βασιλεῦς τῆς Γαλλίας Χιλδερίκον, ἀνεδείχθη αὐτὸς βασιλεὺς τῶν Φράγκων. Ἀπὸ τοῦ Πιπίνου τούτου ἄρχεται ἡ τῶν Καρολιδῶν δυναστεία. Ἀποθάνων οὗτος, ἀφῆκε δύο υἱούς, Κάρολον τὸν ἐπικληθέντα μέγαν καὶ τὸν Καρλομάνον, τρία ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἐπὶζήσαντα. Μείνας οὕτω μονάρχης τῆς μεγάλης ταύτης μοναρχίας Κάρολος ὁ μέγας, ἀνεδείχθη καὶ μέγας κατακτητὴς καὶ ἐκπολιτευτὴς τοῦ βασιλείου του. Καὶ πέραν μὲν τῶν Ἀλπεων ἀπετελείωσε τὴν κατάλυσιν τοῦ βασιλείου τῶν Λογγοθάρδων, πέμψας τὸν τελευταῖον αὐτῶν βασιλεῦς Δεσιδέριον εἰς μοναστήριον ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἐκυρίευσεν τὰ δύο τρίτα τῆς Ἰταλίας (774). Πέραν δὲ τῶν Πυρηναίων κατέκτησε τὰς δύο ἐπαρχίας τῶν Ἀθάρων, τὴν Μάρκαν τῆς Γασκωνίας καὶ τὴν Μάρκαν τῆς Ἰσπανίας, ὧν ὑστερώτερον τὴν μὲν ἐκάλεσε βασιλεῖον τῆς Ναβάρρας, τὴν δὲ κομητείαν τῆς Βαρκελώνης.

Διαθὰς δὲ τὸν Ῥήνον ἐδάμασε τοὺς Σάξωνας μετὰ τριάκοντα καὶ δύο ἐτῶν ἀγῶνας καὶ διὰ μέσων σκληρῶν (772—804) ἐξέτεινε παρ' αὐτοῖς τὸν χριστιανισμόν. Ἵνα δὲ διαδώσῃ τὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν ἐτι βάρβαρον ταύτην χώραν, συνέστησεν ἐπισκοπὰς καὶ ἐθεμελίωσε μοναστήρια καὶ πόλεις.

Πέραν τοῦ Ἀλβιος, ἀνατολικοῦ ὁρίου τῆς Σαξωνίας, ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ πρὸς πολλοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους κατέστησεν μὲν ὑποτελεῖς, ἀλλὰ δὲν συνεσωμάτωσε μὲ τὸ κράτος του. Ἐκστρατεία κατὰ τῆς Βοημίας ἀπέτυχεν, ἄλλη κατὰ τῶν Ἀθάρων, ἀποκαθεσταμένων παρὰ τὰς δύο ὄχθας τοῦ Δανουβίου, εἰς τὴν νεωτέραν Οὐγγαρίαν, ἐπέτυχεν καὶ ἐξέτεινε τὸ ὅριον τοῦ κράτους του πρὸς τὸ μέρος τοῦτο μέχρι τοῦ Τιβίσκου ποταμοῦ, ἐκυρίευσεν δὲ καὶ τὸ ἥμισυ τῆς Ἰλλυρίας· τέλος οἱ στόλοι του ἐδίωξαν τοὺς Σαρακηνούς ἐκ τῆς Κορσικῆς, τῆς Σαρδουῖας καὶ τῶν Βαλεαρίδων νήσων. Τὸ κράτος Καρόλου τοῦ μεγάλου ἐγένεεν ἤδη σχεδὸν τόσον εὐρὺ, ὅσον ἦτο τὸ παλαιὸν ῥωμαϊκὸν κράτος τῆς δύσεως, διότι, εἰ καὶ τοῦ ἔλειπον ἡ Ἀφρική καὶ ἡ μεγάλη Βρεττανία, εἰ καὶ εἶχε μόνον μέρος τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, κατεῖχεν ὅμως ὅλην τὴν Γερμανίαν, ἣν ἡ Ῥώμη δὲν ἠδυνήθη νὰ κατακτήσῃ. Ἐξαιρουμένων τῶν Ἀγγλο-Σαξῶνων, ὅλοι οἱ γερμανικοὶ λαοί, ὅσοι δὲν εἶχον εἰσέτι διασπαρῆ, ὑπετάγησαν εἰς αὐτόν. Ὅτε δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τὸ 800 ἔτος,

ἦλθεν εἰς Ῥώμην νά καταβάλῃ ἀποστασίαν τινά καὶ νά στερεώσῃ τὸν Πάπαν, ὁ μὲν λαὸς ἀνεκήρυξεν αὐτὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὁ δὲ Πάπας ἔθηκεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα.

Οὕτω λοιπὸν Κάρολος ὁ μέγας συνήνωσεν εἰς ἓν ὑπ' αὐτὸν κράτος πολλοὺς ἀνεξαρτήτους ἕως τότε λαοὺς. Μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰς διὰ τοῦ ξίφους νίκας καὶ εἰς τὰς κατακτήσεις του, ἠθέλησε προσέτι νά ὑποτάξῃ τοὺς λαοὺς καὶ εἰς νόμους. Κατ' ἔτος δὲ οἱ μεγιστάνες τοῦ κράτους συνήρχοντο μετὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἡγουμένων περὶ αὐτὸν, ἵνα φωτίζωσιν αὐτὸν διὰ τῶν συμβουλῶν των καὶ κατάρτιζωσι τοὺς νόμους (καπιτουλάρια), οὔτινες ἐχρησίμευον εἰς τὸν διοργανισμὸν τοῦ εὐρέως κράτους του. Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις οἱ κόμητες ἐπηγρύπνου περὶ τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ τὴν διανομὴν τῆς δικαιοσύνης. Βασιλικοὶ ἀπεσταλμένοι κατ' ἔτος διέτρεχον τὰς κομητείας ἵνα ἀκούωσι τὰ παράπανα, δικαιοῦσι τοὺς ἀδικουμένους καὶ πληροφορῶνται περὶ τοῦ ἂν οἱ κόμητες ἐξεπλήρουν ἀκριβῶς τὰ καθήκοντά των.

Κάρολος ὁ μέγας ἔδωκεν ἐξαιρετικὸν προσοχὴν εἰς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, ἐθεμελίωσε σχολὰς καὶ ἐντὸς ἀκόμῃ τῶν μεγάρων του, καὶ παρευρίσκετο ἐνίοτε εἰς τὰς παραδόσεις προσεκάλεσε δὲ πλησίον του τοὺς μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ διακεκριμένους ἄνδρας.

Ὁ μέγας οὗτος αὐτοκράτωρ κατὰ τὸ 814 ἔτος μ. Χ., ἄγων τὸ 72 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀπέθανεν εἰς Ἀκνίσγρανον, ἐνθα ἡγάπα νά διατρίβῃ, βασιλεύσας ἔτη τεσσαράκοντα.

§ 61. Ἐρρίκος τῆς Σαξωνίας καὶ Ὁθων.

Λουδοβίκος ὁ Εὐσεβὴς, υἱὸς καὶ διάδοχος Καρόλου τοῦ μεγάλου, ἦτο χρηστὸς ἄνθρωπος καὶ ἐπιμελῶς ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἐπεντάσεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Γερμανῶν, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νά διατηρήσῃ συνηνωμένον τόσον μέγα κράτος, διένειμεν αὐτὸ εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς του Λοθάριον, Πιπίνον καὶ Λουδοβίκον, τὸν ὕστερον ἐπικληθέντα Γερμανόν· οὗτοι δὲ μετὰ διαφοροὺς ἀλληλομαχίας καὶ ἄφ' οὗ ἀπέθανεν ὁ Πιπίνος καὶ ἀπῆλθε μέρος εἰς τὴν διανομὴν καὶ ὁ ἐκ δευτέρας γυναικὸς τοῦ Λουδοβίκου υἱὸς Κάρολος ὁ φαλακρὸς, διήρθεσαν διὰ τῆς ἐν Βεροδούνῳ συμβάσεως των (843 μ. Χ.) τὴν φραγκικὴν μοναρχίαν εἰς τρία αὐτόνομα κράτη, τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Γερμανία, ὅτε ἀπέθανεν ἄκκληρος Λουδοβίκος ὁ γ', περιέπεσεν εἰς ἀταξίαν καὶ ἔνεκα τῶν περὶ διαδοχῆς τοῦ στέμματος, καταστάντος ἤδη ἐκλογικοῦ (1), διενέξεων,

(1) Ἀππλוצγέντες τὸ 911 οἱ Γερμανοὶ τῆς φραγκικῆς δυναστείας, ἐξέλεγον

καὶ ἕνεκα τῶν ἀλληλομαχιῶν τῶν ἰσχυρῶν μεγιστάνων. Τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην ταραχὴν ἐπηύξανον καὶ εἰσβολαὶ τῶν Οὐένδων καὶ τῶν Οὐγγρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη δὲν εἶχον ὑποταχθῆ ἐντελῶς. Ἐκ τούτου ἐφαίνετο ὅτι τὸ βασιλεῖον ἐκινδύνευε νὰ κατακερματισθῇ εἰς πολλὰ μικρότερα κράτη.

Κορράδος ὁ δούξ τῶν Φράγκων, ἐκλεχθεὶς αὐτοκράτωρ τὸ 901 μ. Χ., δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα νὰ κυβερνήσῃ τὸ μέγα βασιλεῖον τῆς Γερμανίας, διατελοῦν μάλιστα εἰς τοσαύτην ἀταξίαν. Κατὰ δὲ τὸ 919 μ. Χ., συνέστησεν ἀποθνήσκων ὡς διάδοχόν του τὸν ἕως τότε ὡς ἐχθρόν του θεωρούμενον Ἐρρίκον τὸν δούκα τῆς Σαξωνίας, τὸν ἐπονομασθέντα ὀρνιθοθήραν, διότι ἡγάπα νὰ κυνηγᾷ πτηνὰ. Ἀναβὰς αὐτὸς τὸν θρόνον τὸ 919 μ. Χ., κατέρωθωσε ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην ὅλων τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων διὰ τοῦ εὐπροσηγόρου αὐτοῦ ἤθους, καὶ νὰ διαλλάξῃ καὶ ἐνώσῃ αὐτοὺς πάλιν. Οὗτος εἰσήγαγε νόμους σοφοῦς, ἔκτισε πολλὰ φρούρια, τὰ ὁποῖα κατεστάθησαν βαθυμηδὸν πόλεις μεγάλαι, κατετρόπωσε τοὺς Οὐγγρους εἰς Μερσεβούργον, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Σλαῦους, τοὺς Δανούς καὶ ἄλλους ἐχθροὺς του καὶ κατεδάμασε τοὺς ἀποστατήσαντας Γάλλους, βοηθήσας τὸν τότε βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν ἀπλοῦν· ἀπέθανε δὲ τὸ 936 μ. Χ.

Διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέχθη, κατὰ σύστασίν του, ὁ υἱὸς του Ὁθων ὁ Α', ὁ διὰ τὰ κατορθώματά του ὀνομασθεὶς μέγας. Καταβαλὼν οὗτος τὸν ἀποστατήσαντα ἀδελφόν του Ἐρρίκον, παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὸ δουκάτον τῆς Βυαρίας καὶ ἡνάγκασε τὸν δούκα τῆς Βυαρίας νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸ γερμανικὸν κράτος, καὶ τοὺς Βοημούς νὰ δεχθῶσι τὸν χριστιανισμόν. Κατετρόπωσε πλησίον τῆς Αὐγούστης τοὺς Οὐγγρους καὶ ἐταπεινώσε τὸν βασιλέα τῆς Δανίας. Καθαίρεσας δύο Πάπας ἐν Ἰταλίᾳ, ἐστέφθη εἰς μὲν τὰ Μεδιόλανα βασιλεὺς τῆς Λομβαρδίας, εἰς δὲ τὴν Ῥώμην αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων (962)· ἔκτοτε δὲ ἠνώθη ἡ Ῥώμη μὲ τὸ γερμανικὸν κράτος. Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ χωροδеспόται ἤρχισαν νὰ κτίζωσι φρούρια, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξήρχοντο, ἵνα

πλέον αὐτοὶ ἐξ αὐτῶν τὸν αὐτοκράτορά των. Οἱ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς ἔχοντες ὀνομάζοντο Ἐκλεκτορες, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτο ἀπερίοριστος, κατὰ τὸν II' δὲ αἰῶνα περιορίσθη εἰς ἑπτὰ μόνον, δηλαδὴ τοὺς ἀρχιεπισκόπους τῆς Μογγοντίας, τοῦ Τρεβερίου καὶ τῆς Κολωνίας, τοὺς δούκας τοῦ Παλατινάτου, τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ τῆς Σαξωνίας καὶ τὸν βασιλέα τῆς Βοημίας. Ὁ περιορισμὸς οὗτος ἐκυρώθη διὰ χρυσεβουλίου τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Α' τὸ 1356, δι' οὗ ὀρίζονται καὶ τὰ δικαιώματα καὶ ὁ βριθμὸς τῶν ἐκλεκτόρων καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς κτλ. Μετὰ ταῦτα ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλεκτόρων ἀνέβη εἰς 8, διατηρήθη δὲ τὸ σύστημα τοῦτο μὲ μικρὰς τροπολογίας μέχρι τοῦ 1806. Ἀπὸ τῆς συγχροτήσεως δὲ τῆς γερμανικῆς ἑμοσπονδίας κατελύθη ὀριστικῶς, σωθέντος μόνον τοῦ τίτλου εἰς τινας τῶν ἡγεμόνων τῆς χώρας ταύτης.

γυμνώνωσι τοὺς ὁδοιπόρους καὶ ἵνα κάμνωσι μικράς τινας μάχας πρὸς ἀλλήλους, ἀπειθοῦντες καὶ εἰς αὐτὸν τὸν μονάρχην των.

Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ τῶν πραγμάτων, ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς καὶ πᾶν εἶδος μαθησῶς ἡμελήθη, ὥστε τινες καὶ αὐτῶν τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν Γάλλων βασιλέων δὲν ἤξευρον οὔτε ν' ἀναγνώσκωσιν, οὔτε νὰ γράφωσιν.

Ἡ δὲ διαφθορά τῶν ἡθῶν κατέστη γενικὴ, καὶ ἡ βία, ἡ πυγμοκρατία, ὡς ἐκαλεῖτο, πανταχοῦ ὑπερίσχυε τῆς δικαιοσύνης. Ἡ κοινωνία συνέκειτο μόνον ἐκ δεσποτῶν καὶ δούλων, καὶ οἱ πτωχοὶ ὑποκείμενοι εἰς τὰς διηνεκεῖς λεηλασίας καὶ τὰς καταπιέσεις τῶν χωροδεσποτῶν, ἐβυθίσθησαν βαθμηδὸν εἰς ἀμάθειαν καὶ δεισιδαιμονίαν.

Πρὶν ἀποθάνῃ ὁ μέγας Ὄθων ἔστεψεν αὐτοκράτορα τὸν υἱόν του Ὄθωνα Β'. Ἐκστρατεύσας δὲ οὗτος κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὑπηκόων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ τῶν Σαρακηνῶν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν, ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ ὡς ἐκ θαύματος μόνος αὐτὸς σωθεὶς ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς λύπης του (983 μ. Χ.) ἐν Ῥώμῃ.

§ 62. Νορμανδοί.

Ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῶν διαδόχων Καρόλου τοῦ μεγάλου καὶ ἐκ τῶν ἀδιακόπων διενέξεων αὐτῶν ὠφελοῦμενοι οἱ Νορμανδοὶ εἰσεβάλλον συχρὰ εἰς Γαλλίαν καὶ τὰς κάτω χώρας καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Καὶ ἡδυνήθη μὲν Ἀλφρέδος ὁ μέγας (871) νὰ διώξῃ αὐτοὺς ἐξ Ἀγγλίας, ἀλλ' ὅμως πάλιν αὐτοὶ μετὰ καιρὸν ἐπανῆλθον (1014), ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Κανούτου.

Μία τῶν συμμοριῶν τῶν Νορμανδῶν τούτων ἐγκατεστάθη εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Γαλλίας (τὴν Νορμανδίαν) καὶ ἡσπάζθησαν τὸν χριστιανισμόν. Δουῖς τις τοῦ ἔθνους τούτου, Οὐίλλιελμος Α', ὁ ἐπονομασθεὶς κατακτητῆς, κατέλαβε τὴν Ἀγγλίαν (1066) καὶ κατένειμε τὴν γῆν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του, οἵτινες ἔγειναν οὕτω οἱ τῆς χώρας ταύτης ἀριστοκράται. Ὀλίγα δὲ πρότερον ἔτη, ἄλλος Νορμανδὸς ἀρχηγός, ὁ Ῥοβέρτος Γυῖσκάρδης, ἐπῆρε τὴν ἀνήκουσαν εἰς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεσημβρινὴν Ἰταλίαν καὶ ἐθεμελίωσε τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη βασιλεῖον τῶν δύο Σικελιῶν, ὅτε οἱ Νορμανδοὶ ἐπῆραν τὴν Σικελίαν παρὰ τῶν Ἀράβων.

§ 63. Δύναμις τῶν Παπῶν.

Γρηγόριος Ζ'. Ἑρρίκος Δ'.

Οἱ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοποι, ἰσχυρίζοντο ὅτι εἶναι διάδοχοι τοῦ ἀπο-

στόλου Πέτρου, ώνόμασθησαν δὲ Πάπαι, καὶ μετὰ τὴν διαίρεσιν μάλιστα τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἰς ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν, ἐζήτησαν νὰ ἀρχώσι καὶ νὰ ἦναι ἀνώτεροι τῶν ἄλλων τῆς χριστιανωσύνης ἐπισκόπων. Τῇ βοηθείᾳ δὲ τῶν ἰσχυρῶν βασιλέων τῶν Φράγκων, ἀπέβαλον τὴν πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποταγὴν των (περὶ τὸ 800 μ. Χ.) καὶ ἐκυβέρνησαν ἀνεξαρτήτως τὴν εἰς αὐτοὺς παραχωρηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Φράγκων βασιλέων ἐν Ἰταλίᾳ χώραν (§ 59), ἥτις ἦτο ἡ πρώτη τῶν Παπῶν κοσμικὴ κτῆσις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία ἠρνεῖτο ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀντιποιουμένην ὑπὸ τῶν Παπῶν ὑπεροχὴν, καὶ δι' ἄλλας δογματικὰς παραδρομὰς των, ἀπεσπασθῆσαν οὗτοι ἀπὸ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ οὕτως ἡ ἐκκλησία διηρέθη εἰς δύο, ἀνατολικὴν ὀρθόδοξον καὶ δυτικὴν. Οἱ δὲ Πάπαι, ὠφελούμενοι ἐκ τῆς ἀμαθείας, εἰς ἣν διastέλει βεβουλισμένη ἡ Εὐρώπη, ἠύξησαν σημαντικῶς τὴν ἐξουσίαν των, καὶ κατέστησαν τρομεροὶ, μάλιστα διὰ τοῦ ὅπλου τοῦ ἀφορισμοῦ, πολλῶν στρατῶν ἰσχυροτέρου.

Γρηγόριος ὁ Ζ'. (ὁ Ἰλδεβράνδης) ἐκλεχθεὶς Πάπας Ῥώμης (1073) ἠγωνίσθη ὅσον ἡδυνήθη νὰ καταπείσῃ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, ὅτι, ὡς ἐπίτροπος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦτο ἀνώτερος αὐτῶν, ἀνεύθυνος καὶ ἐπὶ τῶν βασιλέων αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχων. Ἀπηγόρευσε τὴν παρὰ κυριάρχων χορηγίαν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων, ὡς ἐγένετο ἔως τότε, καὶ ὥκειοποιήθη τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διορίζῃ ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους καὶ νὰ δίδῃ αὐτοὺς εἰς αὐτοὺς τὰ σημεῖα τῆς ἐξουσίας των, σταυρὸν καὶ δακτύλιον (δικαίωμα περιβολῆς). Οὕτω δὲ καθήρесе πολλοὺς ἐπισκόπους τῆς Γερμανίας, προχειρισθέντας παρὰ τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἀπηγόρευσε τὸν γάμον εἰς τοὺς ἱερωμένους.

Ὅτε ταῦτα διενηργεῖντο, ἀποθανὼν (1056) Ἐρρίκος ὁ Γ'. αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἀφῆκε διάδοχόν του τὸν δεκαετῆ υἱόν του Ἐρρίκον τὸν Δ'. ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρὸς του Ἀγνῆς. Ἠλικιωθεὶς ὁ Ἐρρίκος καὶ ἀσχολούμενος εἰς πολέμους πρὸς τοὺς Σάξωνας, ὑπεσχέθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς περὶ ἐκκλησίας διατάξεις τοῦ Πάπα Γρηγορίου Ζ', ἀλλὰ λησμονήσας ὕστερον τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐπεπλήχθη δεινῶς ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ προσεκλήθη εἰς Ῥώμην ν' ἀπολογηθῇ. Ἀγανακτήσας δὲ διὰ τὴν αὐθάδειαν ταύτην τοῦ Πάπα, συνεκάλεσε σύνοδον εἰς Οὐορματίαν (Wormes) Γερμανῶν ἐπισκόπων, καθήρесе τὸν Γρηγόριον καὶ τὴν καθάρσειν ταύτην ἐνέκρινε καὶ ἄλλη σύνοδος Λογγοβάρδων ἐν Πλακεντίᾳ. Ὁ Πάπας, συγκαλέσας καὶ αὐτὸς σύνοδον, ἀφώρισε τὸν αὐτοκράτορα, ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔκπτωτον τοῦ θρόνου καὶ τοὺς ὑπηκόους του ἀπηλλαγμένους τοῦ πρὸς τὸν ἡγεμόνα των ὅρκου.

Ἀμα γνωσθέντος τοῦ ἀφορισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ, οἱ καταπιεζόμενοι Σάξωνες ἐξηγέρθησαν καὶ οἱ ἡγεμόνες, συνελθόντες εἰς Τριβυρίαν, ἐ-

μήνυσαν όμοφώνως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι, ἂν ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ μὴ συγχωρηθῇ παρὰ τοῦ Πάπα, δὲν τὸν ἀναγνωρίζουσιν ὡς βασιλέα. Καταπλαγεῖς ὁ Ἐρρίκος ἐκ τούτου καὶ τῶν ἄλλων περιορισμῶν, μετέβη εἰς Ἰταλίαν (1077) ἐν καιρῷ χειμῶνος, τεταπεινωμένος, καὶ προσῆλθεν εἰς τὸν Πάπαν, εὐρεθέντα τότε ἐν Κανουσίῃ παρὰ τῇ πλουσίᾳ κομῆσῃ καὶ κυρία μεγάλου μερὸς τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας Ματθίλδῃ. Ὁ Πάπας, ἐνδοῦς εἰς τὰς παρακλήσεις αὐτῆς, ἐπέτρεψε τῷ Ἐρρίκῳ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐξωτέραν αὐλὴν τοῦ ὑπὸ τριπλοῦ τεύχους περικυκλωμένου φρουρίου αὐτῆς, καὶ ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας ἐξυπόλυτος καὶ τὸν τρίχινον ἐνδεδυμένος χιτῶνα τῆς μετανοίας· τὴν τετάρτην δὲ ἡμέραν ἀπέλυσε μὲν αὐτὸν ὁ Πάπας τοῦ ἀφορισμοῦ, ἀλλ' ἐν τοσούτῳ οἱ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας εἶχον ἤδη ἐκλέξει, συνεργεῖα τοῦ Πάπα, αὐτοκράτορα τὸν Ῥοδόλφον τῆς Σουηδίας. Ὁ Ἐρρίκος, ἐπανελθὼν καὶ συλλέξας ὁπαδοὺς του τινὰς ἐν Γερμανίᾳ, κατεξανεστή πάλιν κατὰ τοῦ Πάπα, ὅστις καὶ ἐκ δευτέρου ἤδη ἀφώρισεν αὐτόν. Ἀφ' οὗ δὲ, πολεμήσας ὁ Ἐρρίκος, κατέβαλε τὸν Ῥοδόλφον, διαβάς τὰς Ἀλπεῖς καὶ ἔλθων εἰς Ῥώμην, ἐπολιόρκησε τὸν Γρηγόριον Ζ'. ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου. Ὁ Πάπας ἠδυνήθη νὰ καταφύγῃ εἰς Σάλερνον, ὅπου καὶ ἀπέθανε (1085) εἰπὼν, «Ἀποθνήσκω ἐξόριστος, διότι ἠγάπησα δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησα ἀδικίαν».

Ὁ Ἐρρίκος ἐν τούτοις ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ ἐτι ὑπὲρ τῶν δικαίων του πρὸς πολλοὺς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Τὸ δὲ 1097 ἐξανεστή κατ' αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν του· τούτου δὲ ἀποθανόντος, ἐμιμήθη τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ὁ νεώτατος υἱός του, ὅστις συλλαβὼν αἰχμάλωτον τὸν πατέρα του Ἐρρίκον, ἔλαβεν αὐτὸς τὸ στέμμα (1105), ὁ δὲ δυστυχὴς Ἐρρίκος κατήντησε, λέγουσι, νὰ ζητήσῃ νὰ γείνῃ ἀναγνώστης ἐκκλησίας, ἵνα πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ δὲν τὸ ἐπέτυχεν· ἀπέθανε δὲ τὸ ἐπὶ τὸν ἔτος δυστυχὴς, ταπεινὸς καὶ ἐξουθενημένος.

§ 64 Σταυροφορίαι.

Σταυροφορίαι ὀνομάζονται αἱ ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν ἔθνων τῆς δύσεως γενομένηαι ἐκστρατεῖαι ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΑ'. ἐκατονταετηρίδος μέχρι τέλους τῆς ΙΓ'. πρὸς κατάκτησιν τῆς Παλαιστίνης. Ἐκαλοῦντο δὲ σταυροφορίαι, διότι πάντες οἱ πολεμισταί, οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν ἱερὰν σημαίαν, ἔφερον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ τοῦ ὤμου.

Τὰ χριστιανικὰ καὶ τὰ μωαμεθανικὰ ἔθνη ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦσαν πολέμια ὅχι μόνον ἐν Ἀσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου οἱ Μαῦροι,

Μωαμεθανοὶ ἐκ θρησκείας, κατέκτησαν μέρος τῆς Ἰσπανίας. Τὰ χριστιανικά ἔθνη τῆς Δύσεως ἐλυποῦντο, βλέποντα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀπίστων τὴν ἀγίαν γῆν, ὅπου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη, ἐδίδαξε καὶ ἀπέθανε διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὅπου εὐσεβεῖς προσκυνηταὶ ἐσυχάζον πρὸς παρηγορίαν τῶν λυπῶν των καὶ ἐπικλήσιν τῆς ἐξ ὕψους βοήθειας. Οἱ προσκυνηταὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ των διηγούντο τοὺς κινδύνους καὶ τὰς κατὰδυναστείας, τὰς ὁποίας ὑπέφερον, καὶ οὕτω ἀνεπύρῳσαν τὸν θρησκευτικὸν ζῆλον τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ γενικῆς ὁρμῆς διηγήθη αὕτη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ τόρου τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων.

Πέτρος ὁ ἐξ Ἀμβιανοῦ ἡ ὁ ἐρημίτης, ἐπιστρέψας ἐκ τῶν ἁγίων τόπων, ὅπου εἶχε μεταβῆ εἰς προσκύνησιν, διηγήθη εἰς τὸν Πάπαν Οὐρβανὸν τὸν δεῦτερον τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανῶν, καὶ ἐπέδωκεν, ὡς λέγουσιν, αἴτησιν τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος ἐπεκαλεῖτο ἐπιμόνως τὴν βοήθειαν τῶν τῆς Δύσεως χριστιανῶν ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἀδελφῶν αὐτῶν. Ὁ Πάπας ἀνεκέρυξεν εἰς τὴν σύνοδον, ἡ ὁποία ἐγένεεν ἐν Πλακεντία τὸ 1095 ἐν ὑπαίθρῳ, ἕνεκα τοῦ συναθροισθέντος ἀπείρου πλήθους, ὅσα ἔμαθε παρὰ τοῦ μοναχοῦ Πέτρου τοῦ ἐρημίτου, καὶ παρεκίνησε τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἑλληνος αὐτοκράτορος Ἀλεξίου νὰ ἐξιστορήσωσι τὴν κατάστασιν τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανισμοῦ, καὶ κατέπεισεν οὕτω πολλοὺς νὰ ὑποσχεθῶσι τὴν συνδρομὴν των πρὸς βοήθειαν καὶ ἀνακούφισιν τῶν κατατεθλιμμένων ἀδελφῶν. Ἡ συγκίνησις δὲ, τὴν ὁποίαν οὗτος προὔξηνεν ἐν τῇ ἐν Κλαρεμόντῃ ἄλλῃ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως συνόδῳ τῷ 1096, ἐνθα οἱ πρέσβεις πάντων τῶν ἐθνῶν ἦσαν παρόντες, ἦτο ἐτι μεγαλητέρα. Τοσοῦτον δὲ ἐνθουσιασμὸν ἐνέβαλεν εἰς πᾶσαν τὴν συνέλευσιν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ του, ὥστε ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἀνέκραζαν, μετὰ τὴν περὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν χριστιανῶν διήγησίν του καὶ πρόσκλησιν τῆς Δύσεως πρὸς βοήθειαν, εἶναι θέλημα Θεοῦ! Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐξεκίνησαν μετὰ Πέτρου τοῦ ἐρημίτου ἄπειρα στρατεύματα κατὰ διαφόρους τάξεις. Αὕτη δὲ θεωρεῖται ἡ πρώτη σταυροφορία.

Πολλὰ τῶν στρατευμάτων τούτων, ἄμειρα πάσης στρατιωτικῆς πειθαρχίας, ἄνευ ἐφοδίων καὶ ὅλως ἀπαρασκευάστα πρὸς τοιαύτην ἐκστρατείαν, κατεστράφησαν εἰς διαφόρους χώρας, διὰ τῶν ὁποίων διῆλθον πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἡ ὁποία ἐξελέχθη ὡς τόπος συναντήσεως. Τοὺς ὀλίγους περισωθέντας μέχρι Κωνσταντινουπόλεως παρέπεισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α΄ ὁ Κομνηνὸς νὰ μεταβῶσι παρευθὺς εἰς Ἀσίαν, ὅπου μεταβάντες ἀπωλέσθησαν πρὶν ἢ ἔλθωσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ. Ὑστερώτερον ἄλλος στρατὸς εὐάγωγος καὶ πειθαρχικὸς ἐξ 80,000 ἀνδρῶν, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Γοδοφρεί-

δου τῆς Βουϊλλωνός, δουκὸς τῆς κάτω Λοθιραγγίας, καὶ ἄλλων ἡρώων ἀνεχώρησεν εἰς Ἀνατολὴν. Μετὰ τοῦ στρατοῦ δὲ τούτου οἱ ἔμπειροι ἀρχηγοὶ διῆλθον τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν, καὶ, διαβάντες τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκυρίευσαν τὴν Νίκαιαν τὸ 1098 καὶ τέλος τὰ Ἱεροσόλυμα τὸ 1099. Ὁ Γοδοφρείδος τῆς Βουϊλλωνός ἀνιγορεύθη βασιλεὺς τῶν Ἱεροσολύμων· ἀποθανόντα δὲ τὸ 1100, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς του Βαλδουῖνος τῆς Φλανδρίας.

Ἡ κατάκτησις τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἀνεξωγόνησε τὸν ὑπὲρ τῶν ἁγίων τόπων ζῆλον τῆς Δύσεως· ὅθεν τὸ 1102, στρατὸς ἄλλος ἐκ 260,000 ἀνδρῶν ἀνεχώρησεν ἐξ Εὐρώπης, ἀλλὰ μέρος μὲν τούτου ἐφθάρη καθ' ὁδόν, μέρος δὲ διὰ τῆς σπάθης τοῦ ἐν Ἰκονίῳ Σουλτάνου. Ἡ Γένουα καὶ ἄλλα ναυτικὰ ἔθνη ἐξετέλεσαν ναυτικές τινας ἐκστρατείας πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Ἡ δευτέρα μεγάλη σταυροφορία ἐγένεεν ἐξ αἰτίας τῆς ἀπωλείας τῆς Ἑδέσσης, τὴν ὁποίαν οἱ Σαρακηνοὶ ἐκυρίευσαν τὸ 1142. Ἡ εἰδήσις τῆς ἀπωλείας ταύτης ἐξέπληξε μεγάλως τὴν Εὐρώπην, καὶ φόβος ὑπῆρχε μήπως ἀποτύχωσι καὶ ἄλλαι κατακτήσεις, καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα πέσωσι πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων. Διὰ ταῦτα λοιπὸν Πάπας Εὐγένιος ὁ τρίτος παρεκίνησε τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα Κορράδον τὸν τρίτον καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν ἑβδομὸν νὰ ὑπερασπισθῶσι τὸν σταυρόν. Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ μονάρχαι συνήνεσαν εἰς τὴν πρόσκλησιν τὸ 1147, καὶ ὠδήγησαν μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὐτῶν δὲν ἀπέβη εὐτυχής· ὅθεν ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἀφήσαντες τὸ βασίλειον τῶν Ἱεροσολύμων εἰς πολὺ ἀσθενεστέραν κατάστασιν παρὰ εἰς ἣν εὔρον αὐτό.

Ὅτε ὁ Σουλτάνος Σαλαδῖνος τὸ 1187 ἐκυρίευσεν τὰ Ἱεροσόλυμα παρὰ τῶν χριστιανῶν, ὁ ζῆλος τῆς Δύσεως κατέστη ἔτι ζωηρότερος καὶ οἱ μονάρχαι τῶν τριῶν ἐπικρατειῶν τῆς Εὐρώπης, Φριδερίκος πρῶτος, αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, Φίλιππος Αὐγουστος, βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, καὶ Ῥιχάρδος πρῶτος, βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ὁ λεγόμενος λεοντόκαρδος, ἀπεφάσισαν νὰ ὀδηγήσωσι τοὺς στρατοὺς αὐτῶν αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν ἀπίστων (1189). Αὕτη δὲ θεωρεῖται ἡ τρίτη σταυροφορία. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Φριδερίκου ἀπέβη ἀτυχής, διότι αὐτὸς μὲν πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς Παλαιστίνην ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου του εἰς τὸν ποταμὸν Κύδνον καὶ ἀπέθανεν (1190), ὁ δὲ στρατὸς του κατεστράφη ὑπὸ λοιμοῦ· ἀλλ' οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐπέτυχον καὶ ἐκυρίευσαν εὐθὺς κατὰ τὸ ἔτος 1191 τὴν ὀχυρὰν Πτολεμαῖδα, ἣτις ἔκτοτε καὶ μέχρι τέλους τῶν σταυροφοριῶν διετέλει οὕσα ὁ προμαχὼν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανῶν. Καὶ ὁ μὲν Ῥιχάρδος ἐπεθύμει νὰ προχωρήσῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἐκ

δυσαρρεσκειάς επέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· ἠναγκάσθη δὲ οὕτω καὶ ὁ Ῥιχάρδος νὰ ὀπισθοδρομήσῃ.

Ὁ Πάπας ἐν τούτοις δὲν ἔπαυσε κηρύττων ἐπανάληψιν τοῦ ἱεροῦ πολέμου. Τοῦτο δὲ ἦτο ἰδίως τὸ θέμα τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'. ἀπὸ τοῦ 1198 μέχρι τοῦ 1216 ἔτους. Πολλοὶ σταυροφόροι ἐκστρατεύσαντες ὑπὲρ τοῦ Ἀγίου τάφου, ἀντὶ νὰ ὑπάγωσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, προσέβαλον καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τὸ ἔτος 1204, καὶ ἐθεμελίωσαν λατινικὴν αὐτοκρατορίαν. Προσέτι καὶ Ἀνδρέας ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Παλαιστίνης· ἦτο ἀδύνατον πεντήκοντα χιλιάδες παιδιῶν, συναθροισθέντων ὑπὸ τῶν ἱερέων, νὰ ὑποφέρωσι τοὺς κινδύνους καὶ τὰς δυσκολίας τοιαύτης ἐπιχειρήσεως. Τέλος Φριδερίκος ὁ δευτέρος, αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, φοβούμενος ἀφορισμὸν, ἐξεστράτευσεν εἰς Παλαιστίνην, κατὰ τὸ ἔτος 1228, καὶ οὐ μόνον ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς πόλεις, τὰς ὑποίας εἶχον ἀπολέσει οἱ χριστιανοί. Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του, οἱ Σαρακηνοὶ ἀνέκκτησαν ὅλας τὰς κυριευθείσας ὑπὸ τοῦ Φριδερίκου πόλεις. Λουδοβίκος δὲ ὁ ἑννάτος τῆς Γαλλίας, κινήσας τὴν τελευταίαν καὶ δυστυχεσάτην πατῶν τῶν σταυροφοριῶν τὸ 1248, ἐκυρίευσεν μὲν τὴν Δαμιέτην τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἔπειτα ἠχμαλωτίσθη μεθ' ὅλου σχεδὸν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, καὶ μόλις ἠδυνήθη νὰ ἀπέλθῃ οἰκάδε τὸ 1254, πληρώσας λύτρα 8,000 σταθμοὺς χρυσοῦ (περὶ τὰ 7,000,000 φράγκων). Ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1270, πολεμῶν κατὰ τῆς Τύνιδος, ἵνα φέρῃ τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς τὸν χριστιανισμόν. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ ἐκυρίευσαν ἀλληλοδιαδόχως πάσας τὰς χριστιανικὰς πόλεις καὶ τέλος τὸ 1291 μ. Χ. καὶ αὐτὴν τὴν Πτολεμαῖδα, καὶ οὕτω ἀπώλεσθη καὶ τὸ τελευταῖον λείψανον τῶν σταυροφοριῶν.

Ἡ Εὐρώπη ἀπώλεσεν ἐξ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἕνεκα τῶν ἐκστρατειῶν τούτων· ἀλλὰ καὶ ἕνεκα αὐτῶν συνσχετίσθησαν πρὸς ἀλλήλα τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη· ἡ τῶν πολιτῶν τάξις ἐβεβλιώθη, ἐκπεσόντων τῶν χωροδеспοτῶν ἕνεκα τῶν διὰ τὰς σταυροφορίας χρηματικῶν ἐπιδόσεων. Τὸ ἐμπόριον ἐξετάθη καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ἡ διάνοια τῶν ἀνθρώπων ἀνεπτύχθη, καὶ πολλαὶ τέχναι καὶ μαθήσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀράβων, ἕως τότε ἄγνωστοι ἐν Εὐρώπῃ, εἰσήχθησαν εἰς αὐτήν. Ὁ νέος εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀποτέλεσμα τῶν σταυροφοριῶν.

§65. Ζίγγις-Χάν καὶ ἡ μογγολικὴ αὐτοκρατορία.

Εἰς τὰς ἐκτεταμένους πεδιάδας μεταξὺ τῆς Σινικῆς, τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, πολλαὶ νομαδικαὶ φυλαὶ κατὰ τὸν 12ον

αἰῶνα ἠνώθησαν ὑπὸ τοῦ περιβοήτου Ζίγγις Χάν, ὅστις ἀνεκνήρυξεν αὐτοκράτωρ τῶν Μογγόλων καὶ τῶν Ταρτάρων. Ἀφ' οὗ δι' ἄλληπαλ-
λήλων νικῶν ἐγένετο μονάρχης ἑκατομμυρίων νομάδων καὶ στρατιω-
τῶν, ἀπώθησε τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Οὐρανίου κράτους πέραν τῆς Κι-
τρίνης θαλάσσης καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Πεκίνον ἐξ ἐφόδου μετὰ τρομερὰν
πολιορκίαν, καθ' ἣν οἱ Σῖναι ἠναγκάσθησαν νὰ τρώγῃσι τοὺς συμπο-
λίτας τῶν.

Πρὸς δυσμὰς δὲ κατέκτησε τὰ κράτη τῶν Μωαμεθανῶν ἀπὸ τοῦ
περσικοῦ κόλπου μέχρι τῶν συνόρων τῆς Ἰνδίας καὶ τοῦ Τουρκιστάν.
Λέγεται δὲ, ὅτι ἔφερεν εἰς τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον 700,000 ἀν-
δρῶν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ ὅτι ἐφόνησεν 150,000 ἐχθρῶν
ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ· ἀνέτρεψε τὰς
δύο αὐτοκρατορίας τῆς Ταρταρίας καὶ τέλος κατὰ τὸ 1227 ἀπέθανε,
συμβουλευσας τοὺς υἱοὺς του νὰ κατακτήσωσιν ὁλοκλήρως τὴν Σινικὴν.
Οἱ μετ' αὐτὸν Μογγόλοι αὐτοκράτορες καθυπέταξαν πρῶτον τὸ ἄρ-
κτῶν μέρος τῆς Σινικῆς, ἔπειτα δὲ τὸ μεσημβρινόν. Οἱ Σῖναι τοῦ
μεσημβρινοῦ μέρους κατέφυγον εἰς τὰ πλοιαῖά των· ὅτε δὲ τὰ μογ-
γορικὰ πλοῖα περιεκύκλωσαν αὐτοὺς, ὁ αὐτοκράτωρ αὐτῶν ἐβρίθθη εἰς
τὸ ὕδωρ εἰπὼν, Ἐνδοξότερον εἶναι ν' ἀποθάνῃ τις ἡγεμῶν, παρά νὰ
ζῇ δοῦλος! — καὶ πολλαὶ δὲ χιλιάδες Σινῶν ἠκολούθησαν τὸ παρά-
δειγμά του.

Οἱ Μογγόλοι κατέκτησαν μετὰ ταῦτα τὴν Περσίαν καὶ τὰ κρά-
τη τῶν Καλιφῶν, ἐληλάτησαν δὲ καὶ τὸ Βαγδάτιον, φονεύσαντες
τὸν Καλίφην Μοσταάζεμ (1258) τελευταῖον διάδοχον τοῦ Μωά-
μεθ, καὶ ὑπὲρ τὰς 200,000 ἐκ τῶν κατοίκων. Ὑστερον δὲ εἰσέβα-
λον εἰς μικρὰν Ἀσίαν, Ῥωσσίαν, Πολωνίαν καὶ Οὐγγαρίαν. Κατὰ
δὲ τὸ 1240 ἔκαυσαν τὴν Μόσχαν. Προσέτι στίφος αὐτῶν κατέκτησε
τὴν Σιβηρίαν καὶ ἀποκατεστάθη εἰς τὰ παράλια τῆς παγωμένης θα-
λάσσης. Ὅλοι δὲ αὗται αἱ νίκαι κατωρθώθησαν ὑπὸ Μογγόλων
στρατηγῶν, ἐν ᾧ ὁ μέγας Χάν ἔμενεν εἰς Χόλμην ἢ Καρακούμην, 600
μῖλια πρὸς τὸ βορειοδυτικόν τοῦ Πεκίνου, καὶ εἰς τὸ μέρος τοῦτο, τὸ
οἰκητῆριον τοῦ χρυσοῦ στίφους, ὡς ἔκαλεῖτο, οἱ πρέσβεις τῆς Ἀσίας
καὶ τῆς Εὐρώπης ἠναγκάζοντο νὰ ἔρχωνται.

Οἱ κατὰ κράτος ἐμμήθησαν τοὺς τρόπους τῶν Σινῶν, ἀλλ' ὁ δε-
σποτισμὸς ἐξήντησε τὰς δυνάμεις τῆς αὐτοκρατορίας, αἱ ἐπαρχίαι
ἐμαστιζόντο ὑπὸ πείνης καὶ 140 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζίγγις-
Χάν οἱ διάδοχοί του ἐδιώχθησαν τῆς Σινικῆς καὶ παρήκμασαν ἐντε-
λῶς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διασπαρέντες.

§ 66. Ἀρχὴ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ταμερλάνος.

Μεταξὺ τῶν ταρταρικῶν στιφῶν, τῶν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἅτινα ἀπεσύρθησαν ἔμπροσθεν τῶν Μογγόλων καὶ τοῦ Ζίγγις-Χάν, ἦσαν οἱ Τουρκομάνοι, οἵτινες ἀποκατεστάθησαν κατὰ τὸν ἑβ' αἰῶνα εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ κατέστησαν καθέδραν τῆς ἐξουσίας τῶν τῷ Ἰκόνιον. Εἰς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, ὁ Ὄσμάν ἢ Ὄθμάν (1299), συνενώσας πάσας τὰς φυλὰς αὐτῶν ὑπὸ ἓν σκῆπτρον, ἐκάλεσεν αὐτοὺς Ὄσμανλίδας· ἐκ τούτου δὲ ὠνομάσθησαν καὶ οἱ Τοῦρκοι Ὄθωμανοί, οἵτινες ἐξουσιάζον, προϊόντος τοῦ χρόνου, διαφόρους ἐν Ἀσίᾳ τῇ Μικρᾷ χώρας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, εἰς τὰς ὁποίας ἐβασίλευσεν ὁ Ὄσμάν, ὡς πρῶτος Σουλτάνος καὶ θεμελιωτῆς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καταστήσας καθέδραν του τὴν Προῦσαν (1326.)

Κατὰ τὸ 1346 ὁ γάμος τοῦ Σουλτάνου Ὁρχάνου μὲ τὴν Θεοδώραν, ἡγεμονόπαιδα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐγένειεν αἴτιος, ἵνα οἱ Τοῦρκοι βάλωσι πῶδα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης. Κατὰ δὲ τὸ 1360 Ἀμυράτης ὁ πρῶτος ἠδύνατο εὐκόλως νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἀρνούμενος εἰς τὸν δουλικὸν σεβασμὸν τῶν ἡγεμόνων τῆς, ἔστρεψε τὰ ὅπλα του κατὰ τῶν σλαβικῶν φυλῶν, καὶ λαβὼν πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν τῶν αἰχμαλώτους, συνεκρότησαν ἐξ αὐτῶν σῶμα ὑπὸ τὸ ὄνομα Γιαντισάροι, ἧτοι νέοι στρατιῶται, οἵτινες ἐγένειαν ὕστερον ὁ τρόμος τῶν ἐθνῶν καὶ οὐχὶ σπανίως τῶν Σουλτάνων αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ 1389 μέχρι τοῦ 1403 ἔτους Βαϊαζίτης ὁ πρῶτος κατέστη νικηφόρος ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τοῦ Δανουβίου, καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις αὐτὴ θὰ ἐξουσιάζετο, ἂν μὴ ἀνεφαίνετο ὁ μέγας Ταμερλάνος (ἢ Τιμούρ-Λένγγ), καθ' οὗ ἠναγκάσθη ὁ Βαϊαζίτης νὰ στρέφῃ τὰ ὅπλα του (§ 56).

Ὁ Ταμερλάνος, καταγόμενος ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ζίγγις-Χάν, ἦτο ἐκ τῶν μεγίστων Μογγόλων κατακτητῶν. Κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν, γενόμενος ἀρχηγὸς τῶν Ταρτάρων ἐκυρίευσεν τὴν Περσίαν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν καὶ ἔκαυσε τὸ Ἀστραχάν. Διαβὰς τὸν Ἰνδόν, ἠκολούθησε τὰ ἔγνη τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς πέντε διακλαδώσεις τοῦ ποταμοῦ αὐτοῦ. Διαβὰς δὲ τὸν Ὑφασιν ποταμὸν, ὅπου καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Ταμερλάνος ἐπροχώρησε πολεμῶν μέχρι Δελχίου, πρωτεύουσας τοῦ Ἰνδοστάν. Ἐντεῦθεν ἀποσυρθεὶς εἰς Σαμαρκάνδην τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, ἐσχεδίασεν ἄλλην ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Βαϊαζίτου καὶ τῶν Τοῦρκων εἰς τὴν δυτικὴν Ἀσίαν. Ὄθεν εἰσβάλων εἰς Συρίαν κατὰ τὸ 1400 ἐλεηλάτησε τὸ Χαλέπιον, τὴν Λαμασκὸν καὶ τὸ Βαγδάτιον, εἰς δὲ τὴν μάχην τῆς Ἀγκώρας ἐζώγησε τὸν

Βαϊαζίτην, μετὰ δὲ τοῦτο ὑπέταξε τὴν Σμύρνην. Εἰς ὅλας δὲ αὐτοῦ τὰς ἐκστρατείας ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Βαϊαζίτην ὁ Ταμερλάνος ἐντὸς σιδηροῦ κλωβίου ἐφ' ἀμάξης. Κατὰ τὸ 1403 ἀπὸ τοῦ Βόλγα μέχρι τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ ἀπὸ τοῦ Γάγγου μέχρι τῆς Δαμασκού καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἡ Ἀσία ἦτο ὑποχείριος τοῦ Ταμερλάνου. Καίτερον δὲ ὁδηγῶν μυριάδας πολεμιστῶν, δὲν εἶχεν οὐδὲ ἓν πλοῖον, καὶ αἱ δύο εἰς τὴν Εὐρώπην διαβάσεις, ἥτε τοῦ Βοσπόρου καὶ ἡ τοῦ Ἑλλησπόντου, κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του, ἐκείνη μὲν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αὕτη δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες τότε, φρονίμως ποιῶντες, ἐλησμόνησαν τὰς διαφοράς των καὶ κοινῶς ἀπεράσισαν νὰ μὴ μεταβιβάξωσι τὰ στρατεύματά του, ζητοῦντος τοῦτο ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ νὰ προσβάλῃ τὸν ἐχθρὸν τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἐτέρου ἐθνους. Ταῦτοχρόνως δὲ τοσοῦτον φόβον ἐνεποίει ὁ Ταμερλάνος, ὥστε καὶ ὁ Σουλτάνος τῶν Τούρκων καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων προσεῖλκον τὴν εὐνοίαν του διὰ φόρων καὶ πλαστῆς ὑποταγῆς· καὶ αὐτὸς ὁ τῆς Αἰγύπτου Σουλτάνος φοβηθεὶς, μήπως ὁ Ταμερλάνος ὑποτάξῃ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀφρικὴν, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν μίαν καμηλοπάρδαλιν καὶ ἓνα στρουθοκάμηλον εἰς Σαμαρκάνδην ὡς δειγμα τοῦ πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐν ᾧ δὲ ἦτο ἐτοιμος μὲ περίπου 200,000 ἀνδρῶν, 500 ἀμαξῶν καὶ ἀπείρων φορτηγῶν ζώων νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Σινικὴν, ἀπέθανε καὶ ἡ Σινικὴ ἐσώθη· δεκατέσσαρα δ' ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ ἰσχυρότατος τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἔστειλε πρεσβεῖαν περὶ φιλίας καὶ ἐμπορίου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πεκίνου.

Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ταμερλάνου τὸ κράτος βαθμηδὸν παρήκματε καὶ αἱ ἐπαρχίαι του ἀπεστάτησαν πρὸς ἄλλους κυρίους.

§. 67 Ἀγγλία.

Οἱ κάτοικοι τῆς Βρεττανίας ἐνοχλούμενοι ὑπὸ τῶν τὰ βόρεια τῆς γῆσου κατοικούντων Σκώτων καὶ Πίκτων μετὰ τὴν ἐκείθεν ἀναχώρησιν τῶν ρωμαϊκῶν στρατῶν, ἐκάλεσαν εἰς ὑπεράσπισιν αὐτῶν τῷ 449 ἐκ Γερμανίας τοὺς Σάξωνας καὶ τοὺς Ἀγγλους. Ἐλθόντες οὗτοι ὑπὸ ἡγήτορας τοὺς ἀδελφοὺς Ἑγγιστον καὶ Ὀρσαν καὶ ἐκδιώξαντες τοὺς Σκώτους καὶ Πίκτας, κατέλαβον αὐτοὶ τὴν Βρεττανίαν, ὑποτάξαντες τοὺς τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἐπικαλεσθέντας κατοίκους, καὶ συνέστησαν κατ' ἀρχάς μὲν τέσσαρα, εἶτα δὲ καὶ ἕτερα τρία βασίλεια, καὶ ὠνόμασαν τὸν τόπον Ἀγγλίαν. Περὶ τὸ 600 δὲ μ. Χ. ἔτος εἰσῆλθη ἐκεῖ καὶ ὁ χριστιανισμός, δι' οὗ ἐξημερώθησαν τὰ ἕως τότε ἄγρια ἦθη τῶν Ἀγγλῶν.

Τὴν εἰρημένην ἐπταρχίαν καταλύσας ὁ Σάξων Ἑγβερτος, βασιλεὺς ἐνός τῶν 7 κρατῶν, συνήνεσεν εἰς ἓν ὑπ' αὐτὸν βασίλειον (827 μ. Χ.).

Ἄλλ' οἱ Δανοὶ ἐπερχόμενοι ἐβλαπτον τὸ βασιλείον τοῦτο μέχρις οὗ ὁ ἀπὸ τοῦ 891—900 βασιλεύσας Ἀλφρέδος ὁ μέγας, νικήσας αὐτοὺς, τοὺς ὑπέβαλεν εἰς εἰρήνην, εἰσήγαγε δὲ εἰς τὸ βασιλείον του νόμους καλοὺς, εὐταξίαν καὶ τέχνας καὶ ἐπιστήμας.

Τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἦσαν ἡ ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Ἀκτήμενος παραδοχὴ τοῦ προταθέντος παρὰ τῶν βαρῶνων τῆς Ἀγγλίας μεγάλου χάρτου (συντάγματος), ὅστις εἶναι ἡ βάσις τοῦ ἀγγλικοῦ πολιτεύματος (1204)· ὁ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας (1339—1453) ἑκατονταετής πόλεμος, περὶ οὗ κατωτέρω θὰ γείνη λόγος (§ 69), καὶ τέλος ὁ περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τοῦ οἴκου τοῦ Ἑδωρᾶκου καὶ τοῦ Λαγκαστηριανοῦ, ὅστις λέγεται πόλεμος τῶν δύο ρόδων, διότι οἱ μὲν ὀπαδοὶ τοῦ Ἑδωρακικοῦ οἴκου ἔφερον εἰς διάκρισιν ρόδον λευκὴν, οἱ δὲ τοῦ Λαγκαστηριανοῦ ἐρυθρὴν, καὶ ὅστις ἐπέφερε τὴν πτώσιν τῆς ἑως τότε βασιλευούσης οἰκογενείας (1461—1485).

§ 68. Γερμανία. Γάλλοι ἐν Σικελίᾳ.

Ἐν ᾧ αἱ σταυροφορίαι ἐξηκολούθουν, ἡ Γερμανία ἔπесεν εἰς μεγάλην σύγχυσιν, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἀνέλαθε μέχρις οὗ ἡ ἰσχυρὰ γενεὰ τῶν Ὁχενστάουφεν ἀνέβη εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον (1137)· εἴχεν ὅμως φιλονεικίαν πολυχρόνιον πρὸς τὸν οἶκον τῶν Γουέλφων τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Σαξωνίας, εἰς τῶν ὁποίων τὴν φατρίαν προσετέθη καὶ ὁ Πάπας καὶ κατὰ παρακίνησιν αὐτοῦ αἱ λογγοβαρδικαὶ πόλεις. Ἡ ἄρνησις τοῦ αὐτοκράτορος Φριδερίκου Βαρβαρόσση τοῦ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Πάπαν Ἀλέξανδρον τὸν Γ' ἦτο ἴσως τὸ αἴτιον, δι' ὃ ὁ Πάπας ἔμεινε πάντοτε προσκεκολλημένος πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ διενέξει τῶν κατὰ τῶν Ὁχενστάουφεν, τῶν ὁποίων ἡ φατρία ὠνομάσθη τῶν Γιβελίνων. Αἱ λέξεις δὲ Γουέλφος καὶ Γιβελλῖνος κατήντησαν τότε νὰ σημαίνωσι παπικὴν καὶ αὐτοκρατορικὴν φατρίαν.

Ὁ Φριδερίκος οὗτος ἀπέκτησε διὰ γάμου τὰ βασίλεια τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἑρρίκου τοῦ Δ', ὁ δ' ἐγγονος αὐτοῦ αὐτοκράτωρ Φριδερίκος ὁ Β' ἐζήσεν ἔχων ἀκατάπαυστον πόλεμον πρὸς τοὺς Πάπας καὶ τοὺς Λογγοβαρδούς. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἡγεμόνες τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀπέθανον ἐκ βιαίων θανάτων· ὁ τελευταῖος δὲ γόνος τῶν Ὁχενστάουφεν, ὁ νέος Κορράδινος, ἐκαταρτήθη ἐν Νεαπόλει κατὰ τὸ ἔτος 1268, ἀγωνιζόμενος νὰ ἀνακτήσῃ τὴν κληρονομίαν του, ἥτις ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ Δ' εἰς τὸν Γάλλον Κάρολον Δοῦκα τῆς Ἀνδεγαυίας (Anjou).

Μετ' ἄλλην περιόδον ἀταξίας, ἥτις ἠπείλει τὴν ὀλοσχερῇ καταστροφῇ τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ κόμης Ρουδόλφος τῆς Ἀψ-

δοίρηκε ἔλαβε τὸ στέμμα (1274) καὶ ἀφῆκε τὰς ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἀπειρήσεις του, αἵτινες ἔγειναν πρόξενοι τοσαύτης δυστυχίας εἰς τὴν Γερμανίαν, λαθὼν ὡς ἀμοιβὴν τὸ δουκάτον τῆς Αὐστρίας, ὅπερ διατελεῖ εἰς τὸν οἶκόν του καὶ μέχρι τῆς σήμερον.

Ἡ ἐπὶ τῆς Σικελίας τῶν Γάλλων βασιλεία ἦτο πολὺ βραχεῖα. Οἱ κάτοικοι τοῦ Πανόρμου, βαρυνθέντες τὴν καταπίεσιν αὐτῶν, ἐδραζαν τὰ ὅπλα, λαθόντες ἀφορμὴν ἐξ ὕβρεως γενομένης παρὰ Γάλλου εἰς νεανιδά τινα ἐν Πανόρμῳ, καὶ κατὰ τὴν δευτέραν τῆς διακαινησίμου τοῦ 1282 ἔτους, ἐν ᾧ ὁ κώδων τοῦ ἑσπερινοῦ ἤχησεν, αἰφνιδίως κατέσφαξαν ὅλους τοὺς ἐκεῖ Γάλλους. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔγεινε καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο λέγεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ «σικελικὸς ἑσπερινός». τοῦτου δ' ἕνεκεν ἡ Σικελία ἔπεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν Πέτρου βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας, καὶ ὁ Κάρολος περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν Νεάπολιν· ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐξουσίασε τὸ 1504 Φερδινάνδος ὁ τῆς Ἀραγωνίας βασιλεὺς, ὁ πάππος Καρόλου τοῦ Ε', καὶ ἤνωσεν οὕτω πάλιν τὴν Σικελίαν μετὰ τὴν Νεάπολιν.

§ 69. Ἑκατονταετῆς πόλεμος.

Ὅτε ἐν Γαλλίᾳ ἡ γενεὰ τῶν Καπέτων ἐξέλιπεν, ἐκ πλαγίου συγγενῆς τις οἰκογένεια, ἡ βαλεσινῆ, ἔλαβε τὸν θρόνον· ἀλλ' ἐπειδὴ Ἐδουάρδος ὁ τρίτος τῆς Ἀγγλίας ἀπῆτει αὐτόν, διηγέρθη κατὰ τὸ 1339 πόλεμος μεταξύ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὅστις ἔφερε τὴν Γαλλίαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ὀλέθρου. Οὗτος εἶναι ὁ λεγόμενος ἑκατονταετῆς πόλεμος, ὅστις ἤρχισε τὸ 1339 καὶ ἐτελείωσε τὸ 1453, διαρκέσας 116 ἔτη. Ἐνεκα δὲ τῶν ἐν τῷ μεταξύ διαλειμμάτων διαίρεται εἰς τρεῖς περιόδους· 1) ἀπὸ τοῦ 1337 μέχρι τοῦ 1360· 2) ἀπὸ τοῦ 1369 μέχρι τοῦ 1380· 3) ἀπὸ τοῦ 1415 μέχρι τοῦ 1453. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ἡγεμόνες, οἱ ἀρξάμενοι τοῦ ἀτυχοῦς αὐτοῦ πολέμου, ἀνέβησαν τὸν θρόνον σχεδὸν ταυτόχρονως· ἐν Ἀγγλίᾳ Ἐδουάρδος ὁ Γ' τὸ 1327, καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Βαλεσίας Φίλιππος τὸ 1328.

Ὁ μὲν πρῶτος, ἑγγονος ἐκ μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Καλοῦ, ἀντεποιεῖτο τοῦ στέμματος τῆς Γαλλίας μετὰ τὸν ἀλληλοδιαδόχως συμβάντα θάνατον τῶν τριῶν αὐτοῦ θειῶν, Λουδοβίκου Γ', Φιλίππου Ε' καὶ Καρόλου Δ'. Ὁ δὲ δεύτερος προσέτεινεν ὡς πρόφασιν τὴν ἀπόφασιν τῶν ἐθνικῶν συμβουλίων, τὰ ὅποια εἶχον ἀποφασίσαι αἱ γυναῖκες ἐν Γαλλίᾳ νὰ μὴ βασιλεύωσι καὶ ἐπομένως νὰ μὴ παραχωρῶσι δικαιώματα, τὰ ὅποια δὲν εἶχον.

Ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ συνέβησαν μεγάλαι μάχαι, ἡ περὶ Κρέσιν (1349) καὶ περὶ Ποατιέρον (Μωπερτουόσιον) 1356, τὰς ὁποίας αἱ

μὲν Γάλλοι ἀπώλεσαν ἔνεκεν ἀπερισκεψίας, οἱ δὲ Ἀγγλοὶ ἐκέρδησαν ἔνεκα τῆς ἀπαθείας αὐτῶν καὶ τοῦ θάρρους.

Αἱ δύο αὗται ἤτται ἐπῆνεγκον εἰς τὴν Γαλλίαν φοβερά δυστυχήματα, τὰ ὅποια Κάρολος ὁ Ε' (1364—1380) ἐπεμελήθη νὰ ἐπανορθώσῃ. Ἀποκατέστησεν οὗτος τὴν τάξιν πανταχοῦ, εἰς τὰ οἰκονομικά, εἰς τὸν στρατὸν καὶ εἰς τὴν χώραν. Μετὰ τινα δὲ ἔτη, χωρὶς νὰ συγκροτήσῃ οὐδεμίαν κυρίως μάχην, ἀλλὰ διὰ πολλῶν πολιορκιῶν καὶ ἀκροβολισμῶν ἐπιτυχῶν, ἐξεδίωξε σχεδὸν τοὺς Ἀγγλοὺς ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ δὲν κατεῖχον πλέον τὸ 1380 οὗτοι εἰ μὴ μόνον τὴν Βαυδόννην, τὴν Βορδῶ καὶ τὸ Κάλαισον.

Ὁ ἔμπειρος οὗτος ἡγεμὼν δυστυχῶς ἀπέθανε προῶτως. Ἄφησε δὲ υἱὸν ἀνήλικον, Κάρολον τὸν ς', ἀπομωρανθέντα ἐκ τῶν πρῶτων αὐτοῦ ἀκολασιῶν, καὶ ἀδελφοὺς, θείους τοῦ νέου βασιλέως, οἱ ὅποιοι ἐφιλονείκουν περὶ τῆς ἀρχῆς, προβάντες καὶ εἰς δολοφονίας. Ὁ δούξ τῆς Βουργουνδίας Ἰωάννης ὁ Ἀτρήμης, ἐδολοφόνησεν εἰς ὁδὸν τινα τῶν Παρισίων τὸν δούκα τῆς Λύρηλιας. Ἐξεργάγῃ δὲ τότε ἐμφύλιος πόλεμος μετὰ τῶν Ἀρμανικῶν καὶ τῶν Βουργουνδιῶν καὶ διεπράχθησαν ἐκατέρωθεν ἀποτρόπαιοι ὁμότητες, ἡ δὲ χώρα ἔπεσε πάλιν εἰς τὴν ἀναρχίαν. Οἱ Ἀγγλοὶ, ὠφεληθέντες ἐκ τούτου, ἐπανελάβον τὰς ἐχθροπραξίας των.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκος ὁ Ε'. ἀπεβίβασθη τὸ 1415 εἰς Νορμανδίαν. Ἡ ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν ἀπερισκεψιῶν τοῦ στρατοῦ τῶν Γάλλων ἐπῆνεγκε τὸν αὐτὸν ὡς ἐν Κρέσει ὄλεθρον. Οἱ ἐκλεκτοὶ τῶν εὐγενῶν ἀπωλέσθησαν καὶ ἡ Γαλλία εὐρέθη ἄνευ στρατοῦ, ἄνευ ἀρχηγοῦ (τοῦ βασιλέως αὐτῆς ἀπομωρανθέντος), εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἀγγλων, οἱ ὅποιοι κατέλαβον αὐτὴν ἐν τάξει. Διὰ συνθήκης δὲ ὁ βασιλεὺς Κάρολος ς'. ἀπεκήρυξε τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς νόμιμον κληρονόμον τοῦ στέμματος τῆς Γαλλίας ἡγεμόνα Ἀγγλον, Ἐρρίκον τὸν Ε', ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγου ἐγενεε γαμβρὸς αὐτοῦ (1420). Ἄλλ' ὁ Ἐρρίκος Ε' ἐπέζησε μόνον δύο ἔτη μετὰ ταύτην τὴν συνθήκην, καὶ μετὰ ἐπτὰ ἐβδομάδας ἀπέθανε καὶ ὁ Κάρολος ς'.

Ἡ Γαλλία οὐχ ἤττον διέκειτο εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν. Πρὸς βορρᾶν τοῦ Λίγειρος πᾶσα ἡ χώρα σχεδὸν κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, οἵτινες τὸ 1428 ἤρξαντο καὶ τῆς πολιορκίας τῆς Λύρηλιας· ἂν δ' ἐκυριεύετο καὶ αὕτη, ἤθελον προχωρήσει ἀνεμποδίστως εἰς τὰς κεντρικὰς ἐπαρχίας, ὁ δὲ Κάρολος Ζ'. δὲν ἤθελεν ἔχει πλέον οὐδεμίαν πόλιν ἐνθα νὰ ἐγκατασταθῇ.

Κατὰ τὴν ἀπελπιστικὴν ταύτην κατάστασιν του, χωρὶς τις παρθένος Ἰωάννα Ἀρχία (ἡ ὕστερον κληθεῖσα αὐρηλιανὴ παρθένος), ἀγούσα τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας της, αἰφνης παρουσιάσθη εἰς τὴν αὐτὴν καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, νὰ

μιζούτα, ὅτι ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τούτῳ δ' ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἔσωσε τὴν πόλιν Αὐρηλιαν καὶ ἐκέρδησε τὸσαύτας νίκας, ὥστε ὁ Δελφίν (1) ἡδυνήθη νὰ προχωρήσῃ εἰς Ῥήμους καὶ νὰ στεφθῇ ἐκεῖ· ἀλλ' ἡ ἡρώς αὕτη, αἰχμαλωτισθεῖσα ὑπὸ τῶν πολεμίων, κατεδικάσθη νὰ κατῇ ὡς μάγισσα, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐν Ῥοτομάγῳ.

Ὁ ὑπὸ τῆς Ἰωάννης Ἀρκίας ἐμπονηθεὶς ἐνθουσιασμὸς δὲν ἔπαυσε, καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἐκτοτε ὑπέστησαν πανταχοῦ δυστυχήματα, καὶ ἐπὶ τέλους, ἐκδιωχθέντες τῆς Γαλλίας, ἐτήρησαν μόνον τὴν κατοχὴν τοῦ Καλαίσου.

§ 70. Οὐϊκλίφρος. Ἰωάννης Οὔσσοι.

Αἱ πολλαὶ καὶ ἀπροκάλυπτοι καταχρήσεις τῶν Παπῶν τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ δυτικοῦ κλήρου ἐπροξένουν σκάνδαλον εἰς τὰς συνειδήσεις πολλῶν. Ὁ Ἀγγλὸς Οὐϊκλίφρος, ἐρμηνεύων ἐν Ὁξωνίᾳ τῆς Ἀγγλίας τὰς Γραφάς, κατέδειξεν ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν μὴ συμφώνως πρὸς ταύτας διαγωγὴν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης, καὶ ἐδημοσίευσε περὶ τούτου σύγγραμμά τι. Ὁ δὲ Ἰωάννης Οὔσσοι, καθηγητὴς ἐν Πράγῃ τῆς Βοημίας, ἐσύставε τὰ ἀπηγορευμένα παρὰ τοῦ Πάπα ταῦτα τοῦ Οὐϊκλίφρου συγγράμματα εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ κατεδείκνυε καὶ αὐτὸς διὰ τῆς διδασκαλίας του τὸ ἀντιγραφικὸν καὶ τὸ σκανδαλῶδες τῆς διαγωγῆς τοῦ Πάπα (1409)· ὅθεν, καταμηνυθεὶς εἰς αὐτὸν ὡς αἰρετικὸς καὶ ἀφορισθεὶς, προσεκλήθη νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Κωνσταντίᾳ σύνοδον καὶ νὰ ἀπολογηθῇ δι' ὅσα ἐκήρυττεν. Ἐδόθη δὲ αὐτῷ παρὰ τοῦ τότε αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμόνδου καὶ τοῦ Πάπα ἐγγύησις περὶ τῆς προσωπικῆς του ἀσφαλείας (1414). Ἀλλ' ἅμα παρουσιασθεὶς καὶ ἀπολογηθεὶς ἐνώπιον τῆς συνόδου, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ προῤῃσιν, ὅτι πρὸς αἰρετικούς δὲν τηρεῖται ἐγγύησις καὶ πίστις· ὕστερον δὲ (1415), τεθεὶς ἐπὶ πυρᾶς, κατεκτάν. Μετὰ δὲ ἐν ἑτοῖς ὑπέστη τὸ αὐτὸ καὶ ὁ συμφωνῶν πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Οὔσσου φίλος του Ἰερώνυμος. Ἀγανακτήσαντες διὰ τὴν ἀπιστίαν ταύτην οἱ ἐν Βοημίᾳ ὁπαδοὶ των, Οὔσσεται ὀνομασθέντες, ἐπῆραν τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμόνδου καὶ ὑπὸ τρεῖς ἀξίους στρατηγούς των ἐπολέμησαν ἐπὶ 20 ἔτη εἰς Βοημίαν, Αὐστρίαν, Οὐγγαρίαν καὶ Πολωνίαν καὶ ἄλλας τῆς Γερμανίας ἐπαρχίας ἀπηνῶς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Πάπα. Ἀλλὰ καταβληθέντες ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ Σιγισμόνδου, ἐνε-

(1) Dauphin, Δελφίν ὠνόμαζεντο ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

κεν ἀναφυσίσης μεταξύ των διχονοίας, εἰρήνευσαν, ἀφ' οὗ ὁμως ἐπστράπη εἰς αὐτοὺς νὰ προσθεύωσιν ἀκωλύτως τὰ τῆς θρησκείας των (1436).

Παρά ταῦτα καὶ ἡ ἄλλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ ἔτος 1453 μ. Χ. ἐπήνεγκε μέγα ἀποτέλεσμα εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων εἰς Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν. Πολλοὶ Ἕλληνες τότε κατέφυγον εἰς Ἰταλίαν, ὅπου τοὺς ἐδέχθησαν μετὰ μεγάλης φιλοξενίας. Ἡ Φλωρεντία, ἥτις ἐτιμήθη μὲ τὴν παρουσίαν τῶν περισσοτέρων παιδευμένων τούτων Ἑλλήνων, ἐγένετο ἀντικείμενον φθόνου· μετ' ὀλίγον δὲν ὑπῆρχε πόλις εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ, ὅτι εἶχε τοῦλάχιστον ἓνα Ἕλληνα, ἵνα ἐξηγῇ τὰ συγγράμματα τῶν ὁμογενῶν του. Οὕτω διὰ τῆς διηγενοῦς μελέτης τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν, ρητόρων καὶ φιλοσόφων ἐβοηθήθη μεγάλως ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ Πάπα ἀδιακόπως ἐξέπιπτεν, ὥστε κατὰ τὸ ἔτος 1500 ὅλη ἡ Ἰταλία ἦτο ἤδη ὥριμος διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς παπικῆς κυριαρχίας καὶ τῶν διδασκαλιῶν αὐτῆς. Συνετέλεσαν εἰς τοῦτο καὶ αἱ σταυροφορίαι, ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας καὶ ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἐμπορίου, πάντα ἀναπτύξαντα τὸν ναῦν τοῦ τότε εὐρωπαϊκοῦ κόσμου.

§ 71. Γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις.

Ὁδὸς διὰ θαλάσσης εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας.

Πρὸ τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος μεσοῦσης, οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπλεον μόνον εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. Τὸν ἀνατολικὸν Ὠκεανὸν ἐγνώριζον ἐξ ἀκοῆς καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ παρέπλεον μόνον τὰ πρόσγεια ἀνατολικά μέρη· ὅριον τῶν γνώσεων αὐτῶν ἦτο τὸ Κεράτιον ἀκρωτήριον. Ὁ Ἰνδράντης τῆς Πορτογαλίας Ἐρρίκος, κάμψας αὐτὸ, ἀνεῦρε τὰς Μαδεΐρας νήσους καὶ τὰς τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου παρὰ τὴν Γουινέαν. Ἀπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων τούτων εἰσερέσαντες εἰς τὴν Πορτογαλίαν πλοῦτον ἐμφυχωθέντες οἱ Πορτογάλοι, ἀπετόλμησαν νὰ παραπλεύσωσι τὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ τῆς ἐν Εὐρώπῃ Γιβραλτάρης μέχρι Ζαΐρας. Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν των τούτων ἐνθαρρυνθέντες ἀπεφάνισαν νὰ δοκιμάσωσι νὰ εὑρωσι δίοδον πρὸς τὸν Ὠκεανόν. Ὁ Βαρθολομαῖος Διάζος κατῳρῶσε νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ τελευταίου πρὸς μεσημβρίαν ἀκρωτηρίου τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας ὠνόμασεν Εὐέλπι ἀκρωτήριον. Ἦθελε δὲ ἐκ παντὸς τρόπου νὰ εὑρωσι διὰ θαλάσσης ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας, διότι τὰ προϊόντα αὐτῶν, μετακομιζόμενα ἕως τότε διὰ τῆς Εὐ-

θρᾶς θαλάσσης καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἥ διὰ τῶν ποταμῶν τῆς Ἀσίας καὶ διὰ ξηρᾶς, καθίσταντο ἀκριβώτατα· πολλάκις δὲ καὶ διεκωλύετο ἡ μετακίνησις αὐτῶν ἐκ τῶν συμβαινόντων πολέμων καὶ ἀκαταστασιῶν εἰς τοὺς τόπους, δι' ὧν ταῦτα μετεφέροντο.

Βασιλεύοντος εἰς Πορτογαλίαν Ἑρμανουὴλ τοῦ Εὐτυχοῦς (ὀνομασθέντος οὕτω διὰ τὸν εἰσκριμισθέντα ἐκ τῶν νέων ἀνακαλύψεων εἰς τὸ βασιλείῳ του πλοῦτον), διορισθεὶς μοίραρχος μικροῦ στόλου ὁ Βάσκος δὲ Γάμας, διηυθύνθη τὸ 1498 με' αὐτὸν πρὸς μεσημβρίαν· κάμψας δὲ τὸ Εὐελπι ἀκρωτήριον, ἐφθασεν εἰς Μοζαμβίκην, ἐνθα ἔστησε στήλην. Διαβὰς ἔπειτα τὴν Κουϊλόαν, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ ἴδῃ τὴν Μαδαγασκάραν (ἀνακαλυφθεῖσαν ὑστερώτερα, τὸ 1506, ὑπὸ τοῦ Ἀλμείδα) φθάνει εἰς Καλκούταν. Γενόμενοι ἤδη μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐγγχωρίους Ἰνδοὺς κύριοι τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἰνδιῶν οἱ Πορτογάλοι ὑπερπελοῦτήσαν.

Αἱ μεγάλοι αὗται κτήσεις ἀνύψωσαν ταχέως τὴν Πορτογαλίαν εἰς τὴν τάξιν τῶν πλουσιωτάτων κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ καὶ ἡ παρὰ τῆς ἐπίσης ταχέως ἐπῆλθεν.

§ 72. Ἀνακάλυψις Ἀμερικῆς.

Ὁ Γενουήνσιος Χριστόφορος Κολόμβος, ὠρελούμενος ἐκ τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας ἦτο κάτοχος, καὶ τῆς δεξιότητος τοῦ πνεύματός του, ὑπελόγισεν ὅτι, σφαιροειδοῦς οὐσῆς τῆς γῆς, πρέπει νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι τόποι πρὸς δυσμὰς, καὶ ὅτι πλέον τις πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐξ Εὐρώπης, ἔπρεπεν ἢ νὰ φθάσῃ εἰς τὰς παρυφάνειας τῆς Κίνας ἢ νὰ ἀπαντήσῃ πρὸς τούτων γῆν ἕως τότε ἄγνωστον. Κεκυριευμένος ὑπὸ τῆς ιδέας ταύτης, ἐζήτησεν ἀλληλοδιαδόχως παρὰ τῆς πατρίδος του Γενουῆς, εἴτα δὲ παρὰ τῆς Γαλλίας καὶ Πορτογαλίας, νὰ τῷ δώσωσι τὰ μέσα πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του· ἀλλὰ πανταχοῦ ἀπέτυχε καὶ ἀπεβλήθη ὡς ἀνόητος. Ἐπιμένων ὁ Κολόμβος εἰς τὴν ιδέαν του, προσέφυγε τέλος πάντων εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἐκεῖ, μετὰ πολλὰς παρακλήσεις καὶ παρατηρήσεις περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεών του, ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλης τῷ 1492 τρία πλοῖα καὶ ἑκατὸν εἴκοσι ναῦτας, ἐπεὶ δὲ καὶ ὑπόσχεσιν νὰ ἦναι ἀντιβασιλεὺς τῶν ἀνακαλυφθησομένων τόπων καὶ ν' ἀπολαμβάνῃ αὐτὸς καὶ οἱ ἀπόγονοί του τὸ δέκατον τῶν ἐκεῖθεν εἰσοδημάτων. Ἀναχωρήσας τῇ 3 Αὐγούστου 1492 ἐξ Ἰσπανίας μετὰ τριάκοντα καὶ τριῶν ἡμερῶν πλοῦν πρὸς δυσμὰς, καθ' ὅν ἐκινδύνευσε νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν πολλάκις ὑπὸ τῶν ἀπεισιθνήτων νευτῶν του, ἐφθασε τῇ 12 Ὀκτωβρίου εἰς μίαν τῶν Λουκαίων νήσων, τὴν ὁποίαν ὑστερον ὠνόμαζεν Ἄρον Σωτῆρα. Ἐκ τῆς

μικρὰς ταύτης νήσου ἀποπλεύσαντες φθάνουσιν εἰς ἄλλην μεγάλην καὶ κατοικημένην καὶ γόνιμον πολυειδῶν προϊόντων, αὕτη ὠνομάζετο Ἀίτη, μετωνομάσθη δὲ παρὰ τοῦ Κολόμβου ἅγιος Δομίνικος.

Ἐπιστρέψαντα τὸν Κολόμβον εἰς Ἰσπανίαν ὑπεδέχθησαν θριαμβευτικῶς. Ἐπειδὴ δὲ Ἀμέρικος ὁ Βεσπούκιος Φλωρεντίνος, παραπλεύσας τὰ παράλια τοῦ νέου κόσμου ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κολόμβου, ἐδημοσίευσε πρῶτος ἀκριβῆ περιγραφὴν καὶ χάρτην αὐτοῦ, ὠνομάσθη ὁ νέος αὐτὸς κόσμος Ἀμερική.

Ὁ Κολόμβος ἐπλευσε πάλιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ, τρεῖς ἐπαναλαβὼν τὸν εἰς αὐτὴν πλοῦν, ἀνεκάλυψε καὶ ἄλλους ἐκεῖ τόπους· διαβληθεὶς δὲ εἰς τὸν βασιλέα Φερδινάνδον, ἐστάλη εἰς τὴν Ἰσπανίαν σιδηροδόσμιος. Καὶ τὸν ἀπῆλλαξαν μὲν τῶν δεσμῶν καὶ τῆς φυλακῆς, ἀλλ' ὅμως τηχόμενος, διότι τοιαύτην εὗρεν ἀχαριστίαν καὶ παρὰ τῶν πρὸς αὐτὸν γενομένων ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου ὑποσχέσεων, ἀπέθανεν ὑπὸ λύπης τῇ 1506 ἐν Βαλαδολίδῃ καὶ ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς ἐν Σεβίλλῃ. Τὰ λείψανά του μετεκομίσθησαν εἰς ἅγιον Δομινικὸν καὶ ἐκεῖ τὰ ἐθαψαν, βαλόντες, κατὰ παραγγελίαν του, εἰς τὸν τάφον καὶ τὰς ἀλύσεις μὲ τὰς ὁποίας τὸν ἐδέσμευσαν ζῶντα. Τοιαῦτα ἀποτελέσματα φέρει ἡ διαβολὴ καὶ ἡ ἀχαριστία. Μετὰ τὸν Κολόμβον ἐπλευσαν πολλοὶ ἄλλοι εἰς τὸν Νέον κόσμον καὶ ἀνεκάλυψαν πολλοὺς αὐτόθι τόπους.

§ 73. Ἐφευρέσεις διάφοροι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα.

Πυρίτις.

ΛΑ! Τὰ ὅπλα τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἦσαν ἀκόντια, λόγχαι, τόξα, βέλη σφενδόνη καὶ ξίφη· τὰ δὲ ἀπὸ τούτων ἀμυντικὰ μέσα ἦσαν αἱ περικεφαλαῖαι, οἱ θώρακες καὶ αἱ ἀσπίδες. Ἡ χρῆσις τούτων, παραβαλλομένων πρὸς τὰ νεώτερα ὅπλα, ἀπῆται μεγαλειότερον βαθμὸν προσιωπικῆς ἀνδρίας καὶ οἱ πόλεμοι ἐγίνοντο μετὰ μεγαλειτέρας σκληρότητος. Ἡ τέχνη τοῦ ἐκσφενδονίσκειν λίθους ἢ πεπυρακτωμένους σιδηρᾶς σφαίρας (μύδρους) ἀνεκαλύφθη πρὸ Χριστοῦ, ἀλλ' ἡ πυρίτις εἶναι ἐφευρέσις ἐν Εὐρώπῃ πολὺ νεώτερα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ μόνον, ὡς εἰκάζεται, ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Σίνας καὶ τοὺς Ἀράβας πολὺ πρὶν τὴν γνωρίσωσιν οἱ Εὐρωπαῖοι· ἀλλὰ δὲν τὴν μετεχειρίζοντο εἰς τὸν πόλεμον. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1300 Γερμανὸς τις μοναχὸς, καλούμενος Βαρθόλδωσ Σθάρτζος, τυχαίως ἀνεῖρε τὴν δύναμίν της, θέσας ὀλίγην πυρίτιν εἰς σιδηροῦν σωλῆνα κεκλεισμένον εἰς τὸ ἐν ἄκρον καὶ λίθον ἐπὶ τῆς πυρίτιδος, τὴν ὁποίαν ἀνῆψε δι' ὁπῆς, ἣν εἶχε κατασκευάσει πρὸς τὸ κεκλεισμένον ἄκρον, καὶ οὕτως ὁλίθος ἐρρίφθη ἀρκετὰ

μικράν. Τοῦτο ἦτο τὸ εἶδος τοῦ τηλεβόλου, ὅπερ μετεχειρίζοντο εἰς τοὺς πολέμους τοὺς συμβάντας κατὰ τὸ 1400. Τὸ ἀκομψόν δὲ τοῦτο ὄπλον ἐγέννησε τὴν ιδέαν τοῦ τουφεκίου, ὅπερ ἐπ' αὐτῆς φαίνεται γερμανικὴ ἐφεύρεσις. Κατ' ἀρχάς τὸ ὄπλον τοῦτο ἀνήπτετο διὰ θρυαλλίδος, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ χάλικος ἢ πυρολίθου, ὕστερον δὲ σὺν τούτῳ ἐτελειοποιήθησαν καὶ τὰ λοιπὰ ὄπλα.

Ὁ χάρτης, ἡ τυπογραφικὴ, χαρακτικὴ καὶ ἄλλαι ἐφευρέσεις.

Αἱ ἄλλαι ἐφευρέσεις, τὰς ὁποίας μέλλομεν ἤδη νὰ περιγράψωμεν, ὠφέλησαν πολὺ μᾶλλον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἢ ἡ πυρῆτις.

1). Πρὸ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς μετεχειρίζοντο πρὸς γραφὴν φύλλα αἰγυπτιακοῦ παπύρου κατειργασμένου ὕστερον ἀνεκαλύφθη ἡ περγαμνὴ, γινομένη ἐκ κατειργασμένων δερμάτων προβάτων ἢ αἰγῶν. Μετὰ δὲ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν ὁ χάρτης κατεσκευάζετο ἐκ βάμβακος. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἦτο τῶν Σινῶν, παρὰ τῶν ὁποίων τὴν ἔμαθον οἱ Ἀραβες ὑπὸ τῶν Ἀράβων δὲ ἐκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς Ἱταλίαν καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ὁ βυμβάκινος χάρτης ἦτο λεπτότερος καὶ ἀρμολιώτερος, ἀλλὰ πάλιν ἀκριβές. Διὸ οἱ Ἰσπανοὶ κατὰ τὸ 1200 μ. Χ. ἐδοκίμασαν καὶ κατεσκευάσαν χάρτην ἐκ βαμβακίων ῥακῶν καὶ οὕτως ἐγένετο εὐθηνότερος. Τέλος δὲ οἱ Γερμανοὶ, τὸ 1300 μ. Χ. ἐπέτυχον νὰ κατασκευάσωσι χάρτην ἐκ λινῶν ῥακῶν καὶ ἤδη κατήντησεν ἐπὶ εὐθηνότερος καὶ πολὺ καλλίτερος.

2). Κατὰ τὸ ἔτος 1302 μ. Χ. ὁ ἐκ τῆς ἐν Νεαπόλει Ἀμάλφης Φλάβιος Γιώγας ἢ Γόρης τόσον ἐβελτίωσε τὴν ναυτικὴν πυξίδα, ὥστε ἡ εἰς τὴν θάλασσαν θέσις πλοίου τινὸς ἠδύνατο νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς, καὶ ἡ ἐφεύρεσις αὕτη κατέστησε δυνατὰς τὰς μετὰ ταῦτα ἀνακαλύψεις. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς, ἡ εἰς τὰς Ἰνδίας διάβασις διὰ τοῦ Εὐέλπιδος ἀρωτηρίου καὶ ὁ περίπλους τοῦ κόσμου διευκολύνθησαν ἐκ τῆς τελειοποιήσεως τῆς πυξίδος.

3). Καὶ ἡ χαρακτικὴ εἶναι γερμανικὴ ἐφεύρεσις, ἥτις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Μοναχοὶ τινες, χαράττοντες τὰ διαγράμματα διαφόρων ἀντικειμένων ἐπὶ ξύλου, τὰ ἤλειπον μὲ μαῦρον μίγμα καὶ ἐτύπων αὐτὰ ἐπὶ χάρχου, ἔπειτα δὲ τὰ ἐχρωμάτιζον. Ἡ τέχνη αὕτη κατέστη γενικωτέρα, ὅτε τὰ χαρτῖα τοῦ παιγνιδίου ἐφέρθησαν ὑπὸ τῶν Ἀράβων εἰς τὴν Ἱταλίαν. Τὸ νὰ χρωματίζῃ τις ἕκαστον χαρτῖον ἀπῆται πολὺν χρόνον ἵνα ἐξομαλύνῃ τὴν δυσκολίαν ταύτην. Γερμανὸς τις κατὰ τὸ 1350 μ. Χ. ἐνεχάραξεν ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν 52 χαρτίων εἰς ξύλον, καὶ οὕτω ταῦτα ἠδύνατο νὰ τυπῶνται μετὰ μεγάλης εὐκολίας.

Ἡ τέχνη τοῦ χαράττειν ἐγένετο ἔτι σημαντικώτερα, καθ' ὅσον ἐξετείνετο εἰς ξυλλογαφίαις γραμμάτων καὶ τέλος ὁλοκληρῶν σελίδων πρὸς τύπωνιν. Ἡ μέθοδος αὕτη ἦτο πολὺ προτιμωτέρα τῆς ἀντιγραφῆς τῶν βιβλίων, ἀλλ' ἦτο ἀκόμη βραδεῖα καὶ ἀηδής, εὐτυχῶς ὁμως ἐγέννησε τὴν τυπογραφίαν.

4). Ἡ τέχνη αὕτη βεβαίως ἦτο πολὺ ἐνωρίς γνωστὴ εἰς τοὺς Σίνας, ἀλλὰ μέχρι τοῦ ἔτους 1436 μ. Χ. ἦτο ἀγνωστος εἰς τοὺς Εὐρωπαίους. Τότε ἐφευρέθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Γουτεμβέργου τοῦ ἐκ Μαγεντίας ἀνευ τῆς βοηθείας ἄλλου τινός. Ἐκαμεν οὗτος τὴν πρώτην δοκιμὴν εἰς Στρασβούργην μὲ πιστήριον, ὅπερ ἐφεύρεν ὁ ἴδιος· ἀλλὰ κατὰ τὸ 1440 ἐνόησεν, ὅτι ἀρμодиώτερον ἦτο νὰ κατασκευάσῃ τοὺς χαρακτῆρας χωριστὰ, καὶ, ἀφ' οὗ τοὺς συνθέτῃ, νὰ τοὺς ἀλείφῃ μὲ μελάνην καὶ οὕτω νὰ τυπώῃ. Κατὰ δὲ τὸ 1450 συνέστησεν ἑταιρίαν μετὰ πλουσίου τινός ἀνθρώπου ἐκ Μαγεντίας, καλουμένου Φαῦστου, ὅστις κατέβαλε τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια. Οἱ ἑταῖροι ἔλαβον εἰς βοήθειάν των Πέτρον τινὰ Σέφερον, ἱερέα, περίφημον διὰ τὴν καλλιγραφικὴν του ἱκανότητα. Ὁ Σέφερος οὗτος ἐφεύρε τὴν τέχνην τοῦ χύνειν τοὺς τυπογραφικοὺς χαρακτῆρας καὶ τὴν ἀπαιτουμένην σύνθεσιν τῶν δι' αὐτοὺς μετὰλλων· οὗτος προσέτι ἐφεύρε καὶ τὴν τυπογραφικὴν μελάνην. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1456 ἐφάνη τὸ πρῶτον διὰ τῶν κινητῶν χαρακτῆρων τυπωμένον βιβλίον, ὅπερ ἦτο λατινικὴ *ἀγία Γραφή*. Οἱ ἀντιγραφεῖ μοναχοὶ ἐταράχθησαν πολὺ, διότι ἔχονον τὰ ἐκ τῆς ἀντιγραφῆς μεγάλα κέρδη των καὶ ἤρχισαν νὰ διαβάλλωσι τὸν Φαῦστον, ὡς ἔχοντα κοινωνίαν μετὰ ἀκαθάρτων πνευμάτων. Ἡ διαβολὴ αὕτη ἐπιστεύθη, διότι ὁ Φαῦστος δὲν ἔλεγε τὸ μυστικὸν τῆς τέχνης. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1462 κυριευθεὶς τῆς Μαγεντίας, πολλοὶ τῶν ἑταίρων στοιχειοθετῶν τοῦ Φαῦστου δισκορπίσθησαν καὶ διέδωκαν τὴν τυπογραφικὴν τέχνην εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

5). Ἡ χαλκογραφικὴ ἐφευρέθη εἰς Γερμανίαν κατὰ τὸ ἔτος 1450 μ. Χ. ὁ δὲ Δαγουεῤῥος, Γάλλος τὸ ἔθνος, ἐφεύρεν ἐσχάτως μέσα νὰ παρασκευάζῃ οὕτω τὰς μεταλλίνας πλάκας, ὥστε ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐνέργεια τοῦ φωτός ἀφ' ἐκείτης νὰ παράγῃ τὰς εἰκόνας. Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη καλεῖται πρὸς τιμὴν αὐτοῦ δαγουεῤῥοτυπία. Ἐβεβλήθη δὲ ἤδη πολὺ καὶ μετωνομάσθη φωτογραφία.

6). Τὰ δίοπτρα ἐφευρέθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σπῖνα Φλωρεντινοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, καὶ ἡ δύναμις τῆς ὁλοῦ βαθμηδὸν προήχθη εἰς τὴν τελειότητα, τὴν ὁποίαν παρατηροῦμεν ἤδη εἰς τὰ τηλεσκόπια.

§ 74. Συστήματα τοῦ μέσου αἰῶνος.

Ἱεροδικεῖα.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰσπανίας ἦσαν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἀνάμιγμα Μαύρων, Ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν. Ἵνα δὲ καταστήτῃ ἡ ἐξουσία τῶν αὐτῶν ὁμόφρονος, ἐπέβαλεν αὐτοῖς τὴν αὐτὴν πίστιν, τὴν χριστιανικὴν, διὰ νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὸ κράτος διὰ τῆς ἐνότητος τῆς θρησκείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ὁ Φερδινάνδος ἀναδιωργάνωσε τὸ Ἱεροδικεῖον (1). Διοργανωθὲν δὲ πρῶτον εἰς Καστιλιάν κατὰ τὸ 1480, μετὰ τέσσαρα ἔτη συνεστάθη καὶ ἐν Ἀραγῶνι καὶ διατηρήθη, καὶ περ μεγάλης ἀντιστάσεως γενομένης. Ἦτο δὲ τότε τὸ μόνον δικαστήριον, τὸ ὅποτον ταυτοχρόνως ὑπῆρχε καὶ εἰς τὰς δύο χώρας. Ὁ βασιλεὺς διώριζε τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ, τὸν μέγαν ἱεροδίκη. Ἐκρίνοντο δὲ εἰς αὐτὸν κατ' ἀρχὰς οἱ ἰουδαῖζοντες χριστιανοί, οἱ Μαῦροι οἱ ἀσπασθέντες τὸν χριστιανισμόν κατ' ἐπιφάνειαν, τὸν μωαμεθανισμόν δὲ πράγματι τηροῦντες, καὶ ὑστερώτερον οἱ νεωτερίζοντες εἰς τὴν πολιτικὴν ἢ τὴν θρησκευτικὴν. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1481 οἱ ἱεροδίκαι ἐστεῖλαν εἰς τὴν πυρὰν περὶ τὰς 3,000 ἀνθρώπων. Προστατευόμενον δὲ τὸ Ἱεροδικεῖον παρὰ τῶν βασιλέων, κατέστη ὄργανον δεσποτείας. Ὅ,τι ἐτάραττε μεγάλως τὰ πνεύματα, λέγει ὁ Ἰουδαῖος Μαριάνας, ἦτο νὰ βλέπῃ τις τὰ τέκνα ὑποβαλλόμενα κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἱεροδικείου τούτου εἰς τὴν ποινὴν τῶν πατέρων των, νὰ ἀγνοῇ τις τὸν κατήγορόν του, νὰ μὴ ἤξεύρῃ τοὺς καθ' ἑαυτοῦ μάρτυρας. Τίποτε προσέτι δὲν ἐφαίνετο σκληρότερον τῶν μυστικῶν ἐκείνων ἐρευνῶν, αἵτινες ἐτάραττον τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν κοινωνίαν. Ὁ Δομινικανὸς Θωμᾶς δ' ἐκ Τορκεμάδης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἱεροδίκης. Κατὰ τὰ 18 ἔτη, καθ' ἃ προΐστατο τοῦ Ἱεροδικείου τούτου, 8,000 ἄνδρες παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας, 6,500 ἐκάησαν ἐν ἀδρικελῷ μετὰ τὸν θάνατόν των, καὶ 9,000 ὑπέστησαν τὴν ποινὴν τῆς ἀτιμίας, τὴν δήμευσιν τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἢ τὴν τῶν διὰ βίου δεσμῶν τιμωρίαν. Αἱ ἐξετάσεις ἐγίνοντο διὰ βασάνων. Ἐκ δὲ τοῦ ἔτους 1492 τὸ ἱεροδικεῖον κατέστη ἀρκατὰ ἰσχυρόν, ὥστε καὶ κατώρθωσε νὰ διώξῃ ἐκ τῆς Ἰσπανίας τοὺς Ἑβραίους, ἀφ' οὓς τοὺς ἐρύμνωσε. Τῷ ὄντι τοῖς ἀπηγορεύθη νὰ λάβωσι μεθ' ἑαυτῶν χρυσὸν ἢ ἀργυρὸν, μόνον δὲ ἐμπορεύματα ἡδύναντο ἀπερχόμενοι νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν. Ἡ Ἰσπανία, ὡς ἀλλοχού παρετηρήσα-

(1) Ἱεροδικεῖον συνεστάθη πρῶτον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17^{ου} αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' κατὰ τὸν αἰρέτικόν Ἀδελφινῶν, ἀναδιωργάνωθι δὲ κατὰ τὸ 1480 ἐν Ἰσπανίᾳ, ὑστερώτερον δὲ ἐν Ἰταλίᾳ.

μεν, διὰ τῆς ἐξώσεως τῶν Μαύρων καὶ νῦν τῶν Ἰουδαίων ἔχασε τοὺς νοημονεστέρους καὶ τοὺς ἐνεργητικωτέρους τῶν κατοίκων τῆς.

Ἱπποτισμός.

Ὁ ἱπποτισμὸς ἦτο κατασκευάσμα τοῦ μέσου αἰῶνος. Ἱππόται δὲ ἦσαν εὐγενεῖς ἀρματωλοὶ, ἀνατρεφόμενοι καὶ λαμβάνοντες τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὡς ἐξῆς· Δωδεκαέτης περίπου εὐγενὴς νέος ἐπέμπετο εἰς τὴν αὐλὴν βαρῶνου τινός, ἡ εὐγενοῦς ἱππότου, καὶ ἐκεῖ ἡσχολεῖτο κυρίως περιποιούμενος τὰς δεσποίας, καὶ γυμναζόμενος εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων, τὴν ἱππασίαν καὶ τὰ τοιαῦτα. Προχωρῶν εἰς ἡλικίαν, καὶ πεῖραν τῆς χρήσεως τῶν ὅπλων κτώμενος, καὶ ἱκανὸς ἤδη εἰς πόλεμον γενόμενος, καθίστατο ὑπασπιστὴς, ὑπηρετῶν τὸν ἱππότην, φέρων τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ κτλ. Εἴκοσι δὲ καὶ ἐνὸς ἔτους τὸ συνηθέστερον γενόμενος, προεβιάζετο εἰς τὸν βαθμὸν ἱππότου. Ἡδύνατό τις καὶ πρὸ τῆς ἡλικίας ταύτης νὰ λάβῃ τὸν βαθμὸν τοῦτον, ἂν κατήγετο ἐκ πολὺ εὐγενοῦς οἴκου, ἡ ἀπεδείκνυνεν ἐξοχα προτερήματα. Πρὶν ἢ λάβῃ τὴν ἀξίαν ταύτην παρεσκευάζετο δι' ἐξομολογήσεως, νηστείας κτλ. Ἐγίνετο εἴτα ἱεροτελεστία καὶ μετὰ ταῦτα δίδων ὑπόσχεσιν, ὅτι θέλει εἶναι πιστὸς, θέλει προστατεύει τὰς κυρίας καὶ τὰ ὄρφανὰ, ὅτι οὐδέποτε ἤθελε λέγει ψεύματα, οὐδὲ συκοφαντεῖ, ὅτι θέλει διάγει ἐν εἰρήνῃ πρὸς τοὺς ὁμοίους του κτλ. ἐλάμβανε περίπτευσιν, δηλ. ἐλαφρόν διὰ τῆς πλευρᾶς τοῦ ξίφους κτύπημα εἰς τὸν λαίμῳ ὑπὸ τοῦ προχειρίζοντος αὐτὸν ἱππότου, λέγοντος συγχρόνως καὶ τὰ ἐξῆς τοπικὰ λόγια, «Προχειρίζομαι σε ἱππότην εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Μιχαήλ, ἡ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐσο πιστὸς, toλμηρὸς καὶ καλότυχος». Ἐγίνετο δὲ ἡ τελετὴ αὐτὴ πολλάκις τὴν παραμονὴν μάχης, ἵνα διερεθισθῇ ὁ νέος ἱππότης εἰς ἀνδραγαθίας, ἡ μετὰ τὴν μάχην εἰς ἀμοιβὴν ἐξόχου γενναιότητος.

Αἱ σταυροφορίαι κατέστησαν ἱερώτερον τὸ πνεῦμα τοῦ ἱπποτισμοῦ. Ἐποίησαν γνωστοὺς πρὸς ἀλλήλους τοὺς ἱππότητας ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἔθνων, καὶ ἔκτοτε παρατηρεῖται μεγάλη ὁμοιότης μετὰ αὐτῶν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Τότε ἔγειναν τὰ θρησκευτικὰ τάγματα τῶν ἱπποτῶν, οἷον τὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὸ τῶν Ναϊτῶν (Νεωκόρων), τὸ τῶν Τευτόνων κτλ. Ὡς πάντα δὲ τὰ ἀνθρώπινα συστήματα, οὕτω ὁ ἱπποτισμὸς περιέπεσεν εἰς εὐτέλες ἀν καὶ καταχρήσεις· ὅθεν διὰ πολλῶν κόπων ἐν ταῖς νεωτέροις χρόνοις κατελύθη.

Ἄοιδοι δὲ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα ἐψαλλον τότε τοὺς ἄθλους τῶν ἱπποτῶν, οἵτινες καὶ ἀγῶνας καὶ μονομαχίας εἰς παλαιστρας καὶ ἐνώπιον θεατῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συνεκρότουν. Εἰς τοὺς ἱπποτικούς τούτους ἀγῶνας ὁ νικητὴς ἐλάμβανε βραβεῖον ἐκ τῶν χειρῶν τῆς λε-

γομένης βασιλείας τῆς ὡραιότητος, ἐκλεγομένης ὑπὸ τῶν δεσποινῶν
 πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος. Μετὰ τὴν παρακμὴν τοῦ ἱπποτισμὸν
 κατέπαυσε βαθμίδον καὶ ἡ συνήθεια τῶν τοιούτων ἀγῶνων.

Τιμαριωτικὸν σύστημα. (Φεουδαλισμός. Χωροδεσποτεία).

Ὅνομάζουσιν οὕτω κατὰστασιν πραγμάτων κατὰ τὸν μέσον αἰῶ-
 να, προεληθούσαν ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατακτήσεως τοῦ ῥω-
 μαϊκοῦ κράτους καὶ συνισταμένην εἰς εἶδος ὁμοσπονδίας δεσποτῶν,
 ὧν ἕκαστος εἶχε μὲν ἐξουσίαν ἡγεμονικὴν ἐπὶ τῶν κτημάτων του,
 ὑπέκειτο ὅμως ὁ μικρότερος εἰς τὸν ἀνώτερον, καὶ συνεδέοντο δι' ἀ-
 μοιβαίων καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων. Ἐντεῦθεν προήρχετο διά-
 κρισις μεταξὺ δεσποτῶν κυριαρχῶν καὶ ὑποτελῶν χωροδεσποτῶν.
 Ὑποτελὴς χωροδεσπότης ἦτο ὁ λαμβάνων ἀμοιβῆς χάριν, διὰ προ-
 σενεχθείσας ἐν πολέμῳ ὑπηρεσίας, ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν εἰς γῆν καὶ
 διὰ τοῦτο ἐξαρτῶμενος ἐκ τοῦ δωρητοῦ, εἰς δὲ ὥφειλε πίστιν καὶ
 ἀφοσίωσιν καὶ συνδρομὴν διὰ τῶν συμβουλῶν, διὰ τῶν χειρῶν του
 καὶ διὰ χρημάτων. Κυριάρχης δὲ ἦτο ὁ δωρούμενος τὸ κτῆμα καὶ
 διὰ τοῦτο ἔχων δικαίωμα ν' ἀπαιτῇ ὑπακοὴν παρὰ τοῦ ὑποτελοῦς
 αὐτοῦ. Συνέβαινε δὲ, ὥστε ὁ αὐτὸς χωροδεσπότης νὰ ᾖ καὶ κυριάρχης
 ὡς πρὸς ὑποτελεῖς, εἰς οὓς ἐδίδοε μέρος τῶν εἰς αὐτὸν παραχωρηθέν-
 των κτημάτων, καὶ ὑποτελὴς αὐτὸς εἰς ἐκείνους, παρ' ὧν ταῦτα ἐ-
 λαβε.

Κατ' ἀρχὰς πάντα σχεδὸν τὰ παραχωρούμενα τιμάρια (φέουδα)
 ἦσαν μεταβλητὰ, ἤγουν ἀφηροῦντο παρὰ τοῦτου καὶ ἐδίδοντο ἐτέρῳ·
 ἐδίδοντο δὲ καὶ τινὰ διὰ βίου, ἀλλὰ κατόπιν πολλὰ παρεχωροῦντο
 ὡς ἰδιοκτησία, μεταβιβαζομένη ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν κληρονομικῶς·
 ἐπὶ πολὺ δὲ ὑπῆρχον συγχρόνως φέουδα προσωρινά, ἰσθμία καὶ κλη-
 ρονομικά. Καὶ εἰς μὲν τὴν Γαλλίαν, ἔνεκα τῆς ἐπιφόβου γενομένης
 εἰς τοὺς βασιλεῖς ἰσχύος τῶν κληρομικῶν τιμάρια ἐχόντων, ὀλίγον κατ'
 ὀλίγον κατηργήθησαν τὰ προνόμια τῶν χωροδεσποτῶν καὶ ἡ βασι-
 λεῖα ἐλάβε τὴν προσήκουσαν αὐτῇ ἐξουσίαν· εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν
 δὲν ἴσχυσαν οἱ αὐτοκράτορες νὰ καταπολεμήσωσι καὶ καταβάλωσι
 τοὺς μεγάλους ὑποτελεῖς των, καὶ ἐντεῦθεν ἐγενίαν ἐκεῖ πολλὰ μικρὰ
 ἀνεξάρτητα κράτη, τῶν ὁποίων πολλὰ ὑφίστανται καὶ μέχρι τῆς σή-
 μερον.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Νέα Ἱστορία

(1500—1821 μ. Χ.)

§ 75. Θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἐν τῇ Δύσει.

Ἡ ἀπροκάλυπτος πώλησις τῶν συγχωροχαρτίων ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ δεκάτου μ. Χ. διήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου μοναχοῦ καὶ καθηγητοῦ ἐν Βιττεμβέργῃ τῆς Σαξωνίας. Παρορμηθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀποδιδομένης εἰς ταῦτα προσοχῆς οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, προέβη εἰς φανεράν ἐξέλεγχιν τῶν δογμάτων τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ οὕτω συνετάραξε τὰς βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις αὐτῆς ἐπεστηρίζοντο. Συγκληθεὶς διὰ τῆς διαίτης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου πέμπτου ἐν Οὐρματίῳ, ἐπαρουσιάσθη ὁ Λούθηρος ὑπὸ ἐγγύησιν τοῦ Καρόλου αὐτοῦ καὶ ὠμίλησεν ἀφόβως περὶ τῶν δογμάτων του· διὰ τοῦτο ὅμως ἀφωρίσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς περιορισμὸν τὸ 1520 μ. Χ. ἀλλὰ διεσώθη ἐκ τῶν συνεπειῶν τούτου διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας, ἀσπαζομένου τὰς ιδέας αὐτοῦ. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ καὶ πρόοδον τοῦ δυσκόλου αὐτοῦ ἔργου, ὁ Λούθηρος εἶχε τὴν σύμπραξιν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, οἷον τοῦ Σουίγγλιου, τοῦ Μελάγχθονος, τοῦ Καρολοσταδίου καὶ ἄλλων· μεγίστη δὲ ὑπῆρχε πιθανότης, ὅτι ὁ παπισμὸς ἤθελε καταστραφῇ, τοῦλάχιστον εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Εὐρώπης, ἐὰν μὴ ἀνθίστατο ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Ε', ὅστις ἦτο καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας.

Ἀποθανόντος τοῦ Φριδερίκου, ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς του Ἰωάννης, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὁποίου ὁ Λούθηρος καὶ ὁ Μελάγχθων συνέταξαν διατάξεις περὶ τῶν τύπων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ τῆς λατρείας· αὗται δὲ διεκηρύχθησαν ὡς ἰσχύουσαι καθ' ὅλον τὸ Σαξωνικὸν κράτος. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἠκολούθησαν ὅσοι τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν κρατῶν τῆς Γερμανίας δὲν ἀπεδέχοντο τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ Πάπα. Ἐπειδὴ δὲ εἰς διαίτην, γενομένην ἐν Σπύρχ, ἐπετράπη μὲν νὰ φρονῶσι τὰ τῆς θρησκείας τῶν ἀκωλύτως οἱ λουθηρανίζοντες, ἀλλὰ τοῖς ἀπηγορεύθη νὰ μεταβάλλωσι τὴν λειτουργίαν καὶ νὰ προσηλυτίξωσιν ἄλλους εἰς τὸ δόγμα των, ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας καὶ ἄλλοι ὁμόδοχοί του Λουθηρανοὶ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς περιοριστικῆς ταύτης ἀποφάσεως, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν ἐκτοτε οὔτοι Δικααρτυρόμενοι.

§ 76. Ἰσπανία. Κάρολος Ε'. Φίλιππος Β'. Πορτογαλία.

Κυριεύσαντες (§ 58) οἱ Ἀράβες τὴν Ἰσπανίαν (717 μ. Χ.) περιώρισαν τοὺς ἕως τότε αὐτὴν ἐξουσιάζοντας Γότθους εἰς τὴν Ἀστουρίαν, ὁρεινὴν εἰς τὸ βόρειον τῆς χερσονήσου ταύτης χώραν. Κατισχύσαντες ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ ἀπόγονοι τούτων ἕνεκα τῆς διαίρεσέως τῶν Ἀράβων, ἐκυριεύσαν τόπους τινὰς αὐτῶν καὶ ἱδρυσαν μικρὰ βασιλεία ἴδια. Διὰ τοῦ γάμου δὲ Φερδινάνδου βασιλέως τῆς Ἀραγωνος μετὰ τὴν Ἰσθβέλλαν κληρονόμον τοῦ βασιλείου τῆς Καστίλιαις ἠνώθησαν τὸ 1471 εἰς ἓν τὰ μικρὰ ταῦτα βασίλεια. Συζευχθείσης δὲ τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ Φερδινάνδου Ἰωάννης μετὰ τὸν Φίλιππον υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Μαξιμιλιανοῦ Α', περιῆλθεν ὁ θρόνος τῆς Ἰσπανίας εἰς τὸν ἐκ τοῦ γάμου τούτου γεννηθέντα υἱὸν Κάρολον, τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν ἐκ τοῦ γάμου τούτου γεννηθέντα υἱὸν Κάρολον, ἀναγορευθέντα βασιλέα αὐτῆς τὸ 1516. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πάππου τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, ἐξελέχθη ὁ αὐτὸς καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας (1519), προτιμηθεὶς Φραγκίσκου τοῦ Α' τῆς Γαλλίας, ἀντιποιομένου καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν τῆς Γερμανίας στέμμα. Κατέστη οὕτω ὁ Κάρολος βασιλεὺς τῶν Κάτω χωρῶν (αἱ ὁποῖαι εἶχον περιέλθει εἰς τὸν οἶκον τῆς Αὐστρίας ἐκ κληρονομίας), τῆς Ἰσπανίας, τῶν δύο Σικελιῶν καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἔτι δὲ κύριος ἐκτεταμένων ἐν Ἀμερικῇ κτήσεων. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεφύη ἄσπονδον μῖσος μετὰ τὸν τούτου καὶ τοῦ ἀποτυχόντος Φραγκίσκου τοῦ Α' τῆς Γαλλίας, ἐξεστράπησαν εἰς πολέμους φρίκτους πρὸς ἀλλήλους. Εἰς τὸν πρῶτον τούτων ὁ Κάρολος ἡχημαλώτισε (1525) κατὰ τὴν ἐν Παβίᾳ μάχην Φραγκίσκον τὸν Α', καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν θριαμβευτικῶς εἰς Μαδρίτην, ὅπου τὸν ὑπέκρωσε καὶ ὑπέγραψεν ἐπιβλαβὴ διὰ τὴν Γαλλίαν συνθήκην.

Μακρὸς καὶ πεισματικὸς πόλεμος μετὰ τῶν ἀντιπάλων μοναρχῶν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας ἐπανελήφθη. Ὁ μὲν πρῶτος ὁδηγῶν 50,000 στρατοῦ εἰσέβαλεν εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας, ἐν ᾧ δύο ἄλλοι ἰσχυροὶ στρατοὶ τοῦ εἰσέβαλον εἰς τὴν Πικαρδίαν καὶ τὴν Καμπανίαν. Ὁ δὲ Φραγκίσκος Α' τῆς Γαλλίας ἠρήμωσε τὴν χώραν, ἵνα μὴ εὕρῃ τίποτε ὁ ἐχθρὸς του, ὅστις ἤθελε διαβῆ ἐκεῖθεν, καὶ ὠχύρωσε τὰς πόλεις αὐτοῦ ὥστε μετὰ παρέλευσιν μηνῶν τινῶν ἀσθένεια καὶ λιμὸς τοσοῦτον κατέβληψαν τὸν στρατὸν τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστε εὐχαριστεῖτο ἤδη νὰ ὑποχωρήσῃ, καὶ ἐγένετο ἀναχωρῆ ἔν Νικαίᾳ, μεσιτεία τοῦ Πάπα (1534). Μετὰ τὸν δ' μετὰ τῶν πόλεμον, καθ' ὃν ὁ Φραγκίσκος συνεμάχησε καὶ μετὰ τοὺς Τούρκους, ἵνα τὸν βοηθήσωσι, συνωμολόγησαν τῷ 1544 ἐν Κρεσπετιακῷ εἰρήνῃ.

Ἡ ἐπιθυμία Καρόλου τοῦ Ε' νὰ ταπεινώσῃ τοὺς διαμαρτυρομένους

ἡγεμόνας καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δύναμίν του, ἐξηκολούθει νὰ φανερώ-
νται ἐκάστοτε. Ὅτε δὲ ἀπηλλάγη τῶν ἐμφυλίων πολέμων, εἰσέβαλεν
ἐκ νέου εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπὶ Ἑρρίκου Β', διαδόχου τοῦ Φραγκίσκου,
ἀλλ' ἡ γενοαία ἀντίστασις τοῦ Δουκὸς τῆς Γυΐζης ἠνάγκασεν αὐτὸν
νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Μετῶν, ἀπ' οὗ ἀπώλεσε 30,000 ἀνδρῶν.
Ἐν Γερμανίᾳ δὲ ἡ θρησκευτικὴ εἰρήνη ἐπὶ τέλους ἐπεραιώθη. Ἐν τῷ
χρόνῳ δὲ τῆς συνθηκολογίας ταύτης ὁ Κάρολος μεγάλως κατέπληξε
πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, παραιτηθεὶς τῆς μοναρχίας καὶ ἀποχωρήσας, ἵνα
διανύσῃ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰούστου
ἐν Ἰσπανίᾳ, ἔνθα ἀπέθανε μετὰ τρία ἔτη ἐν ἡλικίᾳ 58 ἐτῶν, 1558 μ.Χ.

Τὸν Κάρολον διεδέχθη εἰς μὲν τὴν Γερμανίαν, παραιτηθέντα τῆς
αὐτοκρατορίας τὸ 1556, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φερδινάνδος, εἰς δὲ τὴν
Ὁλλανδίαν, τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὰς αὐτῆς κτήσεις ὁ υἱὸς του Φίλιππος
ὁ Β'. Οὐδέποτε μονάρχης ὡς ὁ Φίλιππος οὗτος ἀνέβη θρόνον ὑπὸ με-
γαλειτέρα ὠφελήματα. Τὰ ἰσπανικὰ ὅπλα ἦσαν πανταχοῦ ἐπιτυχῆ
καὶ τὰ πολέμια ἔθνη ὁμοθυμαδὸν ἐπεθύμουν ἀνάπαυσιν μετὰ τοσοῦ-
τους συνεχῶς καταστρεπτικούς πολέμους· ἡ εἰρήνη λοιπὸν ἀνευρέθη
μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας, συμπεριλαβοῦσα ἀμφοτέρων τοὺς συμ-
μάχους, πάντα σχεδὸν τὰ ἄλλα τῆς Εὐρώπης κράτη.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ ἐβοήθησε τοῖς
Ὁλλανδοῦς, ἀποστατήσαντας ἀπὸ τῆς ἰσπανικῆς κυριαρχίας ἕνεκα τῆς
σκληρότητος τοῦ Φιλίππου, ἐξώπλισεν οὗτος τρομερὸν στόλον, τὸν ὁ-
ποῖον ὠνόμασεν ἀκαταμάχητον, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν κατὰ τῆς
Ἀγγλίας καὶ τῆς Ὁλλανδίας, ἐλπίζων νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀγγλίαν
καὶ καταστρέψῃ οὕτω τὴν ἐστίαν τῆς θρησκείας τῶν διαμαρτυρομένων.
Ὁ μέγιστος οὗτος στόλος, συνιστάμενος ἐξ 135 πλοίων, φερόντων
50,000 ἀνδρῶν πρὸς ἀπόβασιν εἰς Ἀγγλίαν, διασκορπισθεὶς καὶ κα-
τασυντριβθεὶς ὁ πλεῖστος ἐκ δεινῆς τρικυμίας, κατενικήθη ὑπὸ τῆς
Ἀγγλίας (1588). Συνέτεινε δὲ τοῦτο μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς
αἰρέσεως τῶν διαμαρτυρομένων καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ κατέστρεψε
τὴν μεγίστην ἐπιβροχὴν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ἡ Ἰσπανία ἐπὶ τῶν
γειτόνων αὐτῆς, καὶ ἔκτοτε ἐταπεινώθη τὸ ἰσχυρὸν καὶ ὑπερήφανον
τοῦτο κράτος.

§ 77. Γαλλία, σφαγὴ τῶν Οὐγενόττων.

Ἑρρίκος Δ'. κλπ.

Ἐν Γαλλίᾳ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἔκαμον μεγάλας προόδους. Πρὸς αὐ-
τοὺς, ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καλουμένους ἐμπαικτικῶς Οὐγενόττους (δηλ.
νυκτερινὰ φαντάσματα, διότι ἐκ φόβου ἐτέλουν νύκτα τὰ τῆς θρη-

σκείας των), δυσμενέστατα διέκειντο αἱ αὐλαὶ τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας, αἵτινες συνηνώθησαν ἤδη εἰς ἰερὰν συμμαχίαν· ἐκ τούτου δὲ ἀδιάλλακτος ἐμφύλιος πόλεμος ἐλυμαίνετο ἐπὶ τινὰ ἔτη πολλὰς ἐν Γαλλίᾳ ἐπαρχίας. Ὁ δούξ τῆς Ἀνδεγαυίας ὠδήγει τοὺς καθολικοὺς· οἱ δὲ διαμαρτυρούμενοι ὠδηγοῦντο ὑπὸ τοῦ Κολίνη καὶ τοῦ πρίγκηπος Κονδέου.

Ἡ αὐλὴ τῶν Παρισίων ἀπεφάσισεν ἤδη διὰ δόλου νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς Οὐγενόττους. Γενομένης προσποιητῆς ἀνακωχῆς, ἐν ῥητῇ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ κατὰ συνεννόησιν μὲ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καθολικοὺς, τὴν 9 μ. μ. ὥραν τῆς παραμονῆς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, ὅτε ἦσαν προσκεκλημένοι εἰς Παρίσιους οἱ ἐπιστημότεροι τῶν Οὐγενόττων εἰς αὐλικὸν γάμον, δοθέντος τοῦ σημείου, οἱ καθολικοὶ ἐπέπεσαν κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων ἀπροσδοκῆτως καὶ κατέσφαξαν ἐν Παρίσιους καὶ ταῖς ἐπαρχίαις περὶ τὰς 70,000 ἐξ αὐτῶν.

Ἡ εἰδήσις δὲ τῆς σατανικῆς ταύτης πράξεως, διὰ τῆς ὁποίας 70,000 ἀνθρώπων ἔτυχον προδοτικοῦ θανάτου, ἰκούσθη ἐν Ῥώμῃ καὶ Ἰσπανίᾳ μετ' ἐνθουσιασμοῦ, καὶ πάνδημοι εὐχαρισταὶ ἔγειναν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν διὰ συμβάν, τὸ ὅποιον ὑπετέθη, ὅτι ἤθελε τείνει εἰς ἐξολοθρέυσιν τῆς ἐκτεταμένης καὶ φοβερᾶς αἰρέσεως τῶν διαμαρτυρομένων.

Κάρολον τὸν Θ'. τῆς Γαλλίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ εἰρημνὴν μαιφονία τῶν Καλθινιστῶν, διεδέχθη ἀποθανόντα τὸ 1575 Ἐρρίκος ὁ Γ', ὅστις ἔνεκα τῆς διαγωγῆς του περιεφρονήθη καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ὀπαδῶν του· ἐδολοφονήθη δὲ ἐν ἁγίῳ Κλαυδίῳ ὑπὸ τινος μοναχοῦ καὶ ἐξηλείφθη οὕτω ἡ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Βαλεσίας βασιλικὴ γενεά.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βουρβῶνων τῆς γενεᾶς τῶν Καπετῶν Ἐρρίκος ὁ Δ'. (1589), ὀνομασθεὶς βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ Ναβάρρας. Ἵνα δὲ καθησυχάσῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐνοπλον ἀντίπραξιν καὶ τὸ μῖσος τῶν καθολικῶν, ἠνθήθη τῇ 1593 τὰ δόγματα τῶν διαμαρτυρομένων, τὰ ὅποια ἐπρέσβευεν, ἀλλὰ διὰ θεσπισματος ἐν Νάντη ἐκδοθέντος ἐξησφάλισε τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν τῶν διαμαρτυρομένων καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς ὄχυρά φρούρια διὰ πάντα ἐνδεχόμενον κίνδυνον.

Ἦσυχάσας οὕτως, εἰσήγαγε τάξιν εἰς τὰ οἰκονομικὰ τοῦ βασιλείου του, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀξίου ὑπουργοῦ του Σουλλύ, ἡλάττωσε τοὺς φόρους, ἐνεψύχωσε τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡσυχολεῖτο διὰ τῶν μεσιτειῶν του νὰ εἰρηνοποιήσῃ τοὺς ἐρίζοντας ἄλλους ἡγεμόνας, νὰ φέρῃ ἰσορροπίαν εἰς τὰς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὸν ὑπερήφανον οἶκον τῆς Αὐστρίας, τοῦ ὁποίου οἱ γόνοι ἐδασίλευον ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν εἰρηναίων τούτων

ἐπιχειρήσεών του ἐδολοφονήθη ὑπὸ τινος μοναχοῦ ὀνόματι 'Ραβαϊλλά-
κου ἐν Παρισίοις τὸ 1610.

Ὁ τούτου διάδοχος Λουδοβίκος ὁ ΙΓ', καὶ ὁ ὑπουργὸς αὐτοῦ 'Ρι-
χελιεύς κατέθλιψαν μὲν τοὺς ἐν Γαλλίᾳ διαμαρτυρομένους, ἀλλὰ ἐβόη-
θησαν τοὺς ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου (§ 78) μὲ
χρήματα καὶ στρατὸν, διὰ νὰ ἐξασθενώσωσι τὴν ἰσπανοαυστριακὴν
δύναμιν.

Λουδοβίκος ὁ ΙΔ'. ἦτο υἱὸς Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ', καὶ ἐβασίλευεν
ἀπὸ τοῦ ἔτους 1643 μέχρι τοῦ 1715. Ἦτο δὲ εἰς τὸν ἀνώτατον
βαθμὸν τῆς δυνάμεώς του κατὰ τὸ 1685· καὶ μολοντί κατὰ τὸ 1688
πᾶν γειτονεῖον εἰς τὴν Γαλλίαν κράτος ἠνώθη μετὰ τῆς 'Αγγλίας
κατ' αὐτοῦ, ἔμεινε νικηφόρος, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1697 συνωμολόγησεν
εἰρήνην ἐπὶ ὅροις, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλεν ὁ ἴδιος. Κατὰ δὲ τὸ 1701
ἤρχισεν ὁ καλούμενος πόλεμος τῆς ἰσπανικῆς διαδοχῆς· διότι, θανόν-
τος ἀκλήρου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Καρόλου τοῦ Β', ὁ Λουδο-
βίκος ᾔθελε, λόγῳ κληρονομικῶ, τὸν ἐγγονόν του Φίλιππον τῆς 'Ανδε-
γαυίας βασιλεῖα τῆς Ἰσπανίας ἀντὶ Καρόλου τῆς Αὐστρίας· κατ' ὅ-
ρωσε δὲ μετὰ δωδεκαετῆ πόλεμον (1701 — 1713), εἰς ὃν πολλὰς
ἡττήθησαν οἱ Γάλλοι ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, νὰ συνομολογήσῃ εἰ-
ρήνην ἐπὶ μᾶλλον ὠφελίμοις πρὸς αὐτὸν ὅροις, καὶ ὁ ἐγγονὸς του ἔλαβε
τὸ στέμμα τῆς Ἰσπανίας.

Ὁ Λουδοβίκος ἀπέθανε τὸ ἔτος 1715, ἐβδομήκοντα καὶ δύο ἔτη
βασιλεύσας, ἀφῆκε δὲ τὸ δημόσιον ταμεῖον κατάχρεον. Κατὰ τὸ
1685 κατέλυσε τὸ ὑπὲρ τῶν διαμαρτυρομένων θέσπισμα τῆς Νάντης
'Ερρίκου τοῦ Δ' καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἠναγκάσθησαν οἱ μὲν διὰ
μέτρων πολλῶν σφόδρα σκληρῶν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν καθολικὴν
θρησκείαν, οἱ δὲ, καὶ μάλιστα οἱ νοσημονέστεροι καὶ ἀξιώτεροι τῶν
ὑπηκόων του, νὰ μεταναστεύσωσι καὶ νὰ ἐνωθῶσι μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς
Γαλλίας καὶ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν τῆς
πατρίδος των. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ βασιλεία τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. θεω-
ρεῖται ὡς λαμπρά, ἐνεκα τῆς ἐνθαρρύνσεως τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομη-
χανίας καὶ διὰ τὴν προστασίαν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπὶ
τῆς βασιλείας τούτου ἡ γαλλικὴ γλῶσσα ἐφθάσεν εἰς τοιοῦτον βαθ-
μὸν τελειότητος, ὥστε κατέστη κοινὴ εἰς ὅλας τὰς αὐλὰς τῆς Εὐρώ-
πης, εἰς πολλὰς τῶν ὁποίων διατηρεῖται μέχρι τῆς σήμερον. Ἄν καὶ
πολλὰ εἶναι τὰ δυστυχήματα, ὧν ὁ Λουδοβίκος ἐγένεεν αἴτιος, παρα-
βαλλόμενος ὅμως πρὸς τὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς του δὲν ἦτο διόλου κακός.
'Ἡ καρδιά του ἠγάπα τὸ μεγαλεῖον· καὶ ὄχι μόνον ἐπεθύμει μεγάλην,
ἀλλὰ καὶ λαμπρὰν βασιλείαν· ταχέως δὲ περιστοιχίσθη ὑπὸ κολά-
κων, ἀλλὰ δὲν δυσηρεστεῖτο πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας καὶ ἐχθέτοντας
εἰς αὐτὸν ἀπλῆν καὶ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν.

§ 78. Τριακονταετής πόλεμος.

Οἱ καθολικοὶ καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐφθονοῦντο μεταξύ των. Συνεμάχησαν δὲ τὸ 1608 οἱ ἐν Γερμανίᾳ διαμαρτυρόμενοι ἡγεμόνες κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν καθολικῶν ἡγεμόνων, ἐκ τούτου προῆλθε πόλεμος διαρκέσας τριάκοντα ἔτη. Ἐν Βοημίᾳ ἡ θρησκεία τῶν διαμαρτυρομένων, διαδιδόμενη ὁσημέραι καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κράτη τῆς Αὐστρίας, ἐπέτυχεν ἐλευθεριῶν καὶ προνομίων διὰ διατάγματος, ὅπερ βίασθαι ἐξέδωκε Ῥοδόλφος ὁ Β'. τὸ 1609. Δυνάμει τούτου αἱ πόλεις καὶ οἱ εὐγενεῖς ἠδύναντο νὰ οἰκοδομῶσιν ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα. Ὅθεν ἐν τῇ πολυχνίῳ Κλοστερκάμβη καὶ ἐν Βρωνοὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐκτίσαν ἐκκλησίας, ὅτε δὲ ἔγεινεν αὐτοκράτωρ ὁ Ματθίας (1612) διέταξεν ἡ μὲν ἐκκλησία τῆς Κλοστερκάμβης νὰ κρημινισθῇ, ἡ δὲ τῆς Βρωνοῦς νὰ κλεισθῇ. Ὅτε δὲ οἱ διαμαρτυρόμενοι παρεπονήθησαν διὰ τὰ γινόμενα εἰς τὸν Ματθίαν, οὗτος ἀπῆντησεν εἰς αὐτοὺς ἀπειλητικῶς. Διεδόθη, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπάντησις συνετέθη ἐν Πράγῃ, καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐγνώριζε τοῦτο. Ὅθεν τὴν 23 Μαΐου, ὅτε τὸ αὐτοκρατορικὸν συμβούλιον συνηθροίσθη εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Πράγας, ἀπεσταλμένοι ἐκ τῶν κρατῶν τῶν διαμαρτυρομένων συνηθροίσθησαν εἰς τὴν αἴθυσαν τοῦ συμβουλίου ὠπλισμένοι, καὶ ἠρώτων ἐάν τις τῶν συμβούλων μετέσχε τῆς συντάξεως τοῦ διατάγματος. Δύο δὲ τῶν συμβούλων, μισητοὶ ἤδη εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους, ἀποκριθέντες ἀποτόμως εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους, ἐρρίφθησαν παρ' αὐτῶν ἐκ τοῦ παραθύρου εἰς τὴν ξηρὰν τάρρον τῆς ἀκροπόλεως, ἀλλὰ ἐσώθησαν σχεδὸν ἀβλαβεῖς. Οἱ διαμαρτυρόμενοι τότε ἔλαβον τὰ ὅπλα, ἀρχηγοῦντος τοῦ κόμητος τοῦ Θόρνου. Ἡ συμμάχια αὕτη ἀπέστειλεν ἐπικουρικὸν σῶμα εἰς Βοημίαν, ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ γενναίου Ἑρνέστου, κόμητος τῆς Μανσφέλδης· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διέταξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ εἰσβάλῃ εἰς Βοημίαν. Ἐν τῇ μέσῃ δὲ τῶν ταραχῶν τούτων ὁ Ματθίας ἀπέθανε (1619) καὶ διεδέχθη αὐτὸν Φερδινάνδος ὁ Β'.

Οἱ Βοημοὶ, γνωρίζοντες τὴν πρὸς τοὺς διαμαρτυρομένους δυσμένειαν τοῦ Φερδινάνδου, ἐκήρυξαν αὐτὸν ἐκπτωτον τῶν ἐπὶ τοῦ βοημικοῦ στέμματος δικαιωμάτων, καὶ ἐξέλεξαν ἡγεμόνα τὸν τὸν Παλατίνον Φριδερίκον τὸν Ε'. Τὸ προσεχὲς ἔτος πλησίον τῆς Πράγας μεγάλη νίκη τῶν στρατευμάτων τῆς τῶν καθολικῶν συμμαχίας καὶ ἡ ἐκ τούτου φυγὴ τοῦ βασιλέως Φριδερίκου διέλυσε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Βοημῶν καὶ ὑπετάγησαν πάλιν εἰς τὴν Αὐστρίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο ἥδη ἰσχυρότερος παρὰ ποτε, τὰ δὲ συμφέροντα τῶν διαμαρτυρομένων ἐκινδύνευον τὸν ἐσχατον κίνδυνον. Ἀπώδειξις τούτου ἦτο τὸ διάταγμα τῆς ἐπανορθώσεως τοῦ 1629,

διὰ τοῦ ὁποίου οἱ διαμαρτυρόμενοι ὤφειλον νὰ παραχωρήσωσι πάντα τὰ ἐκκλησιαστικά κτήματα, τὰ ὅποια εἶχον ἀποκτήσει ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς εἰρήνης τοῦ 1555. Ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ περιστάσει ἐφάνη βοηθὸς ὁ τῆς Σουηδίας βασιλεὺς Γουσταῦος Ἀδόλφος, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπικουρίαν ἐπεκαλέσθησαν οἱ Λουθηανοὶ τὸ 1628, ὅτε ἐπολιορκεῖτο ἡ Στρανσούλδη ὑπὸ τοῦ ἐξ 100,000 ἀνδρῶν στρατοῦ τοῦ περὶβοῦτου στρατηγοῦ τῆς Αὐστρίας Βοημοῦ Οὐαλλενστάινου. Σφοδρὰ δὲ ζηλωτὴς τῆς θρησκείας αὐτοῦ ὁ εἰρηνένος βασιλεὺς καὶ ἡρεθισμένος ἕνεκα πολλῶν ἀδικιῶν, τὰς ὁποίας ἔκαμεν εἰς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος ἀπεβιάσθη εἰς Πομερανίαν τὴν 24 Ἰουνίου 1630, φέρων στρατὸν ἐκ 30,000 ἀνδρῶν· καὶ ἐδίωξε μὲν τὰ αὐτοκρατορικά στρατεύματα, ὅπου καὶ ἀνένεφρανίσθησαν, δὲν ἡδυνήθη ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἄλωσιν καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μαγδεμβούργου ὑπὸ τοῦ βαυαροῦ στρατηγοῦ Τίλλυος τὸ 1631, ἀλλ' αὐξήσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ διὰ συμμαχίας μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τινων ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας, οἷον τοῦ Βρανδεβούργου καὶ τῆς Σαξωνίας, καὶ καταστρέψας τὸν στρατὸν τοῦ Τίλλυος ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λειψίας (7 Σεπτεμβρίου 1631), ὑπέβαλε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς συμμάχους αὐτοῦ εἰς ἐσχάτην στενοχωρίαν διὰ τῶν ὀρμητικῶν αὐτοῦ κινήσεων, διὰ τῶν νικῶν τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ καὶ τῆς βοηθείας τῶν συμμάχων ἐν Οὐεστφαλίᾳ καὶ Κάτω Σαξωνίᾳ καὶ διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Σαξόνων εἰς τὴν Βοημίαν. Ὁ Γουσταῦος ἠλευθέρωσε τοὺς διαμαρτυρομένους ἐν τῇ Φραγκωνίᾳ ἀπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, ἐκυρίευσεν τὴν Μογουντίαν, ἔγεινε κύριος τοῦ Παλατινάτου καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Βαυαρίαν. Ταῦτοχρόνως δὲ ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας κατέλαβε τὴν Πράγαν, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ ἐφοβήθη, μήπως καὶ αὐτὴ ἡ Βιέννη ἦθελε πολιορκηθῇ. Ὁ Τίλλυς ἀπέθανεν ἐν τοσούτῳ ἐν Βαυαρίᾳ.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων τῶν διαμαρτυρομένων ἐν Γερμανίᾳ. Ἀλλ' ὅτε ὁ Οὐαλλενστάϊνος (ὁ ὁποῖος κατ' ἐπίμονον αἰτήσιν τῆς ἐν Ῥατισβόρῃ γενομένης διατῆς εἶχεν ἀπολυθῇ διὰ τὰς βιαιοπραγίας καὶ τὰς λεηλασίας του,) διωρίσθη πάλιν ἀρχιστράτηγος τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων, ὁ Γουσταῦος ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ τῆς Βαυαρίας. Γενομένης δὲ φονικῆς μάχης, ἐν Λυκένῃ τῆς Σαξωνίας (Νοεμβρίου 6, 1642), ὁ Γουσταῦος ἐνίκησε μὲν, ἀλλ' ἐθανατώθη. Ὁ θάνατος δὲ τούτου ἤθελε προξενήσῃ μέγιστα δυστυχήματα εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους, ἐὰν ὁ ἀρχιγραμματεὺς αὐτοῦ Ὁξενστιέρνης διὰ τῶν ἐμπειρῶν αὐτοῦ διαπραγματεύσεων δὲν κατῴρωνε τὴν συμμαχίαν τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ γενναῖος δούξ Βερνάρδος τῆς Οὐεϊμάρης καὶ ὁ Γουσταῦος Ὁρνος ἀνεδείκνυνον τὰ σουηδικὰ στρατεύματα νικηφόρα ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Γερμα-

νίαν. Ὅχι ὀλίγον πρὸς τούτοις συνετέλεσε καὶ ἡ ὑποπτος διαγωγή τοῦ Οὐάλλενσταϊνού, ὁ ὁποῖος, ἀποσυρθεὶς εἰς Βοημίαν τὸ 1634, κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ μυστικῶν ἀπεσταλμένων τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν πάλιν ἕνεκα τῆς φονικῆς μάχης τῆς Νορτλιγγένης τὸ 1634. Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας ἠνώθη καὶ αὐτὸς ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆς Πράγας τὸ 1635 μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τῆς Σουηδίας. Ἐπειδὴ δὲ κράτη τινὰ τῆς αὐτοκρατορίας μετέσχον ταύτης τῆς εἰρήνης, οἱ Σουηδοὶ ἠναγκάσθησαν, συνδεόμενοι στενότερον μετὰ τῆς Γαλλίας, νὰ ζητήσωσι τὴν προστασίαν αὐτῆς· διὰ τῶν ἐπιτυχίων δὲ τοῦ Βερνάρδου τῆς Οὐεϊμάρης ἐν τῷ ἄνω Ῥήνῳ καὶ τοῦ Σουηδοῦ στρατηγοῦ Βανέρου, εἰσβαλόντος τὸ 1638 εἰς τὴν Βοημίαν, ἔγειναν πάλιν φοβεροί. Ὁ Σουηδὸς στρατηγὸς Τορτενσὼν μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος διήλθε διὰ πάσης τῆς Γερμανίας, κατετρόμαξε τὴν Αὐστρίαν, ἐταπεινώσε τὸν βασιλέα τῆς Δανίας καὶ ὑπερεπλήρωσε τὴν Σουηδίαν δόξης, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πολέμου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βερνάρδου, δουκὸς τῆς Οὐεϊμάρης 1639, ἡ Γαλλία συμμετέσχε σπουδαίως τοῦ πολέμου τούτου· καὶ τοι δὲ κατὰ πρῶτον τὰ στρατεύματα ταύτης μικρὸν συνετέλεσαν, καὶ ἐνίκηθησαν μάλιστα ἐν Αὐττλιγγένη τὸ 1643, ἐκέρδησαν ὅμως μετὰ ταῦτα λαμπρὰς νίκας κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ βαυαρικῶν στρατευμάτων.

Τέλος δὲ ἡ ἄλωσις τῆς Πράγας ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ στρατηγοῦ Καϊνισμάρκου (Ἰουλίου 25, 1645), ἠνάγκασε Φερδινάνδον τὸν Γ' (ὁ Φερδινάνδος ὁ Β' ἀπέθανε πρὶν, τὸ 1637) νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην, ἡ ὁποία μετὰ ἐπταετεῖς διαπραγματεύσεις εἰς Μυστέρην καὶ Ὁσναβρῦκην ὑπεγράφη ἐν Οὐετσφαλίᾳ τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1648. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Παλατινάτου ἀποκατεστάθη πάλιν, οἱ διαμαρτυρούμενοι ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ ἐξασκῶσιν ἐλευθερίως τὰ τῆς θρησκείας των καὶ ὅμοια προνόμια πρὸς τὰ τῶν καθολικῶν. Κατὰ ταύτης ὅμως ὁ Πάπας διεμαρτυρήθη, ἀλλὰ ματαίως. Μέρος τῆς Πομερανίας ἐδόθη εἰς τὴν Σουηδίαν, καὶ ἡ Ἀλσάκη εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Ὀλλανδία ἐκηρύχθησαν ἀνεξάρτητοι, ὅλαι δὲ αἱ κατακτηθεῖσαι ἀποικίαι παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, καὶ τὸ κράτος τοῦτο ἤδη ἔφθασεν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τοῦ μεγαλείου του, ἡ δὲ Γερμανία ἐξέπεσε πολὺ, διότι πλείστα πόλεις αὐτῆς κατεστράφησαν, καὶ κατέστη πλήρης ἐρείπων καὶ ἑλαινῆς καταστροφῆς καὶ ἐρημώσεως.

§ 79. Ῥωσσία.

Τὴν ἐννάτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἡ Ῥωσσία κατοικεῖτο ὑπὸ

διαφόρων σκυθικῶν καὶ ταρταρικῶν φύλων καὶ ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ καὶ ἀνεξάρτητα κράτη, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα ἦσαν τὸ Κίεβον καὶ ἡ Νοβγοροδία. Τὸ 850 ἐκ Σκανδιναυίας ἡγήτωρ ὀνόματι 'Ρούρικος, ἐκυρίευσεν τὴν Νοβγοροδίαν καὶ θεωρεῖται οὗτος ὡς ὁ πρῶτος τῆς 'Ρωσσίας κυρίαρχος. 'Επὶ Βλαδιμήρου τοῦ μεγάλου 980 — 1015 εἰσέχθησαν εἰς 'Ρωσίαν ἡ χριστιανικὴ ὀρθόδοξος πίστις, αἱ τέχναι, τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὅπως οὖν εὐσταθῆς κυβέρνησις. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου διεμοίρασαν τὴν χώραν οἱ υἱοὶ του καὶ ἐπὶ ἑκατὸν σχεδὸν ἔτη ὑπέστη τὰ πάνδεινα ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων καὶ εἰσβολῶν τῶν γειτόνων τῆς Πολωνῶν. Τὸ 1223 εἰσβαλόντες εἰς αὐτὴν οἱ Τάρταροι, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζίγγις-Χάν (§ 65) κατέστρεψαν τὰς πόλεις, κατέσφαξαν τοὺς κατοίκους καὶ ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας οἱ 'Ρῶσσοι ἡγεμόνες διετέλουν ὑποτελεῖς τῶν κατακτητῶν τούτων. Τὸ 1462 'Ιβάν ('Ιωάννης) ὁ μέγας, ὁ διὰ τὸν ἄγριον χαρακτῆρά του ἐπονομασθεὶς Τρομερὸς, ἀπληθεύησε τὴν 'Ρωσίαν τῆς ὑποτελείας, συνήνωσεν εἰς ἓν τὰς διαφόρους αὐτῆς ἡγεμονίας, καὶ κατέστησε πρωτεύουσαν τὴν Μόσχαν, μάλιστα δὲ ἤρχισε νὰ ἀποβλέπῃ καὶ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου. 'Ο ἐγγονος τούτου 'Ιβάν Βασιλειάδης, βασιλεύσας τὸ 1533, ἔλαβε πρῶτος τὸ ὄνομα Κζάρος (Καῖσαρ), κατέστειλε τὰς τῶν Ταρτάρων ἐπιδρομὰς καὶ συνέστησε τὸ στρατιωτικὸν τάγμα τῶν Στερλιτωῶν (τοξοτῶν) καὶ διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Σιβηρίας ὑπερεδιπλασίασε τὴν ἑκτασιν τοῦ βασιλείου.

Τὸ 1613 ἀναγορευθέντος ὑπὸ σύμπαντος τοῦ λαοῦ Κζάρου Μιχαήλ τοῦ 'Ρωμανοφ, τὸ γένος ἔλκοντος ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ 'Ρουρίκου, ἡ 'Ρωσία ἤρχισε νὰ μεγαλύνηται καὶ σπουδαία νὰ καθίσταται πλέον ἐν ταῖς μοναρχίαις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Καὶ ἀπέβαλε μὲν ὁ Κζάρος μέρη τινὰ τοῦ βασιλείου του, παραχωρηθέντα εἰρήνης χάριν εἰς τὰ γειτονικὰ κράτη, ἔνθεν μὲν τῆς Σουηδίας, ἔνθεν δὲ τῆς Πολωνίας, ἀλλ' ἔκτισε φρούρια, προσεκάλεσε ξένους ἐμπείρους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, προήγαγε τὴν ἐμπορίαν διὰ συνθηκῶν ὠφελίμων μὲ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν 'Αγγλίαν καὶ ἐβελτίωσε τὸ στρατιωτικὸν του. 'Αλλὰ τῆς 'Ρωσσίας τὸ μεγαλεῖον ἀπέκειτο εἰς τὸν τὸ 1689 ἀναβάντα τὸν θρόνον Πέτρον τὸν Μέγαν.

Οὗτος ἦτο ὁ νεώτατος υἱὸς τοῦ Κζάρου 'Αλεξίου δεκαεπταετῆς δὲ τὴν ἡλικίαν ἐβασιλεύσε μόνος, περιορίσας εἰς μοναστήριον τὴν ἑως τότε ἐπ' ὀνόματί του βασιλεύσαν ἀδελφὴν του Σοφίαν, παραμερίσας δὲ τὸν ἀνίκανον ἀδελφόν του 'Ιβάν.

Καὶ πρῶτον ὁ μέγας τῷ ὄντι οὗτος ἡγεμὼν ὑπέβαλε τὸν ἄτακτον ἕως τότε στρατὸν του εἰς εὐρωπαϊκὴν πειθαρχίαν, εἴτα δὲ ἐκυρίευσεν τὴν 'Αζόφην παρὰ τῶν Τούρκων τὸ 1694. Διευθετήσας δὲ τὰ

ἐσωτερικὰ τοῦ βασιλείου του μετέβη εἰς Ὀλλανδίαν, Ἀγγλίαν καὶ ἄλλας χώρας πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων ναυπηγικῆς καὶ ἄλλων μηχανικῶν ἐπιστημῶν καὶ παραλαβὴν τεχνιτῶν, ἵνα τὸν συνδράμωσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων σχεδίων του.

Ἐπαναστατησάντων τὸ 1698 ἐν Ῥωσσίᾳ τῶν Στερλιτσῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπισπεύσῃ ὁ Πέτρος τὴν εἰς Ῥωσσίαν ἐπάνοδόν του ἔλθων δὲ κατήργησε τὸ φοβερὸν αὐτὸ τάγμα, πλείστους ὅσους φονεύσας, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξουσιάζῃ πλησιοχώρους τοῦ βασιλείου του χώρας, αἵτινες τῷ ἐχρειάζοντο, ἵνα ἔχῃ λιμένας εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ἡττηθεὶς πολλάκις ὑπὸ τοῦ περιφήμου βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου τοῦ IB', καὶ μάλιστα ἐν Νάρβα (μ. Χ. 1700), ἐνθα 100,000 Ῥώσων κατετροπώθησαν ὑπὸ 8,000 Σουηδῶν, δὲν ἀπεθαρρύνθη, ἀλλὰ μάλιστα ἔλεγεν, ὅτι νικῶντες ἡμᾶς οἱ Σουηδοὶ, θὰ μᾶς διδάξωσι νὰ τοὺς νικῶμεν. Ὁρμηθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ εἰρηνικοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας εἰς τὸν πρὸς τοὺς Πολωνοὺς καὶ τοὺς Σάξωνας πόλεμον, ἐκυρίευσεν ἐκ τῶν χωρῶν αὐτοῦ τὴν Ἰγνήριαν καὶ τὴν Καρηλίαν καὶ τὸ 1702 τὴν πόλιν Μαρμεμπούργον· τὸ δὲ ἐπὶ ἐτος ἔθηκε τὰ θεμέλια τῆς Πετροπόλεως, καὶ τὸ 1709 ἐνίκησε κατὰ κράτος ἐν Πουλτόβα τὸν εἰρηνικόν Κάρολον IB'. ὅστις ἤδη διηρέθισε κατὰ τοῦ Πέτρου τοὺς Τούρκους, οἵτινες μετ' οὐ πολὺ περικυκλώσαντες μὲ 200,000 ἐμπειροπολέμου στρατοῦ τὴν μικρὰν τοῦ Πέτρου παρεμβολήν, ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὸν ἐσχατὸν κίνδυνον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐσώθη, φθείρας διὰ δωροδοκίας τοὺς ἀρχηγούς τῶν Τούρκων κατ' εἰσήγησιν νέας τινὸς, ὀνόματι Αἰκατερίνης, τὴν ὁποίαν καὶ ἐνυμφεύθη ἐπιστήμως ὕστερον· ἐσώθη δὲ οὕτω μετὰ τῶν στρατιωτῶν του ἀπολέσας ὅμως τὴν Ἀζόφην (1711). Ἀσφαλίσας δὲ τὰς ἐν τῇ Βαλτικῇ κτήσεις του, προσέλαβεν ὕστερον, θανόντος Καρόλου τοῦ IB', διὰ συνθήκης (1712) τὴν Λιβονίαν, Ἐσθονίαν, Ἰγγρίαν καὶ μέρος τῆς Φιλλανδίας. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ (1716—1717) ἀπῆλθεν ἐκ δευτέρου εἰς Εὐρώπην πρὸς τελειοποίησιν τῶν πρακτικῶν γνώσεών του· εἰσήγαγε δὲ εἰς Ῥωσσίαν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς συγχλήτου αὐτοκράτορ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν, ὀνομασθεὶς μέγας, ὡς καὶ τῷ ὄντι ἦτο. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1725 ἀφ' οὗ ἤδη εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὸ κράτος του τὰς τέχνας τῆς εἰρήνης καὶ συστήσει ἐν Πετροπόλει τὴν πρωτεύουσάν τοῦ βασιλείου του Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν. Πρὶν δὲ ἀποθάνῃ ἔχρισεν αὐτοκράτειραν τὴν γυναῖκά του Αἰκατερίνην Α', ἥτις διετήρησε τὴν ἀκμαίαν κατάστασιν τοῦ βασιλείου μέχρι τοῦ θανάτου της, συμβάντος δύο ἔτη μετὰ τὸν τοῦ ἀνδρὸς της.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων τῆς Ῥωσσίας περίφημος κατέστη ἡ εἰς τὸν θρόνον ἀναβᾶσα τὸ 1762 Αἰκατερίνη ἡ Β', ἥτις, τὰ σχέδια

τοῦ μεγάλου Πέτρου ἐνεργοῦσα, προσεκτίσαστο εἰς τὸ κράτος τῆς τῆν Ταυρικὴν χερσόνησον (Κριμαίαν), τὴν μικρὰν Ταρταρίαν, τὴν Λιθουανίαν, τὴν Κουρλανδίαν, μέρος μέγα τοῦ Καυκάσου καὶ ἐν ταῖς γενομένης διανομαῖς τῆς Πολωνίας (1772 καὶ 1795) τὸ ἥμισυ μέρος αὐτῆς.

Παῦλος ὁ υἱὸς τῆς, διαδεχθεὶς αὐτὴν τὸ 1796, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν, καὶ οἱ στρατοὶ αὐτοῦ ἐπροχώρησαν μέχρι Ἑλβετίας (1799). Τοῦτον, δολοφονηθέντα ὑπὸ τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους του, διεδέχθη Ἀλέξανδρος ὁ Α', ὅστις, καί περ πολεμῆσας πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ ἀποτυχὼν, ὡς θέλομεν ἴδῃ κατωτέρω, προσεκτίσαστο τὴν Φιλανδίαν, τὴν ἀνατολικὴν Βοθονίαν, τὴν τῆς Τουρκίας Βεσσαρβίαν καὶ τὴν Γεωργίαν (1815).

Ὁ τοῦτον διαδεχόμενος Νικόλαος Α', προσέθηκεν εἰς τὸ κράτος του τὴν περσικὴν Ἀρμενίαν καὶ τόπους τινὰς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δανουβίου, συνετέλεσε δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου δικαιωμάτων τῶν ὀρθοδόξων.

§ 80. Ἕλληνες καὶ Τούρκοι (1453—1715).

Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ὑπέκυψεν ἤδη, ὡς ἴδαμεν ἐν § 56, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Ἡ ἐν τῇ ἀλωθείᾳ παρ' αὐτῶν Κωνσταντινουπόλει σφαγὴ καὶ διαρπαγὴ διήρκεσεν ἐπὶ δύο ἡμέρας, διετάχθη δὲ ἡ κατάπυσις τῆς, ἵνα μὴ ἐρημωθῇ καθ' ὁλοκληρίαν ἡ μητρόπολις αὕτη. Καὶ τῶν ἀπὸ τῆς σφαγῆς δὲ σωθέντων ἀφηρέθησαν τὰ καλλίτερα κτήματα καὶ αὐτοὶ ἀπεκλείσθησαν πάντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ὑπεχρεώθησαν δὲ τούντεῦθεν νὰ ἐξαγοράσωσι κατ' ἔτος τὴν ὑπαρξίν των πληρώνοντες ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας χαράτσειον, δηλ. προσωπικὸν ἢ κεφαλικὸν φόρον· ἐπαιρνον δὲ οἱ ἐκπορθοῦνται καὶ τὰ νεαρὰ τέκνα τῶν χριστιανῶν, ἅτινα ἀνέτρεφον ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ καὶ κατέτασσον εἰς τὸ τῶν Γιανισσάρων τάγμα. Ὁ Μωάμεθ, νομίσας συμφέρον νὰ φεισθῇ τῆς θρησκείας τοῦ κατακτηθέντος λαοῦ, διέταξε νὰ προχειρισθῇ νέος πατριάρχης ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος· προχειρίσθη δὲ ὡς τοιοῦτος ὁ Γεώργιος Σχολάριος, ἐπονομασθεὶς Γεννάδιος, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πεπαιδευμένος καὶ ἐνάρετος. Ἡ ἀγία Σοφία ὅμως καὶ αἱ ὠραιότεραι ἐκκλησίαι μετεβλήθησαν εἰς δζαμιά.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Μωάμεθ συνεπλήρωσε τὴν κατάκτησιν τοῦ ἐπὶ λοιποῦ κράτους εὐχερῶς· ὁ Σκενδέρμπεης ὅμως ἔμεινεν ἀγέρωχος ἀπέναντι τοῦ τρομεροῦ κατακτητοῦ, ὡς καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων-

σταντινουπόλεως διατέλει. Ὁ Μωάμεθ ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν (1454) συνθήκην ὑποταγῆς ἐπὶ μετρίῳ φόρῳ, ἀλλ' ὁ Σκενδέρμπεης ἀπέρριψεν αὐτὴν καὶ ὀχυρώσας τὴν Κρούαν δις κατετρόπωσε τὸν ἐχθρικὸν στρατόν· καὶ τότε μὲν ἔνεκεν ἄλλων ἀσχολιῶν δὲν ἐξεστράτευσεν πάλιν κατ' αὐτοῦ ὁ Μωάμεθ, περὶ δὲ τὸ 1465 εἰσέβαλεν εἰς Ἀλβανίαν μετὰ 200,000 ἀνδρῶν καὶ ἀπέκλεισε τὴν Κρούαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν κατάρθωσε τι· μόνον δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σκενδέρμπεης, συμβάντα τὸ 1467, ὑπετάχθη ἡ χώρα αὕτη εἰς τοὺς Τούρκους. Ἀπέθανε δὲ ὁ Μωάμεθ κατὰ τὸ 1481 εἰς ἡλικίαν 52 ἐτῶν. Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Βαϊαζίτης, προσηνέχθη ἐπιεικέστερον πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Ὁ Σελίμης, βασιλεύσας ἀπὸ τὸ 1512 μέχρι τοῦ 1520, ἠθέλησε νὰ μεταβάλλῃ ἀπάσας τὰς ἐκκλησίας εἰς δζαμία καὶ νὰ ἀναγκάσῃ πάντας τοὺς χριστιανοὺς νὰ παραδεχθῶσι τὸν Ἰσλαμισμόν ἐπὶ ποινῇ θανάτου, ἀλλὰ εὐτυχῶς ὁ βεζύρης Πιρὶ Πασᾶς, συμφώνως μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς θρησκείας τῶν Ὀθωμανῶν Δζεμαλῆ, καὶ τοῦ τῶν ὀρθοδόξων πατριάρχου Ἱερεμίου Ι', δι' ἐπιτηδείου πολιτικῆς ἔπεισαν τὸν Σουλτάνον νὰ ἀλλάξῃ γνώμην. Μετέβαλεν ὅμως ὁ Σελίμης εἰς δζαμία τοὺς καλλιτέρους ναοὺς, ἀφῆσας μόνον μικροὺς τινὰς καὶ εὐτελεῖς, διατάξας νὰ μὴ ἀνεγείρωσι πλέον ἄλλους, εἰμὴ μόνον ἐκ ξύλων. Ἀπέθανε δὲ οὗτος, ἐν ᾧ ἡτοιμάζετο νὰ κυριεύσῃ τὴν Ῥόδον, ὑπὸ τῶν Φράγκων ἐτι κατεχομένην.

Ἰστέον δὲ, ὅτι οἱ Ἑνετοὶ κατεῖχον, ὅτε ἡλώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Κωνσταντινούπολις, τὴν Ἐπτάνησον, τὴν Ναυπλίαν, τὴν Μεθώνην καὶ τὴν Κορώνην, τὴν Πύλον, τὴν Μονεμβασίαν, τὴν Ναύπακτον, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Εὐβοίαν, ὕστερον δὲ ἔλαβον καὶ τὴν Κύπρον· ἄλλοι δὲ Λατῖνοι εἶχον νήσους τινὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὴν Ῥόδον.

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Σελίμην Σουλεϊμάνος ὁ περιφημώτατος τῶν Σουλτάνων ἐκυρίευσεν τὴν γενναίως ἀντιστάσαν Ῥόδον τὸ 1522· εὐθὺς δὲ παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν καὶ αἱ ἀνήκουσαι εἰς αὐτὴν ὀκτὼ μικραὶ πέραξ αὐτῆς νῆσοι. Καταπολεμήσας δὲ ὕστερον τὴν ἐπαναστάτησάν τιναν Ἡπειρον, ἐπολιορκήσας τὴν Κέρκυραν, ἥτις γενναίως ἀντέκρουσε τὰ ὀθωμανικὰ στρατεύματα· ἰδίως δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς νήσου ταύτης οἱ Ἕλληνες αὐτῆς κάτοικοι. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Σουλτάνου ὑπετάχθη καὶ τὸ Αἰγαῖον εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ ἀπώλεσαν οἱ Ἑνετοὶ πάντα τὰ ἐν Πελοποννήσῳ φρούρια αὐτῶν. Οὗτος ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Μολδαυίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ κατέστησε φοβεράν τὴν τουρκικὴν δύναμιν. Ὀνομάσθη δὲ παρὰ μὲν τοῖς Τούρκοις Κανουνῆ, ἥτοι νομοθέτης, ἐπεὶ δὲ συνηρμολόγησεν εἰς ἐν τὴν τουρκικὴν νομολογίαν (Κανουνναμέ), παρὰ δὲ τοῖς Εὐρωπαίοις μέγας, διὰ τὰ κατορθώματά του.

Ἀποθανὼν ὁ Σουλεϊμάνος τὸ 1566 ἀφῆκε διάδοχον Σελίμην τὸν υἱόν του, ὅστις ἐπολιόρκησε τὴν Κύπρον. Μετὰ δὲ δύο μηνῶν πολιορκίαν παρεδόθη ἡ Λευκωσία, ἔπεσαν δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Κύπρου φρούρια, ἐκτὸς τῆς Φαρμαγόστης (Ἀρμιοχώστου), ἥτις δὲν παρεδόθη, εἰμὴ τὸ 1571. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος συνεκροτήθη καὶ μεγάλη πλοῖα παρτάχθησαν κατὰ τριακοσίων ὀθωμανικῶν. Ἰωάννης ὁ ἐπιλεγόμενος Αὐστριακὸς, ναύαρχος ὢν σύμπαντος τοῦ στόλου ἐκείνου, ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ὀθωμανικόν. Ἀλλ' οὐδόλως ὠφελήθησαν οἱ Χριστιανοὶ ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης νίκης, διότι ὀλίγον μετέπειτα, κατασκευάσαντες οἱ ὀθωμανοὶ στόλον νέον, ἠνάγκασαν τοὺς Ἑνετοὺς νὰ συνθηκολογήσωσι, παραχωρήσαντες ὀριστικῶς εἰς τοὺς Τούρκους τὴν Κύπρον καὶ πληρώσαντες 300,000 φλωρίων διὰ τὰ ἐξόδα τῆς ἐπ' αὐτὴν ἐκστρατείας.

Ἀπέθανε δὲ ὁ Σελίμης τὸ 1574, ἀφῆσας διάδοχον τὸν πρωτότοκον υἱόν του Μουράτην Γ'. Οὗτος δὲ ἐκήρυξε κατὰ τῆς Οὐγγαρίας πόλεμον, τὸν ὅποιον δὲν ἐπρόφθασε τὰ τελειώσειν, ἀποθανὼν τὸ 1593.

Μωάμεθ Γ'. υἱὸς τοῦ Μουράτου, διαδεχθεὶς αὐτόν, ἐπεχείρησε νὰ τιμωρήσῃ τὴν Βλαχίαν, ἀλλ' ἐνίκηθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ ἥρωος Μιχαὴλ ἡγεμόνος αὐτῆς. Μετὰ πολλοὺς δὲ ἄλλους ἀγῶνας καὶ ἐσωτερικὰς ταραχὰς, ἀπέθανεν ὁ Μωάμεθ τὸ 1603, ἀφίς διάδοχον τὸν δεκατετραετῆ υἱόν του Ἀχμέτην Α', ὅστις ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τοῦ τουρκικοῦ κράτους καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ πολέμους.

Τοῦτον δὲ διεδέχθη τὸ 1617 ὁ υἱὸς του Μουσταφᾶς, ὅστις καθρέθη ὡς εὐήθης ὑπὸ τῶν ἀξιοματικῶν τῆς αὐλῆς, ἀναγορευσάντων αὐτὸν υἱόν του Ἀχμέτην Ὀσμάνην. Ὁ νέος Σουλτάνος, ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Πολωνίας, καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ καταβάλῃ τὰ πολωνικά στρατεύματα, ἔκαμε μετ' αὐτῆς εἰρήνην κατὰ τὸ ἔτος 1621. Ἀλλ' οἱ Γιανίτσαροι δυσανεστῆθέντες κατ' αὐτοῦ, καθήρεσαν καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν καὶ ἀνηγόρευσαν πάλιν τὸν Μουσταφᾶν, ἀπομωρανθέντα ὀλοτελῶς. Ἐπεσε δὲ οὗτος μετὰ ἐν ἔτος καὶ ἀνηγορεύθη ὁ ἐννεαετὴς υἱὸς Ἀχμέτου τοῦ Α'. Μουράτης. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἤρξατο προχωροῦσα ἡ παρακμὴ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἐν ᾧ συγχρόνως ἡ τύχη τῶν Ἑλλήνων, ἕνεκα τῆς φυσικῆς αὐτῶν εὐφύας, ἤρξατο βελτιουμένη. Ὁ νέος Σουλτάνος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τὸ 1623· ἦτο δὲ, καὶ τοι τρυφερᾶς ἡλικίας καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ κηδεμονίαν, σκληρὸς ὑπὲρ πάντας τοὺς προκατόχους του. Οἱ Γιανίτσαροι ἐν τούτοις ἐρεθισθέντες, διότι δὲν τοῖς ἐδόθησαν τὰ συνήθη ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του δῶρα, ἐκίνησαν ταραχὰς, αἵτινες ἔπαυσαν, ἀφ' οὗ ἀπεκαταλίσθησαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Μουράτης ἀπέθανε τὸ 1640· καὶ ἦτο μὲν σκληρὸς καὶ τρυφε-

ρὸς, εἰς τοὺς χριστιανοὺς ὅμως ἔκαμε μέγα τι καλὸν, καταργήσας τὸ ἔθιμον τοῦ ν' ἀρπάζωσιν ἐν καὶ πολλάκις δύο τέκνα ἐξ ἐκάστης οἰκογενείας (τὸ παιδομαζώωμα) καὶ νὰ τὰ κατατάττωσιν εἰς τὸ τάγμα τῶν Γιαντσάρων· ὥστε ἐπ' αὐτοῦ ἔπαυσεν ἐν τῶν δεινότερων δυστυχημάτων τῶν χριστιανῶν, μὴ ἐπαναληφθὲν ὕστερον εἰμὴ ἀπαξ.

Τὸν Μουράτην διεδέχθη ὁ μόνος διασωθεὶς ἀδελφὸς του Ἰβραήμης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤρχισε καὶ ὁ κατὰ τῶν Ἑνετῶν ἐν Κρήτῃ πόλεμος. Τετρακόσια πλοῖα, φέροντα 100,000 στρατιώτας, προσωρμίσθησαν εἰς Κρήτην καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν Κυδωνίαν. Τρεῖς ἐφοδοὶ ἀπεκρούσθησαν μὲ ζημίαν τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τέλος παρεδόθη ἡ πόλις τῇ 22 Αὐγούστου 1645· ἐξηκολούθησεν ὅμως ἐπὶ τινα ἔτη ὁ πόλεμος οὗτος καὶ διήρκει εἰσέτι, ὅτε καθαιρεθέντος καὶ φονευθέντος τοῦ Σουλτάνου Ἰβραήμη, ἀνηγορεύθη ὁ πρεσβύτερος υἱὸς του Μωάμεθ Δ', ἑπταετὴς τὴν ἡλικίαν.

Ἐπὶ τῆς νηπιώδους ἡλικίας τοῦ Μωάμεθ τούτου διώκησαν τὸν τόπον ἡ προμήτωρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, αἵτινες ἐγένοντο αἰτίαι πολλῶν ταραχῶν. Ἐν τούτοις ὁ κατὰ τῆς Κρήτης πόλεμος ἐξηκολούθει, ἀλλὰ κατηναλίσκετο ἐπὶ ματαίῳ ὁ στρατὸς τῶν Ὀθωμανῶν· κατὰ δὲ τὸ 1656 ὁ ἥρως Μοκενίγος κατέστρεψε καὶ συνέλαβεν ἐβδομήκοντα πλοῖα τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Τένεδον, τὴν Σαμοθράκην καὶ τὴν Ἀἴμνον. Ἦδη λοιπὸν ἡ θέσις τῆς Τουρκίας ἦτο δεινὴ, ἀλλὰ γενόμενος μέγας βεζύρης ἄνθρωπος δραστήριος καὶ εὐφυής, ὁ Ἀχμέτης Κιοπρουλῆς, ἔσωσεν αὐτὴν τοῦ κινδύνου. Ναυπηγήσας πολυάριθμον στόλον ἐπεμψεν αὐτὸν κατὰ τοῦ τότε εὐτυχούντος Μοκενίγου, ὅστις προσέβαλεν αὐτὸν τὴν 19 Ἰουλίου 1656· ἀλλ' ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης σφαῖρα πεσοῦσα ἐν τῇ ναυαρχίδι ἀνῆψε τὴν ἀποθήκην τῆς πυρίτιδος, ὅθεν ἡ ναυαρχὴς κατεστράφη· ὁ Μοκενίγος ἐφρονεύθη, ὁ δὲ ἐνετικὸς στόλος ἐτράπη εἰς φυγὴν· ὑπέταξε δὲ τότε πάλιν ὁ ὀθωμανικὸς στόλος τὰς νήσους, ὃς εἶχε κυριεύσει ὁ Μοκενίγος· ἀλλ' ἀποθανόντος τοῦ Κιοπρουλῆ, τὰ πράγματα ἐπανῆλθον εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν. Οἱ Τούρκοι ἐξεστράτευσαν πάλιν τὸ 1666 κατὰ τῆς Κρήτης, ἥτις μετὰ τρία ἔτη τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1669, παρεδόθη, παρεκτὸς δύο λιμένων, ὧν ἔμειναν κύριοι οἱ Ἑνετοί. Τῷ 1676, ὁ Σουλτάνος οὗτος ἀνεγνώρισεν ἐπιστήμως τὴν ιδιοκτησίαν τῶν ὀρθοδόξων ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου, τὴν ὁποίαν ἕως τότε διημφισβήτησαν οἱ δυτικοί. Ἦδη δὲ διωρίσθη καὶ διερμηνεὺς τῆς κυβερνήσεως Ἕλλην. Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας, μεθ' ἧς μετὰ τρία ἔτη συνῆψε συνθήκην ὠφέλιμον εἰς αὐτὴν. Ἐκῆρυξε δὲ πόλεμον ὕστερον καὶ κατὰ τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Αὐστρίας, καὶ οἱ ὀθωμανικοὶ στρατοὶ ἐπολιορκήσαν καὶ αὐτὴν τὴν Βιέννην, ἥτις ἤθελε παραδοθῆ, ἐὰν μὴ ἤρχετο ὁ τῆς Πολωνίας βασιλεὺς Σοβιέ-

σης εἰς βοήθειάν της. Οὗτος κατετρόπωσε τοὺς Τούρκους, οἵτινες καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας μάχας ἀπεδείχθησαν ἀτυχεῖς. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἑνετοὶ ἐκυρίευσαν κατὰ τὸ 1684 τὴν Λευκάδα καὶ τὴν Πρέβεζαν. Τρία δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἥρως Μοροζίνης, ὁ ἐπικληθεὶς πελοποννησιακὸς, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Καινισμάρκου, ἐκυρίευσεν τὴν Πελοπόννησον πᾶσαν ἐκτὸς τῆς Μονεμβασίας, κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν ὁποίων βόμβα πεσοῦσα εἰς τὸν Παρθενῶνα, ἀκέραιον ἕως τότε ὄντα καὶ χρησιμεύοντα εἰς πυριταποθήκην, κατέστρεψεν αὐτόν. Ὁ Μοροζίνης ἐξεστράτευσεν ὕστερον κατὰ τῆς Εὐβοίας, ὅπου μὴ δυνηθεὶς νὰ κατορθώσῃ τι ἀνεχώρησε. Κυριεύσας δ' ἐπὶ τέλους καὶ τὴν Μονεμβασίαν, κατὰ τὸ 1690, ἀπέθανε μετ' ὀλίγον πρὶν τακτοποιήσῃ τὰς κατακτηθείσας χώρας. Κατὰ τὸ 1693 οἱ Ἑνετοὶ ἐκυρίευσαν πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἐν αἷς καὶ τὴν Χίον, ἣν ὅμως ἀπώλεσαν μετ' ὀλίγον.

Ἐν ᾧ δὲ ἐγίνοντο αἱ συνεχεῖς αὗται νίκαι τῶν Ἑνετῶν, οἱ Ἕλληνες τρέφοντες ἐλπίδας κενὰς, μετὰ χαρᾶς ἐδέχθησαν καὶ ἐδοήθησαν μάλιστα τοὺς νέους τούτους δεσπότης τῶν ἄλλ' ἢ χαρὰ αὐτῶν ὑπῆρξε βραχεία, διότι οἱ Ἑνετοὶ προσέβαλον τὸ κύριον τοῦ ἀνθρώπου αἵσθημα, τὴν θρησκείαν, ζητοῦντες νὰ τοὺς καταστήσωσι δυτικoὺς, καὶ πρὸς τούτοις ἐπίεζον τοὺς Πελοποννησίους. Κατὰ παράδοξον δὲ συγκυρίαν, ὁ τότε Βεζύρης Κιοπρουλῆς Μουσταφᾶς μετὰ μεγίστης ἐπικείας ἐφέρετο πρὸς τοὺς Χριστιανούς, ἐπιτρέψας αὐτοῖς νὰ ἀνεγείρῳσιν ἐκκλησίας, καὶ προστατεύσας αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀδίκων καταδιώξεων. Ταῦτα δὲ πάντα συνετέλουν εἰς τὸ νὰ ψυχραίνωσι τοὺς Ἕλληνας πρὸς τοὺς Ἑνετούς. Διορισθεὶς δὲ ὁ Λιβέριος Ἰερακάρης ἡγεμὼν τῶν Μανικῶν ὑπὸ τοῦ Κιοπρουλῆ Μουσταφᾶ, ἠνώθη μετὰ τῶν Τούρκων ἀναφανδὸν καὶ ἐπολέμει τοὺς Ἑνετούς.

Ἐν τούτοις ἡ τῆς Τουρκίας παρακμὴ καθ' ἑκάστην προὔχρει, αἱ δὲ ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ συνετέλουν εἰς τὸν μαρασμὸν τοῦ κράτους, ὥστε ἐπὶ Μουσταφᾶ Β'. ἐγένετο εἰς Κάρλοβιτς, κατὰ τὴν 26 Ἰανουαρίου 1699, εἰρήνη, δι' ἧς οἱ Τούρκοι ἔχασαν πολλὰς χώρας, οἱ δὲ Ἑνετοὶ ἀνεγνωρίσθησαν κύριοι τῆς Πελοποννήσου. Ἐν ὀνόματι τῆς Τουρκίας ἐνήργει εἰς Κάρλοβιτς ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὁ ἐξ ἀπορρήτων, ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδίδασκεν εἰς τὸ ἐν τῷ πατριαρχείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχολεῖον, ἔπειτα δὲ ἐγένετο διερχόμενος. Ἀλλ' οἱ Ἑνετοὶ, ὡς εἵπομεν, ἤρχισαν νὰ φέρωνται λίαν δεσποτικῶς πρὸς τοὺς Χριστιανούς, ἐν ᾧ οἱ Τούρκοι περιεποιοῦντο ἡδὴ αὐτούς. ὥστε οἱ Χριστιανοὶ, ὅτε κατὰ τὸ 1715 ὁ βεζύρης Ἀλῆς ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἑνετῶν, οὐ μόνον δὲν ἐδοήθησαν αὐτοὺς κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐκδίωξίν των. Ὁ Καπετὰν Πασᾶς (ναύαρχος) διευθύνθη πρῶτον κατὰ τῆς Τήνου, τὴν ὁποίαν

ἐκυρίευσεν εὐθὺς, ἐν ᾧ ὁ στρατός κατὰ Ἰούνιον ἐφθασεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν παρακολουθοῦντος καὶ τοῦ Σουλτάνου μετὰ τῆς ἱερᾶς σημαίας. Ἡ Κόρινθος ἔπασσε μετ' ὀλίγον· ἔπειτα τὸ Ναύπλιον, ἡ Κορώνη, ἡ Μεθώνη, αἱ Πάτραι καὶ ἡ Μονεμβασία. Ἀπασα λοιπὸν ἡ Πελοπόννησος ὑπέκυψε πάλιν εἰς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν ἐντὸς 101 ἡμερῶν. Πρὸς τούτοις οἱ Ἕνετοὶ ἔχασαν καὶ τοὺς τελευταίους τόπους τοὺς ὁποίους ἐξουσίαζον ἔτι εἰς Κρήτην, δηλ. τὴν Σούδαν καὶ τὴν Σπιναλόγγαν. Καὶ συνεμάχησαν μὲν κατὰ τὸ ἀκύλουθον ἔτος μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ ἐκέρδησαν ἀρκετάς νίκας, ἐν τῇ συνθήκῃ ὅμως τῇ γενομένῃ κατὰ τὸ 1818 τὴν 21 Ἰουλίου εἰς Πασσοραβίκην μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑνετίας καὶ Αὐστρίας, ἡ Ἑνετία ἐστερήθη ὀριστικῶς τὴν Πελοπόννησον τὴν Τήνον καὶ τὰς ἐν Κρήτῃ Σούδαν καὶ Σπιναλόγγαν, ἀποδοθείσας εἰς τοὺς Τούρκους.

§ 81. Προπαρασκευὴ τῆς σωτηρίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους συνετέλεσεν ἰδίως καὶ διέτηρσε καὶ τὴν ἐθνικότητά του ὁ χριστιανισμός. Ὁ πατριάρχης τοῦ ἔθνους ἦτο ὁ ἀνώτατος θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς οὕτως εἰπεῖν ἀρχων. Μετ' αὐτὸν εἵποντο κατὰ βαθμοὺς οἱ μητροπολίται, ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, ἱερεῖς κλ. Προσπάθουν δ' οὗτοι καὶ νὰ ἐξομαλύνωσι τὰς μεταξὺ Χριστιανῶν διαφορὰς καὶ νὰ συμβιβάζωσιν αὐτούς. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπῆρχε καὶ ἡ τάξις τῶν μοναχῶν, οἵτινες ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς καὶ τῆς ἐρημίας ἔζων ἀληθῶς ἀνεξάρτητοι. Ἡ τάξις αὕτη τοῦ ἔθνους ἦτο καὶ ἡ μᾶλλον πεπαιδευμένη· ἰδίως δὲ οἱ τοῦ ὁρους Ἀθῶνος ἦσαν οἱ μᾶλλον σεβαστοὶ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Τούρκοις. Ὅτι δὲ προσέτι συνετέλεσεν εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ τῶν Τούρκων ἀπέχθεια πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν παιδείαν· διὰ τοῦτο ἐκλήδοντο τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων, ἵνα, ἐργαζόμενοι οὗτοι τὴν γῆν, πληρῶνωσι φόρους, καὶ ἵνα μεταχειρίζονται αὐτοὺς εἰς τὰς ὑποθέσεις των, ἀναγκαιοτάτους αὐτοὺς νομίζοντες. Ἀνέβησαν ὕστερον οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦ μεγάλου διερμηνέως ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ Παναγιώτου Νικουσίη ἤρchiσε νὰ δίδηται εἰς αὐτούς, οἵτινες ἤδη διὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτῶν διερμηνέων πολλάκις πολλὰ καθώρθωσαν παρὰ τοῖς Τούρκοις. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὠφέλησε καὶ ἄλλως τοὺς Ἕλληνας ἡ εἰς τὰ τουρκικὰ ἀξιώματα εἰσαγωγή αὐτῶν, δηλ. εἰς τὰς δύο διερμηνείας τῆς Πύλης καὶ τοῦ στόλου καὶ εἰς τὰς ἡγεμονίας τῆς Δακίας, διότι παρεσκευάζόν τινες τὰ τέκνα των εἰς τοῦτο καὶ ἐδίδασκον αὐτὰ καὶ ξένας διαλέκτους καὶ τὴν ἑλληνικὴν καλῶς· ὅθεν

καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὑπερέβατο. Καὶ ἰνδικὴ δὲ τις διοίκησις διεσώθη, διότι τὰ χωρία καὶ αἱ ἐπαρχίαι, ὧν τὰ κτήματα ἔμειναν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑλλήνων, διφκοῦντο ὑπὸ προεστώτων, πρωτογερόνων, γερόνων καὶ δημογερόνων Ἑλλήνων, οἵτινες, ὁρθῶ τῷ λόγῳ, προσεπάθουν νὰ προστατεύωσι τοὺς κατοίκους ἀπὸ τῶν καταχρήσεων τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων. Ἰδίως δὲ οἱ κάτοικοι τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Μάνης ἐφύλαξαν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν.

Ἡ Μάνη, οὐσα ἄγονος καὶ ξηρὰ, κατφεύετο ὑπὸ φυλῆς, ἥτις διετήρησε τὰς πολεμικὰς αὐτῆς ἐξεις, καὶ περ διατρέξασα δεκαπέντε αἰῶνας παρακμῆς. Οἱ Μανιάται ἀντέστησαν ἐπὶ μακρὸν καὶ πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς καὶ πρὸς τοὺς Τούρκους, διὰ τοῦτο καὶ οἱ Τούρκοι, φρονηώτερον τῶν Ἑνετῶν κρίνοντας, περιποιήθησαν πολλάκις αὐτοὺς. Ομοίως καὶ οἱ μάχιμοι ὄρειοι κάτοικοι τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Πηλίου ὄρους, τοῦ Πίνδου, τῶν Ἀγράφων ἀντέστησαν τοσοῦτον γενναίως, ὥστε οἱ Τούρκοι οὐ μόνον ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς διαφόρους ἀρχηγοὺς αὐτῶν ἀνεγνώριζον· ἐκάλουν δὲ αὐτοὺς ἀρματωλοὺς. Οἱ ἀρματωλοὶ οὗτοι, ἄλλοτε μὲν πολλοὶ, ἄλλοτε δὲ ὀλίγοι, ἐξήρχοντο παγανιά, ὡς ἔλεγον, ὅτε μὲν βοηθοῦντες τοὺς Τούρκους ἐπὶ ἀδράᾳ πληρωμῇ, ὅτε δὲ πολεμοῦντες πρὸς αὐτοὺς. Ἡ ζωὴ των ἦτο ἀδιάκοπος πάλη, τὴν ὁποίαν πολλάκις πάνυ λαμπρῶς ἐξεικονίζουσι τὰ δημοτικὰ τῆς Ἑλλάδος ἄσματα.

Ἄλλ' ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι πολὺ μαχιμώτεροι καὶ μεγαλοφυχώτεροι τῶν ἀρματωλῶν, οἱ κλέφται, ὧν τὸ ὄνομα δὲν εἶχε τὴν σημερινὴν κακὴν σημασίαν, ἀλλ' ἐσήμαινε τὰ παλιὰ κάρια ἐκεῖνα, τοὺς γενναίους ἐκείνους ἄνδρας, οἵτινες μὴ καταδεχθέντες νὰ συνθηκολογήσωσιν, ἔστω καὶ ἐντίμως, μετὰ τῶν Τούρκων, ἀπεσύρθησαν εἰς τοὺς ἀπροσίτους αὐτῶν βράχους καὶ ἐπεχείρουν ἐκεῖθεν ἐπιδρομὰς κατ' αὐτῶν. Ἐμπνεόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων, εἰς ἃς εὕρισκοντο, ἐποίησαν τὰ κλέφτικα λεγόμενα τραγούδια, τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως.

Σχολεῖα.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ προοδεύωσι καὶ εἰς τὰ γράμματα· εἰς Χίον, εἰς Σμύρνην ἰδρύθησαν ἐκπαιδευτήρια, εἰς δὲ τὰ Ἰωάννινα ἰδρύθη τὸ περιφημότερον τούτων περὶ τὸ 1690 καὶ διετηρήθη μέχρι τοῦ 1820. Ἐξ αὐτῆς τῆς σχολῆς πολλοὶ μαθηταὶ ἐξῆλθον καὶ διέχυσαν τὰ νάματα τῆς παιδείας εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰ Ἰωάννινα συνέστη ἔτι καὶ δεύτερον σχολεῖον, τοῦ ὁποίου πρῶτος διδάσκαλος ὑπῆρξε τὸ 1742 ὁ περιφανὴς Εὐγένιος Βούλγαρις Κερκυραῖος, γεννηθεὶς

κατὰ τὸ 1716. Ἡ κρίσις, ὅ-νους καὶ ἡ γλαφυρότης τοῦ ὕφους αὐτοῦ τὸν κατέστησαν εἰς πάσας τὰς σχολὰς περιζήτητον· κατὰ τὸ 1752 μετετέθη καὶ ἐδίδασκεν εἰς Κοζάνην· τρία δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ἐδίδασκεν εἰς τὴν ἐν Ἀθῶν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Ι΄ συσταθεῖσαν σχολήν, ὅπου ἐδίδασκε καὶ ὁ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης Ἱεροδιάκονος Ησλοποννήσιος, καὶ ὁ ἐκ Μεσολογγίου Παναγιώτης Παλαμᾶς. Ἀλλ' ἀφ' οὗ διελύθη ἡ σχολὴ αὕτη, ὁ Εὐγένιος περιηγήθεις ἐπὶ τινα χρόνον ἐφθάσεν εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ἀνεδείχθη ἀρχιεπίσκοπος· ἀπέθανε δὲ ἐκεῖ κατὰ τὸ 1806, συγγράψας καὶ μεταφράσας πολλά. Νικηφόρος δὲ ὁ Θεοτόκης Κερκυραῖος, γεννηθεὶς τὸ 1736, διέπρεψε καὶ ὡς ἱεροκήρυξ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὡς διδάσκαλος εἰς Ἰάσιον, πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας.

Καὶ τὸ ἐν Κυθωνίαις δὲ σχολεῖον, συσταθὲν διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς, ἦτο ἐπισημότατον. Αἱ Κυθωνίαι, μικρὰ κατ' ἀρχὰς καὶ ἀτήμεντος παραθαλάσσιος πόλις τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἀπέναντι τῆς Μυτιλήνης, ἔγινε μεγάλη διὰ τῶν προνομίων, ἅτινα παρεχώρησεν ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις τῇ εἰσηγήσει τοῦ Κυθωνιῶος Οἰκονόμου. Ὁ ἱερομόναχος Βενιαμὶν ὁ Λέσβιος διὰ συνεισφορᾶς ἀνήγειρεν ἐκεῖ λαμπρὸν σχολεῖον καὶ ἐπρόικισεν αὐτὸ, διδάξας πρῶτος ἐν αὐτῷ. Οἱ μαθηταὶ κατῴκουν ἐντὸς, ἐὰν δὲ ἦσαν πτωχοὶ, ἐκέρδαινον τὸν ἐπιούσιον ἄρτον διδάσκοντες τοὺς τῶν κατωτέρων τάξεων. Καὶ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη πληθὺς ἀνθρώπων πεπαιδευμένων ἐδίδασκε καὶ διεσκόρπιζε τὴν παιδείαν, ἥτις ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος.

Μέγα δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν παιδείαν τοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν αὐτοῦ καὶ ὁ σοφὸς Ἀδαμάντιος Κοραῆς (1748—1833).

§ 82. Ἀπόπειρα ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἦδη ἀπὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου οἱ χριστιανοὶ ἤρχισαν ν' ἀναθέτωσι τὰς ἐλπίδας τῶν εἰς τὴν Ῥωσσίαν· εἰς τοῦτο συνετέλεσεν οὐ μόνον ἡ ταυτότης τῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ ἡ προσπάθεια τὴν ὁποίαν κατέβαλον πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ Πέτρου αὐτοκράτορες εἰς τὸ νὰ κερδήσῃ τὴν εὐνοίαν ταύτην τῶν Ἑλλήνων· ὅθεν πληθὺς ἡρώων κατοίκων τῶν ἀπροσίτων ἑλληνικῶν ὁρέων καὶ χωρῶν κατετάσσοντο εἰς τὰ Ῥωσικὰ στρατεύματα καὶ ἀνέχοντο πολλοὶ εἰς τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα, πληθὺς δ' ἄλλων Ἑλλήνων, κατατρεχομένων ἢ ὅπως δήποτε παρὰ ἐλπευμένων, κατέφυγεν ἐκεῖσε, ὅπου εὗρισκε προστασίαν καὶ βοήθειαν. Πέτρος ὁ μέγας ἔπεμπε δῶρα πλουσιώτατα εἰς τὰς μονὰς καὶ εἰς

τὰς ἐκκλησίας, ὡς ἐκ τούτου δὲ πῦχτο ὁ λαὸς καὶ οἱ ἱερεῖς ὑπὲρ εὐτυχίας τῶν πολέμων του. Ἀλλ' ὁ Πέτρος ἀπέθανε χωρὶς νὰ κατορθώσῃ τι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίσσης Ἀννης ἐστάλησαν ἀπόστολοι, ἵνα διεγείρωσι τοὺς ἀρματωλοὺς καὶ τοὺς κλέπτας τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας κατὰ τῆς Τουρκίας· ὀλίγον δὲ μετέπειτα, ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίσσης Ἐλισάβετ, διεσκορπίσθησαν προκηρύξεις καὶ χρήματα εἰς τὸν Ταύγετον κατὰ τὴν Μάνην, καὶ προφητεῖαι διεδίδοντο ὑπὲρ τῶν Ῥώσων καὶ σήματα ἀλλόκοτα διεκωδωνίζοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1764 Θετταλὸς τις ὀνόματι Παπάζογλου, λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ εἰς Ῥωσίαν, φίλος τοῦ Ὀρλόφ, τοῦ μεγάλως ἰσχύοντος παρὰ τῇ αὐτοκρατορίσῃ Αἰκατερίνῃ, ἐπεχείρησε νὰ μειωτεῖται ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ὀρλόφ, φιλόδοξος ὢν, εὐθὺς ἐπέισθη εἰς τοὺς λόγους τοῦ Παπάζογλου καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ παρὰ τῇ αὐτοκρατορίσῃ. Καὶ τῷ ὄντι ἡ Αἰκατερίνη πεισθεῖσα εἰς τοὺς λόγους του, παρεδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ Παπάζογλου. Ἀλλὰ τὸ συμβούλιον αὐτῆς, ἐξετάσαν ἀπαθέστερον τὸ πρᾶγμα, δὲν τὸ ἐθεώρησε φρόνιμον καὶ ἀπέτρεψε τὴν Αἰκατερίνην τοῦ σκοπομένου. Ὁ Ὀρλόφ ὅμως, μὴ ἀπελπισθεὶς, ἔδωκεν ἄδειαν ἀπουσίας εἰς τὸν Παπάζογλου, νὰ παρασκευάσῃ συνωμοσίαν γενικὴν κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Λαβὼν δὲ ἄδειαν νὰ διαθέσῃ μεγάλας χρηματικὰς ποσότητας, ἔφθασεν εἰς Τεργέστην καὶ καταπείσας τινὰς ἐκεῖ, τοὺς ἀπέστειλεν ὡς ἀποστόλους εἰς διάφορα μέρη, ἐν ᾧ αὐτὸς μετέβη εἰς Λακωνίαν, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Μαυρομιχάλη, τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς χώρας ταύτης. Ἀλλ' οὗτος ἦτο ἀνὴρ φρόνιμος· διὸ ἀπάντησιν μὲν θετικὴν δὲν ἔδωκεν, εἶπεν ὅμως ὅτι, ἐὰν παρουσιασθῶσιν οἱ Ῥῶσοι μετὰ δυνάμειος ἰσχυρᾶς, τότε ἴσως συμπράξῃ. Ὁ Παπάζογλος οὐδόλως ἀποθάρσυνθεὶς, ἀπετάθη εἰς προσετώπια τινὰ τῶν Καλαμῶν, Μπενάκην καλούμενον, ἄνδρα ὑπέρπλουτον καὶ ἰσχυρὸν, φιλόδοξον δὲ καὶ ὀπωσοῦν μάταιον. Οὗτος καίτοι γέρον, ἐνόμιζεν ἀνατέλλουσαν τὴν ἡμέραν τῆς δόξης του καὶ εὐθὺς ἐδέχθη τὴν πρότασιν, ὑποσχεθεὶς νὰ ἐπαναστατήσῃ 100,000 Ἑλλήνων.

Ἡ συνωμοσία λοιπὸν προεχώρει, καὶ ἤδη ὑπόκωφος ἀναθρασμὸς πνευμάτων ἡγήθη καὶ ἀνεμένετο ἡ σάλπιγξ τῆς ἐλευθερίας.

Κατὰ τὸ ἔτος 1768, ὁ τότε Σουλτάνος τῆς Τουρκίας Μουσταφᾶς ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσίας. Ἡ Αἰκατερίνη τότε εἶδεν, ὅτι ἡ τῶν Ἑλλήνων συνδρομὴ εἶναι ἀναγκαία, διὸ ὑπεσχέθη νὰ πέμψῃ πλοῖα καὶ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὦθεν τὸ 1769 τρία Ῥωσικὰ δίκροτα καὶ τρεῖς φρεγάται ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ὀρλόφ κατέπλευσαν εἰς Οἶτυλον. Ὁ Ὀρλόφ ἔλαβε μὲν ὅπλα καὶ πολεμοφόδια πολλὰ καὶ στολὰς Ῥωσικὰς, ἵνα ὀπλίσῃ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ στρατὸν ὀλίγον· ἡ δὲ ἀ-

δυναμία τοῦ στόλου καὶ τὸ εὐάριθμον τῶν στρατιωτῶν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἐψύχρανε τοὺς Ἕλληνας. Καὶ ἔσπευσε μὲν ὁ Μαυρομιχάλης νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Θεόδωρον καὶ ὑπεσχέθῃ νὰ τὸν βοηθήσῃ, ἀλλὰ ψυχρῶς πῶς ἐγίνοντο ὅλα ταῦτα καὶ ἄνευ πολλῆς ἐλπίδος. Ὁ Μαυρομιχάλης ἐπρότεινε εἰς τὸν Ὀρλόφ νὰ προσβάλῃ τὴν Κορώνην ἀπροφύλακτον οὖσαν, ἀλλ' οὗτος ἀνέβαλε πρὸς καιρὸν τὴν κατὰ τῆς Κορώνης ἐκστρατείαν, καὶ κατήρτισε πρῶτον δύο τάγματα ἐκ τῶν συνηθροισμένων Ἑλλήνων ἐκ τῆς Μάνης, τῆς Ζακύνθου, τῆς Κεφαλληνίας, τῆς Κρήτης καὶ ἄλλων μερῶν, καὶ τὸ μὲν ἐν ὑπὸ τὸν νέον Μυκωνίου Ψαρὸν διέταξε νὰ διευθυνθῇ κατὰ τῆς Σπάρτης διὰ τῆς Λακωνίας, ὅπου ἔμελλον νὰ εὗρωσι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Μαυρομιχάλη, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ὀρλόφ, συνενωθὲν καὶ μετὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Μπενάκη, διευθύνθη κατὰ τῆς Κορώνης. Οἱ Τούρκοι κατ' ἀρχάς ἐκπλαγέντες ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄχυρά φρούρια τῆς Τριπόλεως, τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Κορίνθου. Καὶ ἦτο μὲν τότε εὐκολόν νὰ ἐπιληφθῶσι τῆς εὐκαιρίας οἱ Ῥῶσοι καὶ νὰ κυριεύσωσι τὰς σημαντικωτέρας πόλεις, ἀλλ' ὁ Ὀρλόφ κατέτριψε τοσοῦτον χρόνον εἰς διασκέψεις, ὥστε ὅταν ἐκίνησε κατὰ τῆς Κορώνης, οἱ Τούρκοι ἐνθαρρυνθέντες ἀντέταξαν ἀντίστασιν ἱκανήν· ἐν ᾧ ὅμως οὗτος ἐξησθένει τὸν μικρὸν του στρατὸν πολιορκῶν τὴν Κορώνην, ὁ Ψαρὸς ἐκυρίευσεν τὴν Σπάρτην, ἡ δὲ ἐπανάστασις ἐξετείνετο, διότι τὰ Καλάβρυτα καὶ αἱ Πάτραι ἐπανεστάτησαν, τὸ δὲ Μεσολόγγιον ἤρχισε τὴν ἡρωϊκὴν αὐτοῦ ἱστορίαν· μοῖρα δὲ τοῦ Ῥωσικοῦ στόλου κατέλαβε τὴν Πύλον. Ἐν τοσοῦτῳ ἔφθασε καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου Ἀλέξιος Ὀρλόφ, ὅστις, ἀποδοκιμάσας τὰς πράξεις τοῦ ἀδελφοῦ του, τὸν ἔπεισε νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Κορώνης, καὶ γενόμενος αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας, διέταξε τὸν Ψαρὸν νὰ διευθυνθῇ κατὰ τῆς Τριπόλεως, τῆς πρωτεύουσος ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Οἱ δὲ ἐν τῇ Κορῶνῃ καὶ εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς Ἕλληνες ἐγκαταλειφθέντες εἰς τὴν λύσσαν τῶν Τούρκων, οἱ μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δὲ ἠκολούθησαν γυμνοὶ τὰ Ῥωσικὰ στρατεύματα.

Ἄλλ' ἤδη ἤρχισαν οἱ δισταγμοὶ τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κινήματος τούτου. Ὁ Παπάζογλου, εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς μὲν τοὺς Ῥώσσους στρατὸν Ἑλλήνων, εἰς δὲ τοὺς Ἕλληνας στρατὸν Ῥώσων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς δύο ἐψεύσθη. Οἱ δὲ Ἕλληνες παρατηροῦντες καὶ τὰς χρονοτριβὰς τῶν Ῥώσων, ἤρχισαν ν' ἀποβάλλωσι τὸν ἐνθουσιασμόν ἐκεῖνον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐνεπνεύσθησαν κατ' ἀρχάς. Πλείσται πόλεις ἐκ τῶν ὑποσχεθεισῶν νὰ ἐπαναστατήσωσι δὲν ἐπανεστάτησαν. Ἐπὶ τέλους δὲ ψυχρανθεὶς καὶ ὁ Μαυρομιχάλης ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου, ἀπεσύρθη τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ οὕτως ἔχασαν οἱ Ῥῶσοι τὸν ἰσχυρότερον αὐτῶν σύμμαχον. Ὁ Ἀλέξιος ἐν τούτοις ἔπεμψε πεντακοσίους ἄνδρας, ἵνα κυριεύσωσι τὴν Μεθώνην. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο, ἡ τουρ-

κικῇ κυβέρονῃσις ἐκάλεσαν εἰς τὴν χερσόνησον τὰ μάχιμα τῶν Μωαμα-
θανῶν τῆς Ἠπεύρου Ἀλθανῶν στίφη· δέκα πέντε χιλιάδες Ἀλθανῶν
λεηλατήσασαι τὸ Μεσολόγγιον, ἐπολιόρκησαν τὰς Πάτρας καὶ ἐκυρίευ-
σαν αὐτάς ἐξ ἐφόδου, ἔσφαξαν τοὺς ἄνδρας, καὶ ἐπυρπόλησαν τὰς οἰ-
κίας. Διευθυνέντες δὲ κατὰ τῆς Κορίνθου καὶ εὐρόντες αὐτὴν ἥσυχον,
ἐβάδισαν κατὰ τῆς Τριπόλεως μετὰ χιλίων ἔτι ἱππέων· ὁ Ψαρὸς ἐπο-
λιόρκει αὐτήν, ἀλλὰ ταχέως οἱ Ἀλθανοὶ, διαλύσαντες τὴν πολιορ-
κίαν, φονεύουσι τοὺς Ῥώσους, εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν καὶ τρεῖς χι-
λιάδες νεκρῶν καλύπτουσι τὸ ἔδαφος. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα συνέβαινον εἰς
Τρίπολιν, εἰς πλείστα ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου τὸ αἷμα ἐχύνετο
ἀφειδῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Οἱ Τούρκοι, λαβόντες καὶ τοὺς στρατιώτας τῆς ἐγκαταλειφθείσης
ὑπὸ τοῦ Θ. Ὁρλόφ Κορώνης, ἐτράπησαν κατὰ τῆς Μεθώνης, πολιορ-
κουμένης ὑπὸ τῶν Ῥώσων. Ἐπὶ τέλους ἐγκατέλειψαν καὶ τὴν Πύ-
λον οἱ Ῥῶσοι καὶ παρήτησαν τοὺς κατοίκους τῆς χερσονήσου εἰς
τὴν διάθεσιν τῶν Τούρκων. Ἐν ᾧ δὲ ἀνεχώρουν οἱ Ῥῶσοι, ὁ περιφη-
μος ἄρματωλὸς Ἀνδρουττος εἰσέβαλε διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ εἰς τὴν Πελο-
πόννησον, ἀλλ' οἱ Ῥῶσοι ἦσαν ἤδη μακρὰν, οἱ δὲ Ἕλληνες εἶχαν
καταθέσει τὰ ὅπλα· ὅθεν ἀπελπισθεὶς περὶ ἐξακολουθήσεως τοῦ ἀγῶ-
νος, ἐζήτησε παρὰ τοῦ πασᾶ τῆς Τριπόλεως νὰ τῷ δώσῃ διαταγὴν,
ἵνα μὴ ἐνοχληθῇ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του. Καθ' ἣν ὁμοῦ ὥραν διήρ-
χετο τὸν Ἰσθμὸν, στίφη Τούρκων καὶ Ἀλθανῶν ὁρμῶσι κατ' αὐτοῦ καὶ
τὸν ἀναγκάζουσι νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Ἀχαΐαν. Καταδιωκόμενος δὲ καὶ
μαχόμενος ἐπλησίασεν εἰς Αἶγιον μετὰ τινὰς ἡμέρας· κεκμηκῶς δὲ
καὶ λιμώττων ὠχυρώθη ἐκεῖ καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀντέκρουσε τὰ τῶν
ἐχθρῶν στίφη, τὴν δὲ τετάρτην τέλος τρέπει τοὺς Τούρκους, κυριεύει
τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰς ζωτροφίας των, εἰσέρχεται εἰς τὸ Αἶγιον καὶ
ἐκεῖθεν, εὐρὼν πλοῖά τινα τῆς Κεφαλληνίας καὶ τῆς Ζακύνθου, ἐπιβι-
βάσκειται εἰς αὐτὰ μὲ τὰ λείψανα τῶν παλληκαρίων του καὶ ἐγκατα-
λείπει τὴν πατρίδα αὐτοῦ.

Οἱ Τούρκοι, γενόμενοι κύριοι τῆς Πελοποννήσου, ἐξεδικήθησαν ἀ-
γρίως καὶ πανταχοῦ τοὺς πταίσαντας καὶ μὴ εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύ-
την καὶ κατέστρεψαν τὰ πάντα. Αἱ νῆσοι, αἱ χορηγίσασαι βοήθειαν
εἰς τοὺς Ῥώσους, ἔπαθον καὶ αὐταί, ἀλλ' οὐχὶ τοσοῦτον ἀπηνῶς,
διότι ἐχορήγουν ναύτας εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ Πατριάρχης Μελέτιος
ἐβασανίσθη καὶ ἐξωρίσθη, πλῆθος δὲ ἄλλων Ἑλλήνων ἐπιστῆμων ἀπε-
κεφαλίσθησαν. Εἰς τὴν Φιλιππούπολιν ἔδειραν τοὺς προεστῶτας, διήρ-
πασαν τὰ ὑπάρχοντά των, ἔκαυσαν τὰς οἰκίας καὶ ἐφόνευσαν καθ' ἐκά-
στην χριστιανούς. Ἐξηράνισαν τὴν Μοσχόπολιν, ἐπυρπόλησαν τὸ ἡμισυ
τῆς Τρίκκης, εἰς δὲ τὴν Αἴμνον ἀπεκεφάλισαν τοὺς προεστῶτας καὶ
τὸν ἀρχιερέα τῶν χριστιανῶν.

Ἐν τούτοις ὁ ῥωσσικὸς στόλος, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ προσλαβὼν νῆαν ἐπικουρίαν, ἔκαυσε τὸν Τουρκικὸν στόλον τὴν 6 Ἰουλίου 1770 διὰ πυρπολικῶν παρὰ τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Τσεσμέ, πλησίον τοῦ ἀκρατηρίου τῆς Μυκάλης. Ἀλλ' οὐδόλως ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης ὠφελήθηντες οἱ Ῥῶσσοι ἐπολιόρκησαν τὴν Ἀἴμνον ἐπὶ ματαίῳ, ἐξεχείμασαν εἰς τὴν Πάρον καὶ ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν ἀφίσαντες ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Τούρκων. Τέλος τὸ 1774 ἔγινε συνθήκη μεταξύ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, καθ' ἣν ἡ πρώτη ἡγωνίσθη νὰ σώσῃ τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς ἐκδικήσεως. Ἀλλ' ὁ νέος Σουλτάνος Ἀβδουλ-Χαμίδ, κατὰ γνωμοδότησιν τοῦ Διβανίου, ὀλίγον μετὰ τὴν εἰρήνην ἐμελέτησε τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους. Ὁ Τζεζαερχὴς Χασὰν πασᾶς ἔσωσε τοὺς Ἕλληνας τότε, παραστήσας εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅτι μετὰ τῶν Ἑλλήνων θὰ ἐκλείψῃ καὶ τὸ χαράτσιον, ὁ οὐσιωδέστατος οὗτος πόρος τῶν Τούρκων. Εἰς αὐτὸν δὲ τοῦτον ἀνέβησεν ὁ Σουλτάνος τὴν περαιοῖσιν τῆς ἐν Πελοποννήσῳ εἰρηνοποιήσεως. Ὁ Χασὰν πασᾶς, ἀποβιβάσθεις εἰς τὴν χερσόνησον, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1779, πρῶτον ἐπεχείρησε τὴν κατατρόπωσιν τῶν Ἀλβανῶν, τὴν ὁποίαν ἐπέτυχε τῇ συνεργείᾳ τῶν κλεπτῶν. Μυριάδες Ἀλβανῶν ἐφονεύθησαν ἤδη ἔξωθεν τῆς Τριπόλεως, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν οἱ μὲν ἐξωλοθρεύθησαν μετ' ὀλίγον, οἱ δὲ ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Μετὰ ταῦτα κατεδίωξε τοὺς κλέπτας ὡς ἐπιπόθους, φονεύσας καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Κολοκοτρώνην καὶ ἐπεχείρησε νὰ καθυποτάξῃ καὶ τὴν Μάνην, ἀλλὰ, τῇ συνεργείᾳ τοῦ παρ' αὐτῷ Νικολάου Μαυρογένους διερμηνέως τοῦ στόλου, ἐφύλαξεν ἡ χώρα αὕτη τὴν ἀνεξαρτησίαν της, πληρώουσα μικρὰν τινα φόρον μόνον εἰς τὸν Σουλτάνον.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης· καὶ ἀπέτυχε μὲν τότε, ἀλλ' ἀπέδειξε τουλάχιστον, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔζων εἰσέτι καὶ ἦσαν πρόθυμοι ν' ἀποθάνωσιν ὑπὲρ ἐλευθερίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δ' ἐκείνης ἀνεφαίνοντο πάντοτε σποραδικαὶ τινες ἐπαναστάσεις καὶ διαδηλώσεις μέχρι τῆς γενικῆς ἐκρήξεως.

§ 83. Προίμια τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Κατὰ τὸ 1787 ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε πάλιν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας· τρία δ' ἔτη ὑπερώτερον (1790) ὁ Ἀάμπρος Κατσώνης Λεβαδίτης νῆα ἐπεχείρησε κινήματα κατὰ τὴν Ἑλλάδα. Οὗτος, ἀνατραφεὶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν ναυτῶν καὶ τῶν καταδρομῶν, ἔλαβεν ἐνεργητικὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769· διέπρεψε δὲ ἐπ' ἱσῆς καὶ εἰς τὴν ἐν Τσεσμέ ναυμαχίαν. Τὸ 1790 ἦλθεν εἰς Τεργέστην καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν μικροῦ ἐλληνικοῦ στόλισκου· γενόμενος δὲ καταδρομεὺς ἐτά-

ράττε τὸ ἐμπόριον καὶ αὐτὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα. Ἐπειτα τὸ 1792, συννομολογήθησιν νέας εἰρήνης μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τινα χρόνον ὁ Κατσώνης τὸν πόλεμον, μέχρις οὐ ἀναγκασθεὶς ἐπὶ τέλους ἐγκαταλείπει τὰ πλοῖά του καὶ καταφεύγει εἰς Μάνην· ἐκεῖθεν δὲ μεταβαίνει εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς τὴν Τεργέστην καὶ τέλος εἰς τὴν Πετρούπολιν, ὅπου εἰσῆλθεν εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν.

Ὅμοιως οἱ Σουλῳῳται, ἀποσυρθέντες εἰς τοὺς ἀποτόμους τοῦ Σουλίου βράχους ἐν Ἡπείρῳ, ἵνα μὴ κύψωσι τὸν αὐχένα εἰς τὴν δουλείαν, ἀνέλαβον ἤδη μέγαν ἀγῶνα κατὰ τοῦ αἰμοβόρου Ἀλῆ πασᾶ τυράννου τῆς Ἡπείρου. Πάντες δὲ, ὅσοι δὲν ὑπέφερον ζυγόν, ἠνώθησαν μετὰ τῶν ὀλίγων ἐκείνων γενναίων τῆς Ἡπείρου τέκνων, ὡς καὶ ὁ καταδικωόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἀνδρουτσός, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1769 προσεπάθει νὰ ἐξεγερῇ γενικὸν τι κίνημα, ἐλπίζων δηλ. ὅτι ἔνεκα τοῦ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας πολέμου θὰ εὕρωσιν οἱ Ἕλληνες καιρὸν νὰ ἐπαναστατήσωσιν, ἀλλὰ, ὅτε κατὰ τὸ 1792 συννομολογήθη εἰρήνη μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων δυνάμεων, ὁ Ἀνδρουτσός, ἰδὼν ψευθείσας τὰς ἐλπίδας του, ἐζήτησε νὰ καταφύγῃ εἰς Ῥωσσίαν διὰ τῆς Ἑνετίας, ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς κυβερνήσεως παρεδόθη εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ φυλακισθεὶς ἀπέθανε μετ' ὀλίγον, ἢ ἐφονεύθη ἐκεῖ.

Οἱ Σουλῳῳται ἐξηκολούθησαν ἐτι εὐτυχῶς τὸν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀγῶνα. Ἀλλὰ τέλος κατὰ τὸ 1803 ἀπώλεσαν τὴν πατρίδα των, ἀφ' οὗ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔδειξαν ἀνδρίαν ὄντως ἡρωϊκὴν καὶ ἐσυνθηκολόγησαν μὲν ἐντίμως, ἀλλ' ὁ Ἀλῆς παραβάς τοὺς ὅρκους του, κατὰ τὸ σύνθηρες, ἔσφαξε τοὺς πλείστους· εὐχρίθμοι δὲ τινες διασώθησαν εἰς τὴν Πάργαν καὶ τὰς Ἰονίους νήσους. Ἀλλὰ καὶ ἀπάτριδες ἐπολέμησαν οὗτοι κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐξεδικήθησαν τὴν ἀπιστίαν τοῦ Ἀλῆ. Ἐν τούτοις δὲ ἡ μὲν ἐμπορία ἤρχισε νὰ χορηγῇ εἰς τοὺς Ἕλληνας περιουσίας ὅχι εὐκαταφρονήτους, ἡ δὲ ἀνάπτυξις τῆς παιδείας ἤρχισε νὰ ἀναζωοπυρρῇ ἐν αὐτοῖς τὰ αἰσθήματα τῶν ἀρχαίων προπατόρων. Ἀνὴρ δὲ ἐξοχος ἐξεπροσώπησε τὸν πατριωτισμὸν τοῦτον καὶ παρήγαγεν εὐκρινεστέραν τὴν ιδέαν τῆς τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπαναστάσεως, Ῥήγας ὁ Φεραῖος. Ἦρχισε μὲν οὗτος τὸ στάδιον αὐτοῦ ἐμπορευόμενός ἐν Βουκουρεστίῳ, ἀλλὰ, θερμὸς τῆς παιδείας λάτρης, παρεδόθη ὅλως εἰς αὐτὴν, καὶ ἀφ' οὗ καλῶς ἐξέπαιδεύθη, συνέλαβε τὸν μέγαν σκοπὸν τοῦ νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν σύμπαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἦρχισε λοιπὸν τότε νὰ συνεννοῇται μετὰ διαφόρων πλουσίων ὁμογενῶν καὶ ἄλλων λαϊκῶν καὶ κληρικῶν ἐπιστήμων καὶ μὲ τὸν πασᾶν τοῦ Βιδινίου, τὸν ὅποιον ἔπεισε νὰ ἐπαναστατήσῃ κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Κατὰ τὸ 1796 εὐρισκόμενος εἰς Βιένναν, ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ τῶν ἐκεῖθι ὁμογενῶν ἐμπόρων καὶ λογίων· συνεννοεῖτο δὲ καὶ μετὰ τοῦ τότε στρατηγοῦ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας Ναπολέοντος

Βοναπάρτου. Ἄλλ' ὅ,τι ιδίως ἀνεζωπύρησε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἑλλήνων, ἦσαν τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ ποιήματα. Ἐν ᾧ δὲ τὸ 1799 ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Τεργέστης εἰς Πελοπόννησον, συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς μετ' ἄλλων ἐπτὰ καὶ μετεφέρθη εἰς Βιένναν, ὅτε-
ρον δὲ παρεδόθη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας μετὰ τῶν συντρόφων του εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν κατ' ἀπαίτησιν αὐτῆς, καὶ ἐθανατώθη εἰς Βελιγράδιον, εὐχόμενος καὶ προλέγων τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἦδη δὲ ἤρχισε νὰ ἀκμάζῃ καὶ τὸ ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ιδίως τῶν τριῶν νήσων, Ἰδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν, αἵτινες τοσοῦτον ἐδοξάσθησαν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Ἀναγκαζόμενοι οἱ ναῦται ἐκεῖνοι νὰ ἀποκρούωσι τοὺς πειρατάς, ὅπλιζον τὰ πλοῖά των καὶ ἐγυμνάζοντο εἰς τὰς μάχας, ὥστε οὕτως ἐσχημάτισαν τὴν τοσοῦτον ὠφέλιμον γενομένην ὕστερον ναυτικὴν δύναμιν. Συνεστάθη καὶ ἡ Ἐταιρία τῶν φιλικῶν ἐπὶ τέλους κατὰ τὸ 1814, σκοπὸν ἔχουσα τὴν γενικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπανάστασιν.

Ἡ Ἐταιρία αὕτη, ἥς ἡ ἐστία ἦτο εἰς Ὁδησσόν, ὑπὸ ὀλίγων κατ' ἀρχάς συγκεκμημένη, ἐπεξετάθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πλῆθος Ἑλλήνων ἔλαβον μέρος καὶ παρεσκεύαζον τὸ μέγα τοῦ 1821 δρᾶμα. Τελευταῖον ἡ ἐπανάστασις ἀπεφασίσθη καὶ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιχειρήματος ἀνεδείχθη ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, υἱὸς τοῦ ἄλλοτε ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου. Ἦτο δὲ τότε ὁ Ἀλέξανδρος ὑπάσπιστής τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, εὐνοούμενος ὑπ' αὐτοῦ καὶ διὰ τὰς ἄλλας του ἀρετὰς καὶ διὰ τὴν γενναϊότητα, ἐνεκα τῆς ὁποίας ἀπώλεσε καὶ τὸν δεξιὸν βραχίονα εἰς μάχην τινὰ μετὰ τῶν Ῥώσσιων καὶ Γάλλων κατὰ τὸ ἔτος 1813. Οὗτος, συνεννοηθεὶς προηγουμένως μετὰ τοὺς λοιποὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος, ὑψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Μολδοβλαχίαν τῇ 27 Φεβρουαρίου τοῦ 1821, ἐν ᾧ συγχρόνως ἤρχιζεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἐν τῇ ἐνταῦθα Ἑλλάδι, ὑψώσαντος τὴν σημαίαν αὐτῆς ἐν ἀγίᾳ Λαύρᾳ τοῦ αἰοδήμου μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ.

Ἐπτὰ ἔτη διαρκέσασα ἡ ἐπανάστασις αὕτη, διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τῆς θείας ἀρωγῆς, ἐκαρποφόρησε τὴν αὐτονομίαν μέρος τῆς ὅλης Ἑλλάδος, τοῦ νῦν ἑλληνικοῦ κράτους, μετὰ τοῦ ὁποίου συνηνώθη ἤδη καὶ τὸ Ἴόνιον κράτος, ἥτοι ἡ Ἐπτανήσος, ἑλληνικὴ ἀνέκαθεν οὕσα· ἡ περαιτέρω δὲ τύχη τοῦ πανελληνίου ἀπόκειται εἰς χεῖρας τῆς θείας Προνοίας.

§ 84. Ἀγγλίαι.

Καταλυθέντος ἐν Ἀγγλίᾳ ἕνεκα τοῦ πολέμου τῶν δύο Ῥόδων

(§ 67) τῆς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Πλαταγεννητῶν δυναστείας (1485), περιήλθεν ὁ θρόνος εἰς τὸν ἐκ πλαγίου κλάδου τῶν πρῶτων βασιλέων καταγόμενον οἶκον τῶν Τουδῶρων· ἐκ τούτων εἰσῆχθη εἰς Ἀγγλίαν βαθυμῆδὸν καὶ διὰ πολλῶν ἀγώνων τῶν βασιλέων Ἐρρίκου τοῦ Η', Ἐδουάρδου τοῦ ς' καὶ τῆς Ἐλισάβετ (1533—1603) ἡ τῶν διαμαρτυρομένων θρησκεία, ἐτέθησαν δὲ αἱ πρῶται βάσεις τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὅμως δὲν μετέσχε τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου (§ 78). Ὁ μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἐλισάβετ βασιλεύσας Ἰακώβος Α' συνήνευσε τὰ στέμματα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κάρολος Α', ἐπιμείνας εἰς αὐθαρέτους πράξεις, ἐγγεινεν ἀφορμὴ νὰ ἐπαναστατήσῃ κατ' αὐτοῦ τὸ κοινοβούλιον. Ἡττηθεὶς δὲ καὶ καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀναλαβόντος τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐπαναστατῶν Κρομούελλου καὶ δικασθεὶς κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθη (1649). Ὁ Κρομούελλος, ἀναδειχθεὶς προστάτης τῆς Ἀγγλίας, ἀνέπτυξε τὸ ναυτικὸν αὐτῆς καὶ ἐπανήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν ἀκμὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προέλθει ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ.

Ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἀνικάνου υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ριχάρδου ἀποσυρθέντος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ὁ ἐκ Σκωτίας στρατηγὸς Μόγκης ἀνήγαγεν εἰς τὸν θρόνον (1661) Κάρολον τὸν Β', υἱὸν τοῦ θανατωθέντος Καρόλου Α', ἀλλ' οὗτος, φιλήδονος γενόμενος καὶ τὸν καθολικισμὸν ἐπαναγαγὼν καὶ αὐθαρέτως διοικῶν, κατηναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Γαλλίαν (1688). Ὁ διάδοχός του Ἰακώβος Β' δούξ Ἐβεράκου, μισηθεὶς ὡς καθολικὸς, ἀπεβλήθη τοῦ θρόνου καὶ ἐκλήθη βασιλεὺς ὁ ἐκ τῆς Ὁραγκίας Οὐίλλιέλμος ὁ Γ' μετὰ τῆς γυναικὸς του Μαρίας. Οὗτος ἐπέτρεψε τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ καὶ ἠνέχθη τὴν ἐλευθεροτυπίαν. Ἐπὶ τῶν χρόνων τούτου συνεστάθη καὶ ἡ περίφημος ἄχρι τοῦδε διατελοῦσα ἀγγλικὴ τράπεζα. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέθανεν ἄπαις, ἐβασίλευσεν Ἄννα ἡ θυγάτηρ Ἰακώβου τοῦ Β', γυνὴ τοῦ πρίγκηπος τῆς Παυίας Γεωργίου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς ἤκαψε πολὺ τὸ ναυτικὸν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἠνώθησαν εἰς ἓν τὰ βουλευτήρια τῆς Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἄννης (1714) ἐκηρύχθη βασιλεὺς ὁ διέτγονος Ἰακώβου τοῦ Α' Γεώργιος Α'. Διὰ τῆς προνίκης κυβερνήσεως τούτου διεσκηδάσθησαν αἱ ἐσωτερικαὶ φατρίαι καὶ ταραχαὶ βασιλεύσας δ' ἐν εἰρήνῃ 14 ἔτη ἀπέθανε τὸ 1727.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Γεώργιος Β', ὅστις μετὰ δεκαεπτάρων ἐτῶν, ὑπουργοῦντος τοῦ περιωνύμου Οὐάλπολ, εἰρηνικὴν βασιλείαν ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς Μαρίας Θηρεσίας εἰς τὸν περὶ διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας πόλεμον (1740), ὑπουργοῦντος τοῦ περιφήμου Πίττ.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἐγγονός του Γεώργιος Γ', ὅστις συμμαχήσας

μετὰ τῆς Πρωσσίας εἰς τὸν ἐν Γερμανίᾳ ἑπταετῇ πόλεμον, ἐνίκησε τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς. Ἐπὶ τούτου ἐπαναστατήσασαι κατὰ τῆς Ἀγγλίας αἱ ἔως τότε ὑποτελεῖς εἰς αὐτὴν ἐπαρχίαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἠνάγκασαν αὐτὴν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν των (1783). Ὅτε δὲ ἐξεβρόχῃ ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις (1789), ἐπολέμησαν αὐτὴν πανσθενῶς.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ 1750 ἤρχισαν οἱ θαλασσοκρατήσαντες Ἀγγλοι νὰ κυριεύωσι τόπους εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας, εἰς οὓς προσθέσαντες καὶ ὅσους ἐπῆραν βαθμηδὸν τῶν Ὀλλανδῶν, κατέστησαν ἐκεῖ μέγα κράτος.

Ἀποθανόντος (1820) τοῦ Γεωργίου Γ', μετὰ δεκαετῇ παραφροσύνην, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ὡς ἀντιβασιλεὺς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διοικῶν Γεώργιος Δ'. Ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας του ὁ ναύαρχος αὐτοῦ Νέλσον καὶ ὁ στρατηγός του Οὐελλινγκτὼν ἐνίκησαν τοὺς Γάλλους κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηράν, καὶ ἡ Ἀγγλίς συνετέλεσεν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην δύναμιν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις, παραδοθεὶς εἰς αὐτὴν, ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἀγίαν Ἑλένην, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ Ἀγγλίς ἐλαβε τὴν νῆσον Μελίτην, τῶν Γάλλων πρότερον οὖσαν, καὶ τὴν προστασίαν τῆς Ἑπτανήσου (1815). Ὁ Γεώργιος Δ' ἀπέθανε τὸ 1830.

§ 85. Γαλλικὴ ἐπανάστασις.

Κατάργησις τῆς Μοναρχίας. Ναπολέων.

Τὸν Λουδοβίκον ΙΔ' διεδέχθη θανόντα τὸ 1715 ὁ δισέγγονός του Λουδοβίκος ὁ ΙΕ', πενταετῆς τὴν ἡλικίαν, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ πρίγκηπος τῆς Αὐρηλίας. Ἡλικιωθεὶς δὲ καὶ λαβὼν τὴν βασιλείαν ὁ Λουδοβίκος οὗτος, ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέβαλε τὸν πενθερόν του Στανίσλαον ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐκήρυξε βασιλέα αὐτῆς τὸν ἐκλέκτορα τῆς Σαξωνίας. Εἶχε δὲ ὁ Λουδοβίκος συμμαχίαν τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Σαρδηνίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἀπώλεσε τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ χώρας καὶ ἐκ τούτου ἐγένεεν εἰρήνη εἰς τὴν Βιένναν κατὰ τὴν θέλησιν τῆς Γαλλίας. Ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλος πόλεμος κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἐξ οὗ ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην.

Ὑστερον δὲ ἐκήρυχθη πόλεμος κατὰ τῆς Ἀγγλίας περὶ τῶν συμφέρων τῆς ἀρκτῶς Ἀμερικῆς, εἰς ὃν ἀπώλεσαν οἱ Γάλλοι μέγα μέρος τῶν αὐτότε κτήσεων αὐτῶν. Ἡῤῥησε δὲ ὁ Λουδοβίκος τὸ βασίλειον διὰ τῆς Λοθαριγγίας, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του Στανισλάου, καὶ διὰ τῆς Κορσικῆς, τὴν

ὁποῖαν ἡγόρασε παρὰ τῶν Γενουησίων. Ἐπὶ τῆς μακρᾶς βασιλείας τούτου περίεστη ἡ Γαλλία εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐνήργει κερδοσκοπικῶς ἐμπόριον σίτου.

Ὁ τούτον δὲ διαδεχθεὶς ἐγγονὸς τοῦ Λουδοβίκου ὁ ΙϚ'. (1774) κατήργησεν ἐπαχθεῖς τινὰς φόρους καὶ ἄλλας ὑποχρεώσεις τοῦ λαοῦ, ἔδωκεν εἰς τοὺς διαμαρτυρούμενους πολιτικὰ δικαιώματα, κατήργησε τὴν διὰ βασιάνων κρίσιν, ἔκαμε νέον στόλον, διώρθωσε τὰς προσόδους τοῦ βασιλείου, περιώρισε τὴν πολυτέλειαν, κατέλυσε τὸ μονοπώλιον, καὶ ἔγεινε φίλος τῶν ἐπιστημῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐβοήθησε τοὺς ἐπαναστατήσαντας (1776) Ἀμερικανοὺς κατὰ τῶν Ἀγγλῶν διὰ χρημάτων καὶ στρατευμάτων, ὁ δὲ προκάτοχός του εἶχεν ἤδη ἐπιβαρύνει μὲ χρέος βαρύτατον τὸ δημόσιον ταμεῖον, εὐρέθη εἰς ἀμηχανίας καὶ ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ εἰς Βερσαλλίας, ὅπου καὶ αὐτὸς διέμενε, τοὺς ἀπὸ τοῦ 1614 μῆποτε συγκαληθέντας ἐθνικοὺς συλλόγους, ἧτοι τοὺς ἐκπροσώπους τῶν εὐγενῶν, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ κοινοῦ λαοῦ. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν παρεδέχθησαν οὗτοι σωτηρίους τινὰς μεταρρυθμίσεις, ἀλλ' οἱ τῶν κοινῶν ἐκπρόσωποι ἠθέλησαν νὰ λάβωσι πλείωτερον μέρος ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ἐπειδὴ ἦτο καὶ τὸ πολυαριθμότερον σῶμα ἐν τῷ ἐθνικῷ τούτῳ συλλόγῳ· ὅθεν ἀπεφάσισον, ὅτι ἀπῆρσκε καὶ εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς τὰς προνομιούχους τάξεις, καὶ συνήρχοντο μόνοι, ὀνομάσαντες τὸν σύλλογον αὐτῶν «ἐθνικὴν συνέλευσιν», ἧς τινος προΐστατο ὁ Μιραβώ. Εἰς τούτους δὲ προστετέθησαν καὶ τινες ἐκ τοῦ συλλόγου τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου. Ἐνωθεῖσαι δὲ ὑστερώτερον αἱ τρεῖς τάξεις ὠνομάσθησαν Συντακτικὴ συνέλευσις.

Ὁ Λουδοβίκος ΙϚ', ἵνα κολάσῃ τὸ ταραχοποιὸν πνεῦμα τῶν κοινῶν καὶ τοῦ φατριασμοῦ, πεισθεὶς εἰς τοὺς συμβούλους του, συνέλεξε στρατεύματα ξενικὸν μεταξὺ Παρισίων καὶ Βερσαλλιῶν καὶ ἀπέλυσε τῆς ὑπηρεσίας τὸν δημοφιλεῖ ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν Νέκερον. Ἐρεθισθεὶς διὰ ταῦτα ὁ ὄχλος, ἐδόθη εἰς βίαιοπραγίας, προσέβαλε τὸ δεσποτικόν τῆς Βασιλλίδας, εἰς ὃ ἐκρατοῦντο μετὰ τῶν ὄντως κακούργων καὶ ἀγαθῶν καὶ δίκαιοι ἄνθρωποι, καὶ κατηδάφισεν αὐτό. Ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ ἀποπέμψῃ τὸν ξενικὸν στρατὸν, ἡ δὲ Συνέλευσις ἔλαβεν ἥδη ἴδιον στρατὸν τὴν ἐθνοφυλακὴν, ἀναδειχθέντος ἀρχηγοῦ αὐτῆς τοῦ Λαφαγέτου· πολλοὶ δὲ εὐγενεῖς καὶ κληρικοὶ κατέφυγον εἰς ξένα κράτη· ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπεχρεώθη νὰ μεταβῇ ἐκ Βερσαλλιῶν εἰς Παρισίους, ὅπου καὶ ἡ συνέλευσις ἦλθεν. Ἐρχισε δὲ ἡδη νὰ ψηφίσῃ ἡ συνέλευσις πολλὰ πράγματα, ἠκύρωσεν ὅλα τὰ πρόνομια τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν προσώπων, περιώρισε τὸν βασιλέα καὶ ἐψηφίσθη νέον πολιτικὸν σύστημα. Ὁ βασιλεὺς, φοβηθεὶς ἐκ τῶν γινομένων, ἔφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας του πρὸς τὰ σύνορα (1791),

ἀλλὰ γνωρισθείς καθ' ὁδὸν ἐν Βαρένναις μετηνέχθη εἰς Παρισίους, υπέγραψε τὸ σύνταγμα καὶ πανδήμως ὤρκισθη νὰ τηρήσῃ αὐτό. Μετὰ ταῦτα διελύθη ἡ συντακτικὴ συνέλευσις (1791) καὶ διεδέχθη αὐτὴν ἡ νομοθετικὴ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἐδέχθη τοὺς ἐκ Γαλλίας φυγάδας, ἡ συνέλευσις αὕτῃ ἐκήρυξε πόλεμον κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς Πρωσίας, ὑπογράφαντος ἀκουσίως καὶ τοῦ βασιλέως εἰς τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν αὐστριακῶν καὶ τῶν πρωσικῶν στρατευμάτων δούξ τοῦ Βρυνσουϊκίου ἐκήρυξεν, ὅτι ἔρχεται νὰ συστήσῃ τὸν βασιλέα, συνέβησαν ἐκ τούτου πολλὰ αἱματοχυσία ἐν Παρισίοις· ὑπὸ δὲ τοῦ ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως συσταθέντος καὶ διαδεχθέντος μάλιστα αὐτὴν ἐθνικοῦ Συλλόγου, ἀμέσως κατελύθη ἡ μοναρχία (1792) καὶ συνεστάθη δημοκρατία. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πρώσοι προχωροῦντες ἐπηπειλοῦν τοὺς Παρισίους, οἱ ἐν αὐτοῖς Γάλλοι ὀπλισθέντες, ἐδίωξαν καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς μετὰ μεγάλης φθορᾶς. Ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος, δικασθεὶς ὑπὸ τοῦ συλλόγου, ἀπεκεφαλίσθη διὰ τῆς λαϊκότητος (1793), τὸ ὅποιον ἐγένεεν αἰτία τοῦ φρικτοῦ μεταξὺ τῶν βασιλικῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν ἐμφυλίου πολέμου, τοῦ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Βανδέας, ὅπου ἐξεβράγη, βανδεακοῦ ὀνομασθέντος. Μετὰ ἐν δὲ ἔτος περίπου ἐθανατώθη καὶ ἡ βασίλισσα Ἀντωνέττα.

Μετὰ ταῦτα δὲ εὐθὺς ἡ δημοκρατία ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, μετὰ τῶν ὁποίων συνεμάχησαν ἡ Αὐστρία, ἡ Πορτογαλία, ἡ Νεάπολις, ἡ Τοσκάνη καὶ ἡ Πρωσία. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προεχώρουν οἱ σύμμαχοι, ἔπειτα ὅμως ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἐτράπη ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, καὶ οἱ στρατοὶ αὐτῆς ἠνάγκασαν τοὺς πολεμίους τῆς νὰ ἀφῇσωσι πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1793 τοὺς κατακτηθέντας παρ' αὐτῶν τόπους.

Ἐπανέστησαν δὲ ἐν τούτοις κατὰ τῶν δημοκρατικῶν ἡ Μασσαλία, ἡ Τολώνη καὶ τὸ Λουγδουνον. Καὶ τὸ μὲν Λουγδουνον καὶ ἡ Μασσαλία ἐπολιορκήθησαν καὶ παρεδόθησαν· οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Τολώνης παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς μετὰ τοῦ στόλου· πολιορκηθέντες δὲ ὑπερῶτερον, ἔκαυσαν τὴν πόλιν καὶ τὸν στόλον καὶ κατεστράφησαν. Εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην ἀνεφάνη κατὰ πρῶτον ἡ στρατιωτικὴ ἱκανότης τοῦ ἐκ Κορσικῆς καταγομένου Βοναπάρτου, εἰς ταχματάρχην τοῦ πυρβολικοῦ τότε ἐκ λοχαγοῦ προβιβασθέντος.

Καὶ ἐν Παρισίοις δὲ ἐπὶ 9 μῆνας (1794), ἐποχὴν τρομοκρατίας ὀνομασθεῖσαν, ἐθανατώθησαν πολλοὶ κατ' εἰσήγησιν τοῦ Ῥοβεσπιέρρου. Οἱ μετριοπαθέστεροι τῶν ἐπαναστατῶν, οἱ ὀνομασθέντες Γιρονδῖνοι, ἐγένεον θύμα τῆς θηριωδίας τῶν δημαγωγῶν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι, μὴ εὐρίσκοντες πλέον θύματα, ἤρχισαν νὰ καταστρέφωσιν ἀλλήλους καὶ ὁ ἀπανθρωπότητος Ῥοβεσπιέρρου, καταδικασθεὶς τέλος πάντων

ὑπὸ τῆς κοινῆς ἀγανακτήσεως, ἐθανατώθη, καὶ τότε ἐλήξεν ἡ ὀλεσθία τρομοκρατία. Οἱ κατὰ τῆς Γαλλίας σύμμαχοι ἠναγκάσθησαν ἤδη νὰ ὀπισθοπορῶσιν πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ ἀπώλεσαν πάλιν τὰ κυριευθέντα φρούρια, ὁ δὲ Γάλλος στρατηγὸς Πιχεγρῆς καθυπέταξε τὴν Ὁλλανδίαν καὶ οὕτως ἠναγκάσθη αὕτη νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην καὶ συμμάχίαν μετὰ τῆς Γαλλίας (1795). Πρὸς τούτοις καὶ ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ἰσπανία ἔκαμον εἰρήνην μετὰ τὴν Γαλλίαν διὰ θυσιῶν μέρους τῆς χώρας των, καὶ εἰς τὴν Βανδέαν ἀποκατέστη ἡ ἡσυχία. Κατὰ θάλασσαν ὅμως ἡττήθη ὁ γαλλικὸς στόλος ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1795 ὁ σύλλογος ἐκήρυξε τὴν λῆξιν αὐτοῦ καὶ συνεστάθη ἡδη πενταμελὲς διευθυντήριον, ἔχον τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, καὶ δύο νομοθετικαὶ βουλαί.

Τὸ ἀκόλουθον δὲ ἔτος ὁ στρατηγὸς Βοναπάρτης, πολεμῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἠνάγκασε τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν Σαβαυδίαν καὶ τὴν Νίκαιαν. Μετὰ ταῦτα δὲ, νικήσας τοὺς Αὐστριακοὺς, ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Λομβαρδίαν. Οἱ δὲ γάλλοι στρατηγοὶ Ἰορδάνης καὶ Μορὸ προεχώρουν εἰς τὴν Βαυαρίαν· ἀλλ' ἐνίκηθησαν ὕστερον ὑπὸ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου. Εἰς δὲ τὴν Ἰταλίαν ὁ Βοναπάρτης ἠνάγκασε τὸν Πάπαν καὶ τὴν Νεάπολιν νὰ κάμωσιν εἰρήνην καὶ κατέστησε τὴν ἐκ διαφόρων τόπων τῆς βορείου Ἰταλίας δημοκρατίαν. Μετὰ ταῦτα δὲ προεχώρησε διὰ τῆς Στυρίας εἰς Βιένναν (1797) καὶ ἠνάγκασε τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς εἰρήνην, ὁ αὐτὸς δὲ κατέλυσε τὴν διοίκησιν τῶν Ἑνετῶν, ἐπειδὴ ἐπανάστησαν, καὶ ἡ Βενετία διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Κάμπου Φορμίου ἐδόθη εἰς τὴν Αὐστροίαν.

Τὸ ἐπόμενον δὲ ἔτος ἐστάλη ὁ Βοναπάρτης μετὰ 42,000 στρατοῦ ἐκ τῆς Τολώνης εἰς τὴν Αἴγυπτον· καὶ καθ' ὁδὸν μὲν ἐκυρίευσεν τὴν Μελίτην, ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐκυρίευσεν τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὸ Κάϊρον. Ἀλλ' ὁ ναύαρχος τῶν Ἀγγλῶν Νέλσον κατέκαυσε τὸν γαλλικὸν στόλον εἰς τὸν Ἀβουκίρειον κόλπον. ἠναγκάσθη δὲ τότε καὶ ἡ Τουρκία ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν καὶ τῶν Ῥώσων νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας. Ὅθεν ὁ Βοναπάρτης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Συρίαν, ἀλλ' ἐπέστρεψεν ἄπρακτος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα κατενίκησε τοὺς Τούρκους εἰς Ἀβουκίρειον (1799) καὶ ἡχημαλώτισεν τὸν ἀρχηγόν των.

Ἐν ᾧ δὲ ἔτι ὁ Βοναπάρτης ἦτο εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ πράγματα δὲν εὐδοκίμουν ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ναπολέως ἐδίωξε τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Ῥώμης, ὁ στρατηγὸς ὅμως Σαμπᾶν, νικήσας τοὺς Νεαπολίτας, ἐκυρίευσεν τὴν Νεάπολιν. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ὁ δεύτερος αὐστριακὸς πόλεμος καὶ ἐνίκηθησαν οἱ Γάλλοι καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ

Σοβαρόν, στρατηγὸς Ῥώσος, εἶχε τὴν στρατηγίαν τῶν Ῥωσσοαυστρι-
ακῶν στρατευμάτων καὶ ἐνίκησε τὸν Μαγδονάλδον στρατηγὸν τῆς
Γαλλίας, ὕστερον ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων
εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Μορώ. Ἄντ' αὐτοῦ δὲ ἐλθὼν ὁ Ἰουβέρτος καὶ συγ-
κροτήσας μάχην ἐφονεύθη· παραλαβὼν δὲ πάλιν ὁ Μορώ τὴν διοίκη-
σιν, ἔσωσε τὸν στρατὸν δι' ὀπισθοχωρήσεως. Οὕτως οἱ Αὐστριακοὶ
καὶ οἱ Ῥῶσοι ἐκυρίευσαν σχεδὸν ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ὁ δὲ Μασσέ-
νας στρατηγὸς τῶν ἐν Ἑλβετία γαλλικῶν στρατευμάτων, νικηθεὶς
ὑπὸ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου ὑπεχώρησε μέχρι τῆς Ζυρίχης. Ἀλλὰ
πάλιν ἤρχισε νὰ μεταβάλληται ἡ τύχη τοῦ πολέμου. Καὶ ὁ μὲν
Μασσένας, ἀναλαβὼν νέας δυνάμεις, ἤρχισε νὰ προχωρῇ· νικήσας δὲ
τοὺς Ῥώσους περὶ Ζυρίχην, ἔλαβεν 20,000 αἰχμαλώτους καὶ ὅλην
τὴν ἀποσκευήν. Ἐν τούτοις δὲ καὶ ὁ στρατηγὸς Βρύνος ἐνίκησεν εἰς
τὴν Ὁλλανδίαν τοὺς Ἀγγλωῤῥώσους κατὰ κράτος καὶ ἀνεχώρησαν
ὑπὸ συνθήκας.

Μαθὼν δ' ἐν τοσούτῳ ὁ Βοναπάρτης ἐν Αἰγύπτῳ τὴν ἐκ τῶν διχο-
νοιῶν κακὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος του, ἀφῆκε τὸν Κλέβερν ἀρ-
χηγόν τοῦ ἐκεῖ στρατοῦ καὶ ἐπανῆλθεν αὐτὸς εἰς Γαλλίαν. Ἀμα δὲ
ἐλθὼν, κατήργησε τὸ Διευθυντήριον καὶ συνέστησεν ὑπατεῖαν τριμελῆ,
ἀναδειχθεὶς αὐτὸς πρῶτος ὑπατος διὰ δέκα ἔτη. Διατάξας δὲ τὰ τῆς
Γαλλίας, ἦλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ διὰ μιᾶς μάχης ἐν Μαρέγκῳ ἐγέν-
ετο κύριος πάσης τῆς χερσονήσου ταύτης. Τὸ 1800 ἐκηρύχθη Ὑπα-
τος διὰ βίου καὶ τὴν 18 Μαΐου 1804 ἐξελέχθη αὐτοκράτωρ τῶν Γάλ-
λων, τὸ δὲ 1805 ἀνεδείχθη βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας καὶ ἐστέφθη ἐν
Μεδιολάνοις μὲ τὸ ἀρχαῖον σιδηροῦν στέμμα. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1806
κατελύθη ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία, ἐγένετο προστάτης τῆς Παραρ-
ρηνίου ὁμοσπονδίας. Πολλοὶ Γερμανοὶ ἡγεμόνες συγκατατεθέντες νὰ
ἐνωθῶσι μετὰ τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης, ἀντημείφθησαν διὰ πλήρους
κυριαρχίας ἐπὶ τῶν κρατῶν των, καθ' ὅσον ἡδύνατο νὰ συμβιβασθῇ
τὸ πρᾶγμα πρὸς τὴν ἀνωτάτην τοῦ Ναπολέοντος δύναμιν· οὕτως ἡ
Βαυαρία, ἡ Βυρτεμβέργη καὶ ἡ Σαξωνία ἀνυψώθησαν εἰς βασιλεία. Ἐν-
τὸς δὲ ὀλίγων ἐτῶν ὁ Ναπολέων ἰδρύσατο τοιαύτην αὐτοκρατορίαν,
ὅποιαν ὁ κόσμος δὲν εἶχε σχεδὸν ἴδει ἄλλοτε· ἐκυριάρχει σχεδὸν ἐπὶ
ὅλων τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνεθρόνιζε καὶ ἐξεθρόνιζε τοὺς βα-
σιλεῖς των κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἡ Ἀγγλία μόνον ἐτήρησεν ἐντελῆ ἀνεξαρ-
τησίαν. Τὴν δὲ Γαλλίαν ὠφέλησεν ὁ Ναπολέων πολὺ· ἐπανέφερεν εἰς
αὐτὴν τὴν ἡσυχίαν, ἔκαμε κώδικα νόμων, ἀποκατέστησε τὴν ἀπὸ
τῆς ὀχλοκρατίας ἐξουδενωθεῖσαν θρησκείαν, καὶ πρὸ πάντων τόσον ἐ-
γύμνασε τοὺς στρατιώτας του, ὥστε αἱ καλλίτεραι δυνάμεις δὲν ἡ-
δύνατο νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτοὺς, ὅταν ὠδηγῶντο ὑπὸ τοῦ Ναπο-
λέοντος. Πολλαὶ δυνάμεις ματαίως ἀντέστησαν εἰς τὴν αὔξησιν αὐτοῦ·

ἡ Αὐστρία ταχέως κατεβλήθη κατὰ τὸ 1805, ἀφ' οὗ ἡχμαλωτίσεν ὁ Ναπολέον τὸν στρατηγὸν Μάκκον καὶ 25,000 στρατιώτας, εἰσῆλθεν εἰς Βιένναν, εἶτα δὲ ἐνίκησε μεγάλην νίκην ἐν Αὐσπερλιτσίῳ τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ τοὺς Ῥώσους ὁμοῦ, καὶ ἐπέβαλεν αὐτοῖς τὴν ἐν Πρεσβούργῃ εἰρήνην (1805)· ἀλλὰ καὶ ὁ ναύαρχος τῶν Ἀγγλῶν Νέλσον ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ἰσπανογαλλικὸν στόλον εἰς Τραφαλγάρ, φονευθεὶς συγχρόνως. Τὰ πρωσσικὰ στρατεύματα κατετροπώθησαν τὸ ἀκόλουθον ἔτος, καὶ τὰ Ῥωσσικὰ πολλὰκις ἠττήθησαν κατὰ τὸ 1807, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς ἐν Τιλτσίῳ εἰρήνης διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πρωσσία ἔχασε τὸ ἡμισυ τοῦ κράτους της. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ πορτογαλικὴ βασιλικὴ οἰκογένεια ἔφυγεν εἰς Βρασιλίαν, καταληφθεῖσης τῆς Πορτογαλίας ὑπὸ τῶν Γάλλων· ὁ δὲ θρόνος τῆς Ἰσπανίας ἐδόθη εἰς τὸν Βοναπάρτην ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὁ τῆς Νεαπόλεως εἰς τὸν Ἰωακείμ Μουράτην τὸν γαμβρόν του. Δύο ἄλλους ἀδελφοὺς αὐτοῦ, Λουδοβίκον καὶ Ἰερώνυμον, ἔκαμε βασιλεῖς τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Οὐεστφαλίας καὶ ἓνα τῶν πολεμάρχων του, τὸν Βερναρδότην, ἡγεμόνα τῆς Σουηδίας. Οὗτος δὲ ὑπῆρξεν ὁ μόνος, ὅστις διετήρησε τὴν θέσιν του μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος.

§ 86. Τὸ ἡπειρωτικὸν σύστημα τοῦ Ναπολέοντος.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ 1812.

Ἡ Ἀγγλία αἰσθανομένη οἷον διεκινδύνευε κίνδυνον ἕνεκα τῆς μεγίστης τοῦ Ναπολέοντος δυνάμεως, προσεπάθει νὰ ἐγείρῃ τὰς ἡπειρωτικὰς δυνάμεις κατ' αὐτοῦ· οὕτως ἡ Αὐστρία τὸ 1809 ἐκίνησε πάλιν πόλεμον κατὰ τοῦ τρομεροῦ τούτου ἐχθροῦ, ἡ ἔκβασις ὅμως ἦτο δυστυχὴς καὶ τώρα εἰς αὐτήν ὄθεν, κατὰ τὴν ἐν Βιέννῃ συνθήκην εἰρήνης ἔχασε μέρος τῆς χώρας της· περὶ τὸν αὐτὸν δὲ περίπου χρόνον ἡ τε Ὁλλανδία καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κράτη ἐκηρύχθησαν μέρη τῆς Γαλλίας.

Ἐπειδὴ διὰ τοῦ γάμου του ὁ Ναπολέων δὲν ἀπέκτησε τέκνα καὶ ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ διάδοχον, διεζεύχθη τὴν πρώτην αὐτοῦ γυναῖκα Ἰωσηφίναν καὶ ἐνυμφεύθη τὸ 1810 τὴν Μαρίαν Λουδοβίκαν, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκου Β'· αὕτη δὲ ἔτεκεν υἱὸν ἀναγορευθέντα ἅμα τῇ γεννήσει βασιλεῖα τῆς Ῥώμης.

Ὁ Ναπολέων εἶχε φθάσει ἤδη εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τοῦ μεγαλείου του, ἀλλὰ δὲν ἔχάρη ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης. Ἡ Ἰσπανία, ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν διὰ πολλῶν ἀνθρώπων καὶ χρημάτων, ἠγωνίσθη ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν βασιλεῖα Ἰω-

σῆψ, ὅστις τῇ ἐπεβλήθη διὰ τῆς βίας, καὶ ἡ Ῥωσσία, διενεχθεῖσα πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ἤρχισε νὰ ὀπλίζηται κατ' αὐτοῦ. Ἐπὶ σκοπῷ δὲ νὰ ἐξασθενώσῃ τὴν ἀγγλικὴν δύναμιν, προσεπάθησεν ὁ Ναπολέων νὰ βλάψῃ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας διὰ τοῦ καλουμένου ἡπειρωτικοῦ συστήματός του, καθ' ὃ εἰς κανὲν ἀγγλικὸν πλοῖον δὲν συνεχωρεῖτο νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τοὺς ἰδικούς του, ἢ εἰς τοὺς τῶν συμμάχων του λιμένας.

Ἡ Ῥωσσία ὑπέφερε πολὺ ὑπὸ τοῦ συστήματος τούτου, διὸ προσεπάθει νὰ τὸ ὑπεκφύγῃ. Τοῦτο δὲ καὶ πολλὰ ἄλλα βιαιοπραγαίαι τῶν Γάλλων ἐπήνεγκον ῥῆξιν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων.

Κατὰ τὸ θέρος λοιπὸν τοῦ 1812 ὁ Ναπολέων διέβη τὰ μεθόρια καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν μετὰ στρατοῦ ἐξ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου ἐξαιρέτων στρατιωτῶν, ἐνδυναμωθέντων δι' ἐπικουριῶν ἐκ Πρωσσίας, Πολωνίας, Αὐστρίας καὶ τῆς παραρρήνείου ὁμοσπονδίας. Ἐνίκησε τοὺς Ῥώσσους εἰς διαφόρους συμπλοκάς καὶ ἐν διαστήματι ὀλίγων μηνῶν προεχώρησεν εἰς Μόσχαν, καθέδραν ἀρχαίαν τῶν αὐτοκρατόρων. Ἐνταῦθα ὅμως ἡ τύχη, ἥτις τὸν κατέστησε νικηφόρον τσάκις, ἤρχισε νὰ μεταβάλληται. Τρομερὰ μὲν πυρκαϊὰ ἀνήφθη εἰς τὴν Μόσχαν, ὃ δὲ χειμῶν ἤρχισε πολὺ πρόωρος καὶ μετὰ μεγάλης δριμύτητος συγχρόνως δὲ αἱ Ῥωσσικαὶ δυνάμεις ἤϋξανον. Ὁ τῆς Μόσχας ἐμπρησμός ὑπὸ τῶν μὲν ἀποδίδεται εἰς σχέδιον τῶν Ῥώσσω, ὑπὸ τῶν δὲ εἰς ἀμέλειαν τῶν Γάλλων στρατιωτῶν· ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχῃ, ἐστέρησε τὸν Ναπολέοντα τῆς κατασκηνώσεώς του· ὅθεν χωρὶς νὰ πολεμήσῃ πλέον τὸν ἐχθρὸν, ἢ κάμῃ ἄλλην τινα διαπραγματέυσιν (διότι οἱ Ῥῶσσοι ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν των, καὶ οὐδεὶς παρουσιάσθη νὰ προκλήσῃ τὸν κατακτητὴν ἢ νὰ συμβιβασθῇ πρὸς αὐτόν), ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ. Τότε ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος καὶ ὁ ἐχθρὸς πάντοτε ἑτοιμος νὰ τῷ διαφιλονεικῇ ἕκαστον αὐτοῦ βῆμα, ἢ νὰ προσβάλλῃ τὴν ὀπισθοφυλακὴν, κατέστρεψαν σχεδὸν ὁλόκληρον τὸν μέγαν αὐτοῦ στρατόν.

Ἡ Ῥωσσία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία ἤδη συνέστησαν συμμαχίαν, εἰς ἣν ἔλαβε μέρος ἡ Σουηδία καὶ τινες Γερμανοὶ ἡγεμόνες. Τὴν 10 Ὀκτωβρίου οἱ σύμμαχοι ἐνίκησαν μεγάλην νίκην ἐν Λειψία καὶ τὴν 31 (α) τοῦ Μαρτίου 1814 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φριδερίκος Οὐίλλιελμος ὁ Γ' εἰσῆλθον θριαμβευτικῶς εἰς Παρισίους. Τὴν 3 δὲ τοῦ Ἀπριλίου ὁ Ναπολέων ἐκπύχθη ἐκ τῆς θρόνου καὶ ἀπεστάλῃ εἰς τὴν νῆσον Ἐλβαν νὰ μένῃ τοῦ λοιποῦ, Λουδοβίκος δὲ ὁ ΙΗ' ἐκλήθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας, καὶ δυνάμει τῶν ὅρων τῆς ἐν Παρισίοις συμφωνηθείσης γενικῆς εἰρήνης, ἡ Γαλλία περιωρίζετο εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς ὅρια. Ἦδη πλεῖστοι τῶν ἡγεμόνων καὶ ὑπουργῶν συνήλθον εἰς Βιένναν, ἵνα κανονίσωσι

(α) Αἱ χρονολογίαι ἐννοοῦνται κατὰ τὸ γρηγοριανὸν ἡτοιμένον χρονολόγιον.

τὰς εὐρωπαϊκὰς σχέσεις, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Μαρτίου 1815 ὁ Ναπολέων, μαθὼν, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τὸν περιορίσωσιν εἰς ἄλλο μακρὰν τῆς Εὐρώπης μέρος, ἀνεχώρησεν ἀπὸ Ἑλβας, ἀπεδιβάσθη εἰς Γαλλίαν, καὶ ὑποδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τοῦ στρατοῦ, κατέστη πάλιν τρομερός. Λουδοβίκος ὁ ΙΗ΄ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Παρισίων καὶ ὁ Ναπολέων εὐθὺς εἰσῆλθεν εἰς αὐτούς. Τότε δὲ ἡ Αὐστρία, ἡ Πρωσία, ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Ἀγγλία ἀνενέωσαν τὴν συμμαχίαν των καὶ τὰ πολυάριθμα αὐτῶν στρατεύματα διέβησαν τὸν Ῥήνον. Τὴν 18 τοῦ Ἰουνίου 1815 ὁ Ναπολέων ἡττήθη ἐντελῶς εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Οὐατερλώ ὑπὸ τῶν δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Πρωσίας, στρατηγούντων τοῦ Ἀγγλοῦ δουκὸς Οὐελλινγκτόνος καὶ τοῦ Πρώσου Βλυχέρου, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν νικητῶν καὶ νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου, κηρύξας τὸν υἱόν του Ναπολέοντα Β΄. αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ φύγῃ εἰς Ἀμερικὴν, ὡς ἐσκόπει, παρεδόθη εἰς ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον καὶ ἐστάλη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ὡς αἰχμάλωτος διὰ βίου εἰς τὴν νῆσον ἀγίαν Ἑλένην, ὅπου ἀπέθανε τὴν 5 Μαΐου τοῦ 1821.

Ἄλλη γενικὴ εἰρήνη συνωμολογήθη ἐν Παρίσις κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1815 καὶ πλείστοι τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης ἔγειναν μέτοχοι τῆς κληθείσης ἱερᾶς συμμαχίας, μὲ σκοπὸν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἰσορροπίαν τῆς Εὐρώπης. Ἡ Γαλλία ἐκτὸς τῶν νεωστὶ κατακτηθεισῶν ὑπ' αὐτῆς χωρῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἀποδώσῃ καὶ ὅλα τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης, τὰ ὅποια ἀφῆρσε παρ' ἄλλων ἐθνῶν, καὶ εἶχεν ἐναποτεθειμένα εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου, νὰ πληρώσῃ πρῶτον ἑκατὸν ἑκατομμύρια φράγκων εἰς τοὺς συμμάχους, ὕστερον δὲ ἄλλα ἑπτακόσια ἑκατομμύρια διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου καὶ 370,000,000 εἰς ἰδιωτικὰς ἀπαιτήσεις, νὰ ἔχῃ δὲ καὶ ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῇ ἐπὶ τρία ἔτη 150,000 ξένων στρατιωτῶν ἰδίαις αὐτῆς δαπάναις. Ἀποκατέστη δὲ πάλιν ὑπὸ τῶν νικητῶν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος ὁ ΙΗ΄.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ Γαλλία μετὰ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν νίκας μόλις ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Εὐρώπης θέσιν της, τὴν ἰσχυράν ἐνότητά της καὶ τὸ ἐθνικόν της πνεῦμα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Κατὰ μέρος ιστορίαι ἐθνῶν τινων τῆς Εὐρώπης.

§ 86. Σουηδία.

Ἡ ἀρχὴ τῶν Σουηδῶν εἶναι ἄγνωστος· ἡ ὑπαρξίς τοῦ εἰς Σκανδιναυίαν καταφυγόντος Ὀδίνου, βασιλέως τῶν Ἀσῶν τοῦ Καυκάσου, εἰς τὸν ὅποιον ἀποδίδονται γεγονότα παράδοξα, εἶναι ἀμφίβολος. Βιόρνης, εἰς ἐκ τῶν πρώτων βασιλέων (Θ'. μ. Χ. αἰὼν) νομίζεται ὑπὸ τινων ὡς ὁ πρῶτος θεμελιωτὴς τῆς μοναρχίας των· ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ IB'. αἰῶνος, ἡ ἱστορία τῆς χώρας ταύτης εἶναι ὅπως οὖν σαφής. Τότε Ἡρῖκος, ὁ λεγόμενος Ἀγιος (1155), διέδωκεν ἐκεῖ τὸν χριστιανισμόν.

Τὸν ΙΔ'. αἰῶνα Μαργαρίτα, θυγάτηρ τοῦ Οὐαλδεμάρου βασιλέως τῆς Δανίας, λεγομένη Σαμίραμις τοῦ Βορρά, ἦνωση ἐν σκήπτρον τὴν Νορβηγίαν, τὴν Δανίαν καὶ τὴν Σουηδίαν τὸ 1388. Ἡ ἐν Καλμάρ δὲ διάκαιτα ἐπεκύρωσε τὸ 1397 τὴν συνένωσιν ταύτην τῶν τριῶν τούτων βασιλείων, ἡ ὁποία διήρκεσε μέχρι τοῦ 1448.

Ἡ Σουηδία τὸ 1520 ἐπιάζετο ὑπὸ τοῦ ἐκ Δανίας Χριστιανοῦ Δ'. ἀλλ' ὁ Γουσταῦος Βάσας, μόνος ἀπόγονος τῶν βασιλέων τῆς Σουηδίας, ἀφ' οὗ διετέλεσε πολλὰ ἔτη φυγὰς, κατῴρθησε νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Χριστιανὸν τὸ 1523. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρι τοῦδε τρεῖς οἴκοι ἡγεμόνευσαν εἰς τὴν Σουηδίαν· Α' ὁ τοῦ Βάσα (1523—1654)· Β' ὁ τῶν Δύω Γεφυρῶν (1654—1751)· Γ'. ὁ τοῦ Ὀλσταίνου Εὐτίνου (1751—1818). Πρῶτος βασιλεὺς ἐγένειεν αὐτοῦς ὁ Βάσας, ὁ ἀληθὴς θεμελιωτὴς τῆς Σουηδίας, εἰς ἣν εἰσήγαγε καὶ τὸν λουθηρανισμόν (1537). Περιφημος ἐγένεε μετὰ ταῦτα ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος, ἐπικληθεὶς Μέγας (1611), ὁ ὁποῖος ἐνεποίησε τρόμον εἰς τὴν Αὐστρίαν κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον (§ 78) καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λυκέννης (1632).

Ἐκ τοῦ οἴκου τῶν δύο Γεφυρῶν πρῶτος ἐβασίλευσεν ὁ Κάρολος Γ'. (1654). Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἦτο σειρὰ κατορθωμάτων πολεμικῶν, ἐμποησάντων τρόμον εἰς τὸν Βορρᾶν. Ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου Κάρολος ὁ IB', ἐπικληθεὶς διὰ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ Ἀλέξανδρος τοῦ Βορρά (1697), ἐνίκησεν ἐν Νάρβα καὶ ἐν Πίγα (1700) τοὺς Ρώσους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς Πολωνοὺς καὶ τοὺς Δανούς. Νικηθεὶς δὲ εἰς Πουλταύαν (1709) ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, ἀπεχώρησεν εἰς Βενδέρην τῆς Βεσσαραβίας· ἐφανεύθη δὲ

ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Φριδερχάλης τὸ 1718 ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα ἐξ ἐτῶν.

Ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ὀλσταίνου Εὐτίνου ἔγινε πρῶτος βασιλεὺς ὁ Ἀδόλφος Φρεδερίκος (1751). Ἐκ τοῦ οἴκου τούτου ἀναφέρονται Γουσταῦος Γ'. ἡγεμὼν ἀγαπητὸς καὶ μέγας βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἀπέδωκεν εἰς μὲν τὸν θρόνον του ἰσχὺν, εἰς δὲ τοὺς Σουηδοὺς ἡσυχίαν καὶ πολιτικὴν δύναμιν· ἐδολοφονήθη δὲ εἰς τινα χορὸν προσωπιδοφόρων τὸ 1792.

Ὁ τὸ 1809 βασιλεύσας Κάρολος ΙΓ', μὴ ἔχων ἄμεσον κληρονόμον, υἱοθέτησε κατὰ πρῶτον τὸν πρίγκηπα Χριστιανὸν τοῦ Ὀλσαίνου Αὐγουστεμβούργου· ἀλλὰ τούτου ἀποθανόντος αἰφνιδίως τὴν 21 Αὐγούστου 1810, ἡ δίκαια τοῦ Ὁρέβου ἐξελέξατο τὸν στρατάρχην τοῦ Ναπολέοντος Βερναδόττην, πρίγκηπα τοῦ Μόντε Κόρβου, Γάλλον, τὸν ὁποῖον υἱοθέτησεν ὁ βασιλεὺς, ὀνομάσας αὐτὸν Κάρολον Ἰωάννην, καὶ οὗτος ἀνέβη τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου ΙΓ'. τὸ 1818. Ἀπέθανε δὲ τὸ 1844. Ὁ υἱὸς του Ὁσκάρ Α'. διεδέχθη αὐτόν.

§ 87. Πρωσσία.

Ἡ Πρωσσία, οἰκισθεῖσα τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν Γυθῶνων καὶ τῶν Βανδήλων κλ. καὶ συμπεριληφθεῖσα μετὰ ταῦτα εἰς τὸ γοτθικὸν κράτος, ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἔκ τινος ἀποικίας Σκυθῶν, καλουμένων Βορούσων ἢ Προύσων, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γότθων. Ὁ χρόνος τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν ἐνταῦθα εἶναι ἄγνωστος, καθὼς καὶ ἡ ἱστορία των. Γνωστὸν δὲ μόνον εἶναι, ὅτι ἔκαμνον συχνὰς ἐπιδρομὰς ἐπὶ τὰς πλησίον χώρας, καὶ ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Δανίας προσεπάθησαν πολλάκις ἀνωφελῶς νὰ ὑποτάξωσιν αὐτούς.

Ὁ Κορράδος δούξ τῆς Μοραβίας καὶ ἡγεμὼν Πολωνός, μὴ δυνάμενος νὰ προφυλάττηται ἀπὸ τὰς λεηλασίας των, προσεκάλεσεν εἰς βοήθειαν τοὺς τευτονικοὺς Ἱππότας (1230), τῶν ὁποίων ἡ πρώτη σύστασις ἔγινεν ἐν Παλαιστίνῃ (1128) μετὰ τὴν κατάρκτησιν τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (1099). Ὁ δούξ τῆς Μοραβίας τότε ἐπίτροπος τοῦ νέου Βολεσλάου, βασιλέως τῆς Πολωνίας, παρέχώρησεν εἰς τοὺς Ἱπποτάς τούτους ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους νὰ καθέξωσι τὴν Κούλμην· ὑπεχρεώθησαν δὲ νὰ κατακτήσωσιν, ὥστε τῷ ὄντι κατάρθωσαν, τὴν Πρωσσίαν μετὰ δεινὸν 53 ἔτη διαρκέσαντα πόλεμον.

Ἀλλ' ὕστερότερον καὶ αὐτοὶ οἱ Ἱππόται προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν πλησίον ἡγεμόνων, οἱ ὁποῖοι ἡγωνίζοντο νὰ οἰκαιοποιηθῶσι μέρος τῶν κατακτεθέντων, Πολλὰ δὲ πόλεις ἐπανεστήσαν καὶ ἐδέχθησαν

τὴν προστασίαν τῶν Πολωνῶν. Ὁ φονικὸς οὗτος πόλεμος ἐπεραιώθη διὰ τῆς ἐν Θόρνῳ συνθήκης (1466), ἥτις ἐξησφάλισε τὴν δυτικὴν ἢ τὴν βασιλικὴν Πρωσσίαν εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Πολωνίας, καὶ τὴν Πρωσσίαν τὴν ἀνατολικὴν εἰς τοὺς τευτονικοὺς Ἰππότας, ἵνα ἔχωσι ταύτην ὡς τιμάριον τοῦ στέμματος τῆς Πολωνίας.

Ὁ Σιγισμόνδος, βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, ἔδωκε ταύτην εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ τευτονικοῦ τάγματος Ἀλβέρτον τοῦ Βρανδεσβούργου εἰς δουκάτον κληρονομικόν, ἐξαρτώμενον ὡς τιμάριον ἀπὸ τῆς Πολωνίας.

Ὁ Οὐίλλιελμος υἱὸς τοῦ Ἀλβέρτου, ὠφεληθεὶς ἐκ τῶν ἐν τῷ βασιλείῳ τούτῳ ταραχῶν, ἐπέτυχε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ μέρους τούτου καὶ ἀνεγνωρίσθη δοῦξ καὶ κυριάρχης ἀνεξάρτητος (1456.)

Ὁ Φριδερίκος υἱὸς τοῦ Οὐίλλιελμου ἐξέτεινε τὰ σχέδιά του καὶ κατάρθωσεν ἰδίᾳ δυνάμει νὰ στεφθῇ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας (1701). Αἱ δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἀνεγνώρισαν αὐτὸν ὡς τοιοῦτον ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆς Οὐτρέχτης (1713). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Οὐίλλιελμος Α' διεδέχθη αὐτὸν τὸ 1713. Ἐπροστάτευε τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' οὐδόλως ἐτίμα τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα, καὶ μετεχειρίσθη σκληρῶς τὸν υἱὸν του, ἐπιμελῶς εἰς ταῦτα καταγινόμενον. Ἀπέκτησε δὲ εἰς τινα κατὰ τῆς Σουηδίας πόλεμον τὸ δουκάτον τοῦ Στετίνου, τὸ ὁποῖον ἀπέσπασεν ἐκ τῆς σουηδικῆς Πομερανίας (1720).

Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἦτο παραδόξως ἰδιότροπος· ἐφέρετο λίαν σκληρῶς ὅχι μόνον πρὸς τοὺς ξένους, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν οἰκογένειάν του. Ὁ υἱὸς του Φριδερίκος, θέλων νὰ ὑπεκφύγῃ τὴν ἀδίκον αὐστηρότητά του, διανοήθη νὰ φύγῃ μετὰ τοῦ Κάτου, νέου ἀξωματικοῦ, ἀλλὰ τῆς φυγῆς ταύτης ἀνακαλυφθείσης, ὁ Φριδερίκος ἐφυλάκισθη εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὁδέρου Κυστρίνην, καὶ ὁ Κάτος ἀπεκεφαλίσθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τοῦ νέου προστάτου του.

Ὁ Φριδερίκος Β'. 28 ἐτῶν ἀνέβη τὸν θρόνον τὸ 1740· ἦτο δὲ ἐξοχος πολιτικὸς κυβερνήτης καὶ δεινὸς στρατιωτικὸς. Ὁ θάνατος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου ἑκτοῦ ἐξήγειρε τὴν Εὐρώπην (1740), διότι πολλοὶ ἦσαν οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ καταλάβωσι τὴν κληρονομίαν τῆς κόρης του Μαρίας Θηρεσίας. Ὁ Φριδερίκος ὑπεστήριζε τὰς ἀξιώσεις του μετ' ἐπιτυχίας καὶ σταθερότητος. Ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ἦτο γεγυμνασμένος εἰς μεγάλας πανοπλίους κινήσεις εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του. Διὰ τῶν νικῶν του τοσοῦτον ταχέως ἐκυρίευσεν τὴν ἄνω Σιλεσίαν, τὴν Μοραυίαν καὶ μέρος τῆς Βοημίας, ὥστε ἡ Ἀγγλίᾳ ἔσπευσε νὰ μεσιτεύσῃ καὶ ὑπεγράψῃ εἰρήνην ἐν Βερσολίνῃ τὴν 28 Ἰουλίου 1743.

Τὸ 1744 ἡ Πρωσσία ἠύξησε πάλιν διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Ἑστρούζης, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος ταύτης. Ἡ

Αυστρία, ταπεινωθεῖσα, ἤρπεν ἥσυχον αὐτὴν ὀλίγα ἔτη μόνον. Διὰ τῶν ὑποβολῶν δὲ αὐτῆς νέα συμμαχία, συντεθειμένη ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων μοναχῶν τῆς Εὐρώπης, συνεκροτήθη κατὰ τοῦ Φριδερίκου Β'. Ἡ συμμαχία αὕτη περιελάμβανε τὴν Γαλλίαν, τὴν Αὐστροίαν, τὴν Σαξωνίαν, τὴν Σουηδίαν καὶ τὴν Ῥωσσίαν.

Τότε ἤρχισεν ὁ ἑπταετής πόλεμος (ἀπὸ τοῦ 1756 μέχρι τοῦ 1763), καθ' ὃν ὁ Φριδερίκος ἀνέδειξε μεγίστας προόδους εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην. Τὸ ἐπὶ τὸν ἔτος (1757) ἐξηκολούθησεν ὁ πόλεμος οὗτος μετὰ μεγάλης δραστηριότητος, ὁ Φριδερίκος τότε εἶχεν ἐναντίον του ὄχι μόνον τὴν Αὐστροίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥωσσίαν, τὴν Σουηδίαν, τὴν Σαξωνίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ μέγα μέρος τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπεὶ δὴ ἡ δίκαια ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ πόλεμον ἐξοντώσεως, καθὼς παραξίου τῆς δημοσίας εἰρήνης ἐνεκεν εἰσβολῆς, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει εἰς Σαξωνίαν· βοηθὸν δὲ εἶχε τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἄλλους τινὰς διαμαρτυρομένους ἡμερόνας. Μετὰ δεινοὺς ἀγῶνας ἐξεδιώχθη πρὸς καιρὸν ἐκ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τοῦ βασιλείου του, ἀλλ' αἰφνιδίως ἀνέλαβε, καταστρέψας εἰς Ῥοσθάχην, ἐπαρχίαν τῆς Σαξωνίας παρὰ τὸ Μερσεβοῦργον, τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ τὸν αὐστριακόν, διοικουμένους ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Δεσσβίτζου (1757). Τὸ 1763 συνωμολόγησεν εἰρήνην ἐν Βεσέλῃ μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ ὀλίγον μετὰ ταῦτα μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Σαξωνίας ἐν Οὐβερστ-βούργῳ, ἐπαύλει τοῦ Ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας.

Τὸ 1772 συνέστησεν ἑταιρίαν ἐμπορικῷ ναυτικῷ. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπέκτεινε κατὰ τὸν πρῶτον διχμελισμὸν τῆς Πολωνίας τὴν Πομερανίαν, τὴν Κούλμην, τὸ Μαριεμβούργον, τὴν Ἑλβίγγην, τὸν Ποσνανίαν καὶ ἄλλους τόπους.

Τὸ τελευταῖον σπουδαῖον συμβεβηκὸς τῆς βασιλείας τοῦ Φριδερίκου ἦτο ἡ συγχρότησις τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας πρὸς διατήρησιν τῆς γερμανικῆς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τοῦ αὐστριακοῦ οἴκου.

Ὁ ἥρως οὗτος ἀπέθανε τὴν 47 Αὐγούστου 1786, ἐν ἡλικίᾳ ἐβδομήκοντα πέντε ἐτῶν, βασιλεύσας τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἔτη, ἐπαξίως δὲ ὠνομάσθη μέγας. Ἐπεμελεῖτο τῶν γραμμάτων, ἤρπεν πολλὰς συγγραφάς, καὶ συνέταξε κώδικα φέροντα τὸ ὄνομά του. Ἦτο ἀπλοὺς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, καὶ εἶχε διαθέσει τὸν χρόνον του ἐν τάξει ὅλους στρατιωτικῇ.

Ὁ Φριδερίκος Οὐλλιέλμος Β'. ἀνεψιὸς τοῦ Φριδερίκου Β'. διεδέχθη αὐτόν (1780). Ἦτο ἀγαθὸς ἡγεμὼν, ἀλλ' ἀδύνατος καὶ ἐκδοτος εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ δὲν ἐφείδετο τῶν θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους ὁ προκατόχος αὐτοῦ ἤρπεν εἰς αὐτόν, καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ Πρωσία δὲν ἡδύνατο νὰ διατηρηθῇ ἐκεῖ, ὅπου ὁ Φριδερίκος Β'. ὕψωσεν αὐτήν. Ἐπὶ τούτου ἡ πειθαρχία τῶν στρατευμάτων ἐχαλαρώθη καὶ

ἡ διοίκησις ἐκλινεν ἐπὶ τὸ χεῖρον· ἀπέκτισε δὲ τὸ 1791 τὰς ἡγεμονίας τῆς Ἀνσπάχης καὶ τῆς Βευράτης δι' ἐκουσίου παραχωρήσεως τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος των Χριστιανοῦ Φριδερίκου. Ἀπέθανε δὲ τὸ 1797.

Ὁ Φριδερίκος Οὐίλλιέλμος Γ'. διεδέχθη τὸν πατέρα του (1797—1840). Ἐπεμελήθη τῆς διορθώσεως τῶν οικονομικῶν καὶ ἐπλήρωσεν εἰς ὀλίγα ἔτη τὰ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ἀπολειφθέντα χρέη, καὶ μάλιστα μέρος τῶν τῆς Πολωνίας, τὰ ὅποια εἶχεν ἀναλάβει διὰ τοῦ τελευταίου διαμελισμοῦ αὐτῆς. Κηρύξας πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας ἠναγκάσθη μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἰένης (1806) νὰ συνομολογήσῃ ἐν Τίλτσα συνθήκην (1807), διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρει μέρος τῶν κρατῶν του. Ἀλλὰ τὸ 1818, ὠφεληθεὶς ἐκ τῶν δεινῶν τῆς εἰς Μόσχαν ἐκστρατείας τῶν γάλλων, ἐνεθάρρυνε τὴν φιλοπάτριδα ἐταιρίαν, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα συμμαχία τῆς ἀρετῆς, ἐν Καννὸν ἐργῇ τὸ 1808 γενομένην.

§ 88. Πολωνοί.

Οἱ Πολωνοὶ εἶναι σλαυικῆς καταγωγῆς. Λέχος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ δουκὸς τῆς Βοημίας Ζέκκου, θεωρεῖται ἀρχηγέτης αὐτῶν (περὶ τὸ 501)· ἔζη κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, καὶ νομίζεται, ὅτι ἐθεμελίωσε τὴν Γνέσνιν· ἀλλ' ἡ ἱστορία τῆς Πολωνίας ἀρχεται νὰ γίνηται ἀξιοσπουδαίος ἀπὸ τοῦ Πιάστου, ἡγεμονεύσαντος τὸ 842. Οὗτος ἐκόσμησε τὸν θρόνον του δι' ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν τὴν μνήμην του προσφιλῇ εἰς τοὺς Πολωνοὺς. Ὁ χριστιανισμὸς εἰσῆχθη εἰς αὐτοὺς περὶ τὸ 965 ὑπὸ Μικισλάου τοῦ πρώτου. Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος (περὶ τὸ 1001) Βολέσλαος ὁ Α' ἐστέφθη βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ὁθωνος τοῦ Γ', καταστήσαντος τὴν Πολωνίαν ἀνεξάρτητον τῆς αὐτοκρατορίας κράτος. Ἀλλ' ὁ ἐνδοξότατος τῶν ἡγεμονεύσαντων εἰς Πολωνίαν οἰκων ἦτο ὁ τῶν Ἰαγελλόνων, διαρκέσας ἐπὶ 186 ἔτη. Ὁ θρόνος μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἐκλεκτικὸς (1572)· μετὰ δὲ τῶν βασιλέων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπισημότεροι εἶναι·

1). Ἑρρίκος πρῶτος τῆς Βαλεσίας, ἀδελφὸς Καρόλου τοῦ ἐνάτου, ὁ ὁποῖος κατεπειγόντως ἔφυγεν ἐκ Κρακοβίας, ἵνα μεταβῇ εἰς Γαλλίαν καὶ στεροβῇ βασιλεὺς ταύτης (1573—1574).

2). Στέφανος Βαθόρης, διάδοχος τοῦ προηγουμένου. Ἠνάγκασε τοὺς Ρώσους νὰ παραχωρήσωσιν αὐτῷ τὴν Κουρλανδίαν καὶ μέρος τῆς Λιβονίας. Ἀπέθανε δὲ τὸ 1589 ὑπὸ παροξυσμοῦ ὀργῆς.

3). Σιγισμύνδος ὁ τρίτος, ὅστις ἔγεινε καὶ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας τὸ 1592, ἀλλ' ἀπώλεσε μετ' ὀλίγον τὸν θρόνον τοῦτον ἕνεκα τῶν ραδιουργιῶν τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Καρόλου ἐνάτου. Ἐπολέμησε πρὸς

τοὺς Τούρκους (1620—1621), ἔπειτα πρὸς τὸν Γουσταῦν Ἀδόλφον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐνίκησεν. Ἀπέθανε δὲ τὸ 1637.

4). Βλαδίσλαος ἔβδομος (1642).

5). Ἰωάννης Καζιμίρος, ὅστις παρητήθη τὸ 1668.

6). Ἰωάννης Σοβρέσκις, ὁ ὁποῖος ἠλευθέρωσε τὴν Βιένναν πολιορκουμένην ὑπὸ τῶν Τούρκων (1683).

7). Στανίσλαος πρῶτος Λεκζίνσκις (1701) βασιλεὺς διὰ τῆς προστασίας Καρόλου τοῦ Β', μὴ δυνηθεὶς νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ, καὶ ἐδασίλευσεν ἐν Λορράνῃ, ἐνθα διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἐγένετο προσφιλέας (1709).

8). Στανίσλαος δεῦτερος Πονιατόφσκις, τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ἐκλεχθεὶς τὸ 1764. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγένοντο οἱ τρεῖς διαμελισμοὶ τῆς Πολωνίας ἀλληλοδιαδόχως (1772, 1793, 1795), μεταξὺ τῆς Ῥωσσίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσσίας, καὶ τὸ 1795 διεγράφη ὁλοσχερῶς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αὐτονομῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης.

§ 89. Ἑνετοί.

Ἡ Ἑνετία ἐθεμελιώθη κατὰ τὸν Ε'. μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, κατοίκων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἑνετίας, ἧς αἱ κυριώτεραι πόλεις ἦσαν ἡ Ἀκυληνὰ καὶ τὸ Παταούιον (Πάδοβα). Ἄμα τῇ ἀφίξει τοῦ Ἀττίλα βασιλέως τῶν Οὐννων εἰς Ἱταλίαν (452 μ. Χ.) κατέφυγον εἰς τὰ παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Πάδου νησιδία, ὅπου ῥυτιδίαν ἔχοντες κατέβησαν εἰς τὴν περὶ τὸν Πάδον πεδιάδα, ὅπου ῥυτιδίαν ἔχοντες κατέβησαν εἰς τὴν περὶ τὸν Πάδον πεδιάδα, ὅπου ῥυτιδίαν ἔχοντες κατέβησαν εἰς τὴν περὶ τὸν Πάδον πεδιάδα, ὅπου ῥυτιδίαν ἔχοντες κατέβησαν εἰς τὴν περὶ τὸν Πάδον πεδιάδα.

Ἐκαστὴ νῆσος κατ' ἀρχὰς διωκεῖτο ὑπὸ ἰδίου δημάρχου· μετὰ ταῦτα δὲ συνενώθησαν πᾶσαι ὑπὸ ἑνὸς ἀρχηγὸν καλούμενον Δόγην (Δοῦκα). Πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἦτο ὁ Παῦλος Ἀνάφροτος (697).

Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἦτο ισόβιος καὶ ἐξήρτητο ἐκ τῶν ψήφων τῆς κοινότητος. Ὁ Δόγης ἦτο αὐτόχρημα μονάρχης, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἡ ἰσχὺς τούτου τοῦ δουκὸς περιορίζετο καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς Ἑνετίας ἐγένετο δημοκρατικὴ.

Ἡ Ἑνετία ἐπλούτησεν ἐν βραχεὶ χρόνῳ διὰ τοῦ ἐμπορίου· ἀπέκτησε δύναμιν καὶ ὑπεροχὴν, αἱ ὁποῖαι διήγειραν τὴν ζηλοτυπίαν τῶν γειτόνων αὐτῆς καὶ ὑπεκίνησαν κατ' αὐτῆς πολέμους.

Αἱ σταυροφορίαι ἤρξαντο τὴν δημοκρατίαν ταύτην, καὶ κατὰ τὴν τετάρτην μάλιστα σταυροφορίαν (1204), διαμελισθείσης τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐγένετο κυρία πολλῶν λιμένων τῆς Ἀλβανίας, τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου· ἐξουσίασε δὲ καὶ τὰς νήσους Κέρκυραν, Κεφαλληνίαν, Κρήτην κλ.

Ἀλλὰ κατὰ τὸν 13 αἰῶνα (1298), ἡ ἐγκατάστασις κληρονομικῆς ἀριστοκρατίας ἐπὶ τῆς μετέωρης ταρχαίας.

Αἱ ἀνακαλύψεις διαφόρων τόπων κατὰ τὸν ΙΕ'. αἰῶνα ἐβλάψαν μὲν τὸ ἐμπόριον τῆς Ἑνετίας, ἀλλὰ καὶ παρέσχον εἰς αὐτὴν πλεῖονα ἡσυχίαν, καθότι ἐπαυσεν ἡ ἐναντίον αὐτῆς ζήλοτυπία.

Οἱ Γάλλοι κυριεύσαντες αὐτὴν τὸ 1797, ἠνάγκασαν τὸν τελευταῖον Δόγην Λουδοβίκον Μαρίνον νὰ φύγῃ. Διὰ δὲ τῆς συνθήκης τοῦ Κάμπου Φορμίου παρεχωρήθη εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας. Διὰ τῆς συνθήκης δὲ τοῦ Πρεσβούργου ἀπεδόθη εἰς τὸν Βοναπάρτην, ὁ ὁποῖος παρεχώρησεν αὐτὴν εἰς τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον τοῦ Βοχαρναί· ἀλλὰ τὸ 1814 ἔλαβεν αὐτὴν πάλιν ἡ Αὐστρία.

§ 90. Γενουήνσιοι.

Ἡ Γένουα, καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου καὶ ἀποκατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Σπουρίου, ὑπετάχθη ὑπὸ τῶν Γότθων, ἀπὸ τῶν ὁποίων οἱ Λογγοβάρδοι τὴν ἐκυρίευσαν. Σχεδὸν ὁλοσχερῶς καταστραφεῖσα, ἀνηγέρθη ὑπὸ Καρόλου τοῦ μεγάλου, ὁ ὁποῖος ἤνωσε ταύτην μετὰ τοῦ γαλλικοῦ κράτους.

Κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, οἱ ὁποῖοι, κατασφάζαντες πάντας τοὺς ἄνδρας, μετεκόμισαν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

Ἀποκατασταθείσης δὲ πάλιν καὶ τρίτον, οἱ κάτοικοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐμπορίαν καὶ ἐπλούτησαν· γενόμενοι δὲ ἰσχυροὶ ἀναλόγως τοῦ πλοῦτου αὐτῶν, συνέστησαν δημοκρατίαν, ἡ ὁποία ἐν βραχεὶ χρόνῳ ἡδυνήθη νὰ συνδράμῃ τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας κατὰ τὰς σταυροφορίας. Ἀπὸ τοῦ 1338 διωκεῖτο ὑπὸ Δογῶν, τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ὠνομάζετο Βοκκάγκας. Οἱ Πισᾶται τῆς Ἰταλίας ἐκήρυξαν πρὸς αὐτὴν πόλεμον· ἀλλ' αὕτη ἐτήρησε πάντοτε τὰ πλεονεκτήματά της. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς ἐλευθερίας κατέστησε τέλος τὴν δημοκρατίαν ταύτην ἱκανὴν περὶ μεγάλα ἔργα.

Ἡ ζήλοτυπία καὶ ἡ φιλοδοξία τῶν πολιτῶν διήγειρεν ἐν αὐτῇ μετὰ ταῦτα μεγάλας ταραχάς, εἰς τὰς ὁποίας συμμετέσχον καὶ οἱ αὐτοκράτορες, οἱ βασιλεῖς τῆς Νεαπόλεως, οἱ Βισκόντοι, οἱ μαρκήσιοι τῆς Μοντεφεράτης, οἱ Σφόρτζοι, ἡγεμόνες τῶν Μεδιολάνων, καὶ οἱ Γάλλοι, ἀλληλοδιαδόχως προσκαλούμενοι ὑπὸ τῶν διαφόρων κομμάτων, τὰ ὁποῖα διήρουν τὴν δημοκρατίαν. Τέλος δὲ ὁ Ἀνδρέας Δόριας (1523) ἐπέτυχε διὰ τῆς ἐπιτηδειότητός του νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ νὰ συστήτῃ ἀριστοκρατίαν. Καὶ ἡδύνατο μὲν οὗτος νὰ καταβάλλῃ τὴν ἡγεμονίαν, ἀλλ' ἤρκεσθαι νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Ἐν τῇ ἀκμῇ δὲ ταύτῃ ἡ Γένουα κατεῖχε πολλὰς νήσους ἐν τῇ ἀρχιπελάγει καὶ πολλὰς πόλεις παρακτίους τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν

παραλίαν τοῦ Εὐξείνου πόντου. Κατεῖχε καὶ τὴν Περσίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' ἡ αὐξησις τῆς τουρκικῆς δυνάμεως ἐξησθένωσε μεγάλως τὸ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐμπόριον αὐτῆς, διετήρησεν ὅμως τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς καὶ τὴν κυβέρνησιν μέχρι τοῦ 1746, ὅτε ὑπετάχθη εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς. Κατώρθωσε δὲ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτοὺς διὰ τῆς βοηθείας τῆς Γαλλίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπώλησε τὴν Κορσικὴν τὸ 1768. Ἐκτοτε ἔπαυσε νὰ ᾔναι κράτος ἐν Εὐρώπῃ. Ἀνεγερθεῖσα δὲ τὸ 1796, ὑπὸ ὄνομα δημοκρατία Λιγουριανῇ καὶ συνενωθεῖσα ἔπειτα μετὰ τοῦ γαλλικοῦ κράτους, παρεχωρήθη τὸ 1815 εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας.

§ 91. Ἑλβετία.

Ἡ Ἑλβετία ὑπέκειτο εἰς τὴν γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Μέρος δὲ τῆς χώρας ταύτης κατεῖχεν ἰδίως ὁ αὐστριακὸς οἶκος, οἷον τὸ Φριβουργον, τὴν Λυκέρνην, τὴν Ζύγην καὶ τὴν Γλάριν. Ἡ τυραννία τῶν διοικητῶν διηρέθιζε τὰ πνεύματα· ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος μάλιστα Ἀλβέρτου ἡ καταπίσις τοῦ διοικητοῦ Γεσλέρου ἐπήνεγκεν ἐπανάστασιν. Αἱ ἐπαρχίαι τῆς Σχουϊτζίας, τῆς Οὐρς καὶ τῆς Οὐντερουάλδης πρῶται ἐξηγέρθησαν. Τὸ 1308 ἡ Ἑλβετία ἔγεινεν ἐλευθέρα καὶ μετὰ τῶν ἐλευθερωτῶν αὐτῆς διαπρέπει ὁ Οὐίλλιελλμος Τέλλος, φοβεύσας τὸν εἰρημένον διοικητὴν Γεσλερον. Στρατὸς φοβερός Γερμανῶν, στρατηγούμενος ὑπὸ τοῦ δουκὸς Λεοπόλδου, ἐνίκηθη εἰς τὸ στενὸν τοῦ Μοργαρτένου. Ἀπὸ τοῦ 1475 μέχρι 1476 οἱ Ἑλβετοὶ προσέβαλον καιρίως τὴν δύναμιν Καρόλου τοῦ τολμηροῦ, δουκὸς τῆς Βουργονίας καὶ ἔτυχον εὐρωπαϊκῆς ὑπολήψεως· ἀπεδέχθησαν δὲ τὴν τῶν διαμαρτυρομένων θρησκείαν, διδαχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐκ Ζυρίχης Ζουίγγλιου (1519). Ἡ ἀνεξαρτησία των ἀνεγνωρίσθη ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Οὐεστφαλίας τὸ 1648.

Ἡ Ὁμοσπονδία τῶν Ἑλβετῶν ἠυξήθη ἀλληλοδιαδόχως. Εἶχε κατὰ πρῶτον δεκατρεῖς ἐπαρχίας, εἴτα ὁ Ναπαλέων τὸ 1802 προσέθηκεν ἑξ, καὶ τὸ 1814 αἱ κατὰ τῆς Γαλλίας σύμμαχοι δυνάμεις ἤνωσαν μὲ αὐτὴν καὶ τὰς ἐπαρχίας Γενεύην, Νευσατέλην καὶ Βαλαίσην.

§ 92. Βαυαρία.

Ἡ Βαυαρία ἀπετέλει τὸ ἀνέκαθεν μέρος τῆς Ῥητίας, τῆς Οὐίνδελσίας καὶ τοῦ Νορικοῦ. Ἐπὶ Αὐγούστου κατόκησαν ἐν αὐτῇ Βοίενοι· διωκόμενοι δὲ ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ βασιλέων, δουκῶν, ὑποτελῶν τοῦ μεγάλου Καρόλου, κομήτων καὶ ἐκλεκτόρων. Τῷ 1805 ὁ Μαξιμιλιανὸς Ἰωσήφ ὀνομάσθη βασιλεὺς, προαχθέντος τοῦ τόπου τούτου

εις βαθμὸν βασιλείου ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Α', διότι ἐβοήθησεν αὐτόν.

§ 93. Δανία.

Τὸ πάλαι ἡ Δανία διηρεῖτο εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας· ἐκάστη μικρὰ νῆτος εἶχε τὸν βασιλέα της, ἡ δὲ χερσόνησος Ἰουτλάνδη, ὑπὸ τῶν παλαιῶν Κιμβρική χερσονήσος λεγομένη, εἶχε πολλοὺς ἡγεμόνας. Ἡ Σελάνδη ἦτο ἡ καθέδρα τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν μικρῶν τούτων ἡγεμόνων. Οἱ Δανοὶ ἐπέπεσαν πολλάκις κατὰ τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῆς Γαλλίας· ὑπέταξαν μέρος τῆς Ἀγγλίας καὶ συνέστησαν ἐν ταύτῃ μικρὰ βασίλεια· τὴν δὲ Γαλλίαν ἐκπορθήσαντες ἐληλάτησαν μόνον. Τὸν ἑννατον αἰῶνα εἰσέχθη ὁ χριστιανισμὸς εἰς Δανίαν (826)· μικρόν δὲ πρότερον ὁ βασιλεὺς Γόρμων κατέλαβε τὴν βασιλείαν καὶ ἐβασίλευσε μεγάλου μέρους ἐκ τοῦ ἀποτελοῦντος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ τὴν Δανίαν. Ἡ Σκανία ἦτο μία ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν της· ἀλλὰ τὸ Σλεσβίκον, κυριευθὲν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Γερμανίας, συνέστη δουκᾶτον. Ὁ δὲ Σουένων, ἑγγονος τοῦ Γόρμονος (§ 71), κατέκτησε τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ὁ τούτου υἱὸς Κανούτος (1014) προσέθηκε καὶ τὴν κτῆσιν τῆς Νορβηγίας, ὥστε τὰ τρία ταῦτα σκῆπτρα συνηνώθησαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἡγεμόνος τούτου. Τὸν 11ον αἰῶνα (1042) ἡ Ἀγγλία ἀνέκτησε βασιλεῖς ἰδίους καὶ μετὰ πέντε ἔτη ἡ Νορβηγία ἀπεχωρίσθη τῆς Δανίας, σπαρασσομένης ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων. Οὐαδελμάρος ὁ Α'. (1157) ἀνύψωσέ πως τὴν δύναμιν τῆς Δανίας. Ἡ θυγάτηρ δὲ Οὐαδελμάρου τοῦ Γ'. Μαργαρίτα, ὑπανδρευθεῖσα Ἀκουίνον τὸν Η'. βασιλέα τῆς Νορβηγίας, ἔγεινεν ἀντιβασίλισσα τῶν δύο βασιλείων, ἀνγλικοῦ ὄντος τοῦ υἱοῦ της Ὀλάου· κατακτῆσασα δὲ καὶ τὴν Σουηδίαν, ἠθέλησε νὰ στερεώσῃ τὴν ἑνωσιν τῶν τριῶν βασιλείων τοῦ βορρᾶ διὰ τῆς περιφήμου συνθήκης τοῦ Κάλμαρ (1397). Ἡ ἑνωσις αὕτη διήρκεσε μόλις ἡμισυ αἰῶνα.

Κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα (1448) ἡ Σουηδία ἀπεσπάσθη καθ' ὅλοκληρίαν τῆς Δανίας· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ ἡ δυναστεία τῶν βασιλέων Σκιογδούγγων ἐξέλιπε καὶ οἱ Δανοὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα Χριστιανὸν Α'. ἐκ τοῦ γένους τῶν κομήτων τοῦ Ὀλδεμβούργου. Ὁ Χριστιανὸς ἔγεινε βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας καὶ δοῦς τοῦ Σλεσβίκου καὶ τοῦ Ὀλσταίνου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δουκᾶτον μετεβιβάσθη εἰς ἕτερον κλάδον τοῦ οἴκου, ὁ ὁποῖος διετήρησεν αὐτὸ μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁπότε ἐξουσιάσθη πάλιν ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Δανίας διὰ τῆς παραχωρήσεως τοῦ δουκάτου τοῦ Ὀλδεμβούργου.

Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις εἰσέχθη τὸν 16ον αἰῶνα εἰς τὴν Δανίαν ἄνευ πολλῆς δυσκολίας.

Κατ' ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος (1807), τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας

ἀρνηθέντος νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῆς Ἀγγλίας κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων, δεσπόζοντος πάσης τῆς ἡπείρου, ἡ πρωτεύουσα Κοπενάγη ἐφομβαρδίσθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν, καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς Δανίας ἐβιάσθη νὰ παραδώσῃ ἅπαντα τὸν στόλον· καὶ ἐπειδὴ οἱ Δανοὶ ἐξηκολούθουν νὰ ᾔναι ὑπὲρ τοῦ Ναπολέοντος, οἱ κατ' αὐτοῦ σύμμαχοι ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ 1814, ἀποχωρίσαντες ἐκ τῆς Δανίας τὴν Νορβηγίαν, παρεχώρησαν αὐτὴν εἰς τὴν Σουηδίαν καὶ ἔδωκαν εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Δανίας ὡς ἀποζημίωσιν τὸ γερμανικὸν δουκάτον Λαουενβοῦργον. Φριδερίκος ὁ Ζ'. Κάρολος Χριστιανός, γεννηθεὶς τὴν 6 ὁκτωβρίου 1808 βασιλεύσας ἐν Δανίᾳ μέχρι τοῦ 1863 ἀπεβίωσε· διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Χριστιανός, πατὴρ τοῦ σεβαστοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α'.

§ 94. Ἰόνιοι Νῆσοι.

Ἐκάστη τῶν κατὰ τὸ Ἰόνιον πέλαγος νήσων (Ἑπτάνησος) ἔχει ἰδίαν ἱστορίαν, ἡ καταγωγὴ δὲ τῶν κατοίκων εἶναι ὅλως ἑλληνικὴ. Ὑποταγεῖσαι δὲ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, εἴτα δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀπετέλεσαν ὕστερον μέρος τῆς ἀνατολικῆς ἢ βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλ' οἱ αὐτοκράτορες παρῆλθον αὐτάς. Ὁθεν ἡ Κέρκυρα, ἡ σημαντικωτέρα αὐτῶν, περιέπεσεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Νορμανδῶν βασιλέων τῆς Νεαπόλεως, καὶ κατὰ τὸ 1386 εἰς τὴν τῶν Ἑνετῶν, ἐπεκτεινάντων τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους, τῶν ὁποίων διέμεναν κύριοι μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος. Τὸ 1791 κυριεύσαντες οἱ Γάλλοι τὴν Ἑνετίαν κατέλαβον καὶ τὰς Ἰονίους νήσους· τὰς ἐπῆραν δὲ παρ' αὐτῶν ἐνωθέντες οἱ Ῥῶσοι καὶ οἱ Τούρκοι καὶ κατέστησαν αὐτάς αὐτόνομον κράτος ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δημοκρατία τῶν ἐπτὰ ἡνωμένων νήσων» ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Τουρκίας. Διὰ δὲ τῆς ἐν Τιλσίτῃ εἰρήνης ἀπεδόθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' οἱ Ἀγγλοὶ τὰς ἐκυρίευσαν τὸ 1809. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1815 ἀπετέλεσαν αὖθις ἴδιον ἐλεύθερον κράτος, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας· τῇ δὲ 21 Μαΐου 1864 ἠνώθησαν μετὰ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ὑπὸ τὸ σκήπτρον τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α'.

§ 95. Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς.

Αἱ Πολιτεῖαι αὗται ἦσαν ὡς ἀποικίαι τῆς Ἀγγλίας, ὑποτεταγμένα εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ κάτοικοί των ἐθεωροῦντο, ὡς καὶ οἱ ἐν Ἀγ-

γλία οικόουντες, Ἀγγλοι. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀγγλία ὕστερον ἔθεσε περιορισμούς τινας εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἐπ' ἄλλοις διέταξε νὰ μεταχειρίζονται χαρτόσημον ἐξ Ἀγγλίας στελλόμενον, διετέθησαν οὗτοι δυσμενῶς πρὸς τὴν μητρόπολιν των καὶ δὲν ἐμπορεύοντο μετ' αὐτῆς, καὶ πολυσιδῶς ἀντέπραττον εἰς τὰ συμφέροντα αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τέλους ἡ Ἀγγλία ἐδοκίμασε διὰ τῆς βίας νὰ περιμαζεύσῃ τοὺς ἀποίκους τῆς, οὗτοι ἐπαναστάτησαν βαθμηδὸν ἀπὸ τοῦ 1773 κατ' αὐτῆς καὶ τὸ 1776 ἐκήρυξαν ἐπίσημως αἱ πολιτεῖαι αὗται τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Μετὰ πολλὰ δὲ κατορθώματα ὑπὸ στρατηγόν των τὸν περίφημον Οὐάσιγκτων καὶ ἀντιπρόσωπόν των ἐν Εὐρώπῃ εἰς ἐπιζήτησιν συμμάχων τὸν περιώνυμον Βενιαμὶν Φραγκλῆνον κατηνάγκασαν τὴν Ἀγγλίαν νὰ ἀναγνώρισῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν των διὰ συνθήκης ἐν Γαλλίᾳ συνομολογηθείσης τῷ 1783, κρατήσασαν μόνοντὸν Καναδᾶν.

§ 96. Νεώτερα γεγονότα.

Τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς Ἱστορίας ἀπὸ τοῦ 1820 καὶ μέχρι τοῦδε εἰσὶ τὰ ἑξῆς·

— Εὐτυχὴς διαπεραίωσις τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Ἡ ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος δι' εἰρηναίας τοῦ ἔθνους ἐπαναστάσεως ἀπέλασις τοῦ πρώην βασιλέως αὐτῆς Ὁθωνος καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Β'. ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων εὐτυχὴς ἀναγόρευσις εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος τοῦ πρίγκιπος τῆς Δανίας Γεωργίου ὑπὸ τὸ ὄνομα «Γεώργιος Α'. Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων» ἡ συγχρόνως γενομένη ποθητὴ καὶ εὐτυχὴς ἔνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς αὐτονόμου Ἑλλάδος, τυπικῶς καὶ πραγματικῶς συντελεσθεῖσα τῇ 21 Μαΐου 1864. Ὁ γάμος τῆς Α. Μ. μετὰ ὁμοδόξου ἡμῶν ἡγεμονίδος, τῆς βασιλίσσης Ὀλγας, καὶ ὁ ἐκ τοῦ γάμου τούτου πρῶτος γόνος, ἡ Α. Γ. ὁ βασιλόπου· Κωνσταντῖνος, γεννηθεὶς τῇ 21 Ἰουλίου 1868 καὶ βαπτισθεὶς τῇ 22 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

— Ἡ κατὰ τὸ 1830 ἐπανάστασις ἐν Γαλλίᾳ, καθ' ἣν ἀπεβλήθη τοῦ θρόνου Κάρολος ὁ Ι'. καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Δυρηνλίας Λουδοβίκος Φίλιππος.

— Ἡ ἄλλη τῆς Γαλλίας ἐπανάστασις τὸ 1848, καθ' ἣν τοῦ Φιλίππου γενομένου ἐκπτώτου τοῦ θρόνου, συνεστάθη δημοκρατία, τὴν ὁποίαν διεδέχθη τὸ 1852 ἡ αὐτοκρατορία, ἐκλεχθέντος αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων τοῦ Ναπολέοντος Γ'.

— Ὁ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν συμμαχισσῶν μετ' αὐτῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Σαρδηνίας πόλεμος πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, λήξας διὰ τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης τοῦ 1855, καθ' ἣν ἡ Ῥωσσία ἀπέβαλε μικρὸν μέρος τοῦ κράτους τῆς.

— Ὁ μεταξὺ τῶν Σάρδων καὶ Πεδεμοντίων, βοηθηθέντων ὑπὸ τῆς Γαλλίας, πόλεμος πρὸς τὴν Αὐστρίαν, οὗ συνέπεια ἦτο ἡ αὐξήσις τοῦ κράτους τῆς Σαρδηνίας καὶ ἡ κατόπιν δι' ἐπαναστάσεων τῶν δουκάτων τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως ἑνώσις αὐτῶν μὲ τὸ στέμμα τῆς Σαρδηνίας. Ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης συνεκροτήθη τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας ὑπὸ βασιλέα τὸν Βίκτορα Ἐμμανουήλ.

— Ὁ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς βορείου Ἀμερικῆς δεινός πόλεμος ἐμφύλιος πόλεμος, τελειώσας διὰ τῆς καθυποτάξεως τῶν νότιων πολιτειῶν ὑπὸ τῶν βορείων, ἐπανελθόντων τῶν πραγμάτων εἰς ἣν ἦσαν καὶ πρὸ τοῦ πολέμου κατὰστάσιν.

— Ὁ πόλεμος τῆς Πρωσίας καὶ Αὐστρίας, κατὰ συνέπειαν τοῦ ὁποίου ἠϋξήσεν ἡ ἑκτασις τοῦ βασιλείου τῆς Πρωσίας συμπεριληφθεῖσάν εἰς αὐτὸ χωρῶν αὐτονόμων πρὸ τοῦ πολέμου καὶ μερῶν τινων ἄλλων βασιλείων.

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

	Σελ.
Ὅρισμός καὶ διαίρεσις τῆς Ἱστορίας	5
Ἀρχαία ἱστορία. Ἰνδοί. Σῖναι. Αἰγύπτιοι	6
Φοίνικες, Βαβυλώνιοι, Πέρσαι καὶ Μῆδοι	9—15
Ἕλληνες κλπ.	16
Ἡρωϊκοὶ χρόνοι	17—24
Θρησκεία καὶ ἐθνικοὶ δεσμοὶ τῶν Ἑλλήνων	24
Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν	27
Σπάρτη καὶ Λυκούργος	28
Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι	31
Αἱ Ἀθῆναι ἀπὸ Κόδρου μέχρι Πεισιστράτου	33
Ὁ Πεισίστρατος καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ	35
Μηδικοὶ πόλεμοι	37—46
Αἶγινα.	46
Παυσανίας, Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης	47
Κίμων.	51
Περικλῆς	53
Πελοποννησιακὸς πόλεμος	56
Ὁ Ξενοφῶν καὶ ἡ ἀνάβασις τῶν μυρίων	66
Αἰτία νέου πολέμου μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσίας.	68
Πελοπίδας. Ἐπαμινώνδας. Φίλιππος. Ἀλέξανδρος.	69—82
Διαμελισμὸς τοῦ μακεδονικοῦ κράτους.	82
Οἱ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι	84
Φωκίων	86
Γαλάται ἐν Ἑλλάδι.	87
Ἀχαϊκὴ ὁμοσπονδία καὶ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν.	87
Ἄγρις καὶ Κλεομένης.	89
Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους.	91
Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.	95—105
Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους	105
Κτίσις τῆς Ῥώμης καὶ πρῶτοι βασιλεῖς.	108
Δεκανδρία. Πύρρος ἐν Σικελίᾳ	110
Καρχηδονικοὶ πόλεμοι. Ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ	111—116
Πρώτη τριαρχία ἢ τριανδρία.	116
Δευτέρα τριαρχία. Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα.	117
Παρακμὴ τῆς Ῥώμης.	120
Ἐθνη εἰσβαλόντα εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος.	122

Ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος* (ἡ βυζαντινὸν κράτος).	125
Ἀραβες. Μωάμεθ. Καλῖφαι.	131—135
Ὁ χριστιανισμὸς εἰσάγεται εἰς Γερμανίαν.	135
Γαλλία. Κάρολος ὁ Μέγας.	136
Ἐρρίκος τῆς Σαξωνίας καὶ Ὁθων.	138
Νορμανδοὶ.	140
Δύναμις τῶν Παπῶν. Σταυροφορίαι.	140—145
Ζίγγις Χάν καὶ μογγολικὴ αὐτοκρατορία.	145
Ἀρχὴ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.	147
Ἀγγλῖα. Γερμανία. Γάλλοι ἐν Σικελίᾳ.	149—150
Ἐκατονταετὴς πόλεμος.	150
Οὐϊκλῖφος. Ἰω. Οὐσσο.	152
Γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις.	153
Ἐφευρέσεις διάφοροι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα.	155
Συστήματα τοῦ μέσου αἰῶνος.	158
Θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἐν τῇ Δύσει.	161
Ἰσπανία Κάρολος Ε'. Φίλιππος Β'. Πορτογαλία.	162
Γαλλία. Σφαγὴ τῶν Οὐγενόττων. Ἐρρίκος Δ'. κλπ.	163
Τριακονταετὴς πόλεμος.	166
Ῥωσσία.	168
Ἕλληνες καὶ Τούρκοι.	171
Προπαρασκευὴ τῆς σωτηρίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.	176
Πρώτη ἀπόπειρα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.	199
Προοίμια τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.	200
Ἀγγλία.	194
Γαλλικὴ ἐπανάστασις. Ναπολέων.	166
Παράρτημα. Κατὰ μέρος ἱστορίαι ἐθνῶν τινῶν τῆς Εὐρώπης.	240

125	
125—126	
126	
126	
127	
127	
128	
128—129	
129	
129	
130	
130—131	
131	
131	
132	
132	
133	
133	
134	
134	
135	
135	
136	
136	
137	
137	
138	
138	
139	
139	
140	
140	
141	
141	
142	
142	
143	
143	
144	
144	
145	
145	
146	
146	
147	
147	
148	
148	
149	
149	
150	
150	
151	
151	
152	
152	
153	
153	
154	
154	
155	
155	
156	
156	
157	
157	
158	
158	
159	
159	
160	
160	
161	
161	
162	
162	
163	
163	
164	
164	
165	
165	
166	
166	
167	
167	
168	
168	
169	
169	
170	
170	
171	
171	
172	
172	
173	
173	
174	
174	
175	
175	
176	
176	
177	
177	
178	
178	
179	
179	
180	
180	
181	
181	
182	
182	
183	
183	
184	
184	
185	
185	
186	
186	
187	
187	
188	
188	
189	
189	
190	
190	
191	
191	
192	
192	
193	
193	
194	
194	
195	
195	
196	
196	
197	
197	
198	
198	
199	
199	
200	
200	
201	
201	
202	
202	
203	
203	
204	

